

Javaansche Poesaka

door S. KALFF

Weinige voorwerpen worden door den Javanen zoozeer gewaardeerd als zijne *poesakâ*, de erfstukken zijner voorzaten, welke in zijn oog een gewijd karakter dragen en aan wier bezit geluk en voorspoed zijn verbonden.

De vereering van zulke voorwerpen stond in verband met het geloof dat de ziel of geest van vroeger geleefd hebbende personen nog met onzichtbare draden gehecht was, tijdelijk of duurzaam, aan hetgeen hun vroeger had toebehoord. Op hun hulp en bijstand meende de bezitter te mogen rekenen, wanneer hij door reuk- of spijsoffer getracht had de geesten des verledens gunstig voor zich te stemmen. Allerlei dingen konden zich eigenen tot *poesakâ*, een haarlok zoowel als een handschrift, een steen zoowel als een wapen, een kleedingstuk zoowel als een stuk huisraad. Ook aan dieren kon dat karakter toegekend worden. Toen prins Hendrik in 1837 Java bezocht en bij die gelegenheid aan het hoofd van het Mangkoe Negaransche huis een Arabisch rijpaard schonk, werd dit dier door den begiftigde plechtstatig onder zijne *poesakâ*, d.i. onder de rijkssieraden opgenomen. Na het uitspreken van eenige *do'ngâ's* of gebeden werd het paard driemaal het plein van den kraton rondgeleid en onder het lossen van saluutschoten in zijne nieuwe waardigheid geïnstalleerd. Op Bima gold het bruine rijkspaard zelfs als het voor naamste rijkssieraad. Bij zijn afsterven werd het telkens in de vorstelijke stoeterij vervangen door een der afstammelingen van een paard, dat in 1646 door een vorst des lands in een oorlog tegen Boni werd bereden, en waarvan wonderbare exploits verhaald werden. Dit in den vorstelijken kraton gestalde rijkspaard werd als heilig beschouwd; het mocht door niemand bereden worden en wanneer het op Vrijdagen in de rivier werd gebaad, werd de vorstelijke lans vóór het dier gedragen, waarbij een ieder eerbiedig uit den

weg behoorde te gaan. En wanneer het paard op eene ceremonieele wandeling voorbij het Nederlandsche fort kwam, had het aanspraak op een saluut van vijf kanonschoten.

Sommige *poesakâ* hadden slechts beteekenis voor den bezitter en zijne nakomelingen en waren aan te merken als 'n soort van familie-fetichen. Andere werden geacht een meer algemeen invloed te bezitten en van waarde te zijn voor een geheel stam of dorpsgemeenschap, zooals schedels, mastika's (bezoorsteenen) de heilige schotels der Bataks (*pinggan pasoe*) en de groote aarden potten der Dajaks (*tempajan*, *djawèt* en *balanga*). Op Java stonden die potten of martevanen nooit zoo hoog aangeschreven als bij de Dajaks, die voor sommige soorten van onverdachte antiquiteit buitensporige prijzen betaalden in het geloof dat ze een bovennatuurlijken oorsprong hadden en het werk waren van geesten. Intusschen werden zulke potten ook door de Javanen in waarde gehouden en als *poesakâ* beschouwd, wanneer ze geacht werden afkomstig te zijn van het oude Hindoe-Javaansche rijk Modjopahit. Sommigen werden gevonden bij de tempelruïne van Indrakilâ, op een der hellingen van den G. Ardjoenâ. 't Waren groote zware vaten, cilindrisch van vorm en roodbruin van kleur, met een gewelfden bodem en op de buitenzijde ingegrifte *tempa's*.

Hoewel aan *poesakâ* steeds de traditie verbonden was dat ze van een vroeger geslacht op een later waren overgegaan, zodat het woord ook wel gebezigd werd in de algemeene beteekenis van geërfd goed, zoo kon daarom nog niet ieder erfstuk als zodanig gelden. Op Java werd een gewoon erfdeel dan ook niet *poesakâ*, maar *warisan* genoemd. Voorwerpen aan welke eene groote heilaanbrengende kracht werd toegeschreven, werden gewoonlijk zorgvuldig toe-

gedekt ergens in het bovengedeelte van het huis bewaard, van waar ze slechts bij bijzondere gelegenheden en onder vele plichtplegingen voor den dag werden gehaald. Ze werden dan vaak in water gelegd, en dat water gebruikt om daarmee de akkers te besproeien ten einde een ruimen oogst te verkrijgen. Of ook om er het lichaam van een zieke mee te bevochtigen, ten einde diens spoedig herstel te bewerken. De voorwerpen werden ook bij den zieke neergelegd, of met hun lichaam in aanraking gebracht, waarmee alsdan een reukoffer gepaard ging. Voor gezonden dienden de *poesâkâ* als voorbehoedmiddel tegen onheil.

Tot de belangrijkste gewijde erfstukken in de Javaansche samenleving behoorden de rijkssieraden, in 't Javaansch *oepâtjârâ*, in 't Maleisch *alat karadjaän* of *kabesaran* genoemd. De woorden *oepâtjârâ* en *ampilan* werden in de gouvernementlanden op Java ook wel gebruikt voor de staatsievoorwerpen, welke inlandsche hoofden zich (krachtens Staatsblad 1820 No. 22 en 1824 No. 13) mochten laten nadragen. Doch die benaming was geenszins juist, dewijl die voorwerpen geen aloude erfstukken, maar alleen de insignes van het ambt waren, al mocht zich daaronder in oude regentengeslachten nu en dan een erfstuk bevinden. De regeering betoonde soms weinig deferentie voor die waardigheidsteekens, in zoover dat men er bij schuldvordering beslag op liet leggen, tegelijk met de overige eigendommen van den debiteur. Toen onder het bestuur van J. Siberg in 1802 de Preanger regent Soerio Noto Koesoemo wegens wangedrag ontslagen werd, stelde de regeering hem onder toezicht van den gecommitteerde voor de zaken van den inlander, „met qualificatie aan denzelven om de agterstallige schulden van genoemden regent aan de Compagnie uit zijne achterhaalde bezittingen te recouvreeren en om de rijkscieraaden, die volgens oud gebruik zonder betaling op zijnen successeur overgaan, voor de overige tekortkoming speciaal verbonden te verklaren.” Doch zes jaren later, onder Daendels, kwam de regeering op dit beginsel terug en liet aantekenen dat, overeenkomstig de Javaansche wetten en gebruiken, geene *poesâkâ* „of cieraaden van het

regentschap” voor schuld verbonden konden worden.

Onder de inlandsche dynastiën op Java golden de *poesâkâ* als dragers van het gezag, welke steeds van den vorst op zijn opvolger overgingen en als de schutgeesten van het geslacht beschouwd werden. Echter was deze vereering van levenlooze voorwerpen eene anti-mohamedaansche instelling, en eerder te beschouwen als eene in den Islam overgebrachte uiting van voorvaderlijk fetichisme. De mohamedaansche wet zweeg over de insignes van de vorstelijke waardigheid; de Omayaden droegen als zoodanig den zegelring en den staf van den Profeet, de Abassiden voegden er zijn mantel bij. In de 12de eeuw kwam onder kalif Mostarsjid het met gouddraad doorweven zonnescerm als insigne der souvereine waardigheid in gebruik. Javaansche rijkssieraden ontleenden hunne beteekenis mede aan het geloof, dat ze bewoond werden door de geesten der vroegere vorsten, in wier bezit ze eenmaal geweest waren. Vandaar dat men onder die geheiligde voorwerpen ook kledingstukken en wapens aantrof, derhalve dingen die eenmaal in nauwe persoonlijke aanraking met den voorzaat geweest waren. Zelfs werden zelfstandigheden van hun lichaam afkomstig als *poesâkâ* bewaard, zooals hoofdhaar, of in hoofdhaar gewikkelde *placenta*. 't Laatste deed zich voor bij de rijkssieraden van Boni — ofschoon het begrip „sieraad” in dit geval vrij twijfelachtig was — onder welke men aantrof de *placenta* en een bosje haar van den uit de geschiedenis bekenden vorst Aroe Palakka.

Het beginsel van deze vereering werd ook in Europa teruggevonden, ofschoon niet in den geprononceerden oosterschen vorm. Bij meer dan een europeesch hof werd een gewijd karakter toegekend aan rijksappel, rijkszwaard, scepter, kroon, kroningsmantel en kroonjuweelen. Voor 't minst hadden zulke historische voorwerpen eene symbolische beteekenis, ofschoon het iederen vorst bij zijne troonsbeklimming vrijstond om een nieuw rijkssieraad te laten maken. In Indië echter achtte men, dat de volle uitoefening der vorstelijke waardigheid nauw verbonden was met het bezit der rijkssieraden. Deze golden

als de bewijsstukken, dat hun bezitter inderdaad de hoogste persoon in den staat was, en gerechtigd tot de uitoefening van het gezag. Zoo kon een vorst, die afstand van de regeering deed, of van de regeering werd ontzet, door de bevolking nog als de wettige soeverein worden beschouwd (en zijn opvolger als een overweldiger) zolang bij de rijks-sieraden, of althans de voornaamste daarvan, nog in zijn bezit had. De uitlevering dier sieraden aan den opvolger of aan het europeesch bestuur was aan te merken als een bijna onbedriegelijk teeken, dat de voormalige bezitter zich geheel aan de nieuwe orde van zaken onderworpen had. Aan den anderen kant bewees de weigering tot uitlevering het tegendeel. De sultan van Lingga verliet in 1821 zijn land, omdat de weduwe zijns voorgangers reeds tien jaren lang weigerde hem de rijks-sieraden te overhandigen, ofschoon hij daarvoor eene som van 50.000 Spaansche matten geboden had. Maar zoodra in 1822 door tusschenkomst van het Nederlandsche bestuur die sieraden ter zijner beschikking waren gesteld, keerde hij uit zijne vrijwillige ballingschap terug. Evenzoo weigerde de in 1813 afgezette sultan van Palembang de in zijn bezit zijnde regalia aan zijn opvolger over te geven, en gaf eerst toe toen hij gewapenderhand daartoe gedwongen werd. Aan den Atjehschen rijks-groote Toekoe Baid waren door den laatsten sultan de rijks-sieraden in bewaring gegeven en toen hij zich in 1878 kwam onderwerpen, gevolgelijk die sieraden moest uitleveren, deed hij dit slechts noode, en gelijk later bleek slechts ten deele. Eerst bij zijne arrestatie in 't volgend jaar kon men zich in zijne woning van de achtergehoudene voorwerpen meester maken. Ook sultan Taha van Djambi, die in 1858 werd afgezet, wist zich vele jaren in het binnenland te handhaven, en dankte zijn invloed op de bevolking grootendeels aan het bezit van de belangrijkste der rijks-sieraden. Nadat hij die had moeten overgeven, hoorde men niet meer van hem spreken.

Het werd dan ook als een wet van Meden en Perzen beschouwd, dat bij de onderwerping van een inlandschen vorst als een teeken van goede trouw zijne rijks-sieraden moesten ingeleverd worden, om ze plechtig in het bezit te stellen van zijn opvolger. Bij opheffing

van het zelfbestuur in eenig gewest van den O. I. Archipel werden die sieraden als gouvernementseigendom beschouwd, en van de hoofdplaats weggevoerd. Aldus kwamen in den loop der jaren in het Bataviasch Museum als bewaarplaats terecht de regalia van Atjeh, Gorontalo, Bangkalan, Bandjermasin en Bantam. Onder de laatsten behoorde o.a. de gouden kroon, welke nog te voorschijn kwam bij de kroning van een nieuwen sultan onder het bestuur van Daendels. Daarvoor waren twee gouvernementscommissarissen naar Bantam afgevaardigd, waarvan een hem de kroon op het hoofd zette, terwijl het landsgebruik meebracht dat na afloop van die plechtigheid de nieuwe sultan op de bascule moest stappen om zich te laten wegen.

Op Java vervulden bij de binnenlandsche oorlogen, vooral de successie-oorlogen, de rijks-sieraden veelal eene belangrijker rol dan europeesche kroniekschrijvers, onkundig van de inlandsche psyche, geneigd waren aan te nemen. Ofschoon de eerbied, aan deze sieraden bewezen, hier nog niet den vorm van eene afgodische vereering aannam zooals b.v. op zuidelijk Celebes, zoo werd door de Javaansche vorsten toch ook groot gewicht gehecht aan het bezit van deze kostbaarheden. De eerbied, aan deze erfstukken bewezen, werd somtijds vergeleken met de relikviënvereering in de Buddhistische en de Roomsche Kerk, hoewel de grond van dien cultus door sommige schrijvers niet zooveer in fetichisme of animisme, als wel in den eeredienst van het voorgeslacht werd gezocht. Hoeveel gewicht Javaansche vorsten aan de regalia van hunne dynastie hechtten bleek o.a. tijdens den veldtocht van het jaar 1678 tegen den insurgentenhooftman Troenodjojo, die den keizer van Mataram uit zijn hofplaats verdreven, en zich te Kediri versterkt had. De regeering steunde de legitimiteit in den persoon van den soesoehoenan, en zond eene troepenmacht onder Antonio Hurdt om zich van het bolwerk van den „hoofdmutter” meester te maken. Dit gelukte ook na een beleg van vijf dagen, waarbij de kapitein Tak en de Bonische vorst Aroe Palakka zich zeer onderscheidden. Troenodjojo had bij zijn inval in het rijk van Mataram zich ook meester gemaakt van de rijks-sieraden,

welke hij thans bij zijne overhaaste vlucht moest achterlaten. Valentijn verhaalt over deze inneming van Kediri:

„Men vond daar een uitnemenden grooten rijkdom en verscheide vierkante kassen met Spaansche matten, en zilvere en goude staven in zulken menigte dat de Soldaten die malkanderen met hoeden toematen. Want zij hakten die kassen maar open, roofden al wat zij vonden en bragten ook alles door. De Soesoehoenan liet niet anders als de geroofde schatten van de kroon, en vooral de zoogenaamde Madjapahitze kroon verzoeken, schenkende verder al den anderen buit aan de Soldaten. Zeker Kapitein, die deze kroon gezien heeft, zeide mij dat zij de gedaante van twee dooreengeslingerde draken had, met de koppen naar voren toe, zijnde van zuiver gewerkt goud, zeer sierlijk op zijn Manilha's van dik draatwerk gemaakt en met heerlijke paerlen en diamanten bezet. Men zegt dat zeker Soldaat van Kapitein Tak deze kroon bequam, die ook verklaarde dat, toen hij dezelve aan zijn Kapitein overleverde, de groote steen, die er naderhand uit gemist werd, er nog in was, voegende daarbij dat hij die zelf zoodanig en ongeschonden aan zijn Kapitein overgeleverd had. Egter, wanneer de Heer Tak die wedergaf, was die steen er uit en hij zeide dat hij verder daar niets van berigten kon, alzoo hij die zoodanig bekomen had. Genoegzaam bewijs ontbrak hier, want op 't zeggen van een bloot Soldaat kon men een wakker Kapitein met geen goeden grond aantasten”.

Nadat er in het leger eene dankpredikatie voor de behaalde overwinning was gehouden, werd de keizer, thans van zijn gevaarlijksten tegenstander bevrijd, als souverein van Mataram gereïnstalleerd, waarbij Hurdt hem de aloude kroon van Modjopahit aanbod. Onder het losbranden der kanonnen en de salvo's der musketten plaatste de soesoehoenan zich dat gewijde sieraad op het hoofd; hij was de eerste keizer van Mataram, die zijne kroon uit handen van een Nederlandschen bevelhebber ontving. Uit de missive, door dezen laatste aan de regeering gezonden en waarbij hij kapt. Tak voor eene belooning aanbeval, bleek o.a. dat de bewuste kroon, „wegende ruim 80 Spaanse realen swaar”, ongeschonden in Tak's handen was

gevallen. Mr. de Jonge wederlegde intusschen Valentijn's insinuatie, alsof deze kapitein zich wel aan eene ontvreemding kon hebben schuldig gemaakt. Noch in den brief van Hurdt, noch in het dagregister van de expeditie naar Kediri kwam iets voor, 't welke aan dit vermoeden steun had kunnen geven.

Volgens de voorstelling bij Valentijn bleef de inlandsche keizer den Hollandschen kapitein beschouwen als de man, die het voornaamste rijkssieraad van Mataram had geschonden en van zijn luister beroofd. Hij bleef deswegen een wrok tegen hem koesteren, en toen later, in 1686, kapitein Tak bij eene overrompeling van het fort te Japara om het leven kwam, bestonden vermoedens dat soesoehoenan Amangkoe Rat in dien aanslag de hand had gehad.

Talrijk waren de legenden, verbonden aan deze kroonsieraden van het Mataramsche rijk. Zij werden in 's keizers kraton op een zoldering bewaard; de rijksgrooten, met hunne bewaking belast, zouden ze niet aanraken, zelfs niet benaderen zonder vooraf hun s e m b a h te maken, en vele offeranden werden hun gebracht. Deze sieraden waren te onderscheiden in twee soorten, nl. in a m p i l a n of voorwerpen welke den vorst nagedragen werden (van a m p i l of nadragen) en o e p â t j â r â of stukken, die geen andere bestemming hadden dan de staatsie van den vorst te verhoogen en luister bij te zetten aan feesten of plechtigheden. Tot de eersten behoorden de lijfgoederen voor het persoonlijk gebruik der keizers, of die daarvoor in aanmerking kwamen. Hun aantal bedroeg 26; men zag daarbij een verguld zonnescerm (s o n g s o n g g i l a p) een gouden sigarenkoker, een tabaksdoos van kostbaar hout met goudmontuur, een gouden sirihdoos, een dito kwispeldoor, een zilveren waterketel (t j è r è t) een opiumpijp, een wandelstok, een zitmatje, een taboeret, een waaier van pauwenvederen, voorts ettelijke kostbare wapens, doozen en kommen. Ook nog een toiletkoffertje, een gouden kammetje en een dito kan.

De o e p â t j â r â bestonden voornamelijk uit een zevental gouden voorwerpen, mythische wezens of dieren voorstellende. Zij hadden hunne eigene namen en titels, even als of 't levende personen geweest waren. Eeden werden bij hen gezworen; zij werden bij ram-

pen van hoogerhand te voorschijn gebracht, als konden zij het onheil bezweren. Daar was de vogel Garoedâ (Peksi groeda) de haan (Sawoeng galing) de vogel met den slangenkop (Ardjâ walikâ) de reebok (kidang) de gans (banjak) en twee olifanten (gadjah). Het uiterlijk van deze diersoorten was intusschen van dien aard dat ze, evenals b.v. de kirin-figuur in China en Japan, moeilijk te definieeren waren. De sentânâ, onder wiens hoede deze geheiligde voorwerpen waren geplaatst, maakte steeds een sembah zoo vaak hij ze opnam en weer neerzette; voor Europeanen waren ze ongenaakbaar. Mr. T. C. T. Deeleman bekwaam vergunning om ze af te teekenen, doch mocht ze niet aanraken. De beschrijving en afbeelding van deze voorwerpen verscheen in het opstel van dien schrijver over „De Nieuwjaarsdag te Soerakarta in de Bijdragen tot de T. L. en V. van N. I. Voorts behoorde nog tot de oepâtjârâ de zetel des soesoehoenans (dampar) bestaande uit een langwerpigh vierkante taboeret, bekleed met rood fluweel dat met goudpassement was afgezet, en voorzien van ivoren pooten. Eindelijk een aantal kostbare wapens, gelijk die ook onder de ampilan voorkwamen, boog, pijlkoker, schild, zwaard en 25 rijk gemonteerde toembak's of lansen. De vrouwen, welke achter den dampar van den vorst gezeten deze voorwerpen droegen, werden onderscheiden door de samir, een lange 4 á 5 cM. breede band van gekleurde zijde, die om den hals werd geslingerd.

In vroegere dagen behoorde nog tot deze rijkssieraden die vermaarde kroon van Mâdjâpahit, waarvan latere kroniekschrijvers geen melding meer maken. Valentijn schreef daarover:

„De hedendaagze Keizers (van Mataram) geven voor dat zij van de oude en vermaarde Madjapaitze Koningen gesproten zijn, en dat de oude Madjapaitze kroon nog bij hen te zien is; dog dit voorgeven, zoo van 't eene als van 't andere, is verdund. Het is waar dat onder hen een goude en konstig gewrochte kroon berust, die allernaast Manilha's draatwerk schijnt te zijn; maar dat die door een der Mataramze vorsten van den laatste der Madjapaitze koningen zou veroverd, en zoo in

hunne handen gekomen zijn, is zoo zeker niet, maar wel dat de soesoehoenan, die den laatsten koning van Madjapahit overwon, toen zulk een kroon heeft laten maken, die zedert aan dit huis gebleven is en de Madjapaitze kroon, om zooveel te beter hun slegt afkomst te bedekken, genaamd.”

Op zulke oude, volgens overlevering uit den Hindoetijd afkomstige voorwerpen kon de jongere vorstelijke dynastie van Djokdjakarta zich niet beroemen. Evenwel bezat ook dit hof zijne regalia, die in hooge eer werden gehouden. Onder de ampilan, ten getale van 17, waren de wapens de voornaamste, inzonderheid de kris genaamd kandjeng kiai ageng kopek, een andere kris met den titel kandjeng kiai ageng betok en een kostbare lans. De oepâtjârâ bestonden voornamelijk uit vijf gouden beeldjes van mythische dieren gelijk die te Soerakarta; voorts uit een vierkante en een piramidevormige gouden doos, een van goud en zilver vervaardigde lantaarn, enz. 't Was volgens den adat dat de inlandsche bevolking voor deze sieraden haren eerbied betoonde, doch in een tijd waarin de Nederlandsche residenten in de Vorstenlanden daar nog eene ondergeschikte positie innamen, en bij officieele gelegenheden tegenover keizer en sultan tot vernederende formaliteiten verplicht waren, werd ook van dien kant zeker huldebetoon voor de kroonsieraden gevorderd. In 1803 werd door de indische regeering den sultan van Djokdjakarta onder het oog gebracht, dat als eene „onbetamelijke begeerte” was te beschouwen de eisch, dat de resident bij het voorbijdragen der regalia van zijn paard zou stijgen, gelijk inlandsche regenten dat gewoon waren te doen. Doch eerst de forsche hand van Daendels maakte een eind aan de buigingen, de aanbieding van waschwater en dergelijke plichtplegingen, tot welke de residenten tevoren gehouden waren; derhalve ook aan huldebetoon tegenover de rijkssieraden.

De reiziger J. B. J. van Doren zag deze voorwerpen eens in het gevolg van den sultan voorbijdragen, en schreef naar aanleiding daarvan:

„De stoet, die zulk een vorst vergezelt wanneer hij zijn paleis verlaat, inzonderheid de voorwerpen die hij medesleept wanneer hij

op reis gaat en die bestaan in een soort van troon (dampar) benevens de regalia of de hartapoesaaka, zamengesteld uit verscheidene van massief goud geslagen zinnebeeldige figuren, gaat alle denkbeeld dat men zich in Europa daarvan vormen kan te boven. Zoo merkte ik op bij eene ontmoeting van den sultan van Djokdjakarta, welke zich met voorkennis van het gouvernement op reis naar het Minoreh-gebergte begaf, een olifant, een slang, een stier, een hert of ree, en een haan, allen van zuiver goud, die ieder door een Javaan gedragen en door eene talrijke bende piekeniers vergezeld waren. Hierop volgde een gouden tampatsirih (beteldoos) een tampatloedak (kwispeldoor) het eerste voorwerp door Sentot (den veldoverste van Diponegoro) die toen 19 à 20 jaren oud kon zijn, en het laatste door een anderen aan het vorstelijk geslacht verwanten jongeling gedragen. Voorts 's vorsten reisbagage, koffers, kleederen en eenige prachtig opgetuigde paarden, waarvan er altijd twee geheel opgezadeld en tot gebruik van den vorst bestemd zijn. Voeg hier nog bij als een bewijs van eerbied, dien zij voor hunne vorsten hebben, dat ik meer dan eens gezien heb dat wanneer een vorstelijk palankin uit den kraton, die, gedragen door acht Javanen, en door verscheidene andere met pieken gewapende mannen benevens vrouwelijke bedienden vergezeld, de een of andere prinses gaat afhalen, in het openbaar verschijnt, of dezelve ledig is of niet, al de Javanen waar dezelve passeert op hunne hurken nedergezetten blijven totdat de palankin voorbij is."

Soortgelijke eerbied als de geringe bevolking betoonde voor alle voorwerpen, welke betrekking hadden op den vorst en zijn hof, werd ook bewezen aan de poesaaka-kris in het bezit van vorsten en hoofden. En ook de kris als erfstuk, in het bezit van de bevolking zelve, stond in hooge achting. 't Was het nationale wapen van den Javaan, ofschoon meer pronk- en staatswapen dan vechtwapen. Op weinig dingen was hij zoo gesteld als op de kris, welke hij steeds bij zich droeg en als 't ware een deel van zijne kleeding uitmaakte, terwijl aan een poesaaka-kris allerlei geheime krachten werden toegeschreven. Saïdjah's vader bezat zulk een erfstuk,

waarvan hij zich slechts noode ontheedde toen het distrikthoofd van Parang Koedjang hem zijn eenigsten buffel ontnomen had. En zonder dien buffel kon hij zijn rijstveld niet bewerken. In Max Havelaar leest men:

„Toen nam Saïdja's vader een kris die poesaaka was van zijn vader. De kris was niet zeer schoon, maar er waren zilveren banden om de scheede, en ook op de punt der scheede was een plaatje zilver. Hij verkocht deze kris aan een Chinees die op de hoofdplaats woonde, en kwam te huis met vierentwintig gulden, voor welk geld hij een anderen buffel kocht. Enz."

Voor de poesaaka-kris van een inlandschen vorst had men wel een kudde van zulke buffels kunnen bekomen, maar in den regel was zulk een wapen in het geheel niet te koop. De Javaan hechtte veel meer aan zijne poesaaka dan aan geld. Slechts weinigen bezaten een kris van een type, dat als het oudste erkend werd, nl. de keris madjapahit, waarbij gevest en lemmet uit één stuk metaal bestonden. 't Laatste vertoonde den gewonen vorm van het steekwapen, aan beide kant scherp en eindigend in een punt; het eerste vertoonde de gedaante van eene gehurkte menschelijke figuur, een bekend motief uit de oostersche ornamentiek. Een exemplaar van deze soort, aanwezig in het Ethnografisch Museum te Leiden, werd gevonden in den kuil van den grooten middenkoepel van den Boroboedoe. Wellicht was dit wapen reeds van eene zekere antiquiteit ten tijde dat het op die vindplaats geraakte, aangezien reeds in het Hindoe-tijdperk krisen vervaardigd werden met afzonderlijk aangezet gevest.

De oude poestaka-wapens waren vaak gedamasceerd of doorsmeed met het witte mengmetaal genaamd pamor, waarvoor in later tijd dikwijls het nikkel als surrogaat werd gebezigd. Het echte pamor was afkomstig van een blok meteorijzer met een inhoud van ongeveer een kubieke meter, dat in 1784 bij de ruïnes van Prambanan werd gevonden en toen naar de hoofdplaats Soerakarta vervoerd. Eenige jaren later vond men, mede in het gebied van Mataram, een dergelijke doch kleinere massa. Het feit dat deze meteorsteen uit den hemel waren gevallen droeg er toe bij om krisen, bewerkt met het

daarvan afkomstige metaal, te eigenen tot p o e s a k a's. Doch ook de bewerking zelve pleitte voor den ouderdom van het wapen. Deze kunstnijverheid stond vroeger op een hoogen trap; de vorsten des lands hadden hunne eigene e m p o e's of wapensmeden, die in den vorstelijken kraton woonden en hun bedrijf slechts uitoefenden ten dienste van de leden der hofhouding. Er waren voor een kris twee fundamentele vormen aange- wezen, de rechte en de golvende. Het eerste type stelde de n â g â, de mythologische slang der Hindoes, voor in een toestand van rust of overpeinzing; het tweede in een toestand van beweging of handeling. (Valentijn ver- stoutte zich zulk een kris met een gegolfd of gekronkeld lemmet een „gevlamde pook” te noemen).

Aan een kris bestemd voor personen van vorstelijken bloede werd vroeger een jaar arbeids en langer besteed. Het werk was omslachtig, niet alleen wegens de makelij zelve, maar ook omdat rekening moest wor- den gehouden met die goede of slechte da- gen, welke in de oostersche samenleving eene zoo groote rol spelen. Voorts wegens de of- feranden aan de geesten, welke geacht wer- den het proces van het smeden te beheer- schen, en andere aan de afgestorven e m p o e's (de voorouders.) In het boek P a r a r a t o n, handelende over het rijk van Mâ- djâpahit in de 13de eeuw, werd gewag ge- maakt van een wapensmid, die van zijn vorst den last ontving om binnen eene tijdruimte van slechts drie maanden een kris van een bepaald model af te werken, op verbeurte van zijn leven. En die daarop den dood verkoos, liever dan slecht werk te leveren.

Bij een dier oude, zorgvuldig afgewerkte krissen behoorde eene scheede van eene zeld- zame houtsoort. Liefst van het zoo gezochte t i m ô h ô — of k a t i m ô h o-hout ook p e l l e t-hout genaamd, dat afkomstig was van een hoogen boom, met wit en zwart gevlekt hout. Bratayoeda (Courier dit Dubekart) schreef in zijne F e i t e n, dat de inlanders dagen achtereen in de wildernis naar deze houtsoort (op last van hun regent) moesten zoeken, en dat een stuk ter grootte van een vierkante palm somtijds voor duizend gul- den verkocht werd. In het Bataviasch Mu- seum bevonden zich krissen met scheeden van

t i m ô h o-hout, welke afkomstig waren van de rijksinsigniën van het sultanaat van Ban- tam. Daartoe behoorde tevens een vlag van gele zijde, bezaaid met daarop vastgenaaide zwarte lapjes, grootendeels Arabische karak- ters voorstellende. Deze vlag gold als een van de voornaamste regalia van dat voormalige rijk en bezat volgens de overlevering den vorm van het zwaard D o e l p a k a r, het wapen van Mohamed's schoonzoon Ali. Het- zelfde museum bezat een p o e s a k a-piek van pangeran Ali Bassa (Sentot) welke hij als aandenken schonk aan den generaal-ma- joor van den geneeskundigen dienst G. Was- sink, nadat deze hem in zijne ballingschap te Benkoelen van eene ernstige ziekte genezen had. Een andere p o e s a k a-piek, waarvan de t i m ô h ô-houten steel voorzien was van fraaibewerkt goudbeslag aan het boven-, en zilverbleslag aan het benedeneind, was afkom- stig van een edelman te Djokdjakarta, ra- den toemenggoeng Merto Negoro. Het lem- met daarvan vertoonde aan het benedeneind een zich kronkelende draak of slang, weder- om volgens het bekende n â g â-motief, en zou volgens overlevering uit den Hindoe-tijd af- komstig zijn.

Ook vrouwen, doch vrouwen van aanzienlij- ke geboorte, bezaten somtijds een p o e s a k a-kris, die echter zooveel kleiner was dan die mannen. Niet zelden was dit wapen, be- kend onder den naam p a t r e m, afkomstig van een der bewoonsters van het vorstelijk vrouwentimmer, en 't had soms „bloed ge- dronken”, hetgeen volgens Javaansche opvat- ting de waarde als p o e s a k a slechts ver- hoogen kon. Want met zoo'n kris werden wel eens geschikken beslecht, uit minnenijd gebo- ren; of de bezitster gebruikte die om in ge- vallen van wanhoop zichzelve den dood te ge- ven. De dichter Onne Zwier van Haren gaf zoo'n kris in handen van Fathema, „prin- cesse van Macasser”, een der figuren uit zijn treurspel A g o n s u l t h a n v a n B a n t a m. Deze is verloofd met den jongsten zoon des sultans, die in zijn strijd voor de natio- nale zaak het onderspit moet delven tegen de troepen der Comp. Zij wordt echter te- vens begeerd door een Hollandschen renegaat Jan Lucas van Steenwijk; en wanneer Fath- ema (de Makassaren stonden bekend als de „hoentjes van het Oosten” en als eene heet-

bloedige natie) verneemt dat haar beminde Hassan in den strijd gevallen is, dan wil zij zelve ook niet langer leven. De kris doet haar werk; maar eerst doodt zij daarmee den renegaat van Steenwijk, die 't waagde haar te naderen nu zij geen beschermer meer heeft. 't Is haar vertrouweling en dienares Camoeni, die den ouden sultan Agon haar uiteinde beschrijft en dat van den Hollander:

Maar Steenwyk nadert haar; die laag' Europeaan
Durft een vereetle hand zelfs aan Fathema slaan;
Haar Cris doorsteekt zijn hart, zo snel als blixem-
[straalen

Op 's stervlings schuldig hoofd in onweer nederdaalen,
En 't zelve staal geleyd door haar onbuigbre moed,
Verscheurt haar eygen borst en stort haar edel bloed.
„o Hassan, uwe dood ten minsten is gewrooken
„Op hen die dit verraad — zegt sy — heeft aange-
[stookten.

„Mijn laatste hartzeer is, dat ik dien scherven dolk
„Niet heb geduwd in 't hart van 't gansche Neêr-
[lands Volk!”

Men ziets' 't in vallen zelfs, de Cris na 't Oosten
[neigen,
En 't stervend oog schijnt nog Batavia te dreigen!

De richting was de juiste; Batavia lag oostelijk van Bantam, waar het tooneel van Agon's strijd tegen de Nederlandsche troepen zich afspeelde. Zoo de Javaansche lezer van v. Haren's treurspel kennis had kunnen nemen, hij zou zich niet te zeer verwonderd hebben over een kris, die zich bij den val van het slachtoffer eigenwillig naar het Oosten keerde. Want aan vele oude wapens, met name aan p o e s a k a-krissen, werden bovennatuurlijke vermogens en invloeden toegeschreven. Ze zouden b.v. den drager, wanneer hij zich in het bosch bevond, beschermen tegen tijgers; in den oorlog zouden ze hem in staat stellen buitengewone daden te verrichten, of, wanneer hij door den vijand vervolgd werd, de kracht bezitten hem onzichtbaar te maken. Zelfs kon zoo'n kris in het gevecht, evenals een bezielde wezen, uit eigen beweging de scheede verlaten en slacht-

offers onder den vijand maken. Dit werd b.v. verhaald van de kris genaamd k i a i k a l a m m o e n j e n g, toebehoorende aan den soesoehoenan van Giri, den „mahometaanschen paus”, gelijk bewindhebbers der O. I. Comp. hem noemden. Doch, gelijk Multatuli reeds opmerkte, „over betooverde krissen zijn tallooze vertellingen in omloop”.

't Behoorde ook tot het geloof der inlanders dat men, het lemmet van een kris willen de bezien, dit geheel uit de scheede moest trekken. Wie 't slechts ten halve deed, stelde zich bloot aan allerlei ongelukken. En een p o e s a k a-kris behoorde in het geheel niet aangeraakt te worden, behalve door den drager, van zelf dat westersche vreemdelingen met zulke gebruiken onbekend waren, en zich onbewust vergrepen aan den a d a t. Over het bezoek aan Java van den Franschen staatsman Clemenceau werd verhaald dat hij een der Regenten op West-Java, die hem voorgesteld werd, gevraagd zou hebben of het waar was dat Javanen hun kris altijd op den rug droegen, d.i. op een lichaamsdeel, waar europeanen hun wapen zeker nooit zouden plaatsen. De regent, die een p o e s a k a-kris in zijn gordel droeg, keerde daarop den vrager den rug toe, ten einde hem de wijze te laten zien waarop de kris gedragen werd. Tot ontsteltenis van den mede aanwezigen resident trok de Franschman daarop de kris uit de scheede om die te bezien, waarop de resident, die de inlandsche gevoeligheid op dit punt duchtte, hem waarschuwde.

„Monsieur Clemenceau!”

„Est-ce qu'il est empoisonné?” vroeg deze verschrikt, en hij liet de kris op den grond vallen.

(Gelukkig had het incident geen gevolgen. De regent nam de zaak goedmoedig op — en de p o e s a k a-kris wreekte zich niet.

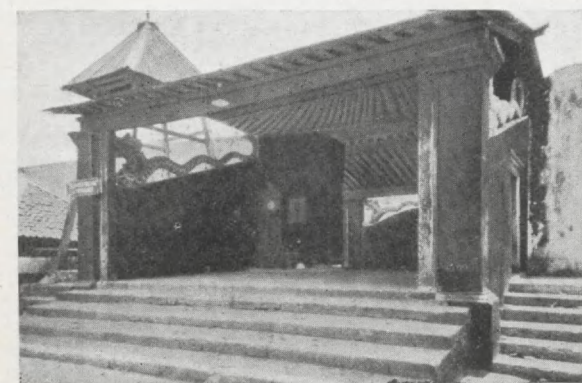

Men moet zich in deze afbeelding de straalsgewijs uitstaande daksparren ongeschilderd, dus donker, denken: slechts de aanzetten der daksparren met een enkele felle kleurnoot en met verguldsel versierd. Alleen op die wijze kan het rijk bewerkt middengedeelte als hoofdmoment in vollen luister uitkomen, omdat het dan in een rustige omgeving het eenige sterk sprekende gedeelte vormt, als ware het een bekroning van den door edelen omring-

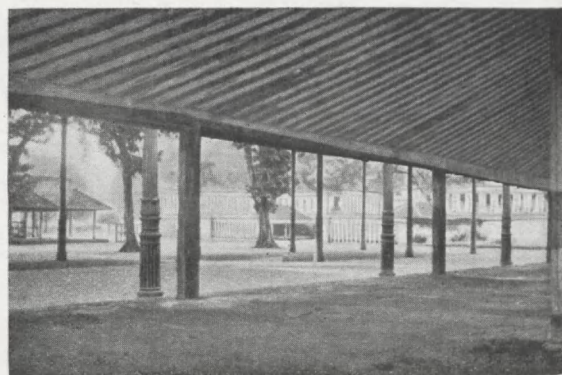

No. 1. Receptiehal: Bangsal Kentjana te Djokjakarta.

den en door vrouwen gevolgd den Vorst. Ook vormen dan de rusting-donkere dakvlakken een achtergrond, waartegen de ingetogen-ryke praal van den hofstoet, die in het van af den bodem buiten opkaatsend lichtschijnsel langzaam van rechts naar voren opkomt, fraai afsteekt. Geen lichtsoort, geen milieu doet de persoonlijkheden, de gelaatstrekken sprekender en karaktervoller uitkomen dan deze.

No. 2. Kratonpoort te Djokjakarta.

No. 3. Opgang n.d. Siti Inggil te Djokdja.

No. 4. Typische Javaansche Begraafplaats.

No. 7. Buitenrand eener groote Bantensche Desa.

No. 5. Javaansche Begraafplaats van nabij

No. 6. Interieur van No. 5; de bloembestrooide Bodem.

Javaansche Architectuur

door Ir. H. MACLAINE PONT

5. LEVENDE VORMEN DER JAVAANSCH- SCHE ARCHITECTUURTRADITIE.

a. Omstandigheden waaronder zij voorkomen

Wat hebben nu de Javanen aan architectuur over?

Wij hebben al gezien, dat het misplaatst zou zijn om bij het beantwoorden dezer vraag de criteria stijleenheid en stijlzuiverheid te stellen. Was niet in de Fransche kathedralen uit de Renaissance, ja uit den Lodewijktijd een gotisch bouwbeginzel onder geheel andere vormen in beginsel ongerept aanwezig?

Wij dienen hier op Java bij het beantwoorden dezer vraag met nog geheel andere omstandigheden rekening te houden dan in Europa.

Wij Hollanders hebben hier beurtelings dezen, dan weer genen steunend, steeds het optreden van een krachtige persoonlijkheid aan de regeering weten te verhinderen. De meest slappe, het meest voor onzen invloed toegankelijke personen werden door ons „bondgenootschap” op den troon geholpen, en toen het bij het optreden van Mangkoe Boemi niet anders ging werd het centrale Javaansche rijk gesplitst, werd Soerakarta gesticht voor onzen beschermeling, terwijl wij toelieten, dat Mangkoe Boemi korten tijd daarna Djokdja stichtte.

Hoe duidelijk ziet men bij vergelijking dezer twee residenties de inwerking van den hollandschen leiband in het vroeger gestichte Solo duidelijker aan den dag treden, dan in Djokdja, dat in al zijn vormgeving veel stijlzuiverder is. (Zie o.m. afb. Nos 1 tot 3.)

Het behoeft geen betoog, dat onze invloed zich vooral en hoe langer hoe meer op de vorsten en de hoofden liet gelden.

Daar komt bij, dat er niet alleen van beïnvloeding onder pressie sprake is. De Europeesche school kende naast de veel doeltreffender wapenen en defensie middelen ook op

ander gebied veel doeltreffender hulpmiddelen, constructiewijzen en organisatie methoden dan de Javanen. Het zijn de hoofden en intellectueele Javanen geweest, die reikhalzend naar de kennis dezer nieuwe middelen uitzagen, waarvan de uitwerking hun met verbazing vervulde. Ettelijke Europeanen zijn daartoe in hun directen dienst geweest. Wij moeten derhalve niet in den officieelen bouw het meest loutere Javaansche karakter verwachten.

Wat meer is: van bondgenooten werden de Javaansche hoofden vasallen, van vasallen bloote hulpmiddelen om het volk te besturen. Het Europeesch bewind vond het allerm minst noodzakelijk, dat in de woning der Inlandsche hoofden de opperste waardigheid tot uiting kwam, waar de Europeesche bestuursambtenaren feitelijk het hooge gezag vertegenwoordigden en meer en meer directe bemoeienis kregen ook met de ten uitvoerlegging der verordeningen en regeeringsbesluiten.

De hoofden werden gesalarieerde regeringsambtenaren, en — werd aanvankelijk „knevelarij” getolereerd om den hoofden in staat te stellen hun staat op te houden —, spoedig werd die „stand” gereguleerd, kregen de hoofden dienstwoningen, eindelijk woningen volgens normaal projecten, waardoor elke locale kleur aan de woningen ontnomen werd, niet alleen, maar waardoor ook een voortreffelijke gelegenheid om zich te ontplooien ontnomen werd aan de locale ambachten.

Er is meer dat wij moeten in aanmerking nemen, willen wij bij de beantwoording onzer vraag met billijken staf meten: zuinigheidsredenen gingen, ja, moesten gelden van af den tijd van centralisatie. Had men voor de regenten nog zekere égarde, de lagere Inlandsche ambtenaren moesten maar zien zich te redden. Slechts voor een zeer klein ge-

deelte wonen zij in passabele dienstwoningen. Voor het overgrootste gedeelte wonen zij — zelfs in zeer rijke streken waar men in de dessa nu nog kapitale woning op kapitale woning vindt: in krotten. . .

Dit moge op de uitoefening van het bestuur geen nadeeligen invloed hebben, ieder ambacht heeft, om niet hopeloos te degenereren, een periodieke toetsing aan beter bouwwerken noodig. Het Inlandsch bouwambacht heeft een eigenaardige organisatie berustend op sambatandiensten. Indien de eene Javaan den ander behulpzaam is bij het bouwen zijner woning wat is er dan in beginsel tegen, dat hij ook in sambatandienst aan zijn hoofdenwoning werkt, ja, dat hij daar meerdere zorg aan besteedt, dan in normale gevallen? Ongetwijfeld is dikwerf overdreven geworden bij wat er vroeger van hem gevergd werd. Er kan echter m.i. niet worden ontkend, dat de Javaan met zijn overmaat van vrijen tijd, onder dwang op zijn best is en tot het beste en meest respectabele werk in staat en dat hij bij zijn economische positie nog immer beter „corveabel” is dan finantieel belastbaar.

Het zal mij wellicht als ongehoorde ketterij worden aangerekend als ik hierbij zeg, dat naar mijn beste inzien lang niet alles, wat vroeger als knevelarij werd aangezien een nadeeligen invloed op de Inlandsche samenleving heeft gehad.

Thans bouwt de B.O.W. volgens vreemd project, onder vreemde leiding, veelal met vreemde, geïmporteerde werkkrachten de dienstwoningen en vindt men alleen in de woningen van hadji's en rijke handelaren, ten platten lande bijna alleen in die van de dessahoofden nog typische Javaansche architectuur door de eigen organisatie tot stand gebracht. Zoodra ook de dessahoofden gesalarieerde ambtenaren zullen zijn geworden zal in menige dessa ook deze laatste gelegenheid tot ontplooiing der eigen ambachten verdwenen zijn. Wordt het niet hoog tijd dit feit eens onder oogen te zien?

Het Inlandsch ambacht zal in stand blijven — als men er iets van vergt. Thans schijnt alleen het Departement van Onderwijs, naast het Binnenlandsch Bestuur voor den bouw van volks-

scholen gebruik van dit ambacht te maken. Het is nog steeds de MINST KOSTBARE MANIER VAN WERKEN.

Indien men om redenen van volksopvoedkundigen aard, aan de nergens elders zoo sterke persoonsverheerlijking een eind wil maken en het beginsel, dat tot de stichting van de bale — desa's aanleiding gaf, en waarbij de gelegenheid tot het houden van koempoe-lans aan de hoofdenwoningen overbodig gemaakt wordt, wil uitbreiden tot de woningen der Inlandsche ambtenaren, ik heb er vrede mee: laat dan hun woningen eenvoudig blijven, men hoeft daarbij de Inlandsche eischen van welstand nog niet te verwaarloozen, en kan alevel voor het bouwen dier woningen van het Inlandsch ambacht gebruik maken.

Maar laat men dan in de plaats daarvan tenminste aan de thans zoo nooddriftige ambtenaarskantoren, balé's onderan, en balé's districtverbinden, en aan deze gebouwen de eischen stellen, die aan het voornaamste gebouw van het ressort volgens de locale eischen van welstand gesteld dienen te worden. Men zal ontwaren, dat deze eischen niet gering zijn.

De Inlandsche samenleving is zooals gezegd zeer onzuinig met haar tijd.

In dringende omstandigheden is haar capaciteit als die van een harmonica. Ze is binnen redelijke grenzen in staat op te brengen wat er van haar gevergd wordt.

Indien men nu zorgt, dat al het goede, dat men op deze wijze wrocht aan de Inlandsche samenleving zelf ten goede komt niet het minst aan haar eigen capabelheid, zoodat er van knevelarij ten bate van bijzondere personen geen sprake behoeft te zijn, wat is er dan tegen om van haar te vergen wat redelijker wijze verlangd kan worden? Na een in oogenschouw name van wat in zeer verschillende gebieden van Java ook nu nog tot stand wordt gebracht, werd mijn hartgrondige overtuiging gevestigd, dat het Inlandsch bouwambacht op den duur in staat is te produceeren al wat daarvan redelijkerwijze te vergen is, mits men daarbij gebruik maakt van de voordeelen, die de inlandsche materialen en productie methoden,

gezien uit het kader der inlandsche Maatschappij biedt.

Ja, ik durf zelfs te zeggen, dat het Inlandsch bouwambacht automatisch in stand zal blijven, indien het niet door tegennatuurlijke voorschriften van boven af gedood wordt. Het zou immers zeer zonderling zijn, indien de latere desaraden hunnen kiezers ten behoeve van desawerken de vier tot zes maal zwaardere belastingen gingen opleggen, dan deze bij uitvoering dezer werken in sambattandienst zouden behoeven op te brengen.

Zullen echter ontvoogde en met autonomie begiftigde locale ressorten — indien zij op democratischen leest geschoeid worden zich zelf deze eischen opleggen? Naar mijn inzicht alderminst.

Hoe kan men ook na een tijd van bijna al omvattende bestuurszorgzaamheid en daarmee gepaard gaande lijdelijkheid van de zijde der bevolking in eens zulk een sprong verwachten?

Indien de decentralisatie op deze wijze dus zonder buitengewoon daadkrachtige ondersteuning van een feitelijk machtoverwicht der Inlandsche bestuursambtenaren ten minste in het begin haar beslag krijgt zullen m.i. de Inlandsche hoofden in de allesbehalve benijdenswaardige positie geraken van een steeds verder gaande demoralisatie van het eigen volk lijdelijk te moeten aanzien. Van een ontplooiing eener specifiek Javaansche Architectuur zal alsdan weinig terecht komen, terwijl de hulpeloosheid der bevolking steeds erger zal worden. De beste opvoeding, die er is, bestaat m.i. daarin, dat den leerling getoond wordt hoe hij zich zelf heeft te red-den. Dit en wel met krachtige hand toegemeten is naar mij toeschijnt hetgeen de Javaan in de eerste plaats noodig heeft. Ik zeg dit hierbij niet om mij een oordeel aan te matigen op gebied, dat het mijne niet is, maar omdat dit mij voor een tot zich zelf komen van dit volk de meest natuurlijke, de meest in de ontwikkelingslijn der bevolking liggende, ja, de eenige weg lijkt.

Ik heb hiermede tevens zoo scherp mogelijk gesteld: waar nog Javaansche Architectuur te vinden is, en daarmee: op welk gebied en onder welke voorwaarden haar actie nog eene uiting van volksleven is.

Bovendien toonde ik daarmee aan, op welke gebieden en onder welke voorwaarden een krachtige uiting van het volksleven in een eigen Architectuur, eerlang verwacht kan worden, n.l. alleen dan, wanneer een krachtige ontplooiing van het volksleven bevorderd wordt. Dit laatste kan m.i. alleen op zuiver Javaansche wijze d.w.z. onder straf regime. In het hieronder volgende zal ik gelegenheid hebben om uiteen te zetten, dat ook alleen onder die voorwaarde de Inlandsche bouwmethoden acceptabel zijn.

Gaan wij dan allereerst na, wat er hier op Java in het hiervoren aangeduid gebied aan levende Architectuur over is. Ik noem levend alle Architectuur, die ook thans nog de passende Javaansche omgeving is, ook al dateert de stichting daarvan weleens uit vroeger tijd. Verreweg de meeste der door mij aangehaalde voorbeelden zijn echter uit de tweede helft der 19 de en uit de 20 ste eeuw. Bij het bijna algemeen gebruik van tijdelijke materialen kan dit ook moeilijk anders.

- b. Het levend element in de Javaansche architectuur, harmonische aanpassing aan de omgeving.

Aan het slot van het vorige hoofdstuk had ik gelegenheid op te merken hoe m.i. de Javanen, oorspronkelijk een op hoogen trap staand natuurvolk bij al de ontwikkeling, die zij daarna mede maakten toch zichzelf gelijk waren gebleven.

Dit blijkt wel allereerst uit hun verhouding tot de natuur, uit het gebruik dat zij van levend materiaal uit de natuur weten te maken en uit de wijze, waarop zij hun nederzettingen in de omgevende natuur weten in te passen zonder die omgeving te schenden.

b 1 In den loop der tijden hebben zij van verschillende boomsoorten een passend gebruik weten te maken, en al is onder de beïnvloeding van buitenaf in wat door hen werd aangelegd veel wijziging gekomen en veel verminkt, toch bestaat op dit gebied nog veel al een zekere stijl, ja, stijleenheid.

Het eenvoudigste en het best kan dit blijken uit den aanleg hunner begraafplaatsen, die bijna altijd fraai van ligging zijn, en waarin zij temidden eener steriotype beplanting met sembodja boomen, door enkele daar-

boven uitgroeiende waringin — of enkele andere hooge en wijdvertakte kruinen de meest gevenereerde plaatsen weten aan te duiden.

Deze begraafplaatsen kennen wij alle. Zij zijn reeds op grooten afstand direct te onderkennen. Wij kennen ook allen het interieur vol stemming en den steeds met bloemen bestrooiden bodem die door zulken eenvoudigen opzet verkregen niettemin bij ieder indruk wekt. (Zie de afbeeldingen 4 tot 6).

b 2 Van de wijze, hoe zij hun nederzettingen in de natuur weten in te passen krijgen wij den besten indruk indien wij den buitenrand eener Europeesche nederzetting vergelijken met den buitenrand eener eventueel groote en boeiende Inlandsche stad (zie afb. 7). Ook hun woningvormen echter passen bij het land, in zuivere harmonie dan wel in geestige tegenstelling als zij zijn met den hoofdvorm der bergen (zie afb. 8 en 11) en der boomen.

In dit opzicht beteekenen tot nu toe gegeven Inlandsche bouwvoorschriften een aanmerkelijke achteruitgang (vergelijk met de vorige foto's afb. 9, een woning waaraan toch niet weinig zorg is besteed).

b 3 Wie kent ook niet de idyllische plekjes bij dessa pantjorans en bronnen, die van dezelfde geaardheid der bevolking spreken? Dit is: behoud van natuurmonumenten binnen de kom der nederzettingen.

b 4 Bij den monumentalen opzet der steden werd door hen van levend materiaal ter accentueering der belangrijkste punten op de meest grootsche wijze gebruik gemaakt. Ik neem hier met eenige correctie een vroeger gegeven beschrijving van Djokdja over:

Hier was nog harmonie tot voor kort. De uit het Noorden komende drukke hoofdstraat had voor den hoofdtoegang tot den aloon-aloon haar ingetogen-statige overhuiving met voluit groeiende waringins, die hier aesthetisch en monumentaal hoofdmoment waren terwijl de aandacht gevestigd bleef op de — niet slechte — aloon-aloon poorten.

Dan, door deze open poorten kwam men op den aloon-aloon, het breede veld van rust, waar kleurige processies hoogwaardigheidsbekleeders met hun gevolg voortschreden om hun opwachting te maken bij den vorst, den aloon-aloon met de omgevende door scheren laaggehouden waringins langs alle zijden en

het eveneens zeer laaggehouden waringin-koeroengpaar in het midden: de plaats van den kleinen rechtzoekende.

Daarachter, in den hoofdas en voor den Siti Inggil de groep hoog uitgroeiende Gajamboomen die als een inleiding vormen tot de op het Siti Inggil terras staande, boven alles uitstekende twee waringin groepen, die zich daarachter breed uitdeinen tot hoofdmoment van den geheelen wijschen aanleg, in deze laaggehouden omgeving vorstelijk-eenvoudig uitkomend en machtig de aandacht trekkend als massieve pijlonen den toegang aanduidend tot den kraton. (Zie afb. 10).

Dit alles is nog te zien: Het is geen toevallige uitgroeiing van boomen, die immers overal in de omgeving met de daar verzezen bebouwing aan de hoofddedachte ondergeschikt bleven: men lette slechts op den masigit, den eenvoudigen gebouwtop, die achter een groote gapoero oprijst, toch bescheiden blijft, en op de beplanting van het masigiterf met sawoe-djawa, de fraaie, doch bescheidener boomsoort, die men veelal in de binnenhoven der dalems ziet toegepast.

Wendt men zich om teneinde het Westelijk deel van den Noordwand van den aloon-aloon te bezien, dan wordt men, niettegenstaande minderwaardige inbreuken, getroffen door de lijnen harmonie die bestaat tusschen de pendopodaken der rond den aloon-aloon telkens tusschen de waringins staande verblijven der Sultansregenten, de zich over die pendop's heenhuivende waringinkruinen, en de boven alles uit zich verheffende silhouet van den Merapi berg. (Zie afb. 11. Een opname met den berg als achtergrond mislukte en kon niet tijdig worden overgenomen).

De keuze der boomen is niet toevallig. Een aardige woordspeling hoorde ik ten aanzien van de groep Gajamboomen, die voor het Siti Inggil terras dienen te staan, op de plaats waar de vorst in den Bangsal Pangrawit recht doet. De naam Gajam heet dan een samentrekking te zijn van „Gawe Ajem” d.i. Het „verwekken van tevredenheid” door de rechtspraak.

Merkwaardig is ook dat op het emplacement van Maja Pahit op de plaats waar men in verband met de van Djokdja en Solo verschillende situatie een overeenkomstig terrein

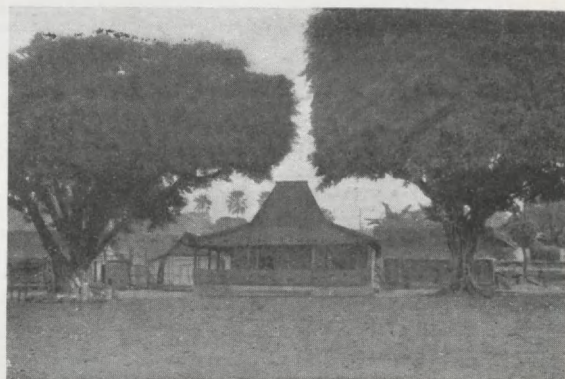
No. 8. Bergdesa (Dieng). Volmaakte harmonie tusschen woningvorm en landschap. Deze woningvorm werd verboden.

No. 10. Aloon - aloon te Djokdja. Monumentale aanduiding van den Ingang tot den Kraton, met bijna uitsluitend gebruik van levend materiaal bereikt.

No. 9. Tegenvoorbeeld: woning volgens de bouwvoorschriften. Een inpassing in het landschap als op afb. No. 8, kan hiermede niet worden bereikt

No. 11. Op den Aloon - aloon te Djokdja: volmaakte lijnenharmonie tusschen den vorm der Regentenpendopo's en de beplanting. Verboden dakvorm.

No. 12. Vertakte pilaar. Restant uit Toeban.

No. 13. Grafkamers te Grisse. De Vormgeving van het steenen dak is ontleend — niet aan een daaraan voorafgaanden permanentbouw op Java, maar — aan den tijdelijken bouwtrant: het Djati - sirappendak.

zou zoeken: het kraton voorplein, nog thans een heel complex machtig uitgegroeide Gajamboomen vindt. (bij het graf der Poetri Tjampa).

Wie hier te lande wel aan parkaanleg gedaan heeft weet, dat het moeilijker is de natuur tot vriend dan haar tot vijand te krijgen. Bijna alles groeit anders op en dat op onverwachte wijze dan men bedoelt, wilder en grooter op plaatsen waar men minder aandacht trekkende planten zou wenschen.

Een ordening zooals eens in de Vorstenlandsche Residenties werd bereikt, waarbij ook in de geheele omgeving van den aloon-aloon geen boomen voorkomen, die de groote ordening verbreken, is niet maar zoo uit zich zelf ontstaan, en ieder zal begrijpen dat er iets toe noodig geweest is om allen particulieren deze ordening te doen accepteeren, niet alleen een machtig gezag is daarvoor noodig, maar ook een inzicht in de groeiwijze der planten.

Toch is er in deze ordening niets gedrongens:

De Sawoe-djawa, mangga, tandjoeng en andere op de binnenpleinen toegepaste boomsoorten zijn tot dat doel ook werkelijk het meest geschikt. Nergens ziet men hier te zware schaduwen die zulk een bedompten indruk van ongezondheid wekken. In een moderne vrije Europeesche nederzetting behoort een dergelijke rationeelen ordening, die „stijl” zou brengen, voorloopig wel tot de onmogelijkheden: ze is er ook niet op haar plaats.

Deze zin voor de natuur groeide weleens uit tot excessen, die alleen in sommige tijden mogelijk zijn. In sommige bouwwerken uit de late middeleeuwen moeten volgens de tempelreliëfs vertakte pilaren bij wijze van stijlen met schoren verwerkt zijn geweest, waarvan men eenerzijds speciaal gegroeide stammen of takken koos, anderzijds die ook wel in zijn houtverbindingen namaakte. Enkele losse exemplaren zijn van deze vertakte pilaren over n.l. te Toeban en te Sendang Doewoer bij Patjiran (zie de afbeelding No. 12).

Heeft men in den oorsprong dezer constructie een eerste toepassing van schoren te zien uit een tijd toen men nog geen scheë houtverbindingen maakte? In ieder geval werd de vormgeving overgenomen in een

tijd, dat men die al lang kende. Schoren zien wij reeds bij den in de Boroboedoe-reliefs afgebeelden volksbouw toegepast, een tamelijk belangrijk feit.

c. De grondelementen der Javaansche architectuur thans nog dezelfde als duizend jaar geleden.

In het eerste hoofdstuk werd onder b. betoogd hoe in den regel bij de eerste toepassingen eener Architectuur met nieuwe middeelen de vormgeving der oudere Architectuur in beginsel behouden bleef. De bij de vorming eener nieuwe Architectuur aangenomen of gevonden vormen noemde ik primair element, de daarin overblijvende oude grondelement. Ook indien in het verdere verloop der zelfde Architectuur plotseling meer vrije, ampele bij het nieuwe materiaal en bij de nieuwe toepassingen en werkmethoden passende vormen gevonden worden, dan dienen m.i. deze op hun beurt primair element te worden genoemd, terwijl ik de uitdrukkingen secundair en tertiair enz. liever voor vreemde niet zelf gevonden invloeden wenschelijk achtende, hetgeen van de oude vormen in de nieuwe vormenspraak overbleef grond element bleef noemen.

Het spreekt vanzelf, dat men in deze nomenclatuur met grondelementen van verschillende graad te doen kan hebben. Het grondelement nu van bijna alle Architecturen wordt gevormd door den aan den later ontwikkelden permanent bouw voorafgaanden tijdelijken bouwtrant, en het opmerkelijke voor de Javaansche Architectuur is, dat die tijdelijke bouwtrant hier permanent als hoofdschotel van toepassing bleef en — zulks ten gevolge van klimaat en bodem rijkdom — met goed recht. Daarenboven is zij tot op den huidigen dag primair grondelement in den plaatselijk gevormden meer permanenten bouwtrant gebleven. Wij vinden de vormen van een tijdelijke dakbedekking terug niet alleen aan de oorspronkelijk uit voor Indië ingevoerde vormen, doch ook aan bouwwerken, die hier op Java gegroeid zijn, om een voorbeeld te noemen de grafkamers te Grisse (afbeelding No. 13) en wel niet overgenomen van een voorafgaanden permanent bouw doch direct van het sirappendak. In

verschillende nok- en hoek-keper-afwerkingen, die bij de eerst in den laatsten tijd meer algemeen gebruikte pannen daken in toepassing kwamen vinden wij hetzelfde verschijnsel: directe vormontleening aan den lokalen tijdelijken bouwtrant. Zeer typische voorbeelden hiervan vindt men in den moskee bouw in de afd. Menes, waar de woningen ruim en geriefelijk, doch zeer eenvoudig in een uiterst correcten tijdelijken bouwtrant gehouden zijn. Aan de moskeeën wordt in die streek bijzondere aandacht besteed. Als bouwer werd vooral een zekere Kiai te Tjarita genoemd. (Vergelijk de afbeeldingen uit het artikel „Het Inlandsch Bouwambacht” in Djawa 1923, II).

6. HET PERMANENTE IN DEN TIJDELIJKEN BOUWTRANT.

a. Karakter.

Indien wij nu den woningbouw nader gaan beschouwen dienen eenige opmerkingen ter kenschetsingen van den tijdelijken bouwtrant vooraf te gaan. Het is een bouwwijze waardoor voornamelijk uit den rijkdom aan direct voor de hand liggende, of slechts weinig bearbeiding vorderende, en derhalve grootendeels plantaardige materialen, die de natuur zelve bijna gereed voor afwerking opleverde, alle natuurvölkeren het eerst de door hen vereischte beschutting hebben gevormd, daar zij deze materialen het eerst leerden hanteeren. In den loop der tijden vonden deze volkeren de bouwvormen, waarbij zij zich van geslacht op geslacht wel, zoo niet het best bevonden, en de samenstellingen en bewerkingen, die voor deze materialen de geijkte kunnen worden genoemd.

Ging zulk een volk in den loop zijner geschiedenis aan zijn bouw andere eischen stellen dan was dit nog geen reden om den bouwtrant te verlaten, waarin allerlei eischen van nieuwen aard immers evenzeer konden worden bevredigd als in welke andere bouwwijze ook, terwijl men de beschikbare materialen telkens op andere aan het nieuwe inzicht beantwoordende wijze leerde bewerken en toepassen. De op Java ontstane bouwtranten blinken uit door elasticiteit der constructie tengevolge waarvan zij een groote mate van veiligheid tegen aardschokken bieden. Het

dunne poreuse bekleedingsmateriaal der wanden vormt een waarborg tegen tocht en bedomptheid. De lichtheid van de materialen gepaard aan hun naar verhouding voortreffelijke draagkracht staan toe met de meest simpele constructies de door het klimaat vereischte groote, hooge en luchtige binnenruimten te overdekken. Ter beschutting tegen de van den bodem reflecteerende warmtestraling werd al spoedig een bouwtrant gevonden, die volop bevredigend mocht heeten.

Voegt men daarbij, dat het land — als eiland tegen onophoudelijke invasies van vreemde krijgers volkeren voldoende beveiliging bood dan zal het geen verwondering baren, dat deze bouwtrant hier langer bestendig bleef dan elders.

Moge het te begripen zijn dat in landen waar de natuur minder kwistig was met haar gaven deze bouwtrant op den duur ook om andere redenen dan die van defensie voor een andere meer permanente verlaten werd, in onze tropen het land bij uitstek in dit opzicht behoefde daarvan over het geheel geen sprake te zijn. Een optredende tijdelijke schaarschte aan deze materialen toch is hier veelal te wijten aan roofofbouw, dus aan een verwaarloozing der natuurlijke hulpbronnen door de overheid, die aan het niet vooruitziende volk leiding moet geven, en is bovendien gemakkelijk en spoedig te verhelpen.

Ook het bezwaar dat deze materialen weinig duurzaam zijn wist men te overwinnen eenzijdig door uitlooging en door impregneeringsmiddelen, waardoor dit bezwaar zoo groot niet bleef, anderzijds door vaste gebruiken betreffende periodieke vernieuwingen, die de beteekenis kregen van verordeningen, en die aanleiding werden dat deze tijdelijke bouwtrant, die nieuw zeer acceptabel is, doch bij verwaarloozing zeer spoedig vervalt, ook op den duur in goeden toestand bleef.

Het algemeen overleg dat de Inlandsche maatschappij kenmerkte, gaf aanleiding tot een onderlinge werkorganisatie in het „onderling hulpbetoon”, terwijl bij een verder gevorderde maatschappelijke organisatie in de absoluut-monarchistische Vasalstaat en wat daarvan overbleef (wij zagen het reeds in den aanhef van hoofdstuk 5) in staat stelde met dit instituut der Sambatan diens-

ten, ook grooter en fraaier werken te stichten, dan waaraan de gewone desaman behoefte had, een op zich zelf gelukkige omstandigheid, die dit eenvoudige ambacht op peil hield, en aan het geheele bouwbestand op Java ten goede kwam. De slechte gebruiken die dit instituut aankleefden, en die vooral tot uiting kwamen in streken en perioden van slecht en slap bestuur en van wanbeheer zijn volstrekt niet inhaerent aan het stelsel.

Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat ook in de Gouvernements landen, waar in de vorige eeuw eerder recht en billijkheid in het bestuur doordrong de typisch nationale Architectuur zich in den eersten tijd en in belangrijke gebieden nu nog zeer goed heeft weten te ontplooiën en te handhaven, totdat de invloeden begonnen in te werken waarop ik in den aanhef van het vijfde hoofdstuk doelde.

In den strijd tegen misbruiken en ter verbetering van de slechte toestanden is m.i. veel van het goed bestaansrecht van verschillende Javaansche instellingen miskend. Ik zeg niet dat het anders kon, men kan niet anders dan het groote werk, dat verricht werd waardeeren. Dit neemt niet weg dat de versobering, van deze bemoeienis het gevolg was voor de Inlandsche maatschappij alszoodanig lang niet altijd eene verbetering beteekende. In menig opzicht is ze een werkelijke verpoozing geweest. Schier overal waar men thans nog komt in meer intact gebleven streken is de Inlandsche samenleving inniglijker en sierlijker dan waar men sterk den Westerschen invloed onderkent. Deze verpoovering maakt derhalve op mij den indruk een opgedrongene te zijn. Het spreekt echter vanzelf, dat er van het oude, overgeleverde veel waardevols, veel vooral dat door sierlijkheid tot ons gemoed spreekt, verdwijnen zal.

Dit zal door nieuwe schoonheid worden vervangen mits men het ambacht zelf niet overboord werpt. Het zou nog iets zijn indien dit ambacht niet dan met veel moeite en met hooge kosten op de been te helpen zou zijn, maar niets is minder waar.

Telkens en telkens blijkt immers dat als er iets in de dessa gesticht moet worden, een gebruik maken van het inlandsch ambacht de goedkoopste weg is. Bezien van af het standpunt van den Inlander is het dat zeker.

Reeds meermalen had ik gelegenheid te be-
toogen, dat het in een samenleving waarin
zoo hooge rente standaard geldt als de In-
landsche zeer beslist onvoordeelig is om ten
behoefte eener besparing op onderhoudskosten
meer aan kapitaal ineens te besteden ten
behoefte van duurzamer werk. Wat er ver-
wacht kan worden als de economische toe-
stand van den inlander ooit verandert? Ik
ben niet in staat om daarop antwoord te
geven. Wij dienen echter de feiten te nemen
zooals zij thans zijn, en dan kan men niet
anders dan de gevolgtrekking maken, dat er
voor dit ambacht nog een grootsche en
schoone taak is weggelegd, wanneer daaraan
tenminste geen onredelijke belemmeringen
in den weg gelegd worden.

b. Tot vóór den Hindoetijd en tot in den
Hindoetijd teruggaande, thans nog in zwang
zijnde bouwvormen. De „Grooter Soenda”
bouworde en de Diëngtypen.

Er is begrijpelijkerwijze in den tijdelijken
bouwtrant zooals die hierboven geschetst
werd een groote verscheidenheid. Naar ge-
lang de bodem andere voorbrengselen ople-
vert, — en steeds weer wordt men getroffen
door het vernuft dat die voortbrengselen op
doeltreffende wijze weet te benutten — maar
ook naar gelang de geaardheid en het soort
der menschen verschilt, treden in dien bouw-
trant locale verschillen op.

De eens gevonden methoden echter, die
blijkbaar onder bepaalde omstandigheden de
eenvoudigste en beste zijn worden niet spoed-
ig verlaten.

De thans bestaande hebben meestal reeds
eeuwen aan eeuwen gediend.

Een nauwgezet onderzoek naar de bouw-
methoden in verschillende deelen van Java
op een wijze zooals dit voor verschillende
deelen der buitenbezittingen reeds heeft
plaats gehad zou zeer belangwekkend zijn
vooral omdat men in de verschillende reeksen
verhalende tempelreliëfs een methode kan vin-
den om de tijden, waarin de verschillende
bouwwijzen ontstonden, te bepalen. Bij de
zeer vluchtige bestudeering waartoe ik mij,
nagenoeg geheel in vrijen tijd en op eigen
middelen aangewezen, heb moeten bepalen,
kan ik slechts oppervlakkig op enkele feiten

wijzen. Een werkelijk grondig onderzoek, dat ook maar eenigszins op volledigheid zal kunnen bogen, waarbij men den tijd zou kunnen nemen tot degelijke voorbereiding en tot gelijktijdige klassificeering van gewoonten, gebruiken, gebruiksvoorwerpen en overleveringen in het groote verband gezien zou zeer zeker veel belangrijks uit wetenschappelijk oogpunt aan het licht brengen.

Men is nl. op Java minder dan in de Buitenbezittingen op slaafsche wijze aan de ongetwijfeld wat het uiterlijk betreft sierlijke oude vormen blijven hangen.

Er heeft sedert den tijd dat de Boroboedoer gesticht werd eene ontwikkeling van woningtypen plaats gehad, maar van menige schakel uit die ontwikkeling zijn de bouwvormen in verschillende gedeelten van Java nog thans in zwang.

Wie de Boroboedoer en Prambanan reliefs heeft bestudeerd wordt getroffen door het feit, dat daarop woningtypen afgebeeld zijn, die aan bepaalde Sumatraansche vormen, vooral Bataksche, herinneren. Met de voorkennis, dat de Boroboedoer gesticht werd tijdens een overheersching van uit Palembang zou men geneigd zijn hier aan afbeeldingen van Sumatraansche woningen te denken indien niet de vormen eenvoudiger, simpeler en iets of wat droger waren: het zijn de woningen met overhangenden gevel en gebogen noklijn, waarvan er meerdere in de afbeeldingen der Prambanan- en Boroboedoer reliefs voorkomen. (Zie o.m. afb. 14).

Woningen, die volkomen aan deze typen gelijk zijn, zijn nu nog over in de restanten van het oude rijk Galoeh, n.l. nabij Garoet (vergelijk bv. afb. 14 met afb. 15). Tasikmalaja, en Koenigan. Ook het woningtype waarvan men op het meest rechtsche reliëf van afbeelding 14 aan de linkerzijde een brokstuk ziet afgebeeld vindt men in de omgeving van Koenigan terug, dit is het woningtype bestaande uit een als zadeldak met gebogen nok, overhangende gevelschilden en steile dakhelling gevormd middendak omgeven door een laag afhangend, omlopend schilddak, waarvan de uiterste pilaren rijen schuin naar buiten uitstaan: een rationeele oplossing om de houtconstructie tegen afdruiwend en opsattend regenwater te beveiligen. De Regent van Koenigan was zoo welwillend mij

enkele afbeeldingen te zenden van woningen uit de onmiddellijke nabijheid dezer plaats, die, thans verminkt — er vroeger op de beschreven wijze hebben uitgezien. (Zie afb. No. 16). In het achterland van Koenigan schijnt deze bouwtrant nog intact te zijn. Het is dus aannemelijk dat wij hier met een „grooter Soendabouw” te doen hebben, die dan in den ouden tijd over een veel grooter gedeelte van Java in zwang was, en die ook op den vasten wal van Azië en in Polynesië terug te vinden is.

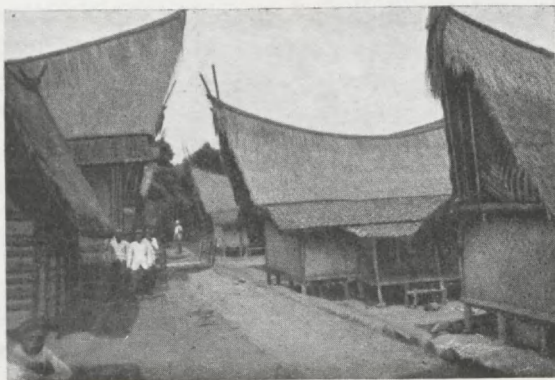
Op de Boroboedoer reliefs vinden wij deze bouworde aan nog zeer veel belangrijker bouwwerken terug. Zij doen denken aan sommige Menangkabouwsche gebouwen, maar onder het verhoogd middendak in Menangkabau komt juist een verlaagde bevoering voor, wat bij den Boroboedoer juist andersom is. Ook overigens is er veel verschil. Van dergelijke belangrijke bouwwerken als de hier bedoelde, zijn mij op Java geen resten bekend, ook niet uit vroeger tijd. De langgerekte gebouwen, die in de woningresten op den Diëng over zijn kunnen dezen vorm niet gehad hebben. Hun nog gaaf bewaarde fundeeringen die over de geheele lengte dezer gebouwen van gelijke hoogte zijn en de over de geheele lengte gelijkvormige paarsgewijze geplaatste pilaarneuten duiden niet op een dergelijken driediepen bouw. Het is wel merkwaardig, dat ik van de hierbedoelde Diëng gebouwen, die in beginsel overeenkomen met de latere Madja Pahitsche „Palawangans” geen enkele afbeelding op tempelreliëfs aantrof. Aan de eveneens aldaar voorkomende bredere twee-, drie- en meerledige gebouwen, die op den steenen batoer een houten vloer op neuten gehad moeten hebben, doen enkele Oost-Javaansche tempelreliëfs uit zeer veel later tijd terugdenken.

Deze laatst bedoelde typen zullen in den vervolge worden aangeduid met Diëng I (langgerekte), Diëng II identiek, maar met hoogstens 3 traveeën, en Diëng III (zie ook afb. No. 17).

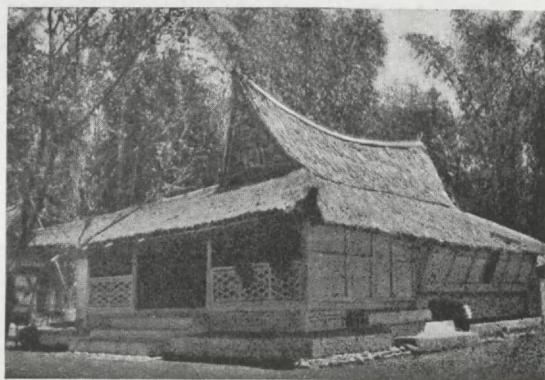
Uit midden Java is de „groote Soenda” bouworde voor zoover mij bekend geheel verdwenen. Op de Oost-Javaansche tempel reliefs vindt men er alleen in een der oudste monumenten iets van terug. Daarbij zijn de dakvlakken er opzoodanige wijze geheel met

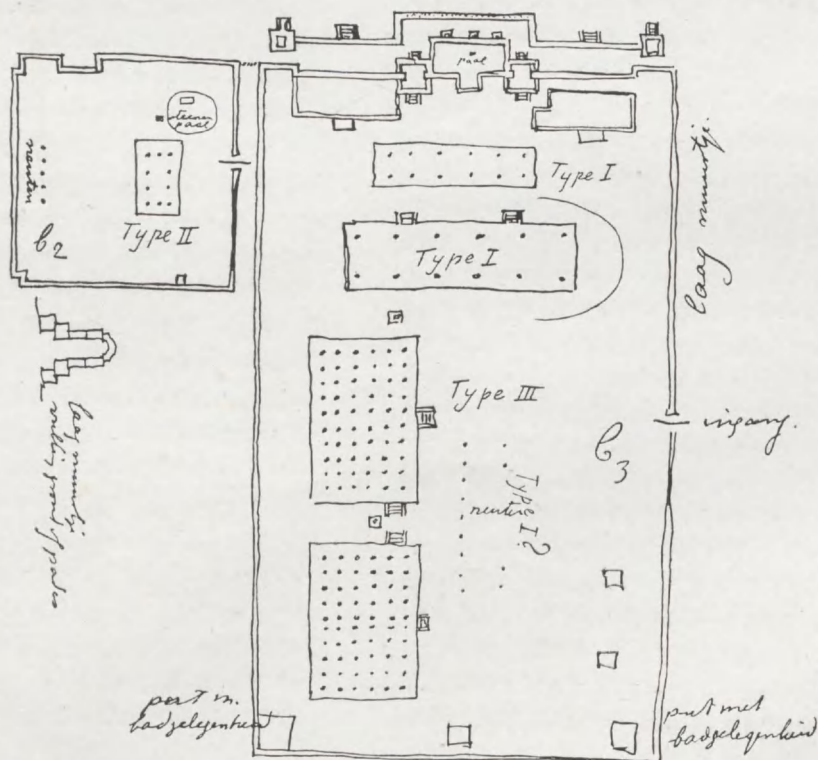
No. 14. Volkswoningbouw, afgebeeld op tempelreliëfs. (Prambanan).

No. 15. Woningen in het Garoetsche. Zie afb. No. 14, geheel links.

No. 16. Woning in Koeningan. Zie afb. No. 14, de tweede van rechts.

No. 17. Reisschets van het emplacement van een op den Diëng ontgraven voornaam Verblif. (8e eeuw?).

decoratieve versieringen gevuld, dat men hier niet aan een realistische afbeelding kan denken, maar eer aan een greep uit de herinnering. Wij weten ook dat de eerstbekende Oost-Javaansche onafhankelijke vorst voor dien tijd rijksbestuurder was van den laatsten vorst van Mataram (vóór 928). Is dit wellicht niet een aanduiding temeer, dat de veronderstelling, dat Midden-Java gedurende enkele eeuwen na de 9de eeuw verlaten is geweest waarheid bevat? Een volksverhuizing naar het Westen, bv. naar Galoeh kan m.i. ook niet worden aangenomen, zoolang uit geen enkele ruïne uit die streek blijkt dat het volk eens een zoo machtige Architectuurtraditie bezeten heeft, als de oude midden-Javaansche bouwbedrijvigheid zou hebben moeten nalaten. Het merkwaardige van de hier genoemde woningtypen is dat zij geheel open schijnen te zijn geweest. De tegenwoordig toegepaste, die ik echter alleen in bergstreken aantrof, zijn door vlechtwerk gesloten.

De gewoonte om de woningen alleen door gordijnen, kerees, of kleppen afsluitbaar te maken, is blijkens de tempelreliefs ook in later tijd algemeen in zwang geweest. Volgens oud-Hollandsche reisverhalen en door mij verkregen inlichtingen was zij zulks nog tot voor zeer korten tijd. Persoonlijk zag ik alleen in Wiranaja bij Poerbalingga (Banjoe-mas) een woning, waarvan drie zijden geheel open waren, en slechts door kleppen geheel afsluitbaar. Wij zullen later zien, dat dit feit op de oorspronkelijke aesthetische waarde van het tegenwoordige woningbestand op Java een geheel nieuw licht werpt.

Het prouveert m.i. wel voor de zekerheid en veiligheid die hier te lande tot voor korten tijd moet hebben geheerscht, dat een dergelijke woonwijze zoolang stand hield.

Op de Prambanan reliefs komen meerdere door kleppen gesloten woningen voor, terwijl geheel gesloten of van opengewerkte omwandeling voorziene woningen van dit type òf zeer groot schijnen geweest òf zeer klein.

Woningen van dit type in zoo kleine maat en van een zoo correcten bouw als op den Prambanan afgebeeld vond ik op Java nergens terug, tenzij wellicht in de Langgars.

Ook in de Boroboedoer reliefs komen zij (minder klein) voor. Het zou kunnen zijn, dat deze kleinste typen in de tegenwoordige

rijstschuur over zijn. Op de Prambanan reliefs komen verschillende vierkante of ronde, groote mandwerken voor (zie afb. No. 14), die ik in ronden vorm terug vond te Tegal Amba, bij Patjitan waar zij loemboeng heeten en gebruikt worden om binnenshuis de rijst op te slaan. Het zijn groote cylindfers van vlechtwerk zonder bodem. Ook in het Karang Anjarsche schijnen zij in gebruik te zijn. Het is dus de vraag of wij in bedoelde kleine, gebouwtjes rijstschuren te zien hebben.

c. Afgeleide bouwvormen.

Met een gewoon zadeldak als afdekking zijn echter van laatstgenoemde bouwwijze wellicht nog restanten te vinden.

In het Kreseksche aan den Westgrens van de residentie Batavia, vond ik n.l. woningen, die in beginsel en wat de woningkern betreft het midden houden tusschen afbeelding 18 en genoemde Prambanantypen.

De woningen die ik in het Kreseksche in den korten beschikbaren tijd kon bezichtigen hadden alle een zadeldak en loodrecht-staande buitenwanden. Alleen de woningkern kwam qua bouw-programma met de voornoemde typen, eenigszins overeen en bevatte als regel slechts een vertrek op zeer sterk verhoogden vloer, welk vertrek echter naar de achterzijde met zeer smalle slaappleatsen verbreed was, eene verbreeding, die den indruk maakte van een latere vervorming van het woningtype te zijn, die wellicht in de plaats getreden is van het ruimteverlies door de eertijds schuin naar buiten uitstaande wanden veroorzaakt.

Genoemd vertrek was op dezelfde wijze toegankelijk als op afb. 18 is afgebeeld n.l. door middel van een steile houten ladder, die aan de Kreseksche woningen in forsche vormen besneden was.

De wanden van het vertrek waren in het algemeen met bamboe vlechtwerk gesloten, en ook de „Kolong” was met ruwe matten gedicht. Ze werd als bergruimte gebezigd.

Het zadeldak was bij alle door mij bezichtigde woningen aanzienlijk naar een zijde verlengd over een ruimte waarover de vloer van het vertrek niet doorliep en waar dus op den beganen grond een zeer hooge keuken was ingericht, eveneens omwand. Volgens het Boroboedoer relief was oudtijds

bovendeur en trap sierlijk gevormd ook wel in andere vormen afgebeeld afdak in zwang, dat op steilen steunde.

Bij de door mij bezichtigde woningen was dit afdak ontwikkeld tot een gesloten voorgalerij gelijkvloers, die zich meestentijds over de volle lengte van de woning uitstreckte, en die door een schutsel of kleine beschieting onderverdeeld was in een ontvang gedeelte strookend met het vertrek en een voor het huiselijk werk der vrouwen bestemd gedeelte strookend met de keuken. De aan deze galerij grenzende woningwanden waren van hout en eenvoudig doch fraai besneden en gepolychromeerd. De voorgalerij-omwanding maakte in alle in oogenschouw genomen gevallen den indruk van een vondst te zijn van recenten datum: ze was van anderen stijl en van andere bewerking dan de woning. Toch vormde ze met haar open gewerkte wandvakken een zeer bekoorlijk interieur. Wellicht een voorbeeld van „eerste interieur vorming”? (Zie de afbeelding No. 19).

Aan deze woning is de bouwgeschiedenis van Java om zoo te zeggen af te lezen. Uitgaande van een stijl, die naar den uitwendigen vorm keurig verzorgd is, offert men veel van dat uiterlijk aspect op om de binnenruimte geriefelijker, behagelijker en fraaier te krijgen. In de Kreseksche woningen hebben wij nog met een onbeholpen poging te doen. Later neemt dit streven een geheel andere vlucht.

Oorspronkelijk meende ik hier met een Boegineesch woningtype te doen te hebben, waarvan in het Bataviasche meerdere restanten over zijn. De Kreseksche woningen waren echter van geheel ander type en in-deeling. Van een Boegineesche afkomst was bij mijn Kreseksche zegslieden ook niets bekend, integendeel, wij hebben hier met een vermoedelijk zeer oude Javaansche Kolonie te doen.

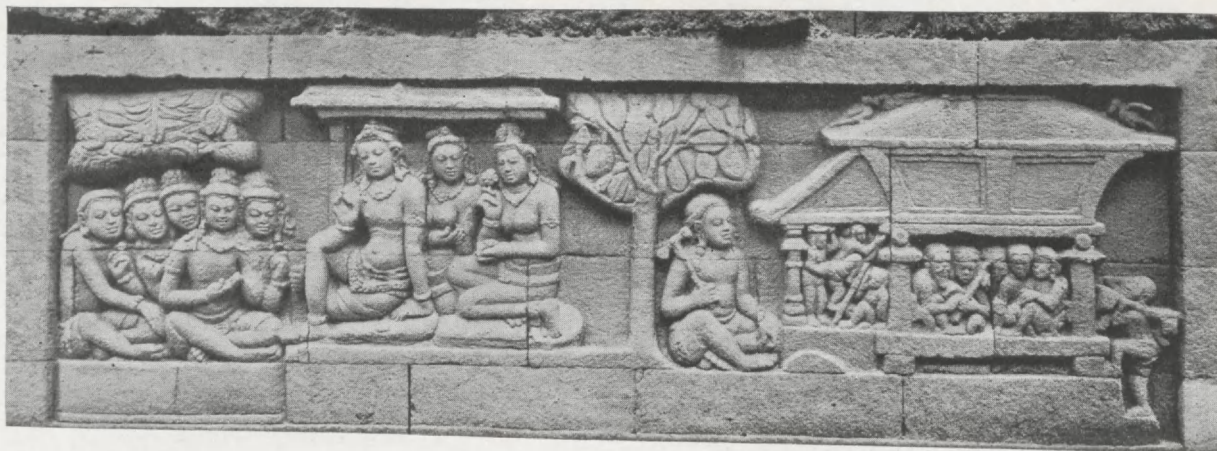
Neemt men nog in aanmerking, dat de woningen afgedekt waren met rantjangan dakroosters, een typisch-Javaansche constructie-wijze die echter volgens enkele mij bekende modellen ook in de Bataklanden bekend is en derhalve van zeer ouden oorsprong moet zijn, en dat er bij bruiloften een „petanen” in geformeerd wordt, (zie d.) dan lijkt het mij zeer wel mogelijk dat wij hier met een

uit een zeer ouden Javaanschen vorm ontwikkeld woningtype te maken hebben. Een nader onderzoek van het geheel bouwgebied zal ongetwijfeld zekerheid kunnen verschaffen, het woningtype wordt er ook thans nog vrij algemeen bij den nieuwbouw gevolgd. Ten slotte moet nog worden opgemerkt dat rantjangan roosters in de direct aangrenzende Bataviasche bouwgebieden niet toegepast worden, wel in Noord-Bantam, dat eveneens een Javaansche kolonie is. Deze dakroosters worden in een der volgende hoofdstukken meer uitvoerig behandeld. Zij worden in den regel gebezigd waar onderling hulpbetoon bij den woningbouw regel is.

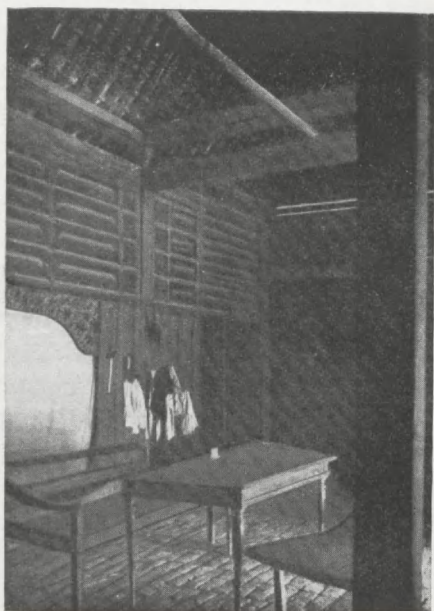
d. Het Grodjogandak.

Met het zadeldak als kernafdekking, aangevuld door naar voren en naar achteren aangebouwde uitbreidingen die met flauwer hellend dak gedekt zijn, waarbij de naar voren uitgebouwde ruimte in den regel open is (galerij) en in de naar achteren uitgebouwde ruimte een fraai midden kamertje (petanen) en veelal twee zijkamertjes (sentong) afgeschoten zijn, zien wij een woningtype gevormd, dat of met verhoogde houten of bamboezen vloer (Soenda-landen) of met meestal eveneens verhoogden aarden of steenen vloer (Java-landen) in bijna alle streken van Java terug te vinden is.

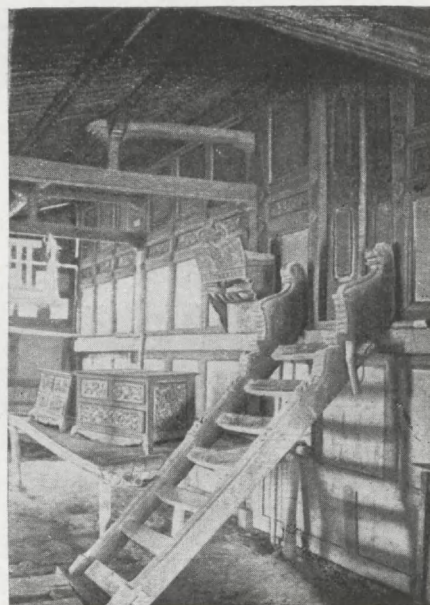
Daarbij was vroeger in de Java-landen op den terp nog een houten vloer gebruikelijk, die ook in de Diëng verblijven toegepast werd zooals ik uit de vele tusschen de kolomneuten ingeplaatste regelmatig verspreide neutjes meen te moeten opmaken (zie afb. 17, type III). Dikwerf is op zij of achter de woning al dan niet aan een plaatsje een afzonderlijke keukenbouw aan de woning toegevoegd, (uitvloeisel van een in Madja Pahitschen tijd uitgevaardigd koninklijk decreet?), maar even vaak ziet men een der sentongs als keuken gebezigd (in de Soendalanden als-dan veelal met verlaagden leemen vloer), ja, als stalling voor klein vee. Hun bestemming schijnt oorspronkelijk die van berghok, en van kamertje om zich in den echt af te zonderen te zijn, ook wel die van gewoon slaapvertrek. Ook de petanen dient tenminste in de Java-landen slechts bij uitzondering (na bruiloften) als slaap-

No. 18. Bale en Volkswoning volgens een reliëf van den Baraboedoer. Het Volkswoningtype komt op den Baraboedoer ook voor met zadeldak en overhangende gevelschilden. Zoo ook op den Parambanan, waar zulke gebouwtypen o.m. in zoo kleine afmetingen afgebeeld zijn, dat zij doen denken aan rijstschuren.

No. 21. Grodjoganwoning uit Tjepoe met door gordijnen gesloten „Petanen”.

No. 19. Woning in het Kreseksche (Afd. Tangerang) Vergelijk afb. 18. geheel rechts, en zie hoofdstuk 6.c.

No. 20. Grodjogandak uit Tjepoe. De omlijsting van het getralied gevelraampje doet sterk aan het Garoeda-Naga motief denken.

vertrek. In tegenstelling met de meeste Soenda-landen, waar dit vertrekje of deze inham slechts bij bruiloften versierd wordt, vormt het in de Java-landen het fraai versierd aesthetisch centrum der woning.

Het is gewijd aan Dewi Sri of aan den Naga voor wie er veelal een bedje gespreid is van fraai versierde kussens en goelings en voor wie er (dikwijls slechts in effigie) een aantal op elkander gestapelde sieraaden en lijfgoedkisten aanwezig moeten zijn. Centraal gelegen tegenover de middendeur van den dikwerf eveneens versierden voorwand, vormt het een fraaien climax in den doorkijk in de woning, en verleent het aan het interieur die intieme sierlijkheid, die den Javaanschen bouw kenmerkt.

Deze uit den Hindoetijd afkomstige cultus beheerscht dus den Javaanschen woonhuisvorm tot op den huidigen dag. Hoewel dit bouw-beginsel eerst in de latere woningtypen zijn vollen luister zal erlangen, zien wij hier echter reeds de hoofdaandacht van de Architectuur op het interieur gevestigd.

In de Soenda-landen zal dit woningtype vermoedelijk uit het vroeger behandelde „grooter Soenda type” door vereenvoudiging ontstaan zijn. (Reeds op de Prambanan reliefs komen zadeldaken voor, met zeer weinig ontwikkelde nokbuiging en verlenging.) Wij vinden echter, voor zoover mij bekend, zijn fraaiste toepassingen in den midden-Javaanschen houtbouw. De afbeeldingen Nos. 20 en 21 zijn ontleend aan eene woning te Tjepoe waarvan de hoofdvorm der constructie van de bouw kern behoudens een verlenging tot 3 traveeën zeer veel gemeen heeft met een der in de Prambanan reliefs voorkomende woningen, terwijl in hare detaillering Hindoeistische motieven voorkomen. Alleen in den vloer bestaat verschil. Zooals reeds werd opgemerkt waren oudtijds ook in de Javalanden houten vloeren bekend, die kort op den batoer geplaatst waren, zoodat een soort holle vloeren gevormd werden, die ongetwijfeld broeiesten van ongedierten moeten zijn geweest, en kunnen zijn afgeschaft.

Nemen wij nu bovendien in aanmerking dat in meergenoemde beschrijving van Majapahit de eerste vermelding plaats heeft van een uit mortel bestaanden vloer en

wel bij wijze van bijzonderheid, dan hoeft het niet meer te verwonderen dat men op den duur de houten vloer wegliet voor een gepleisterden waarvan dan de leemen vloer weer een goedkoope uitvoering beteekent. Ik ben dus geneigd in de Tjepoesche woningen een lijnrechte afstamming te zien van een Oost-Javaanschen zadeldakbouw waarvan het interieur verder ontwikkeld is, maar die overigens voortgekomen is uit het reeds op de Prambanan reliefs voorkomende type, dat wellicht ook op den Diëng reeds bekend was.

Het markante verschil tusschen den bouw met leemen vloeren in de Javalanden en met kolongvloeren in de Soendalanden zien wij dus reeds in de oudstbekende tempelreliefs in oorsprong geteekend.

e. De Balé.

Op de Boroboedoer-reliefs komen enkele zeer kleine, open abritjes voor met schilddakafdekking en schuin naar buiten uitstaande stijlen. Op afb. No. 22 uit Majapahit komt het nog voor en wel op het meest rechtsche relief bovenaan in het midden. Van dit type is mij geen enkele overblijvende vorm bekend.

Een ander gebouwtype dat op de Prambanan en Boroboedoer reliefs de aandacht trekt is de Bale, (Zie de afbeeldingen 14 en 18), een bouwvorm die in de Javalanden nog thans in de meeste woningen terug te vinden is. Wij zien op deze reliefs, waarvan wel aangenomen wordt dat de direct voor de gebouwen geplaatste figuurgroepen verondersteld werden zich daarbinnen te bevinden den balé zoowel geheel open als met gesloten al dan niet opengewerkte omwandeling (vrouwenverblijven?)

Deze bouwvorm werd dus voor zeer verschillende doeleinden gebezigd. Ter onderscheiding van de afdekking der vorstenzetels, die hierna totdat een betere nomenclatuur zal zijn gevonden Bangsal zal worden genoemd, noem ik dezen bouwvorm, die dikwerf als pendopo gebruikt werd maar ook voor verschillende andere doeleinden voorloopig bale.

Op de Boroboedoer reliefs vinden wij den met gordijnen afsluitbaren balé tal van keeren echter minder realistisch geteekend, of in volmaakt decoratieve Hindoeïseerende dan wel in zeer ijle aanduiding terug. Mag daaruit wellicht worden afgeleid dat het volk, dat den Boroboedoer bouwde, met dezen vorm

meer algemeen bekend was, en dat de invoer daarvan op Java aan dit volk te danken was? In de restanten der woonverblijven op den Diëng vond ik hem niet. Men moet hem nl. niet verwarren met de onoverdekte vermoedelijke audientieterrasjes, die hier voorkomen, en die blijkens oud-Hollandsche beschrijvingen nog in Kota Gedé en wellicht ook nog in Karta en Plered in gebruik waren.

Hoe dit zij, op de Oost-Javaansche tempelreliefs vindt men in den balé den algemeen en voor schier alle doeleinden toegepasten bouwvorm, en wel schier immer in den vorm eener geheel open hal die slechts door gordijnen gesloten kan worden. Is men hem dan in den loop der tijden meer en meer open gaan gebruiken? Mij dunkt, dat het antwoord op deze vraag bevestigend moet luiden en wel in verband met een steeds verdere ontdekking en uitwerking van de mogelijkheden, die de omwallings-architectuur hier schiep.

Zien wij op den Boroboedoer, en op den Prambanan de door palisadeeringen of ommuringen gevormde hoven niet verder ingedeeld, zoodat er alle reden was om de paviljoens, die als vrouwenverblijf dienst deden, te sluiten, zien wij ook de door lage muurwerken gevormde hoven der Diëng verblijven niet verder ingedeeld, op de Oost-Javaansche tempel-reliefs en in de Oost-Javaansche ruïnes komen deze ommuringen steeds forscher terug, terwijl de hoven ingedeeld waren in wellicht ten slotte even zoovele kleinere onderdeelen als wij vertrekken groepen kennen.

Meermalen ziet men op deze reliefs dan ook paviljoens afgebeeld, die blijkbaar tot de

vrouwenverblijven hooren, en die toch slechts door gordijnen afsluitbaar schijnen te zijn geweest.

De op de Oost-Java-reliefs veel voorkomende zeszuilige balé vond ik nagenoeg identiek terug in Troesmi bij Cheribon (zie afb. No. 23).

f. Petakwoningen.

Het spreekt vanzelf, dat — al vinden wij die op de relief niet terug — er in den ouden tijd nog andere woningtypen bestaan moeten hebben.

Op den Diëng komt een afzonderlijk ommuurd complex voor, dat een volkswijk schijnt te zijn geweest.

Aan twee straatjes treft men er de fundeeringen aan van wat wellicht eens petakwoningen waren. Is deze onderstelling juist, dan hadden deze woningen een strenge achtergevel rooilijn en waren zij aan de zijde van het achterplaatsje het netst afgewerkt. In meerdere dezer plaatsjes komen huisaltaren voor. De woningen waren in het algemeen slechts een vertrek diep, doch hadden aan de straatzijde nog weleens een hokje aangebouwd (tokotjes of werkplaatsjes)?

De voorgevel rooilijn was dan ook onregelmatig, hetgeen in dit kleine, dichtbebouwde complex geen bezwaar geweest zal zijn.

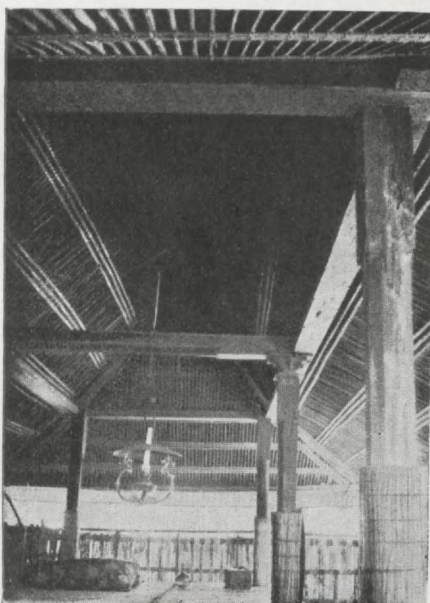
Van dit gezond beginsel is in de thans bestaande dichte stadsbebouwingen al heel weinig terug te vinden. Immers zijn thans de achterplaatsen waaraan men toch eigenlijk huist op de meest hopelooze wijze versnipperd en volgebouwd, indien zij niet geheel ontbreken.

No. 22. Reliëf uit Majapahit, waarin op tijsche wijze het verschil is aangegeven tusschen een voornaam verblijf met bijbehoorende kampoeng en meer landelijke Volksverblijven. Op grootsche wijze is hier de omwallings-architectuur ontwikkeld. Opmerkelijk is de voorname plaats, die een vermoedelijk tempelgebouwtje (boven de hoofdboort) hier inneemt. Ook thans nog heeft het voornaamste onderdeel van de Javaansche woning: de Kobongan, dan wel de Pétanen het karakter van een huiskapel.

(Zie ook de in het voorname verblijf voorkomende zeszuilige halletjes in vergelijking met Afb. No. 23.)

No. 23. Pendopo (bale) uit Troesmi bij Cheribon. Vergelijk meerdere identieke gebouwen op afb. No. 22 uit Majapahit. Wij hebben hier met een oorspronkelijk-Javaanschen bouwraant te doen, niet - zooals wel eens door oppervlakkige beschouwers beweerd wordt - met een Chineeschen. Zulks blijkt n. l. ten stellingste uit de dakconstructie. Deze bestaat uit een op zeer summier, alleen ten dienste der montage gebruikt, dakgeraamte gemonteerd stel Glondongan dakroosters, Deze dakroosters worden te voren op den beganen grond in elkaar gezet en volledig afgewerkt, en daarna in hun geheel gemonteerd: dit is een tijsch-Indonesische bouwwijze. De Chineesche constructiemethoden, ook die van hun bamboebouw zijn volslagen anders, doen nog geheel aan den houtstapelbouw terugdenken.

Een indische Machiavelli

door Dr. F. D. K. BOSCH.

Kautilya's Arthaśāstra, transl. by Dr. R. Shamasastry, with an introductory note by the late Dr. J. F. Fleet, second edition, Mysore, 1923.

Als in de bekende Calcutta-inscriptie van Koning Erlangga beschreven is, hoe de naar wereldverovering strevende vorst in het jaar 953 çaka de residentie van Adhamapanuda in de asch gelegd en in het volgend jaar „een vrouw van geweldige kracht” overwonnen heeft, volgt er in het 23ste vers (naar de vertaling van Kern): „Door eerezucht beziel, trok hij daarna, in den jare 957 van çaka, op den 13den van de eerste helft der maand Bhādrapada, op een goeden Woensdag, naar het Westen, met een ontelbare leger van strijdwaardige en krachtige manschappen. Onder de toejuiching der wereld behaalde hij eene volkomen overwinning op den koning Wijaya geheeten en in dat jaar 957 van çaka, op den 8sten der donkere helft van de maand Kartika, des Donderdags werd de koning Wijaya door diens eigen troepen gevangen genomen — dank zij de aanwending van de middelen van staatskunst, zooals die in het leerboek van Wisnugupta geleerd worden —, en sneefde hij onmiddellijk daarop”.

Kern teekende bij het slot aan: „Wisnugupta is de Indische Machiavelli, wiens leerboek over staatsmanskunst onmisbaar geacht werd voor alle diplomaten. Er is van het Indische stelsel van staatsmanswijsheid veel kwaads te zeggen, maar de lessen daarin vervat worden ook buiten Indië thans nog trouw in acht genomen”.

Toen Kern deze noot, die zeker veler nieuwsgierigheid geprikkeld heeft neerschreef (1885), was er van Wisnugupta niet veel meer dan de naam en van zijn werk enkel een aantal citaten bij andere klassieke auteurs bekend. Eerst in het begin van deze eeuw

kwam er een — gelukkig geheel volledig — handschrift van het Arthaśāstra aan het licht, dat in 1909 door Shamasastry, den bibliothecaris van de Mysore Government Oriental Library, werd uitgegeven en in 1915 door denzelfden pandit vertaald. Nu onlangs een tweede editie dezer vertaling verschenen is en het Arthaśāstra onder ieders bereik is gebracht, willen wij niet nalaten de aandacht op dit hoogst merkwaardige werk dat, blijkens de Calcutta-inscriptie, ook op Java bewonderaars en volgelingen heeft geteld, te vestigen.

Eerst iets over den auteur en de dateering van zijn werk. *)

Aan het slot van het Arthaśāstra wordt het auteurschap in ondubbelzinnige bewoordingen toegeschreven aan Kautilya, die — wordt er bijgevoegd — de heerschappij aan de Nanda-dynastie ontrukte. De Purāna's weten ons te vertellen, dat de brahmaan Kautilya, anders genaamd Wishnugupta, nog anders genaamd Canakya, het koningsgeslacht der Nanda's ten val bracht en de dynastie der Maurya's met Candragupta I op den troon verhief. Deze coup de main had volgens de inscripties plaats in het jaar 322 v. Chr. In de latere Indische litteratuur is Kautilya het type van den geraffineerden, sluwen, gewetenloozen minister, die naast ontelbare ondeugden deze eene deugd bezit, dat hij zijn vorstelijken heer onder alle omstandigheden trouw blijft. Mogen we het Arthaśāstra zelf vertrouwen schenken - en er zijn verscheidene geleerden die dat doen — dan is dit het eigen geschrift van den befaamden Maurya-minister en is het 't oudste, nauwkeurig-dateerbare werk der geheele Sanskrit-litteratuur. Helaas heeft Whitney niet voor niet gezegd, dat alle dateeringen van Indische geschriften als kegels zijn, die opgezet worden alleen om weer

* Nadere bijzonderheden kan men vinden bij Winter nitz Geschichte der indischen Literatur III p. 509 vgl. Vincen-Smith, Early History of India, p. 137 Jolly. Zeitschr der Deutschen Morgenl. Ges., 68, 1914.

zoo gauw mogelijk te worden omvergegooid. In de laatste jaren heeft onder de vakgeleerden de opvatting meer en meer veld gewonnen, dat, zoo er werkelijk een historische persoon Kautilya als minister van Candragupta bestaan heeft — hetgeen lang niet zeker is — het Arthaśāstra even weinig met hem te maken heeft als de Spreuken van Salomo met den koning van dien naam. Men acht het waarschijnlijk, dat de reeds eeuwen bestaande losse voorschriften over politiek, in één verzameling zijn bijeengebracht en op naam gesteld van den legendairen, sluwen Maurya-minister, op dezelfde manier als men rhapsodieën als het Mahabharata en Ramayana aan het werk van één auteur heeft toegeschreven. De naam Kautilya, die „sluwhed, valsheid, tartufferie” beteekent en wel zeer slecht bij een historische persoon past, is dunkt ons wel een sterk argument voor de juistheid van deze opvatting.

Hoe het met Kautilya's auteurschap ook zij, alle onderzoekers zijn het eens over den zeer hoogen ouderdom van het Arthaśāstra. Het moge dan al niet van vóór het begin der Christelijke jaartelling dateeren, later dan de 3de eeuw na Chr. mag het naar alle waarschijnlijkheid niet worden gesteld.

Zooals de naam reeds aanduidt is het Arthaśāstra een leerboek over de Artha. Artha als abstract begrip vormt een deel van den welbekenden triwarga, de trits van levensdoeleinden, naar welker bereiking ieder Indiër streven moet: de dharma, de vervulling van godsdienstige en zedelijke plichten, de artha, de verwerving van geld en goed en de kama, de bevrediging der geslachtsdrift. Zooals er van oudsher śāstra's bestaan hebben ter onderwijzing van dharma en kama, zoo goed heeft het oude Indië zijn Arthaśāstra gekend. In den meest uitgebreiden zin behooren hiertoe alle handleidingen voor de beoefening van practische wetenschappen, b.v. de krijgswetenschap, de bouwkunde, de kookkunst, de kennis van paarden, olifanten, edelsteenen, het schikken van bloemen, en wat niet al. Onder arthaśāstra in engeren zin worden echter alleen begrepen de wetenschappen, die voor den vorst voor het regeeren van zijn rijk van nut zijn, dus b.v. techniek, bestuursorganisatie, administratie, en in de allereerste plaats: politiek (niti).

Arthaśāstra zonder meer beteekent dus „Leerboek voor Vorsten”, „Vorstenschool”. Beoordeeld naar de opzet en methode van behandeling van de stof herinnert het Arthaśāstra levendig aan de — vroeger door ons besproken — śilpaśāstra's. Ook hier is telkens de schoolmeester aan het woord, die niets liever doet dan indeelingen geven — ook van de onindeelbaarste zaken — en definities opstellen — ook van hetgeen een ieder zonder meer begrijpt. Het springen van den hak op den tak, het in herhalingen vervallen en zich zelf tegenspreken, zijn vaste kenmerken van beide soorten śāstra's; Kenmerken die tevens de bewijzen leveren, dat beide een zelfde compilatorisch origine hebben en eene analoge ontwikkelingsgeschiedenis hebben door gemaakt.

Voor de kennis der practische politiek, binnen- zoowel als buitenlandsche, is het Arthaśāstra van niet minder beteekenis dan het śilpaśāstra is voor de kunst. Waar de materiele zijde der samenleving door de Indische litteratuur in het half-duister pleegt te worden gelaten, levert Kautilya's werk ons hoogst welkome aanvullingen en correcties op de voorstellingen, die andere bronnen, voornamelijk de inscripties en Grieksche geschiedwerken, daaromtrent geven.

Een kort overzicht moge den lezer van de belangrijkheid van den inhoud een denkbeeld geven.

Het eerste Boek handelt over de opvoeding en de naaste omgeving van den vorst. De vier wetenschappen, waarmede de vorst vertrouwd moet zijn, zijn wijsbegeerte, Wedakennis, warta (landbouw, veeteelt en handel) en binnen- en buitenlandsche politiek. Een vorst moet de zes ondeugden — wellust, gramschap, begeerte, ijdelheid, overmoed en uitgelatenheid — overwinnen en zal daardoor in staat zijn de zintuigen te bedwingen. Hij zal dan nimmer geluk ontberen. Wie zullen zijn ministers en dienaren zijn? Aan de beantwoording dezer vraag worden verscheidene hoofdstukken gewijd. De vereischte kwaliteiten van diverse groepen van dienaren worden opgesomd en de middelen aangegeven om hun trouw op de proef te stellen. Spionnen en agents provocateurs spelen hierbij een hoofdrol. De vorst moet b.v. voorgeven een priester te ontslaan, die geweigerd heeft om, op

vorstelijk bevel, de Weda's aan een paria te onderwijzen. De priester moet dan door tusschenkomst van een handlanger elk minister afzonderlijk ter zijde nemen en onder eede verzekeren: „Deze vorst is onrechtvaardig; welaan, laat ons in zijn plaats een ander van dezelfde familie op den troon verheffen. Dit plan heeft ons aller goedkeuring. Wat denkt gij ervan?” Als dan de minister het oor leent aan deze voorstellen is hij niet betrouwbaar, in het tegenovergestelde geval wel. — De volgende hoofdstukken bespreken uitvoerig de diverse soorten spionnen die in dienst van den vorst staan. Zij worden onderscheiden naar de vermoeding waaronder zij optreden, bv. als kooplieden, kluizenaars, schoolvrienden (van de verdachten), bedelnonnen enz. Verder zijn er de sluipmoordenaars en giftmengers, die bereid zijn om gewelddadig vijanden uit den weg te ruimen of op dienstreis gezonden worden om de gedragingen van 's vorsten ambtenaren te bespionneeren. De sluipmoordenaars zijn weezen, die van staatswege worden opgevoed en onderwezen in de wetenschappen, die hun te pas kunnen komen, bv. natuurkunde, waarzegkunde, toovenarij en ... de reglementen der verschillende religieuze orden. Zij moeten van goede familie, koningsgezind, wel bedreven in de kunst van het zich vermommen en polyglot zijn. De giftmengers worden gerecruteerd uit waschbazen, kappers, barbiers, koks, acteurs, muzikanten en dergelijk gespuis. De spionnagedienst werkt met een eigen geheimschrift, wordt voorbeeldig gecontroleerd en vermag den vorst binnen den kortst mogelijken tijd omtrent de plannen van binnen- en buitenlandsche vijanden in te lichten. Tegen de spionnen van deze laatste is een goed geoutilleerd contra-spionage-systeem gericht. — Is de koninklijke macht eenmaal voldoende beveiligd, dan mag de vorst zich bezighouden met het nemen van administratieve maatregelen na zijne raadslieden gehoord te hebben. Geheimhouding van beraadslagingen is een eerste vereischte; achteloosheid, dronkenschap, het praten in den slaap, verliefdheid en andere slechte eigenschappen zijn de oorzaken van het uitlekken van geheime raadsbesluiten. Wie als raadsman succes heeft is een goed gezant. De taak van den gezant omvat, volgens den tekst: het overbrengen van boodschappen, het handhaven

van verdragen, het verwerven van vrienden, het spinnen van intriges, het zaaien van tweedracht tusschen vrienden, het verzamelen van inlichtingen omtrent de bewegingen van spionnen en het verbreken van vredesverdragen. — Om de positie van het rijk te handhaven tegenover buitenlandsche vijanden is het allereerst noodig, dat de vorst voor zijn persoonlijke veiligheid zorg draagt door de prinsessen van den bloede onder voortdurende bewaking te stellen, want dezen hebben evenals krabben de neiging om hun verwekkers naar het leven te staan; „om der wille van het koninkrijk haat de vader zijn zonen en haten de zonen hun vader”. Ook is het den vorst geraten om alle mogelijke voorzorgsmaatregelen te nemen als hij de harem bezoekt, want hoeveel vorsten zijn er niet, toen zij in het vrouwenverblijf vertoefden, het slachtoffer van dolk, vergift of brandstichting geworden! Een apart hoofdstuk is gewijd aan de middelen om vergiftigde spijsen als zoodanig te onderkennen en om den vorst tegen sluipmoord te beveiligen als hij zich in het paleis bevindt of in het openbaar vertoont. — Het tweede Boek geeft bescheid over de plichten van de diverse hoofdamttenaren en begint met een hoofdstuk over grondpolitiek in verband met remuneratie van landsdienaren. Geestelijke heeren ontvangen „Brahmadeya”-landen, die voldoende opleveren en vrijgesteld zijn van belastingen en boeten. Ook hoofdinspecteurs, accountants, belasting-collecteurs, geneesheeren, paarden-trainers en hoodschappers ontvangen stukken grond, die zij niet mogen vervreemden. Van een absoluut eigendomsrecht van den vorst op den grond is nergens sprake. Alleen de woeste gronden mogen geconfisceerd worden en geschonken aan hen, die ze willen cultiveeren. — Na een paar interessante hoofdstukken die niet in het verband passen (over het bouwen van fortificaties) gaat Kautilya over tot de bespreking van de plichten der verschillende chefs van diensttakken. De voornaamste, de hoofdbelasting-gaarder, opent de rij; dan volgt de hoofdinspecteur van den accountantsdienst. Zijn kantoor moet een deur hebben op het Noorden of Oosten; de zetels van zijn klerken moeten gescheiden staan en de kasboeken keurig geordend. Hier worden alle vor-

stelijke inkomsten en uitgaven geverifieerd en komen de over het geheele rijk gespannen draden van financiële administratie samen. Wanneer, zegt Kautilya, de accountants van de verschillende districten zich daar presentereen met gezegelde boeken en de netto revenuen, moeten zij gescheiden blijven, zoodat zij niet met elkaar van gedachten kunnen wisselen. Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan verduisteringen van landsgelden door staatsdienaren. Een achttal soorten worden opgesomd w.o. het uitleenen van geld uit de schatkist op interest en het handeldrijven met gebruikmaking van zulk geld. Beide misdrijven worden gestraft met een boete van het dubbele van de behaalde winst. Het aantal middelen, waarop verduisteringen gepleegd worden, is 40: knoeierijen in de boekhouding, misbruik van vertrouwen, gebruikmaking van valsche maten en gewichten enz. enz. Het onderzoek naar het gedrag van staatsdienaren, is de titel van een volgend kapittel. Ambtenaren moeten steeds gewantrouwd worden. Zonder tweedracht en zonder eendracht moeten zij hun plicht vervullen. Zijn zij eendrachtig, dan verteren zij de door hen geïnde belastingpenningen; zijn zij tweedrachtig dan lijdt het werk eronder. Mijn meester houdt vol — zegt Kautilya — dat een ambtenaar — die teveel uitgeeft en weinig belastingpenningen inbrengt, de koninklijke revenuën zelf verteert, terwijl in het tegenovergestelde geval, hij die inkomsten niet verteert. Maar Kautilya is van meening — de auteur spreekt van zich zelf steeds in de derde persoon — dat verduisteringen alleen door spionnen aan het licht gebracht kunnen worden. En, na eenige uitwijkingen, vervolgt hij: Evenals het onmogelijk is om niet van de honing te proeven, die zich op de punt van de tong bevindt, zoo is het onmogelijk voor een ambtenaar om niet, ten minste een beetje, van 's konings inkomsten te profiteeren. Evenals het onmogelijk is om uit te maken of een visch onder water al of niet water drinkt, zoo is het onmogelijk om uit te maken of staatsdienaren geld verduisteren of niet. Het is mogelijk de bewegingen van vogels hoog in de lucht te volgen, maar het is niet mogelijk de bewegingen van ambtenaren met kwade bedoelingen te controleeren. Het slot van het hoofdstuk geeft den raad: de

ambtenaren die 's konings inkomsten vermeerderen in plaats van ze op te maken, moeten in vasten dienst benoemd worden. — Hoofdstukken volgen over het keuren van edelsteen, die in de schatkamer worden ingebracht en over de redactie en taal van koninklijke besluiten en missieven. Daarna worden de instructies vastgesteld voor den hoofdinspecteur van het mijnwezen, den koninklijken goudsmid, den hoofdinspecteur van 's lands magazijnen, den opperkoopman en de resp. hoofdinspecteurs van het boschwezen, het arsenaal, de maten en gewichten, de tollers, de textiel-nijverheid, de landbouw, het gedistilleerd, het slachthuis de prostitutie, de scheepvaart, het vee, de olifantenstoeterij, de paspoorten, het belastingwezen en het gemeentebestuur. Het zijn vooral deze hoofdstukken, die een overvloed van interessante bijzonderheden over de belangrijkste instellingen in de Indische maatschappij ten tijde van Kautilya verschaffen. Slechts een paar voorbeelden halen we nog aan. Over statistiek: De gopa (de belasting-ambtenaar, die over vijf of tien gemeenten gesteld is) moet de huizen registreeren als belasting-opbrengend of niet-belasting opbrengend; hij moet niet alleen het totale aantal inwoners van alle vier kasten in elke gemeente registreeren, maar ook nauwkeurig aantekening houden van het aantal landbouwers, veehoeders, kooplieden, ambachtslieden, werklieden, slaven en twee- en viervoetige dieren, terwijl hij te zelfdertijd vaststelt het kwantum goud, arbeid, opbrengst aan tollers en boeten, dat van ieder huis kan geïnd worden. Hij moet tevens aantekening houden van het aantal jonge en oude mannen, dat in elk huis verblijft, hun geschiedenis, bedrijf, inkomsten en uitgaven. — Over stadsreining: Wie vuilnis op straat gooit, wordt veroordeeld tot een boete van $\frac{1}{8}$ pana; wie schuld heeft, dat water of modder in de straat blijft staan, wordt beboet met $\frac{1}{4}$ pana; wie dezelfde overtredingen pleegt op den koningsweg vervalt in het dubbele van bovengenoemde boeten. — Het 3de Boek handelt geheel over de Rechtspraak, waarover wij door de Dharmasāstra's al voldoende zijn ingelicht. Het 4de Boek over „de verwijdering van doornen” d. w. z. de bestrijding van allerlei staatsgevaarlijke individuen bv. fraudeerende am-

bachtslieden, nalatige geneesheeren, hinderlijke muzikanten, oneerlijke kooplieden e.d. middels politie en strafrecht. — Het 5de Boek loopt over „het gedrag van hovelingen” en schrijft de middelen voor ter verrijdeling van hoogverraad beraamd door ministers en andere „vertrouwensmannen”. Een keur van de geraffineerdste listen wordt ons voorgelegd; bv.: een spion moet de ijdelheid van den zoon van een onbetrouwbaar minister streelen met de woorden: „Ofschoon gij een zoon van den vorst zijt, wordt ge hier niet vrees voor vijanden verborgen gehouden”. De koning moet dan in het geheim dezen om den tuin geleiden jongen man eer bewijzen en laten mededelen: „gevaar vreezend voor de minister heb ik Uw installatie uitgesteld, ofschoon gij den leeftijd van kroonprins bereikt hebt.” De spion moet dan den ministerszoon aansporen zijn vader te vermoorden. Is dit geschied dan kan hij op de plaats zelf als vadermoordenaar worden terechtgesteld. — Nog een andere list: Tijdens een krijgsexpeditie of een pleiziertocht, moet de vorst de verdachte ministers bij zich laten ontbieden. Als zij naar den vorst geleid worden, moeten sluipmoordenaars met verborgen wapenen trachten toegang te krijgen tot 's konings paviljoen en als zij ontdekt worden door de deurwachters, moeten zij verklaren medeplichtigen van de ministers te zijn. De ministers worden dan door de deurwachters geëxecuteerd en in plaats van de sluipmoordenaars worden anderen opgehangen. — Hoe de ledige schatkist te vullen, wordt in een volgend hoofdstuk onderwezen. In landstreken, die voor de bevoeding geheel van den regenval afhangen en overvloedig graan leveren, mag de vorst een derde of een vierde van den oogst eischen; in onvruchtbare streken minder. Zij die woeste gronden in cultuur brengen betalen geen belasting, maar krijgen vee en koren verstrekt. Van alle andere bronnen van inkomsten wordt het belasting-percentage nauwkeurig opgegeven: van boschproducten $\frac{1}{3}$, van koopmansgoederen eveneens; pluimvee- en varkensfokkers staan jaarlijks de helft van hun levende stock aan den fiscus af. Naast deze regelmatige bronnen van inkomsten beschikt de vorst nog over andere middelen om geld van zijn onderdanen los te krijgen: bv. het vereeren van welgestelde

lieden die uit eigen beweging aan de lieden schatkist offeren, met een hofambt, een parasol, een tulband of een ander onderscheidings-teeken; of het veroorzaken van een panische schrik onder de bevolking door de nederdaling van een boozen geest in een boom in de stad — een huurling van den vorst, die allerlei helsche geluiden voortbrengt — terwijl als asceten verkleede personen rondgaan en geld inzamelen om den zoogenaamden duivel te bannen; of, een van 's konings spionnen, als koopman vermomd, associeert zich met een rijken koopman om samen handel te drijven. Zoo spoedig een aanzienlijk bedrag aan verkoopswinsten, deposito's en opgenomen geld bijeen is, laat de spion zich berooven van het geld in zijn bezit. Dit hoofdstuk besluit met de spreuk: Evenals vruchten worden geoogst van een boomgaard telkens wanneer zij rijp zijn, zoo worden belastingen geogst telkens wanneer het juiste oogenblik gekomen is. Ontijdige inzameling van belastingen en vruchten is af te keuren, daar de voortbrenging er door geschaad wordt en groote moeilijkheden ontstaan. — In het hoofdstuk over de bezoldigingen van ambtenaren, wordt ten hoogste $\frac{1}{4}$ van 's konings inkomsten voor bezoldigingen gereserveerd. De vorst moet zorg dragen voor den welstand van zijn dienaren door het uitkeeren van emolumenten die hen in staat stellen met opgewektheid hun taak te verrichten. Dan worden de tractementen van de hoogste tot de laagste categorieën van ambtenaren in cijfers uitgedrukt. Nuttige wenken volgen voor hen, die 's konings gunst trachten te verwerven en hoveling wenschen te worden. Niet onvermakelijk is de lijst van 's Konings gunst of ongenade verradende symptomen, welke elk volleerd hoveling grondig behoort te kennen; van de laatste noemen wij: het aankijken met één oog, het fronzen van het voorhoofd, het bijten op de lippen, het zwaar ademhalen en lachen zonder oorzaak, het niet stoelvast zijn, het in ongenade vallen van iemand met dezelfde gebreken als de hoveling. — Met het 7de Boek begint de eigenlijke buitenlandsche politiek. Zes vormen van beleid zijn te onderscheiden naar gelang het rijk zich bevindt in staat van vrede, oorlog, neutraliteit, opmarsch of voorbereiding tot vrede of oorlog. De volgende boeken handelen uitsluitend over

militaire aangelegenheden: de lichtingen en uitrusting van het leger, versterkingen, de bouw en inrichting van het legerkamp, de verschillende leger-opstellingen enz. Wanneer de vorst over een krachtig leger beschikt mag hij een openlijken strijd aangaan, anders moet hij zijn toevlucht nemen tot verraderlijke overvallen. Vóór den aanvang van den strijd moeten waarzeggers en minstreelen den hemel beschrijven als de plaats van bestemming der dapperen, de hel als die der lafhartigen; ook moeten zij de kaste, het geslacht, de roemrijke daden en den geest van den manschappen ophefelen. Spionnen, werktuigkundigen en horoscooptrekkers moeten hoog opgeven van het succes van hun eigen ondernemingen en wijzen op de mislukking van die der vijanden. Er bestaat een vast tarief voor de belooning van helden-daden, beginnend met 100.000 pana's voor het doden van den vijandelijken vorst en eindigende met 20 pana's voor het inleveren van een afgeslagen hoofd. Geneesheeren met chirurgische instrumenten, „machines”, geneeskrachtige oliën en verbandlinnen, en vrouwen met geprepareerd voedsel en drank bevinden zich in de achterhoede en moedigen de manschappen aan. — Het 12de Boek geeft nuttige wenken voor het overwinnen van een machtigen vijand door middel van spionnen, sluipmoordenaars en giftmengers. Opmerkelijk is hoe weinig eerbied hierbij getoond wordt voor godsdienstige instellingen en personen. De juiste plaats om machtige vijanden te doden, is die, waar het volk voor godsvereering of op bedevaarten in grooten getale heentrekt. Men laat bv. een muur of een groote steen, die door een of andere mechaniek op zijn plaats gehouden wordt op den vijand neerstorten als hij een tempel bezoekt; of men verbergt wapens in een godenbeeld en laat die op 's vijands hoofd neerkomen of men verkoopt hem als hij zich tempelwaarts begeeft vergiftigde bloemen en wierook. — Als de vorst op verovering uittrekt moet hij een blijmoedigen geest onder de troepen opwekken en den vijand vrees inboezemen door alom te laten verkondigen, dat hij alwetend is en nauwe relaties met de goden onderhoudt. In de roep van alwetendheid komt hij te staan als hij van zaken, die hij door spionnen of postduiven te weten is gekomen, laat rondstrooien dat hij er op boven-

natuurlijke wijze kennis van heeft gekregen. Relaties met de goden worden bv. op deze wijze gesuggereerd: de koning houdt samsenspraken met spionnen, die door een onderaardschen gang in het offervuur of in het inwendige van een godenbeeld hebben plaats genomen en doen alsof zij goden zijn; of hij verricht allerlei verbazingwekkende tooverkunsten bv. hij zet zich in een rivier op een vlot neer, dat niet van de plaats beweegt (omdat het door een onzichtbaar touw aan den oever verbonden is); of hij spuwt vuur en smook als hij toornig is. — Een heilzaam middel om den vijand tot onvoorzichtigheid te verleiden en zoo ten verderve te voeren is nog het volgende: een asceet moet voorgeven 400 jaar oud te zijn en zich met een groote schare volgelingen naar de vijandelijke hoofdstad begeven. Leerlingen van den asceet noodigen den vijandelijken koning en zijn ministers uit een bezoek aan hun eerbiedwaardigen meester te brengen. Bij aankomst van den vorst verhaalt de kluizenaar hem de geschiedenis van vroegere vorsten en hun rijken om hem daarna dit wijs te maken: „Iedere 100 jaar ga ik het vuur in, om er uit te komen als een jongeling. Nu, in Uw tegenwoordigheid, zal ik voor de vierde keer het vuur ingaan. Dat het Uwe Majesteit behage mij met Uwe tegenwoordigheid te vereeren”. Wanneer de vorst hierin toestemt, moet tot hem het verzoek gericht worden met zijne vrouwen en kinderen voor zeven dagen en nachten op de plaats te verwijlen. Wanneer hij dat doet is de kans schoon hem gevangen te nemen. — In deze en de volgende hoofdstukken, die alle over het uit den weg ruimen van een machtigen vijand handelen, hebben wij kans het middel beschreven te vinden, dat, volgens de Calcutta-inscriptie, koning Erlangga toepastte om zich van zijn tegenstander Wijaya te ontdoen, nml. den vijandelijken vorst door zijn eigen troepen gevangen te laten nemen. Voor zoover we hebben kunnen nagaan wordt dit middel, hoewel het geheel in den lijn van Kautilya ligt, nergens in het Arthashastra genoemd. Mogelijk heeft er in Erlangga's tijd nog een andere redactie dan de ons bekende van het leerboek bestaan; misschien ook doelt de inscriptie niet op de gevangenneming zelve, maar op de toepassing van listen, die daaraan voorafging, dus bv. op het zaaien

van tweedracht onder de vijandelijke troepen, het omkoopen van onbetrouwbare elementen uit de omgeving van den tegenstander e.d. In dit geval hebben wij de keuze uit zoo'n overvloed van middelen, dat we niet weten kunnen welk precies door de inscriptie wordt bedoeld. — Een oase in de woestijn van oorlog en verraad vormt het hoofdstuk over de pacificatie van een veroverd land. We lezen daar: Als de vorst een rijk veroverd heeft moet hij 's vijands ondeugden door zijn eigen deugden verduisteren en 's vijands deugden in de schaduw stellen door zijn eigen deugden te verdubbelen, zijn plicht nauwgezet te vervullen, toezicht te houden op het werk, belooningen uit te deelen, vrijstelling te verleen van belastingen en eerbewijzen uit te deelen. Hij moet zijn beloften nakomen, want hij die dit verzuimt staat als onbetrouwbaar bekend zoowel bij zijn eigen volk als bij zijn vijand. Hij die handelt tegen den wil van het volk verspeelt het vertrouwen De vorst moet de levenswijze, kleeding, taal en gebruiken van het overwonnen volk overnemen. Hij moet het volk volgen in het geloof, waarmede zij hun nationale en godsdienstige plechtigheden en feesten vieren.

Het 14de Boek is aan de zwarte magie gewijd en openbaart de geheime middelen om den vijand afbreuk te doen. Het eerste hoofdstuk geeft recepten voor de bereiding van allerlei poeders, aftreksels en andere giften, die blindheid, krankzinnigheid, of den dood na korter of langer tijd veroorzaken; een volgend hoofdstuk beschrijft de middelen, die boven-natuurlijke krachten verleen en gedaanteveranderingen in het leven roepen, bv. om langer dan een maand te vasten, de kleur van huid en haar te veranderen, in het vuur te gaan zonder zich te branden, boeien te verbreken, e.d. Dergelijke zaken behandelt ook het volgend hoofdstuk, dat uit een ethnographisch en folkloristisch oogpunt van bijzonder belang is: om in het holst van den nacht even duidelijk te zien als over dag rukke men het linker- en rechteroog uit van een kat, een uil of van een of meer andere dieren, die goed in het donker zien, wrijf deze oogen tot poeder, en besmere het rechter oog met het poeder van het linker-dierenoog en omgekeerd. Er bestaan acht methoden om zich zelf onzichtbaar te maken; een er van is de volgen-

de: men vaste drie etmalen, en neme den schedel van een man die een gewelddadigen dood gestorven is of tot de galeien veroordeeld. Na den schedel met aarde en gerstekorrels gevuld te hebben begiete men deze met geiten- of schapenmelk en make zich een guirlande van de aren, die opkomen. Dan volgen de bezweringsformules te gebruiken om vijanden in een diepen slaap te dompelen, om gesloten deuren te openen, om ten hemel te varen, om de pezen van de bogen der vijanden te breken, enz. enz. Met een algemeene inhoudsopgave eindigt het boek.

Wanneer we nu nog eens een blik slaan op den inhoud van het merkwaardige werk, dat Kautilya's Arthaśāstra ontegenzeggelijk is, treffen ons vooral twee bijzonderheden.

Allereerst, dat het beeld van de oud-Indische maatschappij zooals Kautilya het schildert, zoo sterk verschilt van het conventionele, dat men uit de klassieke voortbrengselen der Indische letterkunde kent.

Het epos, het drama, de hofpoëzie, ja ook de zoo levendig gestelde Buddhistische jataka's, verplaatsen ons in een vereenvoudigde, „gestyleerde” werkelijkheid, welke, ondanks de pogingen van den auteur om het ongeretoucheerde leven weer te geven, steeds min of meer aan een tooneelcreatie doet denken. Er zijn maar enkele wisselingen van decors: het tooneel stelt voor een stad, een paleis, een tuin, een wildernis, een hermitage, een slagveld en zoo meer. De rollen zijn steeds onder ongeveer dezelfde personages verdeeld: de koning met zijn grooten, de priesters, krijgers, kooplieden of kleine lieden. De materiele belangen dezer figuren — hoe zij den strijd om 't bestaan voeren, geregeerd worden enz. — worden gecenseerd den toeschouwer weinig belangstelling in te boezemen en blijven geheel in den schaduw op den achtergrond. Het beeldend vermogen van den auteur pleegt zich geheel te concentreeren op hun geestelijken, of het zich in diepzinnige bespiegelingen, in droom of fantaisie, in liefde of haat, in bewondering voor de natuur of in uitgelaten vroolijkheid uit.

Juist het tegenovergestelde standpunt neemt Kautilya in. In zijn leerboek is er geen plaats voor onzakelijke bespiegelingen en droomerijen. Geld verdienen, macht verove-

ren en behouden, ziehier de eenige drijfveeren die hij eerbiedigt en als noodzakelijk erkent. Plotseling wordt ons de andere, de grof-materieele zijde, van de Indische maatschappij toegekeerd, en even plotseling krijgen de vage contouren van praktische zaken en personen scherpe vormen. De gemoedelijke sprookjes-koning van de litteratuur blijkt een absoluut heerscher te zijn, toegerust met de meest geperfectioneerde middelen om zijn macht te doen eerbiedigen. Het rijksbestuur, dat het epos en het drama in zulke primitieve vormen uitbeelden, wordt voor onze oogen een ingewikkeld, uiterst gevoelig raderwerk, waarin alle functioneerende deelen hun vaste plaats en taak hebben. De denkers en droomers, waarvan het in de litteratuur pleegt te wemelen, lijken eensklaps door de aarde verzwolgen te zijn; in hun plaats vertoonen zich alleen ambtenaren, krijgslieden, kooplieden, landbouwers, veefokkers en dergelijke praktische lieden, in hun dagelijksche prozaïsche bedrijf.

Is dit dezelfde maatschappij die de litteratuur ons heeft doen kennen?

Nog een andere verrassing bereidt ons de lectuur van het Arthaśāstra, maar nu een van zeer pijnlijken aard.

De Brahmanistische evenals de Buddhistische ethica kennen wij als een leer, die van de verhevenste beginselen doortrokken is.

Hoe is nu met het voorschrift „gij zult niet dooden” in overeenstemming te brengen de moord in koelen bloede en voorbedachten rade, die Kautilya aanbeveelt?

Als steeds in de Indische litteratuur de waarheidsliefde als de allerhoogste deugd wordt geprezen, hoe laat zich hiermede dan rijmen de leugen, die de spil is waar het geheele Arthaśāstra om draait?

De godsdienst en de brahmanendom zijn de allerheiligste instellingen, waarmede geen Indiër het wagen zal den spot te drijven. Hoe durft Kautilya het dan bestaan om beide te verlagen tot instrumenten tot bereiking van de infaamste doeleinden?

En eindelijk: als de nietswaardigheid van het stoffelijk bezit tegenover geestelijken rijkdom het machtige thema is, dat de geheele Indische levensleer beheerscht, hoe kon er dan geduld worden dat door het Arthaśas-

tra het geldverdiene als eenig levensdoel van de daken wordt geschreeuwd.

Dit contrast, dat wij opmerken tusschen de algemeen gangbare en Kautilya's moraal is niet te wijten aan een gezichtsbedrog, dat ons, verafstaanden, parten speelt. Het Pancatantra, dat zelf een Arthaśāstra als oudste kern bevat en het dus weten kon, zegt het zoo duidelijk mogelijk:

„Niet op gewoon menschelijke wijze beheerscht en bestuurt men een rijk.

Want wat fouten zijn voor de menschen, dat zijn voor de vorsten deugden.”

We vergissen ons dus niet: het contrast bestaat, óók voor den tijdgenoot. Een psychologisch probleem wordt ons hier voorgelegd, dat maar niet in een handomdraaien wordt opgelost door den doodoener te poneeren, dat het Arthaśāstra een verwrongen en leugenachtig beeld van de werkelijkheid zou geven.

Wij hebben namelijk geen enkele reden om de betrouwbaarheid van Kautilya in twijfel te trekken.

De latere Indische hofpoëten stellen er een eer in, hun grondige kennis van het Arthaśāstra, Kautilya's werk in het bijzonder, bij alle voorkomende gelegenheden te toonen. Zij zouden dit zeker nagelaten hebben als het standaardwerk niets beters dan een wreede caricatuur van het koningschap te aanschouwen had gegeven. Bovendien zijn er de authentieke konings-oorkonden, uit alle perioden der Indische geschiedenis om de niets en niemand ontziende politiek der vorsten en potentatjes in een onmeedoogend daglicht te stellen.

We hebben trouwens niet met specifiek-Indische toestanden te maken. Wanneer in een bepaalde ontwikkelingsphase een samenleving in een aantal rijkjes verbrokkeld is, wier onderlinge machtsverhoudingen in labiel evenwicht verkeerden, ziet men telkens in de wereldgeschiedenis — onverschillig of het spel zich in de West-Europeesche, Indische, Javaansche of andere „middeleeuwen” afspeelt — een zelfde doel-heiligt-de-middelen-politiek opkomen, die onder haar funesten invloed regeerders en geregeerden gelijkelijk doet lijden. Het zijn niet alleen de onderdanen, die den te hoogen tol betalen. Men leze eens Kautilya's hoofdstuk na over de obsedeerende veiligheidsmaatregelen, waarmee de vorst

zich overal en ten allen tijde te omringen had, en men ziet dan den heerscher niet meer als een perfieden, sluwen tyran, den schrik van zijn omgeving, maar als een opgejaagd wild beest, dat steeds in folterenden angst verkeerde voor den sluipmoord, die hem vanuit alle hoeken toegreinsde. Men begrijpt dan ook dat de vorst, wilde hij niet het willoos slecht, wel m o e s t trachten zijn belagers vóór te zijn.

Mogen we dus niet aannemen dat Kautilya de toestanden van zijn tijd in een te ongunstig daglicht gesteld heeft, dan blijft toch het scherpe contrast, waaraan we ons stooten, tusschen de in het Arthaśāstra en de elders onderwezen moraal bestaan.

Hoe kan, vragen we ons nog eens af, de Indische geest aan twee zulke tegenstrijdige zedeleeren het aanzijn hebben gegeven?

De Indische geest zelf geeft hierop het antwoord.

Bijna iedere Indische heilsleer onderwijst niet één, voor alle individuen gelijken weg ter verlossing, maar meerdere wegen, die corresponderen met den hooger en lageren trap van ontwikkeling die de individuen door hun karma in dit leven bereikt hebben. De Indiër vindt het natuurlijk, dat voor den hoogstaanden verstands- en gevoelmensch andere waarden gelden dan voor den bruto, die nauwelijks den natuurstaat ontwassen is. Wel bestaan voor beiden dezelfde riten en symbolen, maar zij hebben voor hen verschillende — een oppervlakkige en een diepere — beteekenis. Men zou kunnen spreken van zaligmaking op verschillend niveau.

Deze diepgewortelde overtuiging, in ethische dimensies omgezet, geeft het antwoord op de vraag, die we boven gesteld hebben.

Zij, die door hun karma voorbeschikt zijn hun leven in dienst van den dharma te stellen, zij volgen de wegen, die door de hogere zedenleer, het dharmāśāstra, gewezen worden. Ook een vorst kan dien weg inslaan en een dharmarāja, een vorst der rechtvaardigheid, worden. Koning Aśoka is hiervan het beroemde voorbeeld.

Maar zij, die voorbestemd zijn naar geld en goed te streven en den meedoogenloozen strijd om het bestaan te voeren, dit zijn dus vooral de vorsten, hun heeft de wijze Kauti-

lya het Arthaśāstra als levensgids medegegeven. Hierin wordt niet getransigeerd. Homo homini lupus. Wil men in den levensstrijd niet ondergaan, dan moeten ook de bitterste consequenties uit dezen stelregel getrokken worden.

Naast niet tegenover elkaar hebben er dus twee zedeleeren in het oude Indië bestaan.

Dit alles lijkt heel vreemd en ver, maar als de begrippen andere namen krijgen, worden ze ons ter dege vertrouwd.

De „dubbele moraal”, belichaamd in de leer van het Christendom eenerzijds, in de politiek, het oorlogvoeren, het sluiten van den vrede, de handels-usances van verdacht allooi anderzijds hoe onafgebroken heeft men juist in de laatste jaren haar hooren bestrijden. Een onloochenbaar bewijs van haar onuitroeibaar voortbestaan!

Maar de Westersche maatschappij is dynamisch. Zij streeft naar verbetering van wantoestanden en merkt gaarne haar schanden en gebreken als noodzakelijke en voorbijgaande feilen inhaerent aan perioden van overgang tot een betere orde van zaken aan. Als een Machiavelli aan zijn tijdgenooten Caesare Borgia tot voorbeeld durft te stellen en diens politiek tot een ideaal van staatsmanswijsheid te proclameeren, gaat er een kreet van verontwaardiging door alle eeuwen op.

De Oostersche samenleving daarentegen is meer statisch, en berust. Zij erkent de bittere noodzakelijkheid van een dubbele moraal en verheft haar dus tot een systeem. Als in deze verdorven Kaliyuga de omstandigheden er toe leiden, dat de vorsten elkaar oorlogen en verscheuren, welnu dan worde de hierbij toe te passen methode tot het uiterste geperfectioneerd. Theoretici als de Indiërs zijn, staan zij onmiddellijk klaar om de bestaande praktijk tot een stelsel te herleiden, en als zulk een stelsel vaste vormen aanneemt in een werk als Kautilya's Arthaśāstra, dan wachten zij er zich wel voor om het als hun geesteseigendom te verloochen en of te verwerpen. Ook al beseffen zij beter dan wie ook, dat het een eigendom is van een lager ethische orde dan dat, hetwelk in hun dharmāśāstra's is belichaamd.

Volkslegende

door S. SUHARI.

Onder een eenzamen Gajamboom te midden eener uitgestrekte, uitermate vruchtbare sawahvlakte, aan den oever van een bronnetje in de nabijheid van de desa Surabaijan, ligt het graf van de eens zoo gevierde, en door haar hemelsche schoonheid wereldberoemde Larajunggrang van Prambanan. Haar laatste rustplaats is te herkennen aan een langwerpige, van kleine andesietsteenblokken gemaakte tombe, aan het hoofdeinde waarvan zich een vrij verweerd Durgabeeld bevindt, hetwelk men (en hiernaar ook de streek in het algemeen) Larakëndat noemt. Overbodig te zeggen, dat de plaats heilig is. —

Anderhalf kilometer ongeveer Zuid Oost van het graf staat, op het laagste gedeelte van de streek, nabij de desa Sëndèn, een driekwart in den grond bedolven verweerden steenklomp, die men de „sèla-gajah” of wel kiai panëmbahan gajah putih” d.i. „olifantssteen” noemt, doch die niet dan met zeer veel fantasie als zoodanig kan worden herkend. Wij kunnen ons voorstellen, dat het dier tot boven de kaken in den grond zit, en op den rug een vierkant voorwerp, een soort houdah, draagt. De klapooren zijn zeer flauw te herkennen, de oogen eveneens. De lengte van kop tot achterstuk is 1,4 M., en de dikte 0,35 M. Het beeld geldt als de beschermopatroon of pupundèn van de desa, is bedevaartobject voor de omstreken, en is voor wind en weer beschermd door een langwerpigvierkant, zeer laag, afdakje, dat men cungkup noemt. Een mensch kan er slechts kruipende in komen.

Bij het maken van genoemde cungkup heeft blijkbaar in de bedoeling gelegen, die zoo laag mogelijk te doen zijn, opdat heiligheidsschennis onmogelijk zal zijn. Vooral voor lieden uit Prambanan heeft de panëmbahan gajah putih een weldadigen invloed.

Een zekere Kartamèja, meer bekend als „putu gajah”, wijdt zich geheel aan den zorg

van het afgodsbeeld, zoodat het er zeer zindelijk en netjes uitziet. —

Beeld en plaats zijn voor den dorpling buitengewoon angker: men beweert zelfs, dat als een koe of karbouw of ander beest, zich in de nabijheid waagt, het oogenblikkelijk ziek wordt, wat wij „kuwalat” zouden noemen. Alleen putu gajah is dan in die gevallen in staat het zieke dier te genezen. En hij doet dat zonder medicijn of ander hulpmiddel, alleen met een wensch of sabda, dat het dier genezen zal. De Godheid hoort het, en schenkt ter wille van zijn putu of kleinzoon, den vervloekte wederom diens gezondheid terug.

Onder het afdakje bevindt zich nog een ander klein steenen beeld, dat men beweert, een kornak te zijn van den voormaligen olifant. Wat of dat destijds heeft voorgesteld, kunnen wij niet weten, wijl slechts de beide beenen zijn overgebleven. Boven de knie is het afgebroken.

Niet ver van daar, circa een kilometer in Zuid-Westelijke richting, ligt de desa Tègalsana met haar klein en met alangalang begroeid heuveltje, dat onder de bevolking een zekere reuk van heiligheid heeft, en dat den naam Rëbopalèt draagt. Vlak naast staat een trotsche, oeroude Randualasboom, welke men veronderstelt, reeds honderden jaren oud te zijn.

Bij schoonmaak van een gedeelte van het heuveltje vonden we vier groote rompen van fijn afgewerkte steenen beelden, waarvan twee Buddha's, een (vermoedelijk) Buddhisatva en een tempelwachter. De beelden missen allen echter kop en armen; één zelfs ook de beenen, zoodat identificeeren o. i. bezwaarlijk zal blijken te zijn. De Buddhisatva herkennen we slechts aan de naar achter en opzij hangende haartressen, juweelen hals- en onderbuikversiering, breede upavita en de silohouding. Op den schoot van de andere Buddha is de linkerarm nog ongeschonden

gebleven, terwijl houding, kleeding, buik en attributen van den vierde, duidelijk op een Raksasabeeld wijzen. Bij hem ontbreken trouwens kadga en danda niet. De hoogte varieert tusschen 0,81|0,71 M. en de schouderbreedte 0,65|0,50 M. Wij meenen dus niet te hebben overdreven wanneer wij zeggen, dat de beelden groot zijn.

De dorpsoudsten vertellen ons dat in vroegere jaren er nog meer kleinere beelden waren, die helaas reeds door heiligschenners waren weggehaald. Wat betreft de verminking van genoemde groote beelden zijn de steenhouwers of selakerti niet vrij van schuld.

Het zou ons te ver afleiden van het onderwerp dat we hier wenschen te behandelen, indien we lang blijven stilstaan bij de beschrijving van de verschillende, daar ter plaatse zich bevindende Godenbeelden.

Gelijk te verwachten is, gaan we hier een verhaal navertellen dat van geslacht op geslacht in die streek van en over die beelden is bewaard gebleven. Dit is het volgende:

In overouden tijd, toen de Rijkszetel nog op Pengging gevestigd was, leefde te Prambanan een door de Godin Laksmi met hemelsche schoonheid gezegende maagd Larajunggrang, die bovendien nog door Kuwera rijk voorzien was van aardsche goederen. Zij was jong en ongetrouwd.

Menig keer hoort zij den roem verkondigen van de schoonheid, dapperheid en edelmoedigheid van koning Handajaningrat, waardoor zij in vurige liefde ontvlamt, en niets liever zou wenschen dan zijn gemalin te wezen. Hare liefde groeit dermate, dat zij ten laatste besluit, zelf tot den koning te gaan ¹⁾. Zoo gebeurt het dan op een avond, dat zij met have en goed naar het verre land Pengging trekt. Hare bezittingen zijn evenwel zoo groot, dat zij niet met een koeli of een vrachtpaard volstaan kan, waarom zij dan ook een olifant voor het vervoer neemt. Door het dier gevolgd reist zij af, steeds naar het Noorden.

Doch ongelukkig. Bij het passeeren van een riviertje trapt zij op een schelp (sumpil) die zoo scherp is, dat ze heel diep in het vleesch dringt, zoodat haar sierlijke, gracieuze gang er door benadeeld wordt. Door haar

vloek zijn de andere schelpen stomp geworden en gebleven. Moe en mank komt zij dus in de hoofdstad aan, gaat linea recta naar den koning en biedt zich geheel aan hem aan.

Bekoord door haar schoonheid en liefstaligheid, ontbrandt bij den jongen vorst een heftige zielestrijd tusschen het bezit van een manke koningin en het afwijzen eener onvergelykelijke, waarschijnlijk nooit meer voorkomende schoone maagd. De koning is radeloos; in zijn binnenste woedt een geweldige strijd: de strijd tusschen nuchter verstand en vurige hartstocht

Tenslotte overwint het nuchtere verstand. Handajaningrat bedankt het meisje voor de buitengewone eer hem aangedaan, maar verzoekt haar nadrukkelijk, hem voortaan niet meer lastig te vallen. Waarop het meisje beschaamd en beleedigd den vorst verlaat, en niet ver van het paleis zich in een bron verdrinkt. Sindsdien noemt men haar Larakëndat of „de maagd die zich van het leven heeft beroofd.” Haar laatste rustplaats is thans — gelijk boven vermeld — nog te zien en het is voor „nog niet-getrouwden” streng verboden er heen te gaan, op poene van zelf evenals de ongelukkige maagd, door de uitverkorene geweigerd te worden.

Uit dezen bron is het riviertje, waarover het ongelukkige meisje was gepasseerd, ontstaan. En niet alleen dit riviertje heeft de merkwaardigheid van in het bezit te zijn van stompe sumpils, doch ook de bron moet in de vloek van Larakëndat deelen. —

Wat de olifant betreft, door den pikdonkeren nacht loopende en zwaar beladen met juweelen en preciosa, komt hij in een modderpoel terecht, waar de helft van zijn lichaam in zakt. Welke moeite hij ook doet om er uit te komen, alles tevergeefs. Hoe meer hij van zijn geweldige kracht gebruik maakt, des te dieper zakt hij er in. Totdat de ochtend aanbreekt en het eerste rijstgestamp waarneembaar is. Op het hooren daarvan verandert onze woudreus in een steenen beeld, dat zich tot heden daar bevindt. De Goden schijnen hem die plek als laatste verblijfplaats aangewezen te hebben.

De naam Rēbopalèt of, zooals vermoedelijk dient te worden gelezen „Sēbul-Palèt,” staat niet op zichzelf. Hij heeft evenals de

1) Nginggah-inggahi.

twee andere heiligdommen een geschiedenis, die op het volgende neerkomt. —

Rëbopalèt 1) een lijfjongen van Raden Panji Sinompradapa, zocht jarenlang tevergeefs naar zijn meester, en ten einde raad vestigde hij zich in Tëgalsana. Dag in dag uit loopt hij in de omstreken om zijn gëmak te laten vechten. Het dier is zoo getraind, dat het altijd zegevierend uit het strijdperk komt, zoodat Rëbopaleet bij het vallen van den avond met een flinken buit, bestaande uit goud en goederen naar huis gaat. Hij is daardoor ontzaggeijk rijk, en laat zich dus een prachtig paleis bouwen, dat rijk versierd is met goud en edelstenen. Bij wijze van bijzondere versiering plant hij voor den hoofdingang een uitgezochte Randualas, welke al heel spoedig mooi begint te groeien. Zijn landerijen zijn groot en welvarend, en zijn volk is gelukkig en tevreden. Alles wat geplant wordt, groeit er voorspoedig op, zoodat hongersnood zich nooit voordoet. Hij staat alzo in hoog aanzien en leeft als een koning.

De koningin van den berg Merapi wil bij haar onderdanen niet achterblijven, en laat niet zelden haar gëmak's met die van Rëbopalèt in het strijdkamp vechten. Echter altijd met teleurstellend resultaat.

Op een zekeren dag geraakt onze richard met de koningin in vijandschap, wat ten laatste op een oorlog uitloopt. Hij is evenwel dermate met bovennatuurlijke kracht begaafd, dat de koningin in het nauw wordt gebracht, en ten slotte zich genoodzaakt ziet van haar allerlaatste redmiddel, de vloek of hupata, gebruik te maken. Zoo vervloekt zij hem dus; en op hetzelfde oogenblik verandert Rëbopalèt met al zijn hebben en houden in steen. Alleen de boom, die in den hevigen strijd geheel onschuldig bleef, is van den ramp gevrijwaard, en blijft aldus tot heden ten dage in vollen bloei.

De als koning vereerde heeft evenwel een lievelingsdier: een olifant. Deze, de nederlaag van zijnen meester ziende aankomen, wordt hem ontrouw en tracht zich uit de voeten te maken. Onderweg doorwaadt hij een modderpoel en zakt er in.

De bergvorstin ziet dat, en is niet tevreden over het feit, dat er nog een levend wezen aan hare vernielende straf is ontkomen. Waarom zij dan ook haar vloek mede op den olifant van toepassing verklaart. Oogenblikkelijk verandert ook dit reuzendier in een steenen beeld.

Het verhaal van onze zegslieden van Tëgalsana is, naar het hier blijkt, geheel anders dan van die van Sëndèn. Het eerste beperkt zich tot aangelegenheden van de plaats zelf, het andere strekt zich nog veel verder uit, wat bij nader onderzoek o.i. een groot verhaal zou kunnen worden.

Ten overvloede zij evenwel opgemerkt, dat bij deskundige opgraving van het heuveltje, o.i. nog wel een en ander te vinden zal zijn, wat wijzen kan op het eenmaal bestaan van een tempel. Dat het echter niet die resultaten kan opleveren als men in verband met het bestaan van vier groote beelden zou mogen verwachten, is zeer waarschijnlijk. Steenhouwers zijn immers reeds jaren bezig daar te werken.

Keeren we thans naar het verhaal van Sëndèn terug.

Op een avond verschijnt de olifant aan een zekeren Trunagala in een droom, wien hij vraagt, hem toch goed te verzorgen, omdat hij zich er zoo alleen en verlaten gevoelt. In ruil voor dien dienst belooft hij hem welvaart en geluk. Bij het opstaan spoedt onze toekomstige Godenvriend zich naar het beeld, maakt het en de onmiddellijke omgeving schoon, offert, zegt gebeden op, en voorziet het terwering van wind en weer van een langwerpige, zeer laag afdakje. Zoo gaat hij er dan elken Donderdagavond onder het branden van wierook zijn gebeden opzeggen, en den gewaarden God de noodige bloemen en zalf aanbieden. Den avond brengt hij steeds nagenoeg zonder een oog dicht te doen, onder de cungkup door.

Jaren verloopen; en om welke reden dan ook, onze vrome desaman wordt vanwege het Rijk tot het hooge ambt van pënèwu benoemd, met den naam en titel van Kimas Ngabèhi Mëntikwangèn, en belast met het beheer van een desa- en sawahcomplex, en de inning van belasting en inkomsten daarvan. Hij was aldus de eerste Ngabèhi van Sëndèn.

1) Volgens de padalangan waren er twee personen, Sébul en Palèt, zonen van Doyok, één der lijfjongens van den bekenden Panji.

Men kan zich makkelijk voorstellen, hoe verheugd onze tani met de voor hem zoo raadselachtige, tevens onverwachte benoeming was. Die wahyu d.i. geluk, schrijft hij natuurlijk geheel toe aan de weldadige bemoeienis van den olifant, zijn Goddelijken vriend. Daarom is hij er hem zeer dankbaar voor en meer dan ooit geeft hij zich geheel over aan den dienst van zijn beschermheilige. —

Het geluk was echter niet van langen duur. Meer en meer voelt hij het gemis van eenen stamhouder, het mogelijk verliezen van de min of meer erfelijke waardigheid kwelt hem, het leed wordt hem met den dag ondragelijker, totdat hij ten einde raad zijn toevlucht wederom tot den olifant neemt. Avond aan avond zit hij bij zijn Genius te offeren en, zijn gedachten steeds op den god concentreeënd, te bidden en te smeeken om het bezit van een erfgenaam. —

De God was niet onverbiddelijk: op een avond verschijnt hij andermaal onzen tani in een droom, en belooft hem t.z.t. een zoon te zullen schenken. —

Verheugd over de belofte gaat Kimas Ngabèhi opgewekt naar huis, en vertelt het gebeurde uitvoerig aan zijn vrouw. Haar man verwonderd aanziende, antwoordt deze hem, dat het haar absoluut onbegrijpelijk is, hoe hij, die nog geen vijf minuten geleden een intimiteit met haar gehad heeft, en zich daarna naar de sawah heeft begeven, reeds weer van de sawah terug kan zijn.

Voor onzen pènèwu is het geval evenwel duidelijk. Hij vertelt zijn eega, dat niet hij het was, die een samenzijn met haar had, maar de Goddelijke olifant vermomd in zijn gedaante. „Wees dus maar blij, vrouwlief!” zoo zegt hij, „want dat samenzijn zal ongetwijfeld tot onze tevredenheid vruchten dragen.”

En inderdaad, na negen maanden schenkt zij aan een flinken, gezonden jongen het levenslicht. Onze nieuwe wereldburger groeit voorspoedig van kind tot jongeling, van jongeling tot volwassen man op, en draagt na het huwelijk den naam van Mangurəja. Als zijn wereldlijke vader op leeftijd is gekomen en bezwaarlijk ieder oogenblik naar de sawah kan gaan, om naar de panəmbahan gajah putih om te zien, neemt hij de zorg voor de

pupundèn geheel op zich over. Deze is toch eigenlijk zijn geestelijke vader!

Van de huiselijke gebeurtenis van den pènèwu wordt geen geheim gemaakt. Integendeel, hij stelt er een groote eer in, dat hij a.h.w. een goddelijken zoon heeft. Hij is er erg trotsch op. En naar het wonderlijk geval noemt men dien zoon, ondanks zijn officieelen naam, gaarne „anak-gajah.” Hijzelf noemt zich ook zoo, en is zeer ijdel op zijn bovenmenselijke geboorte. En zooals wel vanzelf spreekt, is zijn verhouding tot den olifant veel nauwer dan tot zijn wereldlijken vader. Immers hij is een (geestelijke) zoon, en de vader slechts een vriend. —

Als nu ook anak-gajah een zoon krijgt, staat deze onder de bevolking bekend als putuh-gajah, d.i. olifants-kleinzoon. Hij neemt na den dood van zijn vader de zorg over zijn geestelijken grootvader op zich, en is er blijkbaar zeer op gesteld, om zijn vermeende Goddelijke afkomst bekend te maken. Toen we hem zagen, leek hij ons een man van middelbaren leeftijd, gezond en krachtig, opgewekt en vroolijk. Hij zei reeds eenige kinderen te bezitten. Overigens is aan hem niets op te merken, wat b.v. op een hogere geboorte zou kunnen wijzen. Hij leek mij een goed desaman zonder meer.

Ter vervollediging van het verhaal zij nog vermeld, dat bezuiden de desa Səndèn twee complexen sawahs zijn, waarvan de een den naam Təgal-joli of „de draagkoets” en de andere Sibonang of de Bonang draagt. Op de eerste bevindt zich een voor een vierde deel schuin in den grond staande steenen sokkel of arcapada. De laatste was vroeger geaccidenteerd en voorzien van kleine heuveltjes, die men aanzag voor de oude bonangs van Larakəndat, welke daarin veranderden tege-lijk toen de olifant in steen overging.

De sokkel ziet men aan voor een joli, de draagkoets van genoemde Larakəndat, die zij voor het overbrengen van haar pusaka's naar Pengging liet vervoeren. De tegal is thans tot sawah omgewerkt, en de kleine heuveltjes zijn tot goed bouwterrein vervormd. Van de bonangs is dus niets meer te zien. —

Zoo zien wij een merkwaardige traditie bewaard gebleven in de desa Səndèn, niet ver van de districtshoofdplaats Kartasura.

Kartasura, September 1923.

Ziekten en kwalen in de desa

door J. KATS.

II.

62. Kropgezwel. (Gondok).

- a. —
- b. Aan den hals een gezwel (marongkol) ter grootte van een ei.
- c. —

63. Kliergezwel op zij van den hals. (Gondong).

- a. —
- b. Een „hangend” gezwel (marongkol semoe gandoel) aan den hals, grooter dan een ei.
- c. —

64. Niet duidelijk zien. (Gramjang).

- a. —
- b. Na een ziekte ziet men niet duidelijk.
- c. Elken ochtend baden (door water uit een schepper op 't hoofd uit te storten).

65. Ringworm ? (Kadas).

- a. Door bijna onzichtbare diertjes onder de huid (kroema).
- b. Kleine vlekken (stippen) op de huid (pating troetoel), aan den rand daarvan kleine puistjes.
- c. Zwavel met kurkema fijn gewreven, vermengd met kajoe-poetih olie op de huid gewreven.

66. Huidziekte (roodachtige uitslag). (Kadas koedis).

- a. Als in 65a.
- b. Als in 65b.
- c. Als in 65c.

67 ?. (Kadas loewa).

- a. Als in 66a.
- b. Als in 66b; de vlekken verspreiden zich.
- c. Als in 66c.

68. Kramp. (Kademen).

- a. Door een vuile maag; door niet toe te zien op 't eten.
- b. Bij een koortsaanval wordt de lijder rillerig en koud; het gezicht is rood.
- c. Een purgans gebruiken; iets bitters eten.

69. (?) (Kagèndèk).

- a. Door invloed van den duivel.
- b. Het geheugen van den lijder is in de war.
- c. —

70. Kramp. (Kalikat).

- a. —
- b. Sommige lichaamsdeelen zijn als verdoofd. Zonder dat de oorzaak is te bepalen, kan men de handen niet verroeren.
- c. ?.

71. Van schrik bevangen ? ¹⁾ (Kamileroesen).

- a. Doordat alle kinderen van den lijder sterven; of doordat een verloving (patjangan) niet doorgaat; of doordat men al zijn bezittingen verliest.
- b. De lijder wordt hoe langer hoe magerder.
- c. —

¹⁾ Dit is de beteekenis, die het Jav. Woordenboek aan dit woord hecht.

72. Bezeten (?).
(Kampiran).

- a. Door een slechten wind.
- b. De lijder verliest het bewustzijn; de oogen zien wild rond; de zieke transpireert niet.
- c. Gember, fijngewreven, op 't gezicht, de handen en de voeten smeren; spoedig herstelt de lijder dan.

73. Toeval.
(Kesambet).

- a. Door een heilige plaats (panggénan ingkang wingit-wingit) te betreden.
- b. De oogen staren zonder iets te zien; het zweet breekt den lijder uit of hij zich gebaad had; hij is bewusteloos en ijlt.
- c. Op bedoelde plaats (die de ziekte heeft veroorzaakt) bloemen en boréh brengen.

74. Verzwikt.
(Keslijo).

- a. Door een val.
- b. Een pees is van zijn plaats geraakt (kènger saking panggénan).
- c. Masseeren (ngenjet).

75. Plotseling flauw vallen. (Een beroerte krijgen).
(Katèmpër).

- a. Door een slechten wind.
- b. Een brandend heet gevoel (slenget) over 't geheele lichaam.
- c. Rust nemen.

76. Gekneusd.
(Kedlinges).

- a. Door een lichaamsdeel te knellen en het knellende voorwerp weg te trekken.
- b. —
- c. —

77. Pijnlijk gevoel in de ledematen.
(Kemeng).

- a. Door te lang achtereen (hout) te hakken.
- b. Een pijnlijk gevoel in de gewrichten (pols-, voet-).
- c. Masseeren (ngenjet).

78. Verstuikt (vgl. No. 74).
(Kènger).

- a. Door een val.
- b. Een der beenderen is van zijn plaats geraakt.
- c. Masseeren en uitrekken (ndoedoet).

79. Maden in de buik.
(Kermi).

- a. (Van een kind) door veel klappers te eten.
- b. Als het kind (een broertje of zusje) aan 't oppassen is, knipoogt het voortdurend (krijip); het haar gaat overeind staan.
- c. De fontanel van het kind bestrijken met (kapoepoekan) rauwe rijst (beras) vermengd met kentjoer (een medicinale wortel, Kaempferia Galanga), zout en salem (Eugeia lucidula Miq.).

80. In 't oog stooten.
(Ketjolak).

- a. Door met den vinger in 't oog te stooten. Als 't erg is, gaat 't oog dikwijls tranen.
- b. —
- c. —

81. Gezwel in buigingen van de leden.
(Klèndjer).

- a. Doordat bloed of wind (lucht) niet kan doorstroomen.
- b. Pijn in schouder of heup, als die bewogen worden.
- c. Wrijven met citroen (djeroek petjel) en sirihkalk; daarna masseeren.

82. Iets in 't oog krijgen.
(Klilipen).

- a. Vuil (stof, zand) in 't oog.
- b. Hinderlijk gevoel aan 't oog.
- c. 't Oog baden in schoon water of uitsblazen.

83. Sterven bij bevalling.
(Kondoeran).

- a. Na bevalling sterven.
- b. —
- c. —

84. Zeer kleine diertjes onder de opperhuid.
(Kroema).

- a. Door een vuile maag; slecht eten; zelden baden.
- b. Het geheele lichaam is vol „kroemâ” of kleine kippevlooiën (goerem).
- c. Zindelijk zijn of het lichaam bestrijken met iets bitters.

85. Wrat.
(Koetil).

- a. Doordat etter niet naar buiten kan komen.
- b. De huid is „tot een klompje” opgezwollen (mringkil).
- c. Afbinden met een haar.

86. Liesbreuk.
(Kondor).

- a. Door als klein kind veel te springen, vooral van een hoogte af.
- b. —
- c. Het sap van een groote djeroek erop uitpersen.

87. Loopend oor.
(Kopok).

- a. Doordat de lijder als klein kind veel kemiri (noot van de Aleurites triloba Forst) heeft gegeten.
- b. Uit het oor vloeit een stinkende etterachtige stof.
- c. —

88. Zwerende wond.
(Korèng).

- a. Door te krabben.
- b. De zieke plek ziet er waterachtig uit (njremoemoeh), langzamerhand vreet het dieper in (moereng).
- c. Baden in schoon lauw water; vervolgens inwrijven met kajoe-poetih-olie. (Dit is 't geneesmiddel voor alle soorten van „korèng.”).

89. Snijdingen ?
(Kreten) 1).

- a. Door „verdwaalden” wind.
- b. Een gevoel in 't lichaam of er in gesneden wordt.
- c. Bestrijken met kajoe-poetih-olie en masseeren.

1) Volgens het Jav. Woordenboek: „wonden tusschen de teenen”.

90. Door zenuwachtigheid een ander alles nadoen.
(Latah).

- b. Is geen ziekte, behoort bij het gestel (kodrat).
- b. Als iemand danst, begint de lijder dat na te doen.
- c. —

91. Slap.
(Lemes).

- a. Door het vasten.
- b. Een vermoeid gevoel in 't lichaam, zelfs loopen valt moeilijk; de beenen kunnen bijna niet worden gebogen.
- c. Lekker en verfrisschend voedsel gebruiken; 's morgens steeds baden en vervolgens gaan wandelen.

92. Lam in de beenen.
(Lèmpoh).

- a. Door weinig te loopen en bij 't zitten de beenen steeds te laten hangen, waardoor het bloed naar beneden stroomt.
- b. Een pijnlijk gevoel in de beenen; de lijder kan niet loopen.
- c. —

93. Slee van de tanden.
(Linoe).

- a. Door veel zuur te eten.
- b. Slee gevoel aan de tanden.
- c. —

94. „Knagend” gevoel in de leden.
(Linoe).

- a. —
- b. Knagend en stroef gevoel in de leden.
- c. Inwrijven met kajoe-poetih olie; masseeren.

95. Verduistering van 't gezicht.
(Mata peteng).

- a. Door een toeval (kasambet).
- b. Als iemand die flauw valt.
- c. Als 't gezicht verduisterd wordt, moet men de slapen met zalf besmeren (pilis); als de lijder flauw valt, bestrijke men 't gezicht met fijn gewreven gember.

96. Leepoog.
(Mata rëmbès).

a. Door veel in den rook te zitten; het hout van de srikajâ-boom (een Anona soort L) veroorzaakt — als 't bij het koken wordt gebruikt — dikwijls leepoog.

b. Veel afscheiding van tranen en oog-vuil.

c. Twee handpalmen vol (saraoep) fijn-gewreven baksteen, vermengd met één hand palm (sakodjong) vol zout opgelost in een kopje schoon water; vervolgens gezeefd; hierin het oog baden driemaal in één nacht om 12, 2 en 4 uur.

97. Opgeblazen van de buik.
(Madedeg).

a. Doordat de buik met wind gevuld is of door 's morgens vroeg sapé, gegiste rijst, katéla pohoeng of mais in een pisangblad te eten.

b. De lijder zit te draaien en te wringen alsof hij z'n behoefte moet doen.

c. Als de lijder bij de ontlasting veel stof en wind kan kwijtraken, is hij genezen; gelukt dit niet, dan de buik met kajoe-poetih-olie bestrijken om den wind naar buiten te doen komen.

98. Dysenterie-achtige buikziekte.
(Medjen).

a. Door een vuile maag; door zelden medicijnen te gebruiken.

b. Moeilijke ontlasting, als bij iemand, die hardlijvig is; ontlasting in stukken, gevolgd door bloed en slijm.

c. —

99. Aamborstig.
(Mengi).

a. Door bij 't schrijven met de borst tegen de tafel te zitten.

b. Beklemd op de borst; de ademhaling is moeilijk; hijgen (menggèh-menggèh).

c. Het hart van een kalong (vliegende hond) inslikken; de bloem van de blauw-zwarte ketjoeboeng (katjoeboeng woeloeng, doornappel, Datura alba Nees) opgerold in een verdord pisangblad (klaras) rooken.

100. Waterachtige ontlasting.
(Mëntjrèt).

a. Door een vuile maag; door nooit medicijnen te gebruiken; door dikwijls iets

heets (pedes) te eten of iets zuurs te drinken.

b. Waterachtige ontlasting; dikwijls herhaald.

c. Als de buik is geslonken, pisang kloe-toek eten, die geschikt is, om er roedjak van te maken (koemroedjak); dit vermengen met zout.

101. Neusbloeding.
(Mimisen).

a. Doordat de warmte uit- en ingaat.

b. De neus bloedt.

c. Een prop sirihbladen in den neus stecken.

102. ?
(Mletoes).

a. Door een verwaarloosde oogziekte.

b. De pupil van 't oog is niet te zien; men ziet alleen het wit.

c. —

103. Krampen in den buik.
(Milit).

a. Door 's morgens vroeg — vóór rijst te hebben gegeten — roedjak en allerlei zure dingen te eten.

b. Een knijpend gevoel in den buik (kados dipoenwenjet-wenjet); geen aandrang tot ontlasting.

c. Rijsteten; den buik inwrijven met kajoe-poetih olie.

104. Kramp in den buik.
(Moes)

a. Door wind in den buik; of door 's morgens op den nuchteren maag allerlei slecht voedsel te eten.

b. Aandrang tot ontlasting.

c. Goede ontlasting, veel windlozing geeft verlichting; inwrijven met kajoe-poetiholie.

105. Ruikende adem.
(Tjankem batjin).

a. De tanden zijn aangevreten door een worm of niet goed schoon gemaakt; mondspoelen zonder sirih te gebruiken.

b. Ruikende adem.

c. Dikwijls de tanden schoonmaken of sirih kauwen.

106. Stijfkramp.

(Tjangkem kakantjing). 1)

- a. Door zware ziekte.
- b. De tanden zijn stijf op elkaar geklemd.
- c. —

107. ?

(Majo).

- a. Bij vrouwen, die na een bevalling niet elken ochtend baden.
- b. De oogen druipen (nrotjoh), de oogleden zijn rood.
- c. Iets kouds op de slapen wrijven; 's morgens baden (woewoeng).

108. Duizelig.

(Moemet).

- a. Door de warmte; door lang 't hoofd voorover te buigen; na 't baden (woewoeng) niet spoedig het haar kammen.
- b. Een gevoel in 't hoofd als van „rijst-

1) Gewoonlijk: tjikal.

korrels, die gewand worden”; draaierig (moebeng).

c. Een doek om 't hoofd winden; de slapen bestrijken met citroen en sirihkalk.

109. Misselijk.

(Moenek-moenek).

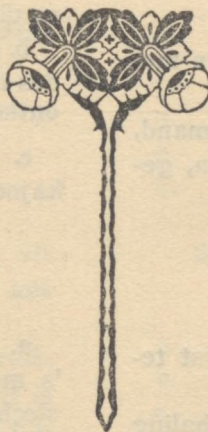
- a. Door nooit medicijnen te gebruiken.
- b. De adem ruikt onaangenaam; de lijder heeft aandrang om over te geven, maar raakt alleen speeksel en slijm kwijt; voelt zich misselijk (oemor).
- c. Iets bitters eten; sirih kauwen.

110. Bloed opgeven.

(Noentak rah).

- a. Door een opstopper (songkol) op den buik.
- b. Bloed opgeven.
- c. Geen geneesmiddel; de meesten sterven.

Wordt vervolgd.

Een Wajang topeng

door Dr. H. KRAEMER.

Het streven van R. M. Soewardi Soerjaningrat, belichaamd in zijn stichting Taman Siswo te Jogjakarta, is voldoende bekend.

Hij wil onderwijs geven op nationalen grondslag en uit eigen krachten, zoodat het door het volk zelf bekostigd en voor het volk gegeven wordt. Het ligt geheel en al in de lijn van dit streven dat hij de belangstelling der kinderen, die natuurlijk overigens dezelfde leerstof te verwerken krijgen als op andere scholen gegeven wordt, richt op verschijnselen, die voor de geschiedenis of het geestesleven van Java kenmerkend zijn. Zoo werden er om dit te verwerkelijken uitstapjes gemaakt naar Pasar Gede en Inogiri en staat een bezoek aan Prambanan en Boroboedoer op het program. Een ander middel, dat wordt toegepast is dat er van tijd tot tijd schoolfeestjes voor de kinderen gegeven worden, die zoo veel mogelijk in Javaanschen toon zijn gehouden en beoogen het contact met eigen cultuurelementen te versterken. Verleden jaar werd er b.v. een Nini Towong voorstelling gegeven. Kortgeleden, Zaterdag 15 September, was er als inleiding op de Septembervacantie ook den geheelen dag feest. Des morgens, tot in den middag, werd een wajang topeng gegeven. Dat was vooral voor de kinderen bedoeld. Des avonds ging het meer om ouders en belangstellenden. De schooljongens vertoonden vrije- en orde-oefeningen en zongen vele liederen op Javaansche lagoe's. Daarna gaf men zich nog lang over aan het genot van klenèngan en gambjongan. Alles was dus zooveel mogelijk in Javaanschen stijl gehouden.

Het is ons hier om de wajang topeng te doen. Vooral in de Vorstenlanden ziet men die niet veel meer, overheerscht als alle wajangsoorten daar worden door de geliefde wajang poerwa. De maskerwajang die altijd haar onderwerpen aan de wajang gedog, dus aan den Pandji-cyclus ontleent, is ongetwij-

feld zeer oud en één van de oudste wajangvormen. Overwegingen van volkenkundigen aard geven het recht tot deze vooronderstelling. We behoeven evenwel niet bij dergelijke onderstellende overwegingen te blijven staan, maar kunnen, dank zij de gegevens van Oud-Javaansche geschriften en oorkonden, als een vaststaand feit aannemen, dat de wajang topeng, ook reeds in den vóór-Modjopahitschen tijd in zwang was. Dr. Juynboll heeft erop gewezen dat in de Brahmanda-poerana, een oud-Javaansch prozawerk, naast het schimmenspel, pawajangan, het maskerspel genoemd wordt, patapelan (tapel = masker). Onze zekere en onwedersprekelijke gegevens gaan dus tot in de tiende eeuw terug.

Onder de lakons, die meestal in de wajang topeng opgevoerd worden, komt ook voor Koeda Narawangsa. Deze was het, die op den bewusten dag op het erf van R. M. Soewardi vertoond werd. De dalang, die de leiding had van de spelers (voor een groot deel zijn familieleden) was de bekende Jogjasche dalang Gondosono, in de wandeling naar zijn woonplaats dalang Kwèni genoemd. De begeleidende gamelan speelde, in afwijking van de gewoonte, afwisselend in pèlog en saléndro. Dit had geen dieperen grond dan dat het op verzoek geschiedde.

Behalve de gewone, van de wajang wong bekende, kleeding, hadden de optredende spelers de hun eigen maskers en hoofddeksels. Praboe Lemboe Amidjaja van Ngoerawan droeg een wit masker met een groenfluweelen, met gouddraad bestikten, songkok. R. T. Bradjanata was getooid met een rose masker en een „oedeng gilit.” Patih Teksanegara droeg eveneens een rose masker. Raden Goenoengsari had weer een afwijkend ornaat. Zijn masker was wit, hetgeen een verfijnde uitdrukking aan de gezichten geeft, terwijl zijn hoofdtooi bestond uit een fraaie blauwe hoofddoek, omboord door een djamang. De

held Pandji was op dezelfde wijze uitgedost, alleen met dit verschil dat zijn masker groen was, welke kleur zijn speciaal attribuut was.

De Klana's onderscheidden zich meestal door roode maskers en blauw-of groenfluweelen songkok's, met gouddraad doorstikt.

R. Goenoeng Sari en zijn „batoer," Regel, zorgden voor het geestige gedeelte der vertooning. Evenzoo Pentoel (of: Bantjak) en Daja (of Andaga), de panakawans van Pandji. Regel was de eenige, die geen masker droeg. Pentoel en Daja waren voorzien van witte maskers, die den mond vrijlieten en hadden hoofddoeken op.

De inhoud van het vertoonde was als volgt:

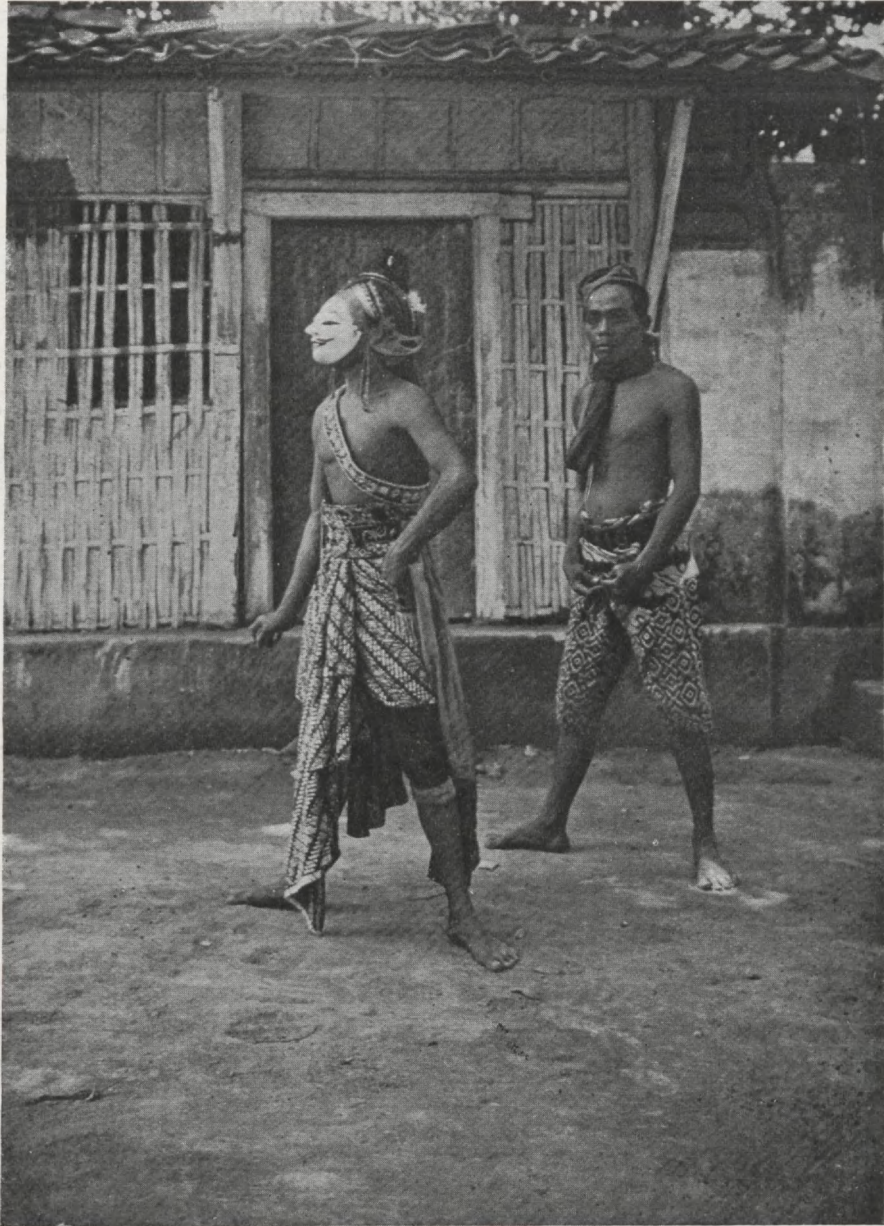
Pandji, hier optredend onder den naam Tjakranegara, is gehuwd met Tjandra Kirana, de dochter van Ngoerawan's vorst Lembœ Amidjaja. Zij is evenwel vol hartzeer, want Pandji verwaarloost haar omdat hij onder invloed van de magische kunsten (Kënging goena) van Sarak, deze laatste als vrouw er bij heeft genomen en haar al zijn liefde toewendt. Deze Sarak is eigenlijk de zuster van Klana Sewandana, vorst van Magoewa. De vorst van Ngoerawan had n.l. behalve Tjandra Kirana nog een dochter Retna Tegarón. Toen deze als klein kind in de schommelwieg (bandoelan) lag, werd zij gestolen en vervangen door Sarak, — dochter van Brahmana-kanda — die dus een „poetri idjol-idjolan" was. In het spel trad zij op in afzichtelijke gedaante. Pandji merkte daarvan, verblind door haar magischen invloed, niets. Tjandra Kirana verdwijnt en gaat als asceet leven onder den naam Koeda Narawangsa. Pandji komt eindelijk weer tot bewustzijn

van zijn liefde voor haar en is vol droefheid als hij bemerkt dat zij verdwenen is. Hij gaat haar nu zoeken, vergezeld van Sarak, Bontjak en Daja. Onderweg, als hij vergeefs zijn naspeuringen verricht, krijgt hij een openbaring (wangsit) van de goden, dat hij den Dalang Sedjati moet zoeken. Hij komt zoo op den berg, waar Koeda Narawangsa ascese verricht. Deze blijkt de Dalang Sedjati te zijn. Zij doet hem een verhaal: Pandji Asmarabangoen kenging goena, en maakt allerlei spottende toespelingen op de leelijkheid van Sarak. Deze wordt boos en laat Koeda Narawangsa weggagen. Deze laat evenwel een brief voor Pandji achter, waardoor hij begrijpt dat Koeda Narawangsa dezelfde is als Tjandra Kirana. Zij is in de nabijheid, Pandji zoekt en vindt haar en minnekoost (ngroengroem) met haar. Zij neemt nu weer de gedaante van Tjandra Kirana aan.

Daartusschen door speelt dat Klana Sewandana met zijn afgezanten en zijn leger in Ngoerawan komt en aanzoek doet om Tjandra Kirana. Na weigering ontstaat er oorlog tusschen die van Ngoerawan en de mannen van Lewandana. De laatsten delven, zooals het behoort, het onderspit.

Opvallend is in dit verhaal dat Tjandra Kirana, prinses van Ngoerawan is en niet, zooals de regel is, van Kediri. Wie overigens het verhaal met het veel langere vergelijkt, waarvan Professor Vreede in zijn catalogus van de Javaansche Handschriften, berustende in de Leidsche Universiteitsbibliotheek, een verslag geeft, zal nog meer verschillpunten ontdekken.

R. GOENOENG SARI.

PANDJI MET BANTJAK EN DAJA.

KLANA-GROEP.

DE VOORSTE IS KLANA SEMANDANA OF PRABOEDJAKA.
DE GEWOON GEKLEEDE FIGUUR IS DE DALANG GANDASANA.

Uit de Javaansche cultuurbeweging

SOBO KARTI.

In de Locomotief van 10 Dec. '23 vanden we onderstaand bericht.

Deze Semarangse Volkskunstvereniging gaf Zaterdagavond de afscheidsvoorstelling van dit droge seizoen — waar het seizoen zoo gerekt is, hadden ook nog wel enkele voorstellingen gegeven kunnen worden! Het is onbetwistbaar zeer veel wat de vereniging reeds gedaan heeft en nog steeds doet voor de Javaansche kunst en haar bevordering en meerdere verbreiding onder het volk van deze stad. De stof is zoo uitgebreid dat men met z'n stukken nooit verlegen heeft te zitten en het komt geheel en al aan op de wijze waarop de wajangtooneelen worden uitgevoerd, de wijze waarop de muziek en de dans worden geproduceerd. De vereniging verheugt zich thans, naar we reeds meldden, in het bezit van een eigen gamelan en er zijn vaste spelers die de instrumenten bespelen. Een d r a w b a c k zal bij de huidige samenstelling steeds blijven het vaak wisselen der spelers. Het is bekend dat de spelers geen beroepstooneelmen schen zijn, doch gerecruteerd uit de rangen der leden, en meest geëmployeerden van rijks-, gemeente- of particuliere instellingen, dus nog al eens lieden die overplaatsing naar elders kunnen ondergaan. Van een voortdurend, e i n h e i t l i c h samenarbeiten kan daarom ook door den band niet komen en dit is, het spreekt van zelf, juist zoo vruchtbaar voor het bereiken van een hoog peil der vertooningen.

Het valt daarom ook te bewonderen wat de spelers der vereniging presteeren onder de moeilijke omstandigheden die er nu eenmaal bestaan en ook dit seizoen heeft Sobo Karti wederom veel goeds en schoons weten te bieden. Een stijgende lijn in de vertooningen kan echter om bovenbedoelde reden en ook om redenen die liggen in de aard van de wajangopvoeringen niet verwacht worden; er valt een zeker niveau te bespeuren waarop de voorstellingen staan en er zijn voorts kleine schommelingen waar te nemen. De afscheidsvoorstelling was niet de beste van het seizoen, het was geen schitterend slot als aan een vuurwerk, ofschoon er wel veel te waardeeren viel; de keuze der fragmenten — drie wirengs — droeg er ook niet toe bij veel afwisseling te brengen.

Een enkele raadgeving moge hier der vereniging verstrekt worden: de grootste voorzichtigheid bij de keuze van de spelers. Zoo namelijk dat er de minste kans bestaat dat er lacunes ontstaan door overplaatsing dus vooral nauwe samenwerking tusschen hen, die met vrij groote zekerheid op de plaats blijven. Op deze wijze kan een kern ontstaan die althans levert het beste, het allerbeste wat met de geringe middelen te bereiken valt. En dan oefening, onophoudelijke oefening.

MARDI BEKSA IRAMA.

In de Indische Courant van 12 Dec. '23:

Mardi Beksa Irama heet de te Bandoeng gevestigde bond van jongelieden uit Midden-Java, welke zich ten doel stelt het bestudeeren en beoefenen van de Javaansche muziek en dans. Wekelijks komt men in de Indische sociëteit „Mardi Hardja” bijeen, aldus onze Bandoengsche correspondent.

De vereniging telt vele leden, waaronder leerlingen van vrijwel alle middelbare scholen. Wekelijks worden muziek en dans beoefend. Men hoopt op 2 Februari a.s. een wajang-wongopvoering te geven in de sociëteit „Ons Genoegen” en van de opbrengst daarvan zal 75 pCt. bestemd zijn voor de Ardjoena-school van de Theosofische Loge „Giri Lojo”. Wellicht ware te overwegen, tot de bijeenkomsten der vereniging ook als gasten jonge Soendanezen toe te laten, voor wie kennis van den Javaanschen dans en muziek ook waarde heeft.

STUDIE VAN DE INHEEMSCHE TALEN.

Naar de IND, COURANT vernam is aan de Inlandsche schoolcommissies op de plaatsen waar Osvia's en normaalscholen en aan de Europeesche schoolcommissies op de plaatsen waar kweekscholen zijn gevestigd, door het departement van Onderwijs een circulaire uitgevaardigd betreffende het bezit van taal-acten.

Bij de benoeming van leerkrachten aan inrichtingen voor voortgezet Inlandsch onderwijs konden — hoezeer dit ook gewenscht zou zijn geweest — tot nu toe niet altijd personen benoemd worden in het bezit van acten voor één of meer der Inlandsche talen en/of voor de land- en volkenkunde.

Op die omstandigheid is in de najaarszitting van den Volksraad van 1923 door de leden Soerakoesoemah en Moelia de aandacht gevestigd, waarbij door hen de wenschelijkheid werd betoogd om voortaan aan de leerkrachten bij genoemde scholen den eisch te stellen in het bezit te zijn van een of meer der vermelde acten.

Het behalen van deze akten wordt door den wd. directeur van Onderwijs van groot belang geacht, want, aldus luidt de circulaire, het waarborgt in het algemeen bij den bezitter een zoodanige kennis van taal, zeden en gewoonten der Inlandsche leerlingen, dat als gevolg daarvan een — zoozeer gewenscht — nauwer contact met en een grooteren invloed op die leerlingen niet achterwege zullen blijven.

Mede met het oog daarop is voor het geven van leiding en steun bij de studie voor bedoelde acten dan ook door de regeering opgericht de te Batavia gevestigde onder leiding van den heer J. Kats staande „Instelling ter bevordering van de kennis van de Indische talen en de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië.”

Wordt dus aan elke leerkracht, die in bovengenoemde richting studeren wil, de behulpzame hand geboden, de deelneming aan de „Instelling” is niet van dien aard, dat verwacht mag worden dat binnen een niet al te ver verwijderde toekomst iedere onderwijzer (es), die thans werkzaam is bij een inrichting van voortgezet Inlandsch onderwijs in het bezit zal zijn van een of meer der gewenschte acten.

En toch zal, zooals in den Volksraad werd toegezegd, op het spoedig bereiken van een dusdanigen toestand bij voortduring het streven gericht moeten worden.

In verband met he vorenstaande zullen zij, die de gewenschte acte(n) nog niet bezitten en bij het voortgezet Inlandsch onderwijs geplaatst wenschen te blijven, goed doen zich toe te leggen op de studie voor de taalacten en/of voor de acte voor Land- en volkenkunde.

Voor een eerste plaatsing bij het voortgezet Inlandsch onderwijs zal het bezit van een acte als vorenbedoeld zoo spoedig mogelijk als voorwaarde worden gesteld.

Mededeelingen van het Java-Instituut

Het Bestuur van het Java-Instituut heeft besloten, elk jaar een prijs toe te kennen voor het best verschenen werk in het Soendaasch, Javaansch, Madoereesch en Balineesch, dat daarvoor naar zijn oordeel uit een oogpunt van taal en stijl in aanmerking komt.

Jaarlijks wordt voor elke taal een bedrag van f 500.— (vijfhonderd gulden) uitgetrokken, dat door het Bestuur geheel of gedeeltelijk kan worden toegekend.

Schrijvers of uitgevers, die naar één van deze prijzen wenschen mede te dingen, kunnen een exemplaar van het betrokken werk aan het secretariaat van het Java-Instituut Laan Wiechert 13 doen toekomen.

VERZAMELING VAN SOENDANEESCHE, JAVAANSCH OF MADOEREESCHE KINDERLIEDEREN EN — SPELEN.

Bij elk lied moet in onderstaande volgorde worden vermeld:

1. De plaats of de streek, waar het in gebruik is.
2. De tijd van het jaar of de gelegenheid, waarbij het uitsluitend of vooral wordt uitgevoerd.
3. De leeftijd van de kinderen, die er zich vooral mee bezig houden.
4. Opgaaf, of het spel door jongens of door meisjes dan wel door beiden wordt gespeeld.
5. Opgaaf van „spel-regels” en andere bijzonderheden ((tijd van den dag, waarop en plaats (erf; plein; weg) waar het spel wordt gespeeld)).
6. Tekst van het lied (Vooral nauwkeurig! Verouderde woorden, dialect, „realistische” uitdrukkingen enz. mogen NIET veranderd worden!)
7. Toelichting bij den tekst, voorzover deze onduidelijk is.

Inzendingen moeten vóór 1 Juli 1924 aan den Secretaris van de Redactie-Salemba 28, Weltevreden — worden toegezonden.

Voor de beste en meest volledige verzamelingen in elke der genoemde talen — een en ander te beoordeelen door de redactie — worden de volgende prijzen beschikbaar gesteld:

Een van f 100.— (honderd gulden).

Een van f 50.— (vijftig gulden).

Twee van f 25.— (vijf en twintig gulden).

De boven onder 1 t/m 5 en 7 bedoelde opgaven kunnen worden geschreven in het Nederlandsch of in de taal, waarin de liederen gesteld zijn.

Is de tekst van een lied of spel reeds gepubliceerd bijv. in een der uitgaven van de Volkslectuur, dan kan men volstaan met daarnaar te verwijzen, onder vermelding van alles, wat daaraan nog is toe te voegen. Het verdient aanbeveling zich te bepalen tot een bepaalde streek (bijv. Res. Semarang; Res. Soerabaja; N. Banten; enz.) en te trachten, van de liederen en spelen, IN DIE STREEK in gebruik, een zoo veel mogelijk VOLLEDIGE VERZAMELING te leveren.

De inzendingen blijven het eigendom van de redactie en kunnen zonder vergoeding in de tijdschriften, uitgaande van het Java. Instituut, geplaatst worden.

Persoverzicht.

HET INLANDSCHE NIEUWJAAR.

De oud-Regent van Modjokerto, R. A. A. Kromo-djojo-Adinegoro, heeft in het OUDHEIDKUNDIG VERSLAG van 1923 een beschouwing gewijd aan de Lebaran. Hij komt tot de volgende conclusies:

CONCLUSIE.

Op grond van de bovenstaande inlichtingen is de hier op Java algemeen bekende Lebaran met de ceremonie, drukte enz. enz. niet het einde van de vastenmaand, doch logisch het einde van het doodenoffer (craddha-offer), dus een Hindoesche adat. Dat de bedoeling van Lebaran wordt toegepast op het einde van de vastenmaand is derhalve ongemotiveerd. Mijns inziens, is deze combinatie van Hindoeïsme en Mohammedanisme ontstaan doordat hier op Java de maand Ramadhan (Poeasa) de voornaamste of gewichtigste der twaalf maanden van het jaar is (of als zoodanig wordt beschouwd) vanwege het vasten in de geheele maand, en men bovendien onbekend was met de oorspronkelijke bedoeling der feestelijkheden.

Wat nog meer onjuist is, het einde van de vastenmaand is in het geheel geen Inlandsch Nieuwjaar. Het Inlandsch Nieuwjaar valt op den 1en Soero (Moeharam), dus drie maanden later n.m. Sawal, Selo, Besar, daarna volgt pas Soero. Verder: Het Javaansch Hari-raja beteekent: Hari dag en Raja groot, tezamen „de groote dag”, dit komt uit met den dag van de audiëntie van den Vorst van Modjopahit of de officieele receptie van den Regent, en werkelijk er is voor de Javanen geen grotere dag dan deze. Het Maleische Hariraja beteekent ook „feestdag”.

Daarenboven komt de verwarring vermoedelijk ook vanwege de drukte van het Christelijk- en Chineesch nieuwjaar. Op dezen nieuwjaarsdag worden als naar gewoonte bezoeken gebracht, gelukwensen aangeboden, feesten gevierd enz. Men lette vooral op de drukte, waarop ik het oog heb. Aangezien de Javanen op de Sawal deze zelfde drukte maken, zoo wordt 1e Sawal bestempeld met „het Inlandsch Nieuwjaar” of in het Maleisch „Tahoen baroe djawa”. Nog gewichtiger beschouwen de Javanen de vastenmaand Ramadhan (Poeasa), dewijl eenige dagen van te voren de Regent eene officieele kennigave geeft aangaande het begin van het vasten eindigende met de Hariraja „het zoogenaamd Inlandsch Nieuwjaar”. Op den eigenlijken Inlandschen Nieuwjaarsdag op 1e Soero (Moeharam) is er geen feest.

De boven beschreven adat wijkt natuurlijk min of meer af van de boven aangehaalde Modjopahitsche adat, dewijl de laatste al zoolang was geleden n.m.: de val van Modjopahit was in 1400 çaka = 1478 na Chr., dus bijna 500 jaar, doch de bedoeling is toch dezelfde.

Ten slotte zij hier nog het volgende aangeteekend: De naam craddha, thans verbasterd in „Njadrán” wordt niet toegepast op het bovenbeschreven doodenoffer n.m. het doodenoffer op malem 21 (20e op 21e), malem 23 (22e op 23e) enz. heet „maleman”, en dat op den laatsten avond van de vasten maand of op den dag van het zoogenaamd Nieuwjaar „Slametan Hariraja”. Doch de naam en het doel van het Craddha-offer van Modjopahit wordt elk jaar in iedere desa nog herdacht.

Ieder jaar geeft een desa het doodenoffer genoemd „Njadrán”, aldus eene verbastering van craddha. De offerspijzen worden gedeeltelijk ten offer gebracht bij het desahoofd en gedeeltelijk op de in die desa heilige plaatsen.

De Njadrán in de desa's heeft plaats niet in de maand Poeasa (Ramadhan) of Sawal, doch in andere maanden naar keuze van de desagemeente. Het bijzondere geval is de Njadrán in het onderdistrict Trowoelan „de oude hoofdstad van Modjopahit” distrikt en afdeling Modjokerto. Hier wordt de Njadrán elk jaar gezamenlijk gegeven in de laatste helft van de maand Roewah (= Bhadra) door alle desa's van dit onderdistrict op een en denzelfden dag. De desa's worden ingedeeld in groepen om hun offer te brengen bij de aangewezen tempels, begraafplaatsen en andere overblijfsels van Modjopahit in dit onderdistrict.

Toen ik nog als Regent in activiteit was nam ik ook deel aan dit offer. Ik gaf aan den Pengoeloe van Trowoelan een zeker bedrag om de noodige ingrediënten aan te schaffen en toe te bereiden, en dezelve als mijn offer te brengen naar een dier plaatsen door het betrokken desahoofd aangewezen. Na mijn aftreden zet mijn zoon, de tegenwoordige Regent van Modjokerto, deze jaarlijksche bijdrage voort.

Deze gewoonte van dit onderdistrict is van oudsher; vermoedelijk nog eene voortzetting door de laatste inwoners van de vervallen hoofdstad Modjopahit. Immers, volgens bovenvermelde gegevens sub. B werd het craddha-offer gehouden in de maand Bhadra-Roewah en thans door dit onderdistrict voortgezet ook in de maand Roewah.

Nog zij hier opgemerkt, dat dergelijke combinaties van Hindoeïsme en Mohammedanisme op Java veel voorkomen.

Dr. H. C a m m e r l o h e r, Die Pflanzendarstellungen auf den Reliefs des Borobudur, Natur, Illustr. Halbmonatschr. für Naturfreunde, XIV Jahrgang, Heft 15/16 (Mei 1923).

Verscholen in een vaktijdschrift, een leerszaam artikel over de uitbeeldingen van planten op de Boroboedoer-reliefs, dat ook niet-botanici moet interesseeren. Dr. C. begint met te constateeren dat alle planten van de reliefs voor zoover ze door hem gedetermineerd konden worden, in eenigerlei betrekking tot het leven van de bewoners dezer landen staan en hetzij godsdienstige beteekenis hebben, hetzij in de menschelijke huishouding een nuttige bestemming vinden. Tot de eerste groep behooren de lotus (*Nelumbo nucifera*) die, meestal gestileerd, soms ook zoo natuurgetrouw wordt weergegeven, dat een fotografie het niet zou verbeteren, en de heilige vijgenboom (*Ficus religiosa*), die als paradijsboom of boom der kennis fungeert en bedolven onder een last van paarsnoeren, klokken en andere sieraden bijna onkenbaar geworden is. Onder de nuttige planten heeft Dr. C. de pisang (*Musa paradisiaca*), de mangga (*Mangifera indica*), de doerjan (*Durio zibethinus*) en de Nangka (*Artocarpus integrifolia*) herkend. Drie palmsoorten zijn vertegenwoordigd, waarvan er twee tot de vederpalmen, een tot de waaierpalm behoort: de kokospalm (*Cocos nucifera*), die door den beeldhouwer — afgezien van de kaarsrechte stammen — zeer natuurgetrouw is afgebeeld, de pinangpalm (*Areca catechu*) en de lontarpalm (*Borassus flabelliformis*). Bijzonder opmerkelijk is, dat de nuttige plant bij uitnemendheid, de bamboe, nergens op de Boroboedoer-reliefs

voorkomt, tenminste niet als levende plant. Ook de rijst als te velde staand gewas zoekt men er te vergeefs. Op een aardige bijzonderheid vestigt Dr. C. nog de aandacht: het groote *Alocasia*(senté)-blad, dat op zoo vele reliefs met andere insignia als zonnescherm, waaier en vliegenwaaier achter den vorst door een dienaar wordt aangedragen. Als een Javaan door den regen overvallen wordt plukt hij een pisang- of senté-blad en houdt het als regenscherm boven het hoofd. Zou — vraagt Dr. C. — het senté-blad van de Boroboedoer-reliefs niet denzelfden dienst aan den vorst hebben bewezen? ¹⁾.

Een apart artikel (Oesterreichische botanische Zeitschr. Jg. 1922 p. 262 vlg.) heeft Dr. C. nog aan de pisang gewijd. Onder de vakgeleerden bestaat verschil van opinie over de herkomst van dezen plant. Sommigen houden Zuid-Azie, anderen Amerika voor het vaderland (zoo o.a. Hansen, Die Pflanzendecke der Erde, 1920). Dr. C. kan nu op Boroboedoer wijzen en den knoop doorhakken. Op de reliefs van het stupa-heiligdom wordt de pisang herhaaldelijk afgebeeld en is dus minstens 1100 jaar geleden reeds op Java bekend geweest. Daar het uitgesloten is, dat de plant vóór de stichting van Boroboedoer uit de nieuwe wereld is ingevoerd, mag men als bewezen beschouwen dat de pisang in den Archipel inheemsch is.

F. D. K. B.

1) Het bezwaar is, dat het senté-blad een niet erg vorstelijk regenscherm is. Toch voelen we meer voor deze verklaring dan voor die van prof. Krom, die hetzelfde blad voor een waaier houdt (Monographie p. 683). Het is om lucht te verplaatsen, meenen we, wat te slap en te lang. Bovendien is bijv. op tableau I b1, dat verschillende upacara uitbeeldt, de waaier al door een apart instrument vertegenwoordigd; het senté-blad moet dan wel een andere bestemming hebben gehad.

Boekbespreking.

MUDRA'S OP BALI Teekeningen door Tyra de Kleen. Tekst van P. de Kat Angelino. Folkwang Verlag, Hagen en Hadi Poestaka, den Haag.

Op de belangrijkheid van Bali in verband met de studie van het Java der Middeleeuwen is reeds zoo dikwijls de aandacht gevestigd, dat het overbodig is voor de bespreking van dit boek in „Djawa” speciale redenen aan te voeren. Een beter kennis van het Baliese ceremonieel is zonder twijfel voor de studie van de religie en zijn uitingen op het gehindoeïzeerde Java van het grootste nut.

Uit de woorden van de heer De Kat Angelino in zijn eerste hoofdstuk (eigenlijk een soort voorwoord) blijkt, dat de schilderes gaarne studies wilde maken van de handhoudingen der Balinese priesters, maar dat zij iemand zocht, die bij de reproducties van haar tekeningen een begeleidende tekst kon schrijven. Zij begreep, dat de tekeningen alleen voor een lezerspubliek, dat van de betekenis der gebaren niets wist, een zeer onvolledig beeld zouden geven.

De tekst is dus als een verklarende inleiding tot de reproducties geschreven, en de reproducties zelf worden daardoor tot het voornaamste deel van het werk gepromoveerd.

Daar ik me niet bevoegd acht om over de artistieke kwaliteiten van het werk der schilderes een oordeel uit te spreken, wil ik me er toe bepalen over de wetenschappelijke waarde er van iets te zeggen.

Waarde voor de wetenschap hebben de tekeningen ongetwijfeld, maar het lijkt mij de vraag of die waarde evenredig is aan de moeite en kosten, die aan deze vastlegging der moedra's verbonden zijn geweest.

De enige manier, waarop de moedra's volkomen zuiver en in al hun minutieuze nuances vast te leggen zijn is de cinematografiese, en, waar deze bezwaarlijk mocht blijken, de fotografiese. Want, hoe nauwkeurig een schil-

der ook de houdingen mag weergeven er zal altijd een element in zijn tekening zitten, dat iets van zijn eigen innerlijk toevoegt aan het onderwerp. De pedandas geabstraheerd van hun omgeving, zittend voor een grijze achtergrond, terwijl de gestyleerde wierook vóór hen opstijgt in vreemde bochten, doen heel anders aan, dan in de werkelijkheid. Een foto zou hier de sfeer beter benaderen.

Terecht heeft Tyra de Kleen begrepen, dat het niet voldoende was iedere moedra van één kant te zien; daarom zijn alle moedra's van voren en van opzij genomen. Helaas zijn de en-face en en-profil-tekeningen van de Çiwa-priesters in het boek niet tegenover elkaar, maar op elkaars keerzijde gekomen, zodat de vergelijking bemoeilikt wordt.

De moedras, die afzonderlik in cirkels zijn afgebeeld, hadden dunkt mij beter achterwege kunnen blijven, zij wekken in het geheel niet de indruk van devote mensenhanden, maar doen eerder in hun benigheid aan vogelklauwen denken, vooral degene, waarop de vingers van de linkerhand van de bekende lange nagels zijn voorzien (zie b.v. p. 28 boven).

Gemakkelijk was de taak, die Tyra de Kleen zich zelf gesteld had niet, en, zolang ons nog geen volledige collectie van scherpe foto's over de moedra's ten dienste staat, zijn we de schilderes dankbaar voor de arbeid, die zij zich voor de wetenschap heeft getroost.

De literatuur, die er over de religieuze gebruiken op Bali bestaat, heeft een aanzienlike omvang, maar het onderwerp is er volstrekt niet in uitgeput. Integendeel, we vinden telkens enkele bepaalde ceremoniën en gebruiken genoemd, maar weinig schrijvers gaan dieper op de zaak in, en van een grondige kennis en een juist begrip omtrent de betekenis van het Baliese ritueel is nog geen sprake.

Ook de heer de Kat Angelino geeft nog maar voorbereidend werk, maar hij heeft de

grote verdienste heel wat nieuw materiaal bijeengebracht te hebben. Van de priesters zelf heeft hij mededelingen losgekregen over hun studie, hun levenswijze, hun verbodsbepalingen en hun ceremonieel. Zelfs is een oud handschrift met priesterlike voorschriften voor hem afgeschreven. Zo vinden we hier allerlei nieuwe gegevens, die bewijzen hoeveel materiaal er nog verborgen zit in die oude priesterboeken en in de hoofden van de pedanda's, die volgens de eeuwenlange traditie de voorschriften navolgen.

Maar tevens blijkt uit de tekst hoe weinig we nog zeker weten omtrent de verhouding van het Baliese ritueel tot het Hindoe-ritueel, waaruit het is ontstaan.

Juist omdat het boek als geheel zoveel tot verder onderzoek kan aansporen en tot meer begrip in ruime kring zal kunnen bijdragen, willen we enkele fouten en onnauwkeurigheden aanwijzen, die bij een eventuele tweede druk zonder moeite verbeterd kunnen worden.

Dat voorzichtigheid in deze zaken geboden is en een vluchtig onderzoek ons eerder van de rechte weg afbrengt, dan ons nader tot 't begeerde doelt voert, blijkt bv. duidelijk uit de opmerking op p. 56, waar we lezen: „Volgens Poerbatjaraka zou het woord rcaka in de pranayama-formule van den Çiwapriester doen denken aan rc of rk, d.i. rgwéda”. R. Ng. Poerbatjaraka heeft nl. aan de tekst enkele mededelingen over de mantras toegevoegd, en in het formulier over de regeling van de adem het woord *rêcaka* (transscriptie van de bureauschrijver van 't originele woord in Baliese karakters) aangezien voor *rêcaka* moeten lezen d. w. z. „het uitstoten van de adem”, een woord, dat in 't formulier volkomen op zijn plaats is.

't Is jammer, dat R. Ng. Poerbatjaraka zich niet wat meer tijd heeft gegund voor het samenstellen van zijn hoofdstuk, want door deze foutieve verklaring heeft hij èn zich zelf èn de heer de Kat Angelino op een dwaalspoor gebracht.

Dit schijnt me overigens een der zwakke punten van het boek toe: de zeer vage voorstelling, die de laatste schrijver zelf van het begrip „weda” heeft. De pedandas zijn natuurlijk geneigd alles wat maar eenigszins oud of heilig is in hun boeken tot de weda te re-

kenen, maar volgens onze gewone wetenschappelijke benaming mogen we hun boeken of gedeelten daarvan niet die titel geven. Uit de mededelingen van de Heer de Kat zelf blijkt voortdurend, dat de Sanskritteksten, die tot origineel van de priesterboeken op Bali hebben gediend buiten de Weda en zijn uitlopers stonden. Het lijkt me dan ook, dat Kern nog steeds het dichtst bij de waarheid is met zijn door de Kat Angelino als vluchtig gekwalificeerde uitspraak: Van de eigenlike weda is op Bali niets meer te vinden. De strofen in verminkt klassiek sanskrit bewijzen, dat er restes zijn van latere Hindoeïstiese geschriften; deze teksten zijn in 't geheel niet van minder waarde, dan de Vediese geschriften, het is alleen onjuist en verwarrend om ze met deze laatste naam te betitelen.

Mocht het werk een tweede druk beleven — wat met de huidige belangstelling voor Oosterse onderwerpen niet onmogelijk lijkt — dan kan er misschien voor gezorgd worden, dat in de spelling der namen homogeniteit komt. Dit is niet altijd gemakkelijk, omdat meestal oud-Javaans en oud-Balineses anders worden getransscribeerd, dan nieuw-Javaans en nieuw-Balineses, maar wat meer eenheid is toch wel mogelijk. Nu moeten leken wel in de war geraken bij 't onderscheiden van ja en ya (dja en ja); de fout door de schrijver zelf begaan: Kâlawayaja in plaats van Kâla wijaya vermeerdert de moeilijkheid nog. Ook een transscriptie als dakçina (in plaats van daksina) mag in een dergelijk boek niet voorkomen.

Naast de behandelde zwakheden bezit het boek, zoals ik reeds in 't begin zei, veel goeds; moge de vrij hoge prijs geen beletsel tot kopen zijn voor allen, die zich voor het onderwerp interesseren.

M. A. M.

HET JAVAANSCH TOONEEL,
door J. Kats, I, Wajang Poefwa, uitgave van de Commissie voor de Volkslectuur, Weltevreden 1923.

Een kloek werk, bestaande uit 446 pagetext, behalve de inleiding en een literatuuroverzicht, en talrijke illustraties, — reproducties van photo's en teekeningen — een deel vormende van een serie, die een samenvat-

tend overzicht bedoelt te geven van het Jav. tooneel, in de eerste plaats de wajang poerwa. Een deel zal eene lakonverzameling geven en een ander deel een nadere beschouwing van verschillende lezingen van de wajang-verhalen en eene vergelijking hiervan met het origineel. Het thans verschenen deel, dat hier wordt aangekondigd, bevat een overzicht van de in de lakons behandelde gebeurtenissen, voorafgegaan door gegevens omtrent de herkomst, den bouw, opvoering enz. van de tooneelstukken. Hoe rijk de inhoud van dit deel is, kan wellicht reeds blijken uit eene korte weergave van de verschillende hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk behandelt de accessolres voor eene wajangvoorstelling, t.w. de tooneeltoestel, de tooneelfiguren, de gamelan en ook de dalang. Hierbij wordt niet volstaan met eene uiterlijke beschrijving; van de wajangpoppen bijv. wordt de historische ontwikkeling aangewezen en door illustraties verduidelijkt: een figuur van de Panataran-reliefs, een Balineesche en hiernaast een hendaagsche Jav. wajangpop laat die ontwikkeling duidelijk zien. Verder wordt ook de aandacht gevestigd op de beteekenis van de gelaatsuitdrukking, den lichaamsbouw en de lichaamshouding van de pop als typeering van het karakter. De gamelan wordt kort doch helder gekenschetst en beschouwd in verband met de psyche van het volk. Van den dalang wordt medegedeeld, wat hij moet doen of kennen en wat hem verboden is.

Hierop volgt een hoofdstuk over ouderdom, herkomst en oorspronkelijk karakter van het Jav. tooneel, hoofdzakelijk ontleend aan de bekende dissertatie van Prof. Hazen.

Het derde hoofdstuk over herkomst en karakter van het toneelrepertoire geeft het geraamte weer van de Indische heldendichten Mahabharata en Ramajana, de bronnen van de wajangverhalen en wijst de factoren aan die tot afwijkingen hebben geleid.

In het vierde hoofdstuk, getiteld „Aard en indeeling van de tooneel-litteratuur”, en onderverdeeld in „vorm” „inhoud” en „indeeling gegeven van lakons in poëzie en in den vorm van een tooneelstuk en de hoofdpunten medegedeeld van den inhoud der wajanglitteratuur, onderscheiden in 4 groepen: 1. voorgeschiedenis, 2. Ardjoena Sasra Baocyclus, 3. Ramacyclus en 4. Pandawa-cyclus.

Hierop volgt een hoofdstuk over den technischen bouw van de tooneelstukken, waarin behandeld worden de vormen van de voordracht, het verloop van de voorstelling, de samenstellende elementen en de tooneeltruc's.

In het zesde hoofdstuk wordt gewezen op de beteekenis van de wajang in den tegenwoordigen tijd; op het opvoeren van vaste lakons bij bepaalde huiselijke of maatschappelijke gebeurtenissen; op de symbolische beteekenis, die aan de lakons wordt toegeschreven. Als voorbeeld hiervan wordt de lakon Mintaraga in het kort weergegeven met de esotherische beteekenis, die er in wordt gezien.

Het zevende hoofdstuk vertelt in korte samenvatting den inhoud van het Ramajana en van het Mahabharata en het achtste en laatste hoofdstuk geeft een uitvoerig, aaneensluitend overzicht van de lakons in de reeds vermelde, vierdeelige groepeerings. Bij de derde groep, den Rama-cyclus zijn ook gevoegd photo's van de Rama-reliefs op de Prambanan en de Panataran met de noodige verklaringen.

Deze inhoudsopgave moge voldoende zijn om een denkbeeld te geven van hetgeen in dit werk is te vinden. Het is zooals reeds is gezegd, een deel van een serie, waarvan het doel, blijkens de inleiding in de eerste plaats is: „ook bij niet vakkundigen belangstelling te wekken voor het Jav. tooneel als cultuuruiting”. Aan deze bestemming beantwoordt dit eerste deel, naar ons voorkomt, uitnemend. De schrijver heeft hierin alles bijeengebracht wat noodig is om de wajang poerwa te begrijpen; de andere deelen zullen dan dienen om de uit dit werk opgedane kennis te verbreeden en te verdiepen. De typografische uitvoering is zeer goed, en de prijs t.w. f 12.— voor een werk als dit zeer laag.

Wij wenschen den schrijver, den Heer Kats, en de uitgeefster, de Commissie voor de Volkslectuur met de verschijning van dit werk geluk en spreken de hoop uit, dat zij het in de inleiding ontvouwde, hierboven medegedeelde plan ten uitvoer zullen kunnen brengen. Het plan is breed opgezet, want, na de wajang poerwa, zullen ook de Pandji- en de Damar Woelan-cycli op overeenkomstige wijze behandeld worden.

H. Dj.

De conservator der Indiese en Mohamedaanse afdeling in het Museum van Schone Kunsten te Boston, heeft met het samenstellen van deze catalogus een goed werk verricht.

Na een algemene inleiding (deel I), die een beknopt overzicht geeft van de religieuze stromingen, die de kunstuitingen hebben bepaald, en van het epos en het drama, die er in mindere mate invloed op hebben uitgeoefend wordt de sculptuur behandeld (deel II).

De beschrijvende catalogus beslaat de grootste ruimte van dit tweede deel, er gaat slechts een korte inleiding over sculptuur, mythologie en iconografie aan vooraf, welke evenals de algemene inleiding van deel I met een uitgebreide bibliografie wordt besloten.

De eigenlijke catalogus is, voor zover we hebben kunnen nagaan, uitvoerig en degelijk en wordt op zeer gelukkige wijze aangevuld door de reeks platen, die aan het werk is toegevoegd (86 paginas platen, benevens een aantal tussen-tekst-illustraties). Het boek (kwarto-formaat) is keurig verzorgd: papier, letter, band, illustraties, alles ziet er eenvoudig en gedistingeerd uit en geeft van het museum, dat aan zijn collecties op die manier bekendheid geeft, de hoogste verwachtingen.

Moge nog eens de tijd aanbreken, dat de rijke collecties van Hindoe-Javaanse en Indonesiese kunst, die in het Museum van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aanwezig zijn, door een dergelijke uitgave meer tot algemeene bekendheid worden gebracht.

M. A. M.

KROM (Prof. Dr. N. J.) Het oude Java en zijn Kunst (Volksuniversiteitsbibliotheek 23, Haarlem, De Erven F. Bohn, 1923) met 8 platen.

Zoo iemand aangewezen ware om over het bovenstaande onderwerp een populair-wetenschappelijke samenvatting te leveren, dan is het wel de hooggeleerde schrijver van de „Inleiding tot de Hindoe-Javaansche Kunst”, waarvan onlangs juist de tweede druk ver-

schenen is! Uiteraard geeft dan ook dit vlotgeschreven boekje blijk van een volkomen beheerschen van de stof, die hier op klare en bondige wijze wordt belicht. Het eerste hoofdstuk behandelt „het ontstaan der Hindoe-Javaansche beschaving”; het tweede de oudste Hindoe-Javaansche kunst”, waarop een beknopte schets van de „ontwikkeling der Hindoe-Javaansche cultuur” volgt (III). Na in hoofdstuk IV „de Midden- en Oost-Javaansche kunst” voornamelijk aan Prambanan en Panataran te hebben geïllustreerd — een uitvoeriger typeering van Tjandi Djago moest helaas wegens punten aanstippen.

„In der Beschränkung zeigt sich der Meister”. kan ten volle van dit werkje gelden: de geleerde auteur heeft zich, schrijvende over de kunsthistorie, begrijpelijkerwijze daartoe ook consequent beperkt en bv. een karakteristiek van de Zuid-Indische expansie naar Z. O. Azië achterwege gelaten. Als niet-archaeoloog betreur ik dit echter, wijl mij de mogelijkheid niet uitgesloten schijnt, dat een breede algemeene cultureele behandeling daarvan wellicht in staat zou stellen het duister, dat over de aanvangen der Javaansche kunst tijdens de Hindoe-Boeddhistische periode ligt, eenigermate te doen opklaren. Kunstgeschiedenis maakt immers slechts deel van de algemeene beschavingsgeschiedenis uit. Belangrijk zoude een dergelijke behandeling n.h.v. ook kunnen worden voor het beantwoorden van de vraag of wij werkelijk van een Hindoe-Javaansche Kunst dan wel van een Javaansche kunst tijdens de Hindoe-Boeddhistische periode moeten spreken, dwz. of wij de bedoelde kunst, afgezien van de religieuze impulsen, die haar vorm bepaalden, niet als product van een algemeene cultuurperiode te verstaan hebben. Uit dat oogpunt beschouwd zou de quaestie van het al dan niet Indonesisch zijn der kunst (p. 59) feitelijk geen probleem zijn. Al verzuimt de schrijver natuurlijk niet af en toe de feiten der politieke geschiedenis in herinnering te brengen — zoo de bijzonder knappe korte historische samenvatting op p. 78 — 95, vgl. 26 — 31 —, toch mist men den sociologischen achtergrond wel eens noode. Dit is bv. het geval, waar de schrijver ter verklaring van het ontbreken van Midden-Javaansch epigrafisch mate-

riaal na 915 de oude catastrofe-theorie weder voordraagt (p. 83, 132.). Hoeveel plausibeler klinkt de opvatting van Dr. Bosch, die dit zwijgen uit politiek-economische oorzaken wil verklaren, welke tot verplaatsing van den rijkszetel noopten! Al verschilt Prof. Krom wellicht met genoemden archaeoloog van meening nopens de juiste lezing van een bepaald jaartal en omtrent de vraag of met het Tantristisch-Boeddhistische heiligdom te Boedoer in de Nág. wel de Baraboedoer bedoeld is enz., dergelijke detailpunten zijn n.h.v. van ondergeschikt belang en doen voor de meerdere of mindere waarschijnlijkheid van de hypothese tenslotte weinig terzake. De gaping tusschen de West-Javaansche Taroema-periode en de Dieng behoeft toch ook niet door een catastrofe te worden verklaard, evenmin als het ontbreken van Ciwaistische stichtingen in het Midden-Javaansche Çailendra-tijdperk door het uitroeien van de daargevestige Ciwaieten?

Deze in alle bescheidenheid bedoelde vragen van een niet-oudheidkundige doen natuurlijk niets af aan de waarde van dit boekje, dat ik in de handen van ieder, die zich omtrent de hoofdzaken der Hindoe-Javaansche kunstgeschiedenis wenscht te orienteeren, zoude wenschen. Wel wordt het boekje naar mijn gevoelen eenigszins ontsierd door eene m.i. misplaatste boutade (p. 52) die de schrijver zeker niet zoo bedoeld heeft als ze er staat en die juist wijl het hier een quaestie geldt, waarin men — de onlangs gehouden lezing van Prof. Schoemaker bewees het weer — zoo dikwijls gevoelsargumenten in plaats van zakelijke bewijzen hoort te berde brengen, zoo licht tot misverstand zou kunnen leiden. T. a. p. zegt Prof. Krom dan:

„Waar wij den auteur (t. w. Dr. Bosch) gaarne volgen, is in zijn redeneering, dat Hindoe-Javanen de heiligdommen van Java hebben gebouwd en versierd; zooals boven reeds bleek, koesterden wij daaromtrent geen twijfel. „Javanen” zonder meer noemt hen de schrijver en dat is zijn goed recht, want uit het geheele betoog volgt toch ten duidelijkste, dat deze Javanen, die gilpaçástra's op zoo meesterlijke wijze toepasten, Javanen-onder-Hindoe-invloed, Hindoe-Javanen, waren. Het gebruik van dat enkele woord heeft helaas een noodlottig gevolg gehad en een JUICH-

KREET VAN ZEKERE JAVAANSCHEN ZIJDE doen aanheffen over de kunstzinnige voorouders, zoo iets alsof die oude Indoneziërs met maar een heel klein beetje hulp van de Hindoe's, het leenen van een handboekje, tot het scheppen dezer kunst in staat geweest waren, en hun glorie dan natuurlijk afstraalde op het nageslacht. Afgescheiden nog van het kortzichtige van zulk een opvatting, als ware een kunst als deze denkbaar anders dan als product eener ook innerlijk gehindoeiseerde cultuur, moge HET POLITIEKE ELEMENT ZOO SPOEDIG MOGELIJK UIT HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK 1) verdwijnen!”

Voordat zich ten deze legenden gaan vestigen, die soms hadnekkiger plegen te zijn dan de waarheid zelve, lijkt het mij noodig eenige rectificatie aan te brengen. Het komt mij voor, dat de hooggeleerde auteur dupe is geworden van verkeerde voorlichting. Van een „van zekere Javaansche zijde” aangeheven „juichkreet” is hier te lande niets vernomen; integendeel heeft het wel eens de aandacht getrokken, van hoe weinig bekendheid de resultaten van het oudheidkundig onderzoek tenslotte zelfs bij nationalistisch voelende Javanen zijn. Hoewel ik mij sinds eenige jaren met de bestudeering der moderne geestesstroomingen bezig houd, meende ik na de positieve uitlating van den schrijver aan een lacune in mijne herinnering te moeten denken, vooral ook, waar er geen politieke nawerking te bespeuren valt: ik heb de daarvoor in aanmerking komende periodieken nog eens nagegaan en mijn geheugen aan dat van anderen getoetst, maar de slotsom is, dat de uitlating van den Leidschen hoogleeraar, die zich met de lectuur van de desbetreffende literatuurproducten wel niet zal vermoeien op onjuiste informaties moet teruggaan. Hoe dit zij, zelfs al had de juichkreet weerklonken, dan blijft de laatste onderstreepte passage in bovenstaande aanhaling toch minder gelukkig. Immers, daar betreurt de schrijver niet de omstandigheid, dat politici uit een wetenschappelijke hypothese onjuiste consequenties trekken en daardoor de quaestie voor het groote publiek vertroebelen, maar spreekt hij den wensch uit, dat het POLITIEKE ELE-

1) De kapitale letters vervangen om typografische redenen de door mij bedoelde cursiveering. S.

MENT UIT HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK moge verdwijnen, Het spreekt van zelf dat Prof. Krom Dr. Bosch geen politieke bedoelingen in de schoenen heeft willen schuiven, evenmin als men zoo iets van hemzelf zoude mogen aannemen, doch waar hij minder gelukkig spreekt van „het wetenschappelijk onderzoek” zoude de samenhang

den indruk kunnen wekken alsof de huidige chef van den Oudheidkundigen Dienst gemeend was.

...

Moge daarom deze op misverstand berustende en tot misverstand aanleiding gevende passage uit een hopelijk weldra verschijnenden tweeden druk verdwijnen.

B. S.

**PROEVE EENER OPGAVE VAN BOEKEN EN TIJDSCHRIFTARTIKELEN
IN HOOFDZAAK BETREFFENDE TAAL LAND EN VOLK VAN JAVA
1922.**

N.B. Niet opgenomen zijn dus: politiek, natuurwetenschap en Europeesche cultures.

Volgorde: 1. Geschiedenis (algemeen en chronologisch). 2. Persoonsbeschrijving (alphabetisch). 3. Oudheidkunde. 4. Kunst. 5. Kunstnijverheid. 6. Muziek. 7. Dans. 8. Tooneel (Inlandsch en Europeesch). 9. Wet, Recht. 10. Staat. 11. Bestuur. 12. Landsverdediging. 13. Maatschappij. 14. Nijverheid. 15. Handel. 16. Verkeer. 17. Techniek. 18. Geld en credit. 19. Volk. 20. Land. Java, 21. Bali. 22. Natuur. 23. Teelt. 24. Godsdienst. 25. Hollandsch in Indië. 26. Maleisch. 27. Javaansch. 28. Soendaneesch. 29. Madoereesch. 30. Bali-neesch. 31. Onderwijs, Opvoeding. 32. Hygiëne, Medicijnen. 33. Hulp. 34. Pers.

1. GESCHIEDENIS.

A. J. EIJKMAN en F. W. STAPEL, Leerboek der geschiedenis van Ned. Oost-Indië. 3e geheel herziene druk. Groningen—Den Haag 1922. 8°.

A. J. EYKMAN en F. W. STAPEL, Beknopt leerboek der Geschiedenis van Ned. Oost-Indië. 3e druk. Groningen, den Haag 1922. 8o.

W. CARELSE, Korte geschiedenis van Ned.-Indië. 3e druk. Amsterdam 1922. 8 .

G. VAN DUINEN, Geschiedkundig leesboek voor de lagere school in Ned.-Indië. 2e Druk. (Geïllustreerd). Weltevreden—Bandoeng 1922, 2 deeltjes. 8 .

Besproken door B. SIEMONS en W. S. in. De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5, 1922, No. 34, 31 Aug. 1922, p. 399—400 en 401.

G. VAN DUINEN, Indische geschiedenis. (De Chr. Onderwijzer. Jrg. 5, 1922, p. 419—421, 475, 506).

L., Schetsen uit de Indische geschiedenis. (De Chr. Onderwijzer 1922 p. 358, 385, 434, 451, 474, 518, 547, 575, 596).

Geschiedenis van Java. Gelicht uit het prae-advies van R. M. S. SOERIO KOESOEMO. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 2—3, Febr./Maart 1922, p. 51—56).

C. LEKKERKERKER, Hoe Bali Hindoesch werd en bleef. (Indië, Jaarg. 5 No. 44—46; 1, 8, 15 Febr. 1922, p. 709—713, 725—729, 743—750).

MOEH. ENOCH, Overlevering van den Koning Djaka Soesoeroe van het Rijk Tandjoeng Singoeroe. Met 3 afb. en 1 schets. (Djawa, 2e Jrg. No. 2, Juni 1922, p. 83—88).

Prof. T. J. BEZEMER, Oude plaatsnamen op Java. (Verslag van het 2e Congres van het Oostersch Genootschap in Nederland, 20—21 April 1922).

SADJARAH Tjirebon toelen. Dimelajoekan oleh R. B.

KARTADIREDJA, Bagian 1—6, Cheribon 1922. 12°.

1. Sedjarah Wali-Wali Tjirebon (Goeneong Djati).
2. Babab Islam di Hindia. 3. Hikajat binasanja keradjaan Boeda di Djawa. 4. Hikajat keradjaan Islam.
5. Babad Tjaroeb kanda ke anam. 6. Hikajat Wali koetoeb.

T. K[ARSTEN], „De opkomst van het rijk Mata-ram”: (De Taak, Jrg. 6, No. 261, 9 Aug. 1922, p. 1216—1217).

H. A. RITTER, De Handelscompagniën onzer Groote Republiek. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 39, 28 Sept. 1922, p. 1—3).

H. A. WINTER, De V. O. I. C. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 45, 9 Nov. 1922 p. 1—3).

Dr. W. M. F. MANSFELT, Rechtsvorm en geldelijk beheer bij de Oost-Indische Compagnie. Met 7 bijlagen. Acad. proefschrift Gem. Univ. Amsterdam 1922, 8 .

Besproken door A. S. Oppenheim in De Gids 86e Jrg. 1922, 3e deel, p. 524—526.

Dr. F. DE HAAN, Oud-Batavia. Gedenkboek uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap v. K. en W. naar aanleiding van het driehonderdjarig bestaan der stad in 1919. Batavia 1922. 2 Deelen, Met 1 Kaart. 8°.

GLANOR, Omdolingen in en om Coen's oude veste. Met 1 afb. en 1 plattegrond. (De Reflectof, Jrg. 7 No. 8, 10 Febr. 1922, p. 99—101 en No. 12, 18 Maart 1922, p. 174—175).

Th. BRONDGEEST Jr., Een oude beschrijving van Batavia en Ommelanden, [Corn. de Bruins Reizen]. Met 3 afb. (Indië, Jrg. 5 No. 40—43, 4, 11, 18, 25 Jan. 1922 p. 651—655, 668—671, 682—684, 701—703).

H. A. RITTER, Figuren uit onze Koloniale Historie. Jan Pietersz. Coen. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 8, 23 Febr. 1922 p. 1—3). Antonie van Diemen (No. 13, 30 Maart 1922 p. 2—3) Willem Usselinx, 1567—1647? (No. 16, 20 April '22 p. 1—2). Generaal van den Bosch (No. 19, 11 Mei '22 p. 1—3).

V. I. VAN DE WALL, Het graf van Jan Pietersz. Coen. Met 2 afb. en 1 plattegrond. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 35, 15 April 1922 p. 690—691).

Het graf van Jan Pietersz. Coen. Met afb. (De Hollandsche Revue, 1922 p. 406).

—, Vrouwen uit den Compagnie's tijd. Weltevreden—Amersfoort 1923. Met 1 pl. 8°.

B. HOETINK, Chineesche officieren te Batavia onder de Compagnie. Gegevens verzameld door —. 's-Gravenhage 1922. 8°.

Overgedrukt uit de Bijdragen tot de Taal, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, deel 78, afl. 1, p. 1—136).

Dr. J. W. IJZERMAN, Het verzoekschrift eener Bataviasche weduwe in 1631. (Bijdragen Kon. Instituut, Deel 78, p. 612—622).

Dr. J. KLEIJNTJENS, De Oost-Indische Compagnie omstreeks 1650. (De Navorscher, Jaarg. 71, 1922, Afl. 11|12 p. 241—256).

H. W. BREDEE, Uit den bloeitijd der Oost-Indische Compagnie, Haar bedrijf. Wederwaardigheden van een retourvloot. Met afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 14—19; 5, 12, 19, 26 Juli, 2 en 9 Aug. 1922, p. 227—230, 245—248, 259—264, 271—179, 291—296, 311).

O. TAHOE, Hoogere politiek van de O. I. Compagnie. 17e Eeuwsche correspondentie tusschen Batavia en Abessinië. (De Indische Post, Jrg. I No. 32, 8 Juli 1922, p. 7).

F. W. STAPEL, Het Bongaais Verdrag. Proefschrift Univ. Leiden. Z. pl. 1922. Met 2 reprod. en 1 kaart. 8°.

De Buitenkerk te Batavia. 2 afb. (Het Indische Leven. Jrg. 3 No. 39, 13 Mei 1922 p. 773).

A. K. A. GIJSBERTI HODENPIJL, De onderwerping van Pangeran Adipati Anoem, alias Soenan Mas, aan de Hooge Regeering te Batavia, op den 6en Sept. 1708. (Bijdragen Kon. Instituut, Deel 78, p. 373—402).

E. H. B. BRASCAMP, Houtleveranties onder de O. I. Compagnie VI—VIII. (VI De instelling van vaste houtcontingenten in het contract van 8 Nov. 1733 met den Soesoehoenan; VII. Hoe de O. I. Compagnie zich in 1681 het recht op de houtleveranties uit de Cheribonsche Djatibosschen verzekerde; VIII. Houtleveranties uit Japara onder den Resident B. Volsch in de 1e helft van 1653). (Tijdschrift Bat. Gen., Deel XI 1922, p. 131—149, 150—200 en 471—498).

A. K. A. GIJSBERTI HODENPIJL, De scheurbuik (scorbut) op 's Compagnies schepen uit het vaderland 2e helft komende in 1730, (Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 1922, No. 5).

V. I. VAN DE WALL, The mailed fist of our forbears. With 4 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 4, Apr. 1922 p. 290 — 294).

V. I. VAN DE WALL, Het maatschappelijk leven tijdens de Oost-Indische Compagnie, 1. O. I. Binnenhuis. (De Indische Post, Jrg. II No. 4, 23 December 1923).

V. I. VAN DE WALL, Daily life at Batavia in the middle of the 18th Century. With 4 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 5, May 1922 p. 356 — 361).

V. I. VAN DEN WALL, „Toko merah”. With 4 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II, No. 9, Sept. 1922 p. 204 — 210).

Indiër, Eenige up and downs in de suikerwereld der voormalige Bataviaasche Ommelanden. (Ned. Indië Oud & Nieuw, 7e Jrg. Afl. 4, Aug. 1922, p. 112 — 113).

Prof. Mr. J. C. KIELSTRA, De tolpoorten op Java. (De Indische Post, Jrg. I Ng. 14, 4 Maart 1922, p. 2 — 3).

O' TAHOE, Bataviaes' Kerchhoff. (De Indische Post, Jrg. I No. 50, 11 Nov. 1922, p. 14).

H. A. RITTER, Figuren uit onze Koloniale Historie. Daendels als Gouverneur-Generaal (1808 — 1811). (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 3—4, 19—26 Jan. 1922, p. 1—3 en p. 2—3).

H. A. RITTER, Mr. Herman Willem Daendels van 1808 — 1811. (De Indische Post, Jrg. I No. 51, 18 Nov. 1922 p. 17).

FRESNAC, Herinneringen aan Mr. H. W. Daendels. (De Revue Jrg. 2 No. 47, 25 Nov. 1922 p. 1466 — 1467).

S. KALFF, Uit de oude doos [Batav. Koloniale Courant]. (Kol. Weekblad, Jaarg. 22 No. 1 (5 Jan. 1922, p. 1 — 5) No. 2 (12 Jan. p. 1 — 4); 6 (9 Febr. p. 1 — 3), 7 (16 Febr. p. 2 Maart p. 3—4), 10 (9 Maart p. 2—3), 12 (23 Maart p. 2—5).

PROF. J. C. KIELSTRA, De Gouvernements paarden posterij op Java (De Indische Post, Jrg. I No. 24, 13 Mei 1922, p. 12).

W., Over een transport van ambtenaren met hun gezinnen naar Batavia in 1816. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 50, 14 Dec. 1922, p. 1 — 3).

W., De thuisreis der afgetreden Commissarissen-Generaal in 1819. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 15, 13 Apr. 1922, p. 2 — 3).

S. KALFF, Een protégé van het jaar 1820. (De Indische Post, Jrg. II No. 5; 30 Dec. 1922, p. 11).

Prof. Mr. J. C. KIELSTRA, Financieele zorgen vóór honderd jaar. (De Indische Post, Jrg. I No. 35, 29 Juli 1922, p. 9).

Q., De zending van Du Bus de Ghisignies. (Indologenblad Jrg. 13 No. 5, 21 Jan. 1922, p. 37 — 39).

M. L. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, Eene reis naar Indië voor 80 jaar: (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 29 — 30; 20 — 27 Juli 1922, p. 2 — 3).

Een politieke vergadering van tempo-doeloe [1848]. (De Revue Jrg. 2 No. 52, 30 Dec. 1922 p. 1631 — 1632).

Kr., Voorheen en thans. Met portr. van Van Hoevell. (De Reflector, Jrg. 7 No. 51; 16 Dec. 1922 p. 784 — 788).

H. H. RITTER, Het Cultuurstelsel. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 29 — 30; 20 — 27 Juli 1922, p. 3 — 5 en 1 — 2).

Uit een oud reisjournaal van Indië naar Holland [van Gew.-Secr. Van der Veer ± 1860]. (De Indische Post, Jrg. I No. 25 — 30 Mei; 20, 27 Mei 1922, 3, 10, 17, 24 Juni).

GEHNE en POOTJES, Het Korps Pupillen te Gombong 1888—1895. (Onze Stem Jrg. 3 No. 14 en 18, 16 Juli en 16 Sept. 1922, p. 412 — 413 en 564 — 568).

F. G. KRUGER, 1894 — 1903, Nogmaals „Het Korps Pupillen te Gombong.” (Onze Stem Jrg. 3 No. 16, 16 Aug. 1922, p. 486).

2. PERSOONSBESCHRIJVING.

J. F. De Javaansche schilder Abdullah. (De Indische Post, Jrg. I No. 31, 1 Juli 1922, p. 9).

Ph. v. H[ARREVELD], Henri Vincent Adam †. (Archief voor de Suikerindustrie in Ned.-Indië, Jrg. 80 1922, Deel I p. 771 — 772).

J. m. D. K. Ardiwinata. Dengan gambar. (Sri Poestaka, fah. IV No. 5, Mei 1922 k. 97 — 98).

Een veel belovende schilder [Bardarkoem]. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 47, 18 Nov. 1922, p. 725 — 726, 733 — 736, 754).

PH. v. H[ARREVELD], Tk. van der Ben, een nestor der Java suikerindustrie. (Archief voor de Suikerindustrie in Ned.-Indië, Jrg. 30, 1922, deel I p. 321—322).

C. v. d. BERG †. (Alg. Landbouwweekblad v. N.-I., Jrg. 6 No. 34; 17 Febr. 1922, p. 1298).

Dr. R. BROERSMA; C. van den Berg † Soemberkerto — Nieuw Honsel. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 6 No. 44, 28 Apr. 1922, p. 1621 — 1624).

Twee bekende figuren geridderd [D. W. Berretty en F. H. K. Zaalberg]. Met portr. (De Revue, Jrg. 2 No. 36, 9 Sept. 1922 p. 1115).

V. L[OON], Twee collega's geridderd (F. H. K. Zaalberg en D. W. Berretty). Met portr. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 3, 2 Sept. 1922 p. 56).

In memoriam Ir. F. R. Böhtlingk, 1883 — 1922. (Archief voor de Suikerindustrie in Ned. Indië, Jrg. 30, 1922, deel I p. 17 — 19).

Mengoebroekan djenazah Dr. Mas Boenjamin. (Sri Poestaka, fah. IV No. 3, k. 69).

v. L[oon]. In Memoriam [Kees Borst en Gerritsen]. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 45, 15 Juli 1922 p. 959).

De deelneming van het I. E. V. [met het vliegongeluk van Borst en C. A. Gerritsen.]. Met 4 afb. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 15, 1 Aug. 1922, p. 427 — 428).

JOH. KONING, Een herdenking: R. K. Bowles. (Het Indische Leven Jrg. 4 No. 11, 28 Oct. 1922 p. 204 — 205).

G. HENNEMANN, In memoriam F. E. Braches. 10 Aug. 1844 — 12 Nov. 1922. (De Banier, Jrg. 14 No. 46; 17 Nov. 1922, p. 385 — 386).

Friedrich Ernst Braches †. (Deutsche Wacht, Jrg. 8 No. 22 Nov. 1922, p. 29 — 30).

G. Baron van Brederlow †. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned.-Indië, Jrg. 7 No. 8; 25 Aug. 1922, p. 378 — 379).

Dr. C. J. K. VAN AALST, J. T. Cremer, 1847 — 30 Juni — 1922. Met 2 portr. (Eigen Haard, Jrg. 48, 1 Juli 1922, No. 27, p. 461 — 464).

Leon Deckers. Met 1 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 22, 3 Juni 1922 p. 699).

J. F. V., Cor. van Deutekom. (De Indische Post, Jrg. I No. 29; 17 Juni 1922, p. 15).

Een verdienstelijke vrouw [Raden Ajoe Dewi Sartika]. (De Indische Post, Jrg. I No. 41, 9 Sept. 1922, p. 7).

M. E. Reitsma-Brutel de la Rivière, Een kranige vrouw. [Raden Ajoe Dewi Sartika oprichtster der meisjesschool en der Vereeniging „Kaotamaan Istri”.] Met 6 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 32, 8 Nov. 1922, p. 511 — 514).

Sterren van verdienste [R. Dewi Sartika en Radjoen] 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 14, 18 Nov. 1922 p. 271).

Past. Ant. Dijkmans †. (De Java-Post, Jrg. 20 No. 29, 21 Juli 1922 p. 351 — 352).

In memoriam Ds. Harmen Dijkstra 1851 — 1922. (Het Zendingsblad Maart 1922).

H., De Kunstschilder Carel Dake Jv. in Malang. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 35, 26 Aug. 1922 p. 541).

M., De pianist en componist Felix Dijkh. Met 1 portr. (De Reflector Jrg. 7 No. 24, 10 Juni 1922 p. 356).

Dr. T. Eernstman. Met 1 portr. (De Revue, Jrg. 2 No. 18, 6 Mei 1922, p. 570).

De zangeres Anna El-Tour. Met portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 23, 3 Juni 1922, p. 338—339).

Een verdienstelijk landsdienaar [J. Emor, Inl. arts te Singaradja]. Met portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 41, 27 Mei 1922, p. 810).

S. KALFF, De Koning der Oudgasten [Nicolaus Engelhard]. (De Indische Gids XLIV No. 5, Mei 1922, p. 412—428).

KR., Een „onder onsje” conspiracie [Pieter Erberveldt enz.]. Met 3 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 16 en 18; 15 en 29 April 1922 p. 227—229 en 270—275).

P. J. ZURCHER Jr., Pieter Erberveldt en sijne vermoedelijke daet. (De Indische Gids XLIV No. 1, Jan. 1922, p. 54—63).

MAX ESSER, Isaac Esser. (Levensberichten der afgestorven leden van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde, 1920/21, p. 17—35).

E. W. DE JONG, Op bezoek bij Prof. P. C. Flu. (De Indische Post, Jrg. I No. 25, 20 Mei 1922, p. 19).

A. F. Folkersma, Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 3, Maart 1922 k. 53).

A. J. Gooszen †. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 17, 27 April 1922, p. 1).

M. W. DE VISSER, J. J. M. de Groot. Levensbe-

richten der afgestorven leden van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden, 1921/22 p. 1—16).

H. DUIJKER, J. W. Gunning †. (Geïllustreerd Zendingsblad, April—Juni 1922).

Hamengkoe Boewono de VIIe. 1 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 21, 7 Jan. 1922, p. 401).

Sultan Hamengkoe Boewono VII †. Met portr. en 4 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 1, 7 Jan. 1922 p. 9—11).

Z. H. de Sultan Hamengkoe Boewono VII van Jogjakarta als jonge vorst en in zijn laatsten tijd. 2 portretten. (Indië Jrg. 6 No. 43, 25 Jan. 1922, p. 692—693).

Hamangkoe Boewono VII †. Met 4 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 3, Juli 1922, p. 89—94).

S. Soeltan toea Djokjakarta marhoem. [Dengan gambar]. (Sri Poestaka, tah. IV k. 26).

De nieuwe Edeleer [A. J. W. Harloff]. Met 2 pl. (De Reflector Jrg. 7. No. 6, 4 Febr. 1922 p. 87—88 en 92).

H. B., Het Lid van den Raad van Ned.-Indië A. J. W. Harloff. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 3; 1 Febr. 1922, p. 38—39).

A. J. W. Harloff. Met portr. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 6; 16 Maart 1922, p. 109—110).

P. B., A. J. W. Harloff, benoemd lid van den Raad van Ned.-Indië. Met 1 portr. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 4, Aug. 1922, p. 99—100).

Pendirian Professor Hazeu atas tanah Hindia. (Tjahaja Hindia Tah. V ke 10 No. 25 dan 26; Juli 1922 p. 381—385).

G. J. HEERING, P. Heering. (Levensberichten der afgestorven leden van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden, 1921/22 p. 43—48).

Een historische herinnering van Generaal van Heutsz. (De Indische Gids XLIV No. 1, Jan. 1922, p. 88—90).

GLANOR, Uit de Indische geschiedenis. Een held herdacht [Karel van der Heijden]. Met 2 portr. en 1 afb. (De Reflector, Jrg. No. 2, 7 Jan. 1922, p. 18—22).

Ph. v. H[ARREVELD], Mr. A. S. Hirsch †. (Archief voor de Suikerindustrie in Ned.-Indië, Jrg. 30, 1922, deel I p. 423—424).

DWARSKIJKER, Den Hollander. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 19, 13 Mei 1922, p. 228).

F. H. de Hoog. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 8, 16 April 1922, p. 189).

In Memoriam P. J. van Houten. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 27, 6 Juli 1922 p. 1).

Dr. J. DEKKER, In memoriam P. J. van Houten. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 29; 21 Juli 1922, p. 487).

P. J. VAN HOUTEN †. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned.-Indië, Jrg. 7 No. 8, 25 Aug. 1922, p. 379).

JOH. F. SNELLEMAN, P. J. van Houten. (Overleden 30 Juni 1922). Met 1 portr. (De Indische Gids XLIV No. 9, Sept. 1922, p. 753 — 759).

P. nj. A. van Hulstijn — Rink. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. H. IV No. 10, Oct. 1922, k. 229).

M. J. Hulswit †. Met 1 portr. en 2 afb. (Ned. Indië Oud & Nieuw, 7e Jrg. Afl. 5, Sept. 1922, p. 131 — 133).

M. J. Hulswit †. Met 1 portr. en 2 Afb. (Het Ned. Indisch Huis Oud en Nieuw, DI II Afl. 3, 1922, p. 89 — 91).

H. Isaac Israëls. Met 4 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 43, 14 Oct. 1922, p. 642 — 643).

P. DE HEER Hadjie Jacob. (Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922, p. 178 — 180).

P. t. Dr. Jap Hong Tjoen. Dengan 1 gambar (Volksalmanak Melajoe 1923, K. 167 — 168).

P. t. Dr. Yap Hong Tjoen. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 8, Aug. 1922 k. 186). Frans Junghuhn. Dengan 2 gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 11, Nov. 1922, k. 259 — 262).

J. m. t. Prof. Dr. Kern [Batoe peringatan di Gedoeng Gadjah di Betawi]. (Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 7, Juli 1922, k. 165 — 168).

P. J. BLOK, Dr. E. B. Kielstra (Levensberichten der afgestorven leden van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden, 1920/21 p. 1—16).

HANS VAN DE WALL, Een pionier op Kunstgebied [Isidore van Kinsbergen]. Met portr. (Het Indische Leven Jrg. 3 No. 34, 8 Apr. 1922, p. 670 — 673).

Anna Klaasen. Met 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 38, 6 Mei 1922, p. 749).

T. K[arsten], Koperberg. (De Taak, Jrg. 5 No. 232, 14 Jan. 1922, p. 882 — 883).

v. G[elderen], Bij een vertrek [S. Koperberg]. (De Taak, Jrg. 5 No. 232, 14 Jan. 1922, p. 883—884).

Dr. H. Kraemer: (De Banier, Jrg. 14 No. 8 en 9; 24 Febr. en 3 Maart 1922, p. 63 — 64 en 72 — 73).

B. F. Kriebel. Met naschrift van H. B. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 11, 1 Juni 1922, p. 307).

GEERT CARELSEN, Mina Kruseman †. (De [Groene] Amsterdammer No. 2355, 12 Aug. 1922 p. 5).

S. KALFF, Mina Kruseman. In memoriam. Met 1 portr. (Eigen Haard, Jrg. 48 No. 35, 26 Aug. 1922, p. 593 — 594).

JOH. KONING, Mina Hoffman — Kruseman. Met 1 portr. (Indië, 6e Jrg. Afl. 25, 20 Sept. 1922, p. 406 — 407).

H. BYSTERVELD S. J., Pastoor Kusters. Met 1 portr. (St. Claverbond, Afl. 30 Dec. 1922, p. 300 — 306).

J. m. t. D. van Hinloopen Labberton. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 6, Juni 1922, k. 121 — 122).

Freddy Lapré. Met 1 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 35, 26 Aug. 1922 p. 531).

v. H. Prof. Dr. A. Leber. Met 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 52, 12 Aug. 1922 p. 1030).

J. W. H. Lehnkering, (Onze Stem, 3e Jrg. No. 6, 16 Maart 1922, p. 110).

J. m. t. Lim A Pat. Dengan potret. (Volksalmanak 1923, k. 169 — 170).

ANTONIO, Mr. J. P. Graaf van Limburg Stirum oud-gouv.-generaal van N. O. I. Met portr. (Op de Hoogte, Sept. 1922).

H. J. A. RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, In memoriam C. Lulofs. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 145 — 151).

v. L[oon], Mia Lyons en haar kunst. Met 1 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 9, 14 Oct. 1922 p. 171).

Dr. Ir. J. K. VAN GELDER, Ter herinnering. † Ir: G. W. Mallée. Met portret. (De Ingenieur, Jrg. 37 No. 22, 1922, p. 432).

K. P. A. Mangkoeadiningrat (Mad. Volksalmanak voor 1923, p. 85).

K. G. P. A. A. Mangkoe Nagoro IV. Mawi gambar. (Jav. Volksalmanak voor 1923, p. 272 — 274).

D. VAN HINLOOPEN LABBERTON, In memoriam R. M. Ng. Mangoen die Poero. Met 1 portr. (Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922, p. 347 — 348).

DU P[ERRON], Jan de Marre. (De Revue, Jrg. 2 No. 1, 7 Jan. 1922, p. 2, 4, 6, 26, 28, 30, 32).

Internationale spionnen te Parijs I — II [Mata Hari]. Met 4 + 3 afb. De Zweep, 2e Jaarg. No. 11 en 12, 17 en 24 Maart 1923, p. 15 en p. 6).

Melati van Java [Marie Sloot]. (De Java-Post Jrg. 20 No. 12 en 14, 24 Maart en 7 Apr. 1922, p. 143—144 en 167).

Past. J. Mertens. (De Java Post, Jrg. 20, 1922 p. 187, 193).

F. VAN LITH S. J., Pater J. Mertens S. J. Met 1 portr. en 2 pl. (St. Claverbond, Afl. 25, Juni 1922, p. 131—137).

P. t. Soetan Mochamad Zain. Dengan gambar: (Sri Poestaka, tah. IV No. 10, Oct. 1922, k. 230).

S. Soetan Mohamad Zain. Met 1 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 34, 19 Aug. 1922 p. 514).

P. B., Dr. E. Moresco, benoemd vice-president van den Raad van Indië. Met portr. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, Jaarg. 6, Afl. 9, Jan. 1922 p. 259 — 260).

S. P. j. m. t. Dr. E. Moresco, vice-president Raad van Indië. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 3, k. 49).

H. E. VAN GELDER, Th. Morren. (Levensberichten der afgestorven leden van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden, 1921 — 22, p. 49 — 57).

Priesters — jubileums [W. H. J. Mulder en A. van Hooft]. Met portr. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 6 en 8, 23 Sept. en 7 Oct. 1922 p. 113 en 150).

Het vertrek van den Heer Sibinga Mulder. Met 2 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 49, 9 Dec. 1922 p. 1531 — 1532).

J. M. S. BALJON, Een Javaan van grooten invloed. (Mas Noetria Darmadiwarja, overl. te Modjowarno 10 Febr. 1922) (Ned. Zendingsblad, Oct. 1922).

Dr. F. J. NOORDHOEK HEGT, In memoriam Dr. A. Nijland. (Ned.-Ind. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt, Deel XXXIV, p. 1 — 3).

Een kwart eeuw in dienst bij de N. V. Boekhandel Visser en Co. te Batavia [J. Oudam]. Met 1 portr. en 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 5, 30 Jan. 1922 p. 72 en p. 85 — 86).

Majoor P. A. Ouwens. 1 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 11, 11 Maart 1922 p. 158).

BACKER en LEEFMANS, Majoor P. A. Ouwens †. Met portr. (De Tropische Natuur, Jrg. XI, Afl. 4, Apr. 1922, p. 49).

R. M. H. SOEMARTA, Een Javaansche letterkundige [Ki Padmosoesastro]. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 11, 11 Maart 1922 p. 148 — 149).

Ki Padmasoesastra, Mawi gambar. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. V, p. 277 — 280).

K. Soltan Pakoenataningrat. Ontleend aan Babad Songenep, Serie Volkslectuur No. 342a. (Madoera. Volksalmanak voor 1923, p. 83 — 84).

H. v. d. M., Kathleen Parlow. Met 4 portr. (De Reflector Jrg. 7 No. 27, 1 Juli 1922 p. 411 — 413. en No. 28, 8 Juli 1922, p. 425).

HELLEMANS, C. A. Penning † (met portret). (Ned. Ind. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt, 1922, afl. 3).

H. v. MEURS, A Javanese artist painter [Mas Pirngadi]. With 1 portr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922 p. 134 — 135).

J. F., Het echtpaar Poortenaar — van Vladeracken (De Indische Post, Jrg. I No. 29, 17 Juni 1922, p. 14).

Mr. Premyslav. Met 1 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 24, 10 Juni 1922, p. 355).

De man voor Nieuw-Indië. [100 j. geboortedag van I. D. Fransen van de Putte]. (Nieuw-Indië, Jrg. I No. 3, Maart 1922, p. 101).

Isaac Dignus Fransen van de Putte, 1822 — 22 Maart — 1922. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 12, 23 Maart 1922 p. 1 — 2).

Rangga — Warsita. (Sri Poestaka, tah. IV No. 12, Dec. 1922, k. 277 — 279).

A. E. Reynst. Met portret. (Alg. Landbouweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 45, 5 Mei 1922, p. 1657).

De nieuwbenoemde directeur van de Javasche Bank [J. T. van Rossem]. Met 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 51, 5 Aug. 1922, p. 1010).

De Directeur van Landbouw [Dr. A. A. L. Rutgers]. Met portr. (Alg. Landbouweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 26, 29 Dec. 1922, p. 1284 — 1285).

Het graf van Raden Saleh. (Uit Reflector 24 Dec. 1921). (Koloniaal Weekblad Jrg. 22, No. 6, 2 Febr. 1922. p. 8).

J. C. Schenck †. (Alg. Landbouweekblad v. N. I. Jrg. 7, No. 21; 24 Nov. 1922 p. 1067).

Mr. A. E. Schouten. Met 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 51, 5 Aug. 1922 p. 1010).

M. Sekowirono. Mawi gambar. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jaarg. V, p. 275 — 277).

G. J. Oudemans, Pangeran Aria Soeria Atmadja van Soemedang. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12 Apr. 1922, p. 378).

G. J. Oudemans, Pangeran Aria Soeria Atmadja van Soemedang. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12 Apr. 1922 p. 378).

Onthulling monument Pangeran Soeria Atmadja te Soemedang. 4 pl. (De Reflector Jrg. 7 No. 18, 29 Apr. 1922, p. 258 — 259 en No. 19, 6 Mei 1922, p. 276 en 283)

Het Pangeran (Soeria Atmadja) — Gedenkteeken te Soemedang. Met 1 portr. en 1 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 19, 13 Mei 1922 p. 600 — 601).

R. HASSAN SOERIA DI PRADJA, Een zoete herinnering aan wijlen Pangeran Aria Soeria Atmadja, R. O. N. L. Met 1 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 7, 17 Mei 1922, p. 113, 115, 117 — 118).

H. DE BIE, Tanda peringatan (lingga) kepada marhaem Pangéran Aria Soeria Atmadja. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 6, Juni 1922, k. 135 — 140).

R., Onthulling van het Pangeran monument te Soemedang (25 April 1922). Met 5 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 13, 28 Juni 1922, p. 204 — 210).

J. Ch. F. Sohns †. (N. I. Bladen voor Diergeneeskunde ... deel XXXIV p. I — VII).

In memoriam fr. J. M. Steevensz. (Met portr.). (De Waterstaats-ingenieur, 10e Jrg., 1922, p. 116).

A. DE BRACONIERE [sic], „Pa" van der Steur. (Onze Stem, Jaarg. 3 No. 17, 1 Sept. 1922, p. 520 — 521).

Een jubileum [Joh. van der Steur 30 jaar in Indië]. (Onze Stem Jaarg. 3 No. 17, 1 Sept. 1922, p. 518 — 519).

J. KONING, „Pa van der Steur." (De Vrijheid, 27 Sept. 1922).

Papa Van der Steur. De weldoener der kinderen in Indië. Vaders die hun plichten verzaken. (Haagsche Post van 9 Dec. 1922 p. 1917).

Pa van der Steur. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 50, 14 Dec. 1922, p. 3 — 4).

H. B., Z. E. Luitenant-Generaal H. N. A. Swart. Met portr. (Onze Stem Jrg. 3 No. 3; 1 Febr. 1922, p. 37 — 38).

S. P. j. m, toean H. N. A. Swart, vice-president Raad van Indië jang baroe berhenti. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 2, k. 25).

A. H. v. V., De eerste vrouwelijke Indische arts [Marie Emilie Thomas], Met 1 portr. (De Revue, Jrg. 2 No. 21, 27 Mei 1922, p. 667).

H. F. Tillema en zijn arbeid ter verbetering van hygiënische toestanden in Ned. Oost-Indië. Karakterschets. Met afb. (Hollandsche Revue 1921, p. 873).

De Heer H. F. Tillema. 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 25, 4 Febr. 1922 p. 481).

NOTO SOEROTO, H. F. Tillema. Met 1 portr. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12, Apr. 1922, p. 355—358).

P. t. H. F. Tillema. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 7, Juli 1922, k. 145).

O. S. Tjokroaminoto, Dengan portret. (Tjahaja Hindia, 7 No. 15, 8 Apr. 1922 p. 212).

O. S. Tjokroaminoto. Dengan portret. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 20; 30 Apr. 1922, p. 309).

PLASSCHAERT, Toorop. (Geboren in 1858). (De Taak Jrg. 6, No. 263, 30 Aug. 1922, p. 1236 — 1239).

De gevereesde! [Mr. M. W. F. Treub]. Met 1 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 50, 9 Dec. 1922 p. 769).

Mr. G. W. Uhlenbeck. Met 1 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 36, 9 Sept. 1922 p. 1127).

P. j. m. t. Mr. G. W. Uhlenbeck. Dengan gambar (Sri Poestaka, tah. IV No. 9, Sept. 1922, k. 201).

J. v. H., G. J. P. de la Valette †. (Archief voor de Suikerindustrie in N. I. Jrg. 30, 1922 deel I p. 467—468).

GONGGRIJP Sr., G. J. P. de la Valette (Ter herdenking). (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 257 — 259).

V. B., In memoriam J. Verhoeven. (De Opwekker, Jrg. 67 No. 8, Aug. 1922, p. 337).

Mevrouw F. van Vloten. Met 1 portr. (De Revue, Jrg. 2 No. 10, 11 Maart 1922 p. 319 — 320).

Pastoor Verbraak. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 6, 4 Febr. 1922 p. 82).

R., Pastoor H. C. Verbraak. Met 3 afb. (Indië, 5e Jrg. No. 50, 15 Maart 1922, p. 804 — 807).

Pastoor Verbraak. Met portr. (St. Claverbond, Afl 24, Mei 1922, p. 96 — 104).

Nogmaals pastoor Verbraak S. J. Met 1 afb. (St. Claverbond, Afl. 25, Juni 1922, p. 138 — 147).

Het standbeeld van Pastoor Verbraak te Bandoeng. (De Java Post, Jrg. 20, 1922, p. 44, 55, 77.)

Levensbeschrijving van Pastoor Verbraak [Oproep]. (De Java Post, Jrg. 20, 1922, No. 37, 15 Sept. 1922 p. 448[9].)

S. SWIJANINGRAT en R. VAN SANDICK, Levensschets van Mas Ngabèhi Wahidin Soedirooesodo, 's Gravenhage 1922. 8. (Serie levensschetsen van voor-
aanstaande Indonesiers).

Bij eenen gouden priesterjubilee [Carolus Wencker]. (De Java Post, Jrg. 20, 1922 p. 406, 437, 448).

S. KALFF, Een baanbreker voor 't Javaansch [Carel Frederik Winter 'Sr]. Met 1 portr. (Djawa, 2e Jrg. No. 2, Juni 1922, p. 75 — 82).

S. KALFF, Nicolaas Witsen als bewindhebber. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 96 — 111).

G. A. A., Dr. Th. Wurth †. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 21; 24 Nov. 1922, p. 1066 — 1067).

Dr. Th. Wurth †. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 20; 17 Nov. 1922, p. 1012 — 1013).

A. J. ULTEE, In Memoriam Dr. Th. Wurth. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 21; 24 Nov. 1922, p. 1014 — 1016).

J. KONING, Dr. Th. Wurth. (Indië, 6e Jrg. Afl. 37, 13 Dec. 1922, p. 599 — 600).

W. ROEPKE, In memoriam Dr. Theophil Wurth. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 50; 15 Dec. 1922, p. 859).

Dr. J. W. Yzerman. (De Waterstaatsingenieur, 1e Jrg. 1922, p. 57).

P. j. m. t. J. H. Ziesel. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 4, k. 73).

A. KAMP, In memoriam A. Zimmerbeutel. (De Opwekker, Jrg. 67 No. 2, Febr. 1922, p. 49).

J. Z. VAN DIJCK, Een bladzijde uit de geschiedenis van het Indische Kunstleven-Aan de nagedachtenis van Victor Zimmermann gewijd. (Koloniaal Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 272 — 278).

Victor Zimmermann. (Deutsche Wacht, Jhr. 8, No. 5, Mai 1922, p. 1 — 2).

Welkom op Java Dr. S. M. Zwemer (De Opwekker, Jrg. 67 No. 7, Juli 1922, p. 289).

Levensschetsen van vooraanstaande Indonesiers. 's Gravenhage (Hadi Poestaka) 1922. 8°.

Besproken door A. Dr. — DE H. [ALB. DRAAYER-DE HAAS] in: Vrije Arbeid, 2e Jrg. No. 1, Jan. 1922, p. 24; door V. L. in Neerlandia, Jrg. 26 No. 7, Juli 1922, p. 90 — 92).

3. OUDHEIDKUNDE.

Prof. Dr. N. J. KROM, Het oudheidkundig onderzoek in Ned. Indië, (Indisch Genootschap, Vergadering van 27 Jan. 1922, p. 1 — 24).

Dr. F. D. K. BOSCH, Het restaureeren van Hindoe-Javaansche bouwwerken. Met 20 afb. (Djawa, 2e Jrg. No. 1, Maart 1922, p. 2 — 14).

Dr. F. D. K. BOSCH, The restoration of Hindu-Javanese monuments. With 12 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol 3 Part II, Sept. 1922 p. 170 — 179). Continuation. (Sluyters' Monthly, Vol 3 p. II No. 9, Sept. 1922 p. 211 — 212).

Inventaris der Hindoe-oudheden op den grondslag van Dr. R. D. M. Verbeek's Oudheden van Java samengesteld op het Oudheidkundig Bureau. 3e Deel Uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap v. K. en W. Batavia—'s Gravenhage 1923 ... (Rapporten van den Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië 1923).

Dr. N. J. KROM, Inleiding tot de Hindoe-Javaansche Kunst.

Besproken door M. A. M. [UUSSES] in: De Taak, Jrg. 6, No. 267—268, 11—25 Oct. 1922, p. 1286—1287, 1295—1297.

Prof. Dr. N. J. KROM, Korte gids voor den Boro-boedoer. 3e herziene druk. Met afb. Weltevreden 1922 8o.

R. D. K. BOSCH, Boekaankondiging [van Krom, Beschrijving van Barabudur] Weltevreden 1922, 8°. (Overgedrukt uit het Tijdschrift van het Bat. Gen. v. K. en W. Deel LXI afl. 3).

Toevoeging. Het Awatamsakasutra, de Gandawyûha en Barabudur, Tijds. Bat. Gen. LXI, p. 268—304).

E. M. TEN CATE, De Boro-Boedoer. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Aug. afl. p. 561—577).

The silent sentinel of the isle of Java [Borobudur]. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol 3 Part II No. 9, Sept. 1922 p. 180—181; No. 10, Oct. 1922 p. 254—255). ..

Tjandi Borobodoer. Dengan 3 gambar. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 30, 30 Sept. 1922, k. 466).

De Boro-Boedoer. Met 1 afb. (De Aarde en haar Volken, Jrg. 58 No. 11, Nov. 1922, p. 285—289).

Tjandi Mendut. 1 pl. (Sluyters Monthly, Vol 3 Part II No. 11, Nov. 1922, p. 363).

H. F. E. VISSER, Recente monumenten-restauratie op Java. (Verslag van het 2e Congres van het Oostersch Genootschap in Nederland, 20—21 April 1922).

Dr. JAN VETH, De herstelling van Tjandi Prambanan. (De Gids, 86e Jaarg. 1922, 3e deel, p. 273—282).

Dr. N. J. KROM, Van Boeckholtz te Prambanan. (Oudheidk. Verslag 1e kwart. 1922, bijlage C, p. 28—30).

P. V. VAN STEIN CALLENFELS, Een basrelief van Prambanan. (Verslag van het 2e Congres van het Oostersch Genootschap in Nederland, 20—21 April 1922).

Het ontstaan van Tjandi Sewoe. Javaansche legende (slot). (Het Indische Leven, 19 Aug. 1922).

B. DE HAAN, Tjandi Sawentar. Bouwkundige beschrijving. Met 11 afb. en 5 bouwk. teek. (Oudheidk. Verslag 4e kwartaal 1922, Bijlage P, p. 118 — 129).

Epigraphische en iconographische aantekeningen 6. God Brahma omringd door de Maharsi's. (Oudheidk. Verslag 2e en 3e kwartaal 1922, p. 66—69).

Dr. N. J. KROM, Een verdwenen Brahma uit het Museum te Batavia. (Tijdschrift Bat. Gen., Deel LXI, 1922, p. 601—610).

R. Ng. POERBATJARAKA, De Inscriptie van het Mahaksobhya-beeld te Simpang (Soerabaya). (Bijdragen Kon. Instituut, Deel 78, p. 426 — 462).

Die Darstellung Buddhas. Ein Beitrag zum Verständnis der Buddhafigur. (Deutsche Wacht, Jhr. 8, No. 6, Juni 1922, p. 43).

Dr. MARTHA A. MUUSSES, Een enkel detail van de Hindoe-Javaansche Bouwwerken. Met 7 afb. (Djawa, 2e Jrg. No. 4, Dec. 1922, p. 173—177).

P. V. VAN STEIN CALLENFELS, Bini-haji. (Oudheidk. Verslag 2e en 3e kwart. 1922, Bijlage K, p. 82—84).

Dr. F. D. K. BOSCH, De oorkonde van Sendang Sedati. (Oudheidkundig Verslag 1e kwartaal 1922, bijlage B, p. 24—27).

Patilasan djaman Hindoe ing. satjilagipoen Bogor. (Jav. Volksalmanak voor 1923, p. 201—205).

B. DE HAAN, De kluizenarij en de rotsgraven te Tampaksiring (Bali). Weltevreden 1922. Met 5 afb. 4o. (Overgedrukt uit het Oudheidkundig Verslag over het 3e kwartaal 1921).

H. T. Damsté, Balische oudheden. 1. De „Tjandi Dasa in Karangasem (Bali), een monument van 1102 Çaka. Met 5 afb. 2. Jr. 881 Çaka het jaar der schepping van het Rotsklooster te Tampaksiring? (Oudheidk. Verslag 2e — 3e kwartaal 1922, Bijlage I, p. 72 — 98).

GABR. FERRAND, L'empire sumatranais de Crivijaya. Paris 1922. 8o. (Extrait du Journal Asiatique, juil.-Sept. et Oct. — Dec. 1922).

J. P. MOQUETTE, The Grave-Stone of Sultan Mansur Shah of Malacca (1458 — 1477 A. D.). Translated by Dr. R. O. WINSTEDT from the Journal of the Batavian Society, Vol. LIX, Part 6). With 3 plates. (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society for the year 1922, p. 1—3).

ZAINUL ABIDIN BIN AHMAD, The Gravestone of Sultan Mansur Shah of Malacca. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for 1922, p. 386—388).

Makan Soeltan-soeltan dekat Tjirebon. Dengan 3 gambar. (Sri Poestaka tah, IV No. 6, Juni 1922, k. 129—132).

BANTAMMER, Kijkjes in Oud-Bantam. Met 5 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 3, 2 Sept. 1922 p. 46—47).

4. KUNST.

S. W. D., Iets over Kunst, (Wederopbouw Jrg. 5 No. 2—3, Febr./Maart 1922, p. 43—48).

T. B. ROORDA, De beteekenis van de Aziatische Kunst. Voordracht ter opening van een cursus aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam 1922. kl. 8o. (Uitgegeven door de vereeniging van Vrienden der Aziatische Kunst).

Waardeering van Indische Kunst. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 17, 27 April 1922, p. 2).

Indische beeldhouwkunst. (De Indische Post, Jrg. I No. 22, 29 April 1922, p. 1).

CATALOGUS der tentoonstelling van Indische Beeldhouwkunst in het Gemeente-Museum te 's Gravenhage van 17 Sept. — half Oct. 1922. Z. pl. en j. 1922. Met 8 pl. 8o. (Vereeniging van Vrienden der Aziatische Kunst).

Tentoonstelling van Indische Beeldhouwkunst. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 38, 21 Sept. 1922, p. 5).

Johan de Meester over Balische Kunst. (De Taak, Jrg. 5 No. 236, 11 Febr. 1922, p. 933).

K. A., Eene tentoonstelling van Balische teekeningen [van Tyra Kleen] te Amsterdam. Met 1 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 10, Febr. 1922, p. 318—320).

Opening tentoonstelling Tyra Kleen. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 4, 26 Jan. 1922 p. 1 — 2).

JOH. KONING, Uit mijn dagboek III. Bij Tyra Kleen.

Met 3 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 43, 10 Juni 1922).

Java, as seen by a Dutch artist [Jan Poortenaar]. 3 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part. II No. 10, Oct. 1922 p. 264—268).

ALB. DRAAER-DE HAAS, [Bespreking van] De Javaansche baboe [crayon teekening door Mevr. W. Carbin—Gips]. (Vrije Arbeid, Jrg. 2 No. 7, Juli 1922, p. 219—220).

JAN VETH, Witsens portret van G. G. van Limburg Stirum. (De Taak, Jrg. 5, No. 236, 11 Febr. 1922, p. 932).

Expositie schilderijen van Tine Houtman. Met 1 portr. (De Revue Jrg. 2 No. 26, 1 Juli 1922 p. 823).

Eenige opmerkingen over onze Kunstkringen. (De Indische Post Jrg. I No. 13, 25 Febr. 1922, p. 1).

M. E. REITSMA—BRUTEL DE LA RIVIERE, Moderne meubelkunst in Indië. Met 4 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 24, 13 Sept. 1922, p. 387—390).

MAURITS WAGENVOORT, Tempel en paleis in Hindoestan. (Met 25 afb. Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 11, Maart 1922 p. 323 — 352).

Prof. C. P. WOLFF SCHOEMAKER, Indonesische [bouw] kunst I—II (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 376—378 en 415—417).

HOUBOLT, Halt, professor! [C. P. W. Schoemaker over Indonesische kunst]. (De Taak, Jrg. 6, No. 271, 22 Nov. 1922, p. 1337—1339).

JOH. KONING, Moderne bouwwerken in Indië. Met 22 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 5, Sept. 1922, p. 134—154).

J. G. van Gendt Jr., Indische bouwkalender voor 1923. Voor Indië bewerkt door G. J. TAK. Amsterdam [1922] 8o.

5. KUNSTNIJVERHEID.

Achttiende jaarverslag van Boeatan (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 41, 12 Oct. 1922, p. 1—3).

C. H. L. BAELEDE, Donkere Wolken boven Boeatan. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 29 20 Juli 1922, p. 1—2).

TH. B. VAN LELYVELD, Aan Emiel Hullebroeck. [Naar aanleiding van diens „Noodkreet uit Indië” over onttaarding der ind. Kunstnijverheid]. Met 4 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12, April 1922 p. 379—382).

In het belang der Indische Kunstnijverheid. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22, No. 18, 4 Mei 1922, p. 1—2).

J. D. DAUBANTON, Beknopte beschrijving van de batikindustrie op Java. Haar ontstaan en ontwikkeling, bewerking der goederen, gebruikte materialen en voortbrengselen. Met 18 fotogr. Rotterdam 1922. 8o.

S. KOPERBERG, De Javaansche batikindustrie. (Djawa, 2e Jrg. No. 3, Sept. 1922, p. 147—156).

E. D., Het ontstaan en de ontwikkeling der Javaansche batikindustrie. Met 6 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 50, 29 Juli 1922, p. 989—991).

PHIL. TER. JURGEN, The Batik industry. With 3 illustr. (Sluyters Monthly, Vol. III Part II No. 8, Aug. 1922, p. 123—125).

The Battick industry. A description of the process. (The Neth. Indies Review, Oct. 1922).

J. KATS, De achteruitgang van de batikindustrie. (Djawa, Jrg. 2 No. 2, Juni 1922, p. 92—97).

De achteruitgang van de batikunst. (De Taak, Jrg. 5 No. 252, 3 Juni 1922, p. 1126).

Indische weefkunst. Met afb. (Opgang, deel I p. 1044 en 1074).

Dr. H. H. JUYNBOLL, Een Balineesche doek met voorstellingen uit een oud-Javaansch heldendicht [Bharatayuddha]. Met 17 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 2, Juni 1922, p. 49—64).

J. A. LOEBER Jr, Antikwiteiten [vlechtwerk] op Java. Met 11 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 9, Jan. 1922 p. 261—274).

A. DE RANITZ, Indisch mandenwerk. Met afb. (De Vrouw en haar Huis, 1922, p. 194).

S. KALFF, Indische goud- en zilverwerken. (Opgang Jrg. 2 p. 361).

REI. D. VERBEEK, Oud Chineesch porcelein in Ned.-Indië uit de tijden der Ming-dinastie (1368—1643). Met 27 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 2, 4 en 7; (Juni, Aug. en Nov. 1922, p. 37—48, 114—128 en 199—206).

Mr. H. 's JACOB, De geest van het Chineesche „Kaolien.” (De Indische Post, Jrg. I No. 11, 11 Febr. 1922 p. 17).

6. MUZIEK.

SOORJO POETRO, Van de Javaansche Muziek en hare verhouding tot andere Aziatische en tot Europeesche muziek. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 9—10, Sept.—Oct. 1922, p. 138—141).

TIPOETI, De gamelan. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 20, 18 Mei 1922, p. 2).

The Javanese „Gamelan”. 2 pl. (Sluyters Monthly, Vol 3 Part II, No. 8, Aug. 1922, p. 100 — 101).

Mr. J. KUNST en C. J. A. KUNST—VAN WELY, Over Balische muziek. Met 22 afb. en 3 tab. (Djawa 2e Jrg. No. 3, Sept. 1922, p. 117—146).

J. S. BRANDTS BUIJS, Aanteekeningen betreffende enkele Indonesische Muziekinstrumenten, [De Balische bamboegambang. De Balische gamelan ankloeng; cymbalen; Rejong]. Met 5 afb. (Djawa, 2e Jrg. No. 1, Maart 1922, p. 34 — 48).

HANS VAN DE WALL, Indische muziek [Paul Seelig]. Met 1 portr. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 6, 23 Sept. 1922 p. 110—112).

CHINTA HATI, Met Sint Caecilia op excursie. Met 4 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 9, 14 Oct. 1922 p. 178—179).

7. DANS.

Th. B. VAN LELYVELD, De Javaansche danskunst. Met 38 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 10, Febr. 1922, p. 291—317)

—, Hetzelfde. Met 38 afb. [Herdruk uit Ned.-Indië Oud en Nieuw]. Den Haag (Hadi Poestaka) 1922. 4o. Besproken door G[ONGGRIJP] in: Koloniaal Tijdschrift, Jaarg. 11, 1922, p. 60).

SOETOPPO, Een dansdemonstratie. [Krido-Bekso-Wirono te Djokja]. (Wederopbouw Jrg. 5 No. 4—5, April—Mei 1922, p. 57—63).

SOETOPPO, Een dansdemonstratie, (Djawa, 2e Jrg. No. 2, Juni 1922, p. 89—91).

DE K. A. [P. DE KAT ANGELINO], De tjondohg. Met 1 pl. en 3 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 7, Nov. 1922, p. 195—198).

Saba Karti. [Volkskunstvereniging te Semarang]. (Djawa, 2e Jrg. No. 1 en 2, Maart en Juni 1922, pp. 49—52 en 98—104).

G. G. VAN DER KOP, The „Wayang wong” or „Wayang orang”. With 6 pl. (Sluyters Monthly, Vol. 3 Part II No. 9, Sept. 1922, between pp. 188 and 189).

De „Lakon Mintaraga.” (De Indische Post, Jrg. I No. 6, 7 Jan. 1922 p. 12).

R. SOEPOMO, De Minta Raga-opvoering te Bandoeng op 1 Aug. 1922, Met 4 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 33, 15 Nov. 1922, p. 534—536).

DWITA-WANA, vervolg op de Minta-Raga. Wajang wong uitvoering te geven door de kunstvereniging Krido-Jatnaka op 14 Maart 1922 te Weltevreden. Met 4 afb. 8o.

Wajong wong [Dwito Wono door ver. Krido-Jatmoko]. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 12, 18 Maart 1922 p. 182—183).

Lelampahanipoen Praboe Nālā, De geschiedenis van Koning Nala Wajang wong uitvoering te geven door de kunstvereniging Kridā — Jatmākā te Weltevreden, Weltevreden 1922. 8o.

8. TOONEEL.

DT. RUHL Jr., De wajang. Met aanteekeningen van TJIPTO MANGOENKOESOEMO. Bandoeng 1922. Met 2 pl. en 2 afb. gr. 8o.

TJIPTO MANGOENKOESOEMO, De wajang. Praeadvies voor het Elfde Nationaal Indiërs Congres. Semarang 1922. 8o. (Bijvoegsel van De Express).

Dr. O. HÖVER, Javanische Schattenspiele. 24 Abbildungen nach Figuren des jav. Wajangspieles mit einleitendem Text. Leipzig 1922.

SI ANOE [pseud.], Javanisches Theater. (Deutsche Wacht, Jhrg. 8, 1922, p. 31—33).

CARLO DEEN, De wajang poerwa. (De Indische Post, Jrg. I No. 16, 18 Maart 1922, p. 23).

The Wayang Purwa, 1 pl. (Sluyters' Monthly, No. 3 Part II No. 10, Oct. 1922 p. 259).

A. VAN LEEUWEN, Het Ramayanam en de wajang. (Theosofisch Maandblad voor N. I., Jrg. 21, 1922, p. 25—37).

Mr. A. B. COHEN STUART, De Wajang en de Heroische Periode in de ontwikkeling van Java (Djawa, 2e Jrg. No. 2, Juni 1922, p. 105—115).

De Kunst ondergeschikt aan de eischen der Maatschappij; verkorte wajangduur. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 6 — 8, Juni/Aug. 1922, p. 97 — 105).

Wajang in Cambodja. [Vertaald uit P. LOTI, Un pelerin d'Angkor]. (De Taak, Jrg. 1, No. 241, 18 Maart 1922, p. 998—1000.)

BOEDIHARDJA, Grepn uit de Wajang. (Djawa, 2e Jrg. No. 1, Maart 1922, p. 22—28).

M. V. MOENS—ZORAB, Bima and his kin. With 10 fig. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 4, April 1922 p. 270—274).

—, Arjuna, prince of charms. With 7 fig. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 6, June 1922, p. 442—447).

—, Suyudana, the humiliated. With 5 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 11, Nov. 1922 p. 346—354).

BOEDIHARDJA, Dropadi en Pancawala. (Djawa, 2e Jrg. No. 4, Dec. 1922, p. 173—177).

A. PRAWIRA SOEGANDA, Soeltan Padjang dan wajang. (Tjahaja Hindia, tah, ke 10, No. 29; 15 Sept. 1922, k. 459 — 461).

A. TH. MANUSAMA, Komédie Stambouel of de Oost-Indische opera. Weltevreden 1922. 8.

W. B. PETERI, Stambouel (Indisch tooneel). (Nieuwe Gids 1922, (dl. I, p. 411).

SI ANOE [pseud.], Komédie Stambouel. (Deutsche Wacht, Jrg. 8, No. 6, Juni 1922, p. 29—32).

G. A. VAN BOVENE, Van den Stambouel. (De Indische Post, Jrg. 1 No. 14, 4 Maart 1922, p. 26).

SCHOOIER, Veertien dagen bij een Stambouel. (De Indische Post, Jrg. 1 No. 50, 11 Nov. 1922 p. 17).

Doeioe dan sekarang. Perioendjoekan, Doea bedrijf. (Pedoman Prijaji, Tah. ke VI No. 10 — 11, Apr. — Juni 1922, p. 248—257).

Attima [door CONSTANT VAN DE WALL]. Verkorte inhoud van den tekst. Met 6 afb. (De Reflector Jrg. 7, No. 50, 9 Dec. 1922, p. 773 — 777).

Attima, (Seboeah lakon jang dimainkan ... di roemah komedi Belanda Weltevreden). Dengan 6 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10 No. 35, 15 Dec. 1922, k. 546, 550—553).

B., „De Dochters van den Resident” ... door Victor Ido. (De Indische Post Jrg. 1 No. 26; 27 Mei 1922, p. 22).

De Paria van Glodok te Tjilatjap. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 23, 1 Dec. 1922, p. 753—754).

HENRI VAN WERMESKERKEN, De „Suikerfreule” (vervolg op „Tropenadel”). 2e Druk Amsterdam 1922. 8°.

JAN FEITH, De Italiaansche Opera in Indië. (De Indische Post, Jrg. 1 No. 24, 13 Mei 1922, p. 23).

OEDIPUS-vertooning, Planten- en Dierentuin, Batavia 3 Aug. 1922. Programma. Batavia 1922. Met portr. en 2 reprod. 8°.

H., De Oedipus-opvoering. Met 2 pl. (De Reflector, Jrg. 7 No. 32, 5 Aug. 1922 p. 483—485).

G. v. L., Sophocles in de tropen. (De Indische Post, Jrg. 1, No. 37, 12 Aug. 1922, p. 14).

CHINTA HATTI, Een ongetemde op het hellende vlak van den Kithairon [Oedipus-opvoering te Weltevreden]. Met 5 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 52, 12 Aug. 1922 p. 1024—1025).

9. WET, RECHT.

De Ned.-Indische Wetboeken en andere algemeene verordeningen, bewerkt door Mr. JOH. J. DE VRIES en Mr. J. RIPHAGEN. Weltevreden e.e. 1922. 2 deelen. 8°.

De Indo-Nederlandsche Wetgeving. Staatsbladen van Ned.-Indië, bewerkt en met aantekeningen voorzien door F. C. HEKMEIJER. Afl. 85 en 86 (1919 Nos 1—834). Amsterdam 1922. 8°.

Albrecht's KLAPPER op de wetboeken en het Staatsblad van Ned.-Indië. Jaarverslag over den Sb. jaargang 1920 en het Bb. deel LV, bewerkt door G. A. N. SCHELTENA DE HEERE. Leiden 1922. gr. 8o.

Dr. J. A. NEDERBURGH, De Koninklijke en de Wetgevende Macht over Ned.-Indië in verleden en toekomst. 's-Gravenhage 1922. 8o.

Wetten en verordeningen betreffende Ned.-Indië, Suriname en Curaçao, uitgegeven onder toezicht van Prof. Mr. Ph. KLEINTJES. 8e geheel herziene druk. 1e Aanvulling. Amsterdam 1922. 8°.

Wetgevende Kroniek. (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 80—89, 231—234, 372—384 en II, p. 422—442).

Reglement op het beleid der Regeering van Ned.-Indië

(Pedoman Prijaji, tah. ke VII No. 1|2, 3|5, 1922, p. 29—38 en 57—92).

Verzameling van wetten, besluiten en regelingen, betreffende ons Munt- en Bankwezen door Mr. S. G. BINNERTS. Amsterdam 1921. 8°.

Besproken door Mr. S. J. BERGSMAN in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 2, 13 Jan. 1922, p. 19.

Het Ontwerp Javasche Bankwet 1922. (Econ. Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 326, 29 Maart 1922, p. 279—281).

W. DE COCK BUNING, De Volksraad amendementen op het ontwerp-Javasche Bankwet 1922. (Nieuw-Indië, Jrg. 1 No. 2, Febr. 1922, p. 61—64).

A., De Javasche Bankwet. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 15, 15 April 1922, p. 178 — 179).

Het nieuwe octrooi van de Javasche Bank. (In- en Uitvoer, 22 Febr. 1922).

De Javasche Bank in den Volksraad. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 51, 23 Dec. 1922, p. 612).

KRAAYENBRINK, Beschouwingen over de wetgevende bevoegdheid der Locale Raden met betrekking tot de beperking (en beperking of onbruikbaarmaking) van den eigendom. (Locale Raden, Jrg. 9 Afl. 13 en 15, 1 Jan. en 1 Febr. 1922, p. 446—455 en 535—543).

J. J. G. E. RUCKERT, Onteigeningen. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 13 — 14, 1 — 16 Jan. 1922, p. 455 — 459, 491 — 504).

Mr. H. D. RUBENKONING, Toepassing van enkele bepalingen der Grondhuur-Ordonnantie. (De Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922, p. 1069 — 1076).

D. KAPTEYN, De Huurcommissie-ordonnantie. (Locale Belangen Jrg. 9 Afl. 23, 1 Juni 1922, p. 867 — 871).

Het begrip „producent” in de Zegelordonnantie. (Publicatie N. 1. Landbouw Syndicaat, 1 Juli 1922).

ir. M. MIDDELBERG, Verkeerswetgeving in Ned.-Indië. (De Ingenieur, Jrg. 17, 1922, No. 47, p. 943 — 946).

BEPALINGEN omtrent het begraven van lijken van personen in Ned.-Indië en andere voorschriften, daarmede verband houdende. Weltevreden 1922. 8°. (Uitgave van de Comm. voor de Volkslectuur. Handleiding ten dienste van de inl. Bestuursambtenaren op Java en Madoera. No. 45B. B.).

H. J. van BRINK, Indische ordonnantien op de inkomsten- en productenbelasting. 1e Aanvulling. Amsterdam 1922. 8.

Statuten der naamlooze vennootschappen in Ned.-Indië Jrg. 1922. [Bat.-'s Gravenhage 1922]. 8°.

Mr. P. H. FROMBERG SR., De nieuwe Chineezenwetgeving. (Transitoir recht en het „wettig nevenhuwelijk”). (Indisch Tijdschrift van het Recht, Deel 117, p. 333 — 346).

H. J. B., De Koelieordonnantie en de poenale sanctie. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 41, 44, 46; 13 Oct., 3 en 17 Nov. 1922, p. 703, 751, en 791).

De nieuwe landordonnantie voor Indië en een zonderling verwijt. (Neerlandia, Aug. 1922).

G. de RAAD, De Locale Raden ordonnantie in den Volksraad. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 10, 16 Nov. 1922, p. 289 — 298).

Mr. A. J. G. MACLAINE PONT, Indisch grondrecht en de stadsuitbreiding. (Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e Halfjaar p. 337 — 385).

W. G. JOUSTRA, Indonesisch waterrecht. Acad. proefschrift. Leiden 1922. 8°.

W. K., Rechtsbedeeling in Indië. (De Reflector, Jrg. 7 No. 9, 25 Febr. 1922 p. 113 — 114).

Het Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Ned.-Indië, zooals het luidt na de tot heden daarin aangebrachte wijzigingen, alsmede eenige daarmede in verband staande bepalingen, bewerkt door W. J. M. PLATE, Weltevreden 1922. 8°.

Mr. P. H. FROMBERG Sr. Lezing met debat over de Unificatie van de rechtspraak, in den Bataviaschen kring van den N. I. Juristen-vereeniging 8 Oct. 1921. (Pedomon Prijaji, tah. ke VI, No. 10|12, Apr. Juni 1922, p. 220 — 235).

W. A. PENARD, Ontvoogding [van de] rechtspraak. (De Indische Post, Jrg. I No. 44, 30 Sept. 1922, p. 18).

Mr. Dr. H. WESTRA, Decentralisatie bij administratie rechtspraak. (Koloniaal Studien, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar p. 313 — 322).

JURIST, Bezuiniging op het terrein der rechtspleging. (De Indische Post, Jrg. I No. 52, Jrg. II No. 1; 25 Nov. en 2 Dec. 1922).

Ir. CASSUITO, Het strafrecht in Ned.-Indië, zooals dat hier te lande geldt sedert 1 Jan. 1918 Deel II. De speciale delicten. Semarang — Soerabaja 1922. 8°.

B. TER HAAR BZ., Lichte misdrijven. (Indisch Tijdschrift van het Recht, Deel 117, p. 183 — 186).

Roemah pendjara orang hoekoeman jang masih moeda di Madoen, Dengan gambar 7 bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 2 k. 33 — 34).

SOERJOPRANOTO, Peminpin Landraad Civiel. Djilid I. Djokjakarta 1922. 8°. (Bibliotheek Adhi-Dharma).

Landgerecht of Rol? (De Vrijheid 1922, No. 19 — 20, 26 Juli 1922).

KOTA — DINGIN, M'n vriend de Landrechter. (De Indische Post, Jrg. I No. 22, 29 Apr. 1922, p. 9).

Priesterrechtspraak (openbare behandeling in den Volksraad 25 en 26 Jan. 1922. (Indisch Tijdschrift van het Recht. Deel 117, p. 1 — 14).

Priesterraden. Memorie van toelichting, Volksraad, 2e gewone zitting 1921. (Pedomon Prijaji, Tah. ke VI, No. 10 — 12, Apr. — Juni 1922, p. 236 — 247).

De Priesterraden (Mr. M. H. Lem in De Locomotief). (De Indische Gids XLIV No. 3, Maart 1922 p. 275 — 276).

Staatsblad Hindia Belanda 1922, No. 229 — 230. Keadaan hoekoem Raad-raad agama (Sri Poestaka, tah. IV No. 11, Nov. 1922, k. 273).

T. H. R. [TER HAAR ROMENY], De competentie van den Gouvernementsrechter in Ned. Indië. VI e.v. (Pedomon Prijaji, Tah. ke VI No. 5|7, p. 139 — 148).

H. J. VOOREN, De rechtspraak in belastingzaken. (De Indische Mercur Jrg. 45 No. 21; 26 Mei 1922, p. 341 — 342).

10. STAAT.

Proeve van eene staatsregeling voor Ned. Indië, samengesteld door Mr. J. OPPENHEIM Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, Mr. C. VAN VOLLENHOVEN, Mr. OERIP KASTODIRDJO.

Besproken o.d.t. Een vrijer ontwerp, in: Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922 p. 598 — 599).

Gewijzigde tekst van de Wet op de Staatsinrichting van Ned.-Indië. (Vrijzinnig Weekblad Jrg. 5 No. 45 —

50; 11, 18, 25 Nov., 2, 9 en 15 Dec. 1922, p. 539 — 542, 551 — 554, 561 — 565, 576 — 578, 587 — 588 en 603).

De nieuwe staatsinrichting. Voorontwerp herziening Regeeringsreglement (De Indische Gids XLIV No. 9, Sept. 1922, p. 834 — 845).

Nieuwe wijn in oude lederen zakken. [Ontwerp herziening Staatsinrichting Ned.-Indië]. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 596 — 598).

Het R. R. in de smeltkroes [Voorontwerp Min. de Graaff]. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 703 — 704).

v. R., De wet op de Staatsinrichting van Ned. Indië. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 18, 16 Sept. 1922, p. 556 — 558).

De herziening van de Indische staatsinrichting, Overzicht ten behoeve van het Indische publiek. Uitgegeven door het Comité voor de autonomie van Indië. Batavia 1922 8°.

De herziening der staatsinrichting. (De Indische Post, Jrg. I No. 46 — 48, 14 — 28 Oct. 1922).

De nieuwe staatsinrichting. (De Taak, Jrg. 6, No. 264, 267, 269, 272; 7 Sept., 11 Oct. 4 Nov. en 2 Dec. 1922, p. 1245 — 1249, 1281 — 1285, 1305 — 1308; 1341 — 1344).

— Nabetrachting. (De Taak Jrg. 6, No. 273, 13 Dec. 1922, p. 1354 — 1355).

J. H. RITMAN, De Staatsherziening in de maak. (De Vrijheid, 1 — 8 Nov. en 6 Dec. 1922).

J. H. A. LOGEMAN, De staatkundige hervorming in Indië. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 626 — 659).

N. W. VAN HARTINGSVELDT, De komende bestuurshervorming I — II. (Koloniaal Studien, Jrg. 6 deel 2, 1922, p. 172 — 207 en 323 — 363).

De Indische Bestuurshervorming. [Eenige opmerkingen van Comité Nieuw Indië]. (De Indische Gids XLIV No. 2, 1 Febr. 1922 p. 153).

v. W., De Indische bestuurshervorming. (Nieuw-Indië, Jrg. I No. 10, Nov. 1922, p. 351 — 352).

J. H. CARPENTIER ALTING, Nieuw Indië en de bestuurshervorming. (Nieuw-Indië, Jrg. I No. 1 Jan. 1922, p. 4 — 6).

S. RITSEMA VAN ECK, Indië's staatkunde als grondslag van Indië's staatsinrichting. (Indisch Genootschap, Vergadering van 1 Dec. 1922, p. 73 — 97).

Mr. Dr. H. WESTRA. Het verschil tusschen autonomie en zelfbestuur. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 11, 1 Dec. 1922, p. 327 — 330).

Prof. Mr. C. VAN VOLLENHOVEN, De uitslag van het Koloniaal grondwetsdebat. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922 p. 1 — 13).

— Idem. Naschrift. (Kol. Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 369 — 373).

INDONESIER, De verantwoordelijkheid van den Gouverneur-Generaal I — II. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 35 en 37; 2 en 16 Sept. 1922, p. 413 — 414, en 437 — 439).

K., Over den nieuwen Raad van Ned.-Indië. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 33, 19 Aug. 1922, p. 389 — 392).

G. TH. STIBBE, Departementen van Algemeen Bestuur. (De Indische Gids XLIV No. 2, Febr. 1922, p. 97 — 112).

11. BESTUUR.

Regeringsalmanak van Ned. Indië 1922. I., Inrichting bestuur en bijlagen II Kalender en personalia. Weltevreden [1922]. 8°.

Mededeelingen omtrent enkele onderwerpen van algemeen belang (afgesloten 1 Mei 1922. Weltevreden 1922. fol.

Besproken in: Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922 2e halfjaar p. 289 — 295.

C. A. Het „Openbare Gehoor,” (Nieuw — Indië, Jrg. 1 No. 9, Oct. 1922, p. 315 — 316).

G. VAN DUINEN, Drie eeuwen koloniaal bestuur. (Lezing ..., ald. Bandoeng C. E. P.) (De Banier Jrg. 14 No. 21 — 23; 26 Mei, 2 en 9 Juni 1922, p. 178 — 179, 186 — 187 en 202 — 203).

C. VAN VOLLENHOVEN, Indië gisteren en heden. 1922. 8°. (Genootschap voor zedelijke volkspolitiek No. 3).

Besproken in Onze Stem, Jrg. 3 No. 17, 1 Sept. 1922, p. 537 — 538. en o.d.t. Verkiezingslectuur, in: Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 478 — 479.

Besproken door J. v. G[ELDEREN] o.d.t. Een belangrijk geschrift in: De Taak, Jrg. 5 No. 252, 3 Juni 1922, p. 1120 — 1127; door I. H. KLEINTJES in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 25, 22 Juni 1922, p. 411; door A. M. J. in: Nieuw Indië, Jrg. 1 No. 7[8, Aug./Sept. 1922, p. 279 — 281; en in: Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922, p. 150 — 154.

J. E. STOKVIS, Van wingewest naar zelfbestuur in Nederl. Indië, Amsterdam 1922. 80. (Elsevier's Algemeene Bibliotheek. Deel 3).

De stand der ontvoogding. [interview met Reg. Com. De Groot]. (De Indische Gids, XLIV No. 2, Febr. 1922, p. 184 — 190).

H. W. J. PRIEMS, Evenredige vertegenwoordiging voor Indië. (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6, deel I p. 21 — 39).

Verslag van de Kiesrecht-Commissie, ingesteld bij Gouv. Besluit van 16 Nov. 1921 No. 1x. Weltevreden 1922. gr. 80.

Van de Kiesrechtcommissie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 41, 15 Maart 1922, p. 131. en No. 43, 29 Maart 1922, p. 146 — 148).

Voorstellen Kiesrecht-Commissie. (Vrijzinnig Weekblad, Jr. 5 No. 52, 30 Dec. 1922 p. 622 — 627).

JOS. SUYS, Het kiesrechtvraagstuk in theorie en praktijk I. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 13, 1 Jan. 1922, p. 441 — 446).

K. Regeling van het kiesrecht. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 17, 29 Apr. 1922, p. 198).

K. Over het kiesrecht voor den Volksraad. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 23 [sic: = 43], 28 Oct. 1922 p. 512 — 514).

De openingsrede [Volksraad] van den Gouverneur-Generaal. (De Indische Post Jrg. I No. 26, 20 Mei 1922, p. 1).

De opening van den Volksraad. De rede van den Landvoogd. (De Indische Gids XLIV No. 8 Aug. 1922 p. 739 — 747).

HANDELINGEN van den Volksraad gedurende 1922. Weltevreden 1922. fol.

ABDUL RIVAI.— Tanda peringatan bagi — atas dhasanja dalam Volksraad. Weltevreden [1922]. Dengan gambar. 160.

Op den omslag: Dr. Abdul Rivai dalem Volksraad. 13 Aug. 1871.

H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, Sociale politiek in Ned. Indië. De afschaffing van de Poenale Sanctie. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 29; 21 Juli 1922, p. 485 — 486).

VERSLAG Arbeidscommissie (ingesteld bij Gouv. besluit van 14 Febr. 1919 No. 7). [Voorzitter W. M. G. SCHUMANN]. Weltevreden 1922. 80. Bijvoegsel van Koloniale Studiën, 6e Jaarg. No. 3).

H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, De werkzaamheden der Indische Arbeidscommissie. (In- en Uitvoer 27 Sept. 1922).

Advies der Arbeidscommissie in zake Arbeidsraden op Java. (De Indische Gids XLIV No. 4, Apr. 1922 p. 388 — 392).

J. H. RITMAN, Arbeidsraden. (Archief voor de Suikerindustrie in N. I. Jrg. 30, 1922, Deel I p. 135 — 140).

Arbeidsraden voor Indië? (De Taak, Jrg. 5 No. 238, 25 Febr. 1922 p. 953 — 954).

Arbeidsraden in Ned. Indië. (De Vrijheid, 1 Febr. 1922).

B., Arbeidsraden voor Indië. (P. E. B. Jrg. 2 No. 37, 15 Febr. 1922, p. 75 — 78).

LOUIS LA FONTAINE, De arbeidsraad van uit een neutrale gezichtshoek. (Alg. Landbouweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 35, 24 Febr. 1922. p. 1324 — 1328).

De arbeidsinspectie. (Alg. Landbouweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 15, 13 Oct. 1922, p. 743 — 744).

Verslag van den Dienst der Arbeidsinspectie in N. Indië over 1920.

Besproken door S. in Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 139 — 142.

Enkele OPMERKINGEN naar aanleiding van het Verslag van den dienst der Arbeidsinspectie over het jaar 1920 (7e verslag). Medan 1922. 80. Planters Comité. Mededeelingen No. 11).

P. J. A. MAITIMO, Arbeidsbeurzen. (Onze Stem 3e Jrg. No. 7, 1 Apr. 1922, p. 167).

A. G. VREEDE, Waarom gemeentelijke arbeidsbeurzen. (Locale Belangen Jrg. 10 Afl. 1, 1 Juli 1922, p. 1 — 7).

Zijn gemeentelijke arbeidsbeurzen noodzakelijk? (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 3, 1 Aug. 1922, p. 53 — 64).

A. G. VREEDE, Nog eens: Gemeentelijke arbeidsbeurzen. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 6, 16 Sept. 1922, p. 161 — 165).

Dr. H. J. MORREN, Arbeidsbeurzen. (Locale Belangen Jrg. 10 Afl. 12, 16 Dec. p. 375 — 379).

AMBTENAREN.

Verslag van de Commissie ter voorbereiding van een regeling van den Rechtstoestand der Indische Ambtenaren, ingesteld bij G. B. van 13 Juli 1920 No. 69.

Uittreksel in: De Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922, p. 1121 — 1133.

De rechtstoestand der Indische ambtenaren. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 403 — 407 en p. 427 — 432).

A. J. KOENS, Rechtspositie van ambtenaren. (De Taak, Jrg. 6 No. 274, 23 Dec. 1922, p. 1368).

Rechtszekerheid van ambtenaren: (De Indische Gids XLIV No. 2, 1 Febr. 1922 p. 179 — 180).

D. VAN DER ZEE, De rechtspositie der locale ambtenaren Semarang 1922. 80. (Locale Belangen 9e Jaarg. Mededeeling No. 46).

De Positie van den Indischen burgerlijken landsdienaar. Uitgegeven door de Vereeniging van Indische Verlofgangers Den Haag 1922. 80.

J. C. VERGOUWEN, Burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor ambtelijke fouten. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 553 — 562).

D. DRAKEL, Wat elk landsdienaar in Ned. Indië weten moet. 6e veel vermeerderde en t/m Febr. 1922 bijgewerkte druk, door een oud-landsdienaar, Weltevreden 1922. 80.

De Regeering over de aanstaande normalisatie van salarissen. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 28. 15 Juli 1922, p. 339 — 340).

De Nivelleering. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 6; 16 Maart 1922, p. 112 — 113).

K. SOETERS en **H. B.**, Nogmaals de nivelleering. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7; 1 Apr. 1922 p. 157 — 159 en 159 — 161).

Stenografisch verslag van de openbare vergadering ter bespreking van de bezoldigingsvoorstellen (nivelleering) gehouden op Zondag 12 Maart 1922. in de Loge „De Ster in het Oosten” Weltevreden 1922. 80. (Vereeniging van hogere ambtenaren bij de landskantoren in Ned.-Indië (Hoofdbestuur).

Stenografisch verslag van de openbare vergadering ter bespreking van het laatstontvangen telegram van den Minister van Koloniën inzake de bezoldigingsvoorstellen (nivelleering Weltevreden 1922. 80.

(Vereeniging van hogere ambtenaren bij de landskantoren in N. I. (Hoofdbestuur).

K., De Salaris-nivelleering. (P. E. B. Jrg. 2 No. 48, 3 Mei 1922, p. 206 — 209).

Maatstaf voor salarisverlaging. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 19, 10 Nov. 1922, p. 944 — 947).

HOOFD-AMBTENAAR, De ambtenaren-salarissen. (De Indische Post, Jrg. 1 No. 25, 20 Mei 1922, p. 7).

V. WAARDENBURG, De Duurtetoelag. Rede. (Onze Stem Jrg. 3 No. 12, 16 Juni 1922, p. 332 — 333).

Duurtetoelag (Onze Stem, Jrg. 3 No. 23, 1 Dec. 1922, p. 738 — 739).

A. Het loongetij en de ambtenaren. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 16, 22 Apr. 1922, p. 186488).

F. H. K. ZAALBERG, Een nieuw geluid? [Ambtenaren-vraagstuk]. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 2, 16 Jan. 1922, p. 28 — 30).

F. H. K. ZAALBERG, „Kleintjes” en „Grooten”. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 7; 1 Apr. 1922, p. 154 — 155).

R. P., Pensioen of tractement? (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 6, 11 Febr. 1922, p. 69 — 71).

A., Pensioen of tractement? (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 12, 25 Maart 1922 p. 139).

VAN DONGEN, Het europeesch lokaal Pensioenreglement. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 16, 16 Febr. 1922, p. 569 — 573).

ADVIES Voorloopig **H. B. I.**, op het Verslag van de Commissie voor de vaststelling van eene eenvormige wedderegeling voor het ondergeschikt Technisch Burgerlijk personeel bij alle Landsdiensten. Djokjakarta 1922. 80. (Vereeniging van Bouwkundigen in N.-I.).

J. C. de KEYZER, De wedderegeling van het technisch personeel en het technisch onderwijs. (Met naschrift van de Redactie). (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 135).

A., Het Overtochtsreglement. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 4 No. 52 [sic, = Jrg. 5 No. 1], 7 Jan. 1922, p. 616 — 617 [= p. 3 — 4]).

K. V., De intensivering van den arbeid op de Departementen. (De Indische Post, Jrg. 1 No. 28; 10 Juni 1922, p. 3).

Verslag van de Staatscommissie ter bevordering van de personeelsvoorziening voor den Indische Dienst.

Besproken door **Mr. H. VAN DE RIVIERE** in. De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 27; 7 Juli 1922, p. 445. door **Z. in:** Indologenblad Jrg. 13 No. 8, Apr. 1922 p. 67 — 68; in. Indische Gids XLIV No. 4, Apr. 1922 p. 377 — 387. door **B. B.** in Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922 p. 362 — 363.

J. E. BIJLO, Het verslag van de Staatscommissie ter bevordering van de personeelsvoorziening voor den Indischen Dienst. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922 p. 346 — 356).

J. C. VERGOUWEN, Wederkeerig idealisme [Verslag Commissie Personeelsvoorziening en art. Bijlo]. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 432 — 439).

G. TH. STIBBE, Personeelsvoorziening voor den Indischen dienst. (Nieuw-Indië, Jrg. 1 No. 4, Apr. 1922, p. 129 — 132).

AMBTENAAR [pseud.], Het zeer bedenkelijk tekort aan landsdienaren in Ned.-indië (De Indische Gids XLIV No. 1, Jan. 1922, p. 1 — 30).

Personeelsvoorziening in Indië. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922 p. 236 — 237).

Personeelvoorziening voor Indië, door **Optimist**. (Koloniaal Weekblad Jrg. 22 No. 46 — 47, 16 — 23 Nov. 1922).

B. B.

VERHANDELINGEN voor het in de maand Februari 1922 te Weltevreden te houden **B. B. Congres**. Batavia 1922, Buitenzorg 1921 — 1922. 11 Nos. 80.

1. **J. H. NIEUWENHUIS**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
2. **C. POORTMAN**, De toekomst van Binnenlandsch Bestuur.
3. **J. W. MEYER RANNEFT**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
4. **H. T. DAMSTE**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
5. **B. J. SUERMONDT**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
6. **C. L. VAN DER PLAS**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
7. **L. NOË**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
8. **A. H. MAAS GEESTERANUS**, De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur.
9. **P. J. REYLING**, Eenige beschouwingen over de ontvoogding.
10. **B. B. FABER**, Vermindering van schrijfwerk bij het B. B.
11. **J. J. VIEHOFF**, Bemiddeling van het B. B. bij arbeidsconflicten. Punten en stellingen.

Verslag van het Congres van de Vereeniging van Ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur gehouden op 23, 24 en 25 Febr. 1922 te Weltevreden. fol.

A., **B. B. Congres**, (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 10, 11 Maart 1922, p. 123).

Het B. B. Congres. (De Indische Gids XLIV No. 6, Juni 1922, p. 533 — 548).

B. B., Het Bestuurscongres, (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 360 — 361).

K., Het Bestuurscongres, (P. E. B. Jrg. 2 No. 46 — 47, 19 en 26 Apr. 1922, p. 181 — 184 en 194 — 198).

De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur? (Uit Bat. Nbl.) (Indologenblad, Jrg. 13 No. 5, 21 Jan. 1922 p. 40).

De toekomst van het B. B. (De Taak, Jrg. 5 No. 237, 18 Febr. 1922, p. 941 — 944).

De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur [B. B. Congres]. (De Indische Post, Jrg. I No. 13, 25 Febr. 1922, p. 7).

S. M., De toekomst van het Binnenlandsch Bestuur. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 10, 11 Maart 1922, p. 113 — 116).

De toekomst van het B. B. (De Banier, Jrg. 14 No. 11; 17 Maart 1922, p. 92).

De B. B. Beteekenis. (De Indische Post, Jrg. I No. 14, 4 Maart 1922, p. 1).

B. J. SUERMONDT, Het einde van den Java-Controleur. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 69 — 85).

W. J. K., Beschouwingen naar aanleiding van de Bestuursconferentie. Met 1 pl. (Reflector Jrg. 7 No. 10, 4 Maart 1922 p. 138 — 139).

Alle residenten in Ned. Indië. 24 portr. (De Reflector, Jrg. 7 No. 10, 4 Maart 1922 p. 131 — 132).

Z., Een nieuw bestuurscorps. (Indologenblad, Jrg. 13 No. 6, Febr. 1922, p. 45).

A., De machtspositie der toekomstige provinciale Gouverneurs. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 10, 11 Maart 1922, p. 118 — 121).

INLANDSCH BESTUUR.

Het Inlandsch reglement, of het Reglement op de uitoefening der politie, de burgerlijke rechtspleging en de strafvordering onder de Inlanders zooals het luidt na de tot 1 Juli 1922 daarin aangebrachte wijzigingen. Bewerkt benevens van eene Maleische vertaling voorzien door F. H. POSER., met medewerking van WIRASAPOTRA. Weltevreden 1922. 8o. (Dikeloearkan oleh Balai Poestaka. Seri No. 468).

Mr. J. H. HESLINGA, De ontvoogding van het Inlandsch bestuur op Java en Madoera. (De Indische Post, Jrg. I No. 9, 28 Jan. 1922 p. 22).

D. J. HULSHOFF POL, Het recht van den inlander op zelf-regeeren en zijn economische ontwikkeling. Haarlem 1922. 8o.

GONGGRIJP SR., De zonde van Karangasem. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 112 — 114).

S., Meloeaskan pemandangan prijaji B. B. (Pedoman Prijaji, Tah. ke VII No. 1/2, 1922, p. 22 — 28).

Dari hal sjarat dan peratoeran (Volksalmanak-Melajo 1923, p. 111 — 113).

Dasar pemerintah Hindia (Pedoman Prijaji, Tah. ke VII No. 3/5, 1922, p. 41 — 52).

Hal pangatoeran nagara. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 116 — 120).

D., Pemimpin anak-negeri. (Pedoman Prijaji, Tah. ke VI No. 10/12 Apr./Juni 1922, p. 189 — 195).

GONDOKOESOEMO, Vernietiging van dorpsbesluiten in Indië. Acad. Proefschrift Univ. Leiden, 's Gravenhage 1922. 8o.

BEGROOTING. BEZUINIGING.

DE ONTWERP-BEGROOTING voor Ned.-Indië 1922. Adres aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal door het Comité Nieuw-Indië. Z. pl. en j. ['s-Gravenhage 1922]. 8o.

De ontwerp begrooting voor Ned.-Indië 1922. [Adres v.h. Comité aan de 1e Kamer St. Gen.] (Nieuw-Indië, Jrg. I No. 1, Jan. 1922, p. 6 — 10).

De Ned.-Indische begrooting voor 1923. (Econ.-Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 359, 15 Nov. 1922, p. 976 — 978).

Begrooting voor Ned.-Indië voor 1923. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 47 en 50, p. 748 — 750 en 1014 — 1015).

Mr. JOH. J. BELINFANTE, De Indische begrooting in de Eerste Kamer. (De Indische Post, Jrg. I No. 25 en 26; 20 en 27 Mei 1922, p. 9 en p. 2).

Mr. H. D. RUBENKONING, Kantteekeningen op de Indische begrooting 1923. (Econ.-Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 360, 22 Nov. 1922 p. 1003 — 1005).

G. GONGGRIJP, De Indische begrooting en bezuiniging. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 679 — 698).

M. W. F. TREUB, Bezuiniging in Indië en het nieuwe regeerprogram. Haarlem 1922. 8o.

Prof. Dr. G. W. KERNKAMP, Treub's brochure over bezuiniging in Indië. (De [Groene] Amsterdammer, No. 2358, 2 Sept. 1922 p. 1).

M. W. F. TREUB, Bezuiniging in Indië en het nieuwe regeerprogram (Vragen des Tijds, Jrg. 48, 1922, deel II p. 307 — 332).

Uit den Volksraad [Bezuiniging]. (Blaadje voor het Volkscredietwezen. Jrg. 10 No. 1, 15 Jan. 1922, p. 2 — 15).

De Bezuinigingsinspectie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 52, 31 Mei 1922 p. 259 — 261).

Brieven van een effectenman. No. 431: Bezuiniging in Indië? (Haagsche Post van 26 Aug. 1922, p. 1335).

Bezuiniging I-II. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 17 — 18, 1 — 16 Sept. 1922, p. 532 — 537 en 561 — 563).

R. BIRCHENHAUER, Bezuiniging in Ned.-Indië (De Indische Gids, XLIV No: 10, Oct. 1922 p. 868 — 888).

Bezuiniging en massa-ontslag. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24, 16 Dec. 1922, p. 763 — 765).

Bezuiniging. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 51, 23 Dec. 1922, p. 612 — 613).

BELASTING.

Mr. B. J. F. STEINMETZ, De jongste ontwikkeling der Britsche en die der Ned. Indische belastingwetgeving in onderling verband beschouwd. (Weekblad voor Privaatrecht enz. 1922 p. 137).

De jongste ontwikkeling van het Indische belastingstelsel. (In- en Uitvoer, 30 Aug. 1922).

Overzicht van de onlangs tot stand gekomen herziening en uitbreiding van de belastingen in Ned.-Indië (Uit De Economist). 's-Gravenhage 1922. 8o.

De Indische belasting-politiek. (Uit de Indische Finan-

cier.) (Onze Stem, Jrg. 3 No. 19, 1 Oct. 1922, p. 595 — 597).

Prof. Dr. J. C. KIELSTRA, De ondernemersraad voor Ned.-Indië en het belastingstelsel daar te lande. (De Economist Jrg. 71, 1922, p. 849 — 860).

M. W. F. TREUB, Ondernemersraad voor Ned.-Indië. Nota over de inkomstenbelasting, de Extrawinstbelasting en de Overwinstbelasting van Naamlooze Vennootschappen, de Productenbelastingen en de uitvoerrechten op producten van ondernemingen, 's-Gravenhage 1922.

— Jhr. Mr. H. SMISSAERT, Belastingen in Indië, [Bespreking van bovenstaand werk]. (De [Groene] Amsterdammer, No. 2356, 19 Aug. 1922, p. 3).

J. L. VLEMING Jr., Critisch antwoord op de Belastingnota van Mr. M. W. F. Treub, Voorzitter van den Ondernemersraad van Ned.-Indië. Batavia 1922. gr. 8o.

Besproken door J. V. G[elderen] in: De Taak, Jrg. 6, No. 274. 23 Dec. 1922, p. 1373.

A., De belasting-brochure-Treub. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 47 en 48, p. 565 — 567 en 579 — 582).

J., De belasting-nota van Mr. Treub. (De Taak, Jrg. 6 No. 270 — 271, 11 — 22 Nov. 1922, p. 1323 — 1326, 1331 — 1333).

Mr. Dr. ANT. VAN GIJN, De Nota van Mr. Treub over de belastingen op de Naamlooze Vennootschappen. I — II. (De Indische Post, Jrg. I No. 48, 50, (4 — 11 Nov. 1922).

I. I. KORNDORFFER, Enkele opmerkingen in zake belastingen op Naamlooze Vennootschappen in Indië, (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 158 — 172).

Prof. Dr. J. C. KIELSTRA, De ondernemersraad van Ned.-Indië en het belastingstelsel daar te lande. (De Economist 1922, p. 849 — 860).

Continuatie der productenbelastingen en uitvoerrechten voor de zgn. Bergcultures voor 1923? ... (Alg. Landbouwweekblad in N. I., Jrg. 7 No. 23, 8 Dec. 1922, p. 1142 — 1146 en 1146 — 1157).

J. H. KUNEMAN Jr., De koffiëbelasting. (Publicaties van het N. I. Landbouw Syndicaat, 1 Dec. 1921).

De nieuwe petroleumbelasting. (De Taak, Jrg. 6, No. 6, No. 270, 11 Nov. 1922, p. 1326 — 1328).

Ir. E. MIDDELBERG, Rechtsgrond en opportuniteit van den Indischen mijnrijns. (De Ingenieur, Jrg. 37, No. 37, Feestnummer 2e ged., p. 729).

Mr. A. VAN DER WILDE, De Indische belastingen en de Suikerindustrie (De Naamlooze Vennootschap Jrg. I No. 5 en 6).

H. CH. G. J. VAN DER M[ANDERE], Indische belastingen en bezuiniging in de Indische financiën. (De Vrijheid 1 Nov. 1922).

J. V. G[ELDEREN], De theoretische grondslag der progressieve winstbelasting (wordt vervolgd). (De Taak, Jrg. 6 No. 274, 23 Dec. 1922, p. 1369 — 1370).

H. J. VOOREN, Een kleine belastingquaestie. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 31; 4 Aug. 1922, p. 519 — 520).

C. J. J. JANSSEN, De Raad van Beroep voor belastingzaken in Ned.-Indië (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 10; 10 Maart 1922, p. 151 — 153).

H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, De willekeur van den Indischen fiscus en van de Indische belastingwetgeving. (De Indische Gids XLIV No. 10, Oct. 1922 p. 849, — 867).

K., Onrechtmatige klacht [Zwaarste druk der belastingen op de kleinen]. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 16, 22 Apr. 1922, p. 185 — 186).

Prof. Mr. ANT. VAN GIJN, Ned. Indische forensen. I — II. (Econ-Statist. Berichten, Jrg. 7 No. 348 — 349, 30 Aug. en 6 Sept. 1922, p. 752 — 755 en 773 — 775).

Overzicht van de opbrengst der in-en uitvoerrechten en accijnzen op Java en Madoera over de eerste elf maanden van 1921. (Korte Berichten voor Landbouw enz. Jrg. 12 No. 2, 12 Jan. 1922, p. 13).

GOUV. DIENSTEN EN BEMOEIENISSEN.

Verslag omtrent den dienst der Postspaarbank over 1921.

Besproken in: Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, 453 — 460.

Postspaarbank di Hindia — Nederland. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 209 — 218).

Posseparbang [Postspaarbank]. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5 p. 239 — 250).

Verslag omtrent den P. T. T. dienst in N. Indië over 1920.

Besproken in: Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar p. 448 — 453.

Verslag van den Gouv. Pandhuisdienst over het jaar 1922. Batavia 1922. 2 deelen. 8o.

Wat de Opiumregie in 1921 deed tot tegengang van het opiumgebruik. (De Banier, Jrg. 14 No. 37, 38, 39; 15, 22, 29 Sept. 1922, p. 312, 322 — 323, 328 — 329).

Madat atau tjandoe. (Tjahja Hindia, Tah. ke 10, No. 13 en 14; 15 en 31 Jan. 1922, p. 198 — 200, 217 — 220).

Jaarverslag van de opiumfabriek over 1921. Weltevreden 1922. fol.

Jaarverslag Opiumregie over 1921.

Besproken in: Koloniale Studiën, Jrg. 6 deel 2 1922, p. 157 — 159.

PAUL L. HEINEMAN, De Opiumfabriek als vergeeten Staatsbedrijf. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7; 1 Apr. 1922 p. 163 — 164).

Opiumregie. (Perniagaan madat Goebornemen dalam tahun 1922). (Sri Poestaka, tah. IV No. 11, Nov. 1922, k. 258).

A. G., Instelling van den nieuwen dienst van den Mijnbouw in Ned.-Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 50, p. 1006 — 1007).

JEKA, De Indische Centrale Aanschaffingsdienst. (I. C. A.). (P. E. B. Jrg. 2 No. 41, 15 Maart 1922, p. 124 — 125).

H. D., Het Kantoor voor het Reiswezen. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 170).

Verslag der Zoutaanmaak over de jaren 1920 en 1921. Uitgegeven door het Dep. van Gouv. Bedr. in N. Indië. (Dienst der zoutregie). Weltevreden 1922. 4o.

MADRIS, Vendumeesters. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 248 — 249).

Vendumeesters, door Vendumeester. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7, 1 Apr. 1922, p. 164 — 165).

F. KRAMERS, De positie en de vooruitzichten der jongere houtvesters bij de tegenwoordige organisatie van den dienst van het Boschwezen. (Tectona, Nov. 1922).

De eindconclusies der Alkool-bestrijdingscommissie. (De Banier, Jrg. 14 No. 44 — 45; 3 en 10 Nov. 1922, p. 375 — 376, en 381 — 382).

Verslag van de Coöperatie — commissie. Weltevreden 1921.

Besproken door G[onggrijp] in: Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 244 — 250.

K., Verslag van de Coöperatie Commissie. (Alg. Landbouwweekblad in N. I., Jrg. 6 No. 37, 10 Maart 1922, p. 1382 — 1383).

J. S. VAN BRAAM, De Indische regeeringszorg voor den landbouw. (De Indische Gids XLIV No. 6, Juni 1922, p. 473 — 504).

J. H. K., Kamers van Landbouw. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 39, 24 Maart 1922, p. 1454).

UITKOMSTEN der in de maand Nov. 1920 gehouden volkstelling van Ned.-Indië. Batavia 1922. 2 deelen fol. I. Tekst, II. Tabellen.

AMIR, Djoemlah pendoedoek poelau Djawa dan Ma-doera. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 17; 15 Maart 1922, p. 275 — 276).

v. LONKHUYZEN, Prof. Treub, de Regeering en de Assistentenregeling voor Java. (Mededeelingen Bond v. Cultuurgeempl. in N. I. Jrg. 5, No. 28, p. 111 — 113, Bijlage v. Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 24, 15 Dec. 1922).

DECENTRALISATIE.

R., Het 12de Decentralisatiecongres. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 24, 16 Juni 1922, p. 915 — 924).

Het 12de Decentralisatie congres. (Onze Stem 3e Jrg. No. 13, 1 Juli 1922, p. 355 — 356).

J. J. SCHRIEKE, Atoeran-atoeran dan asas-asas pem-bagian kekoeasaan (Désentralisasi), ditambah sampai 1 April 1920. Dibahasa melajoean oléh H. A. SALIM, Weltevreden 1922. 8o.

B. TH. M., De Gewestelijke Raden. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 4, 16 Aug. 1922, p. 83 — 89).

M. DE WOLFF, De Gewestelijke Raden. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 7; 1 Oct. 1922, p. 203 — 205).

VERZAMELING Verordeningen van het Gewest Pa-soeroean. Bandoeng [1922]. Langw. 8o.

Gewestelijke BEGROOTING voor het Gewest Kedoe 1922. Magelang 1922. fol.

B., Samenwerking [van Locale Raden]. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 19 — 22, 1 Apr. — 16 Mei 1922, p. 699 — 706. 739 — 746 en 783 — 792, 823 — 831).

W., Armenzorg en Locale Raden. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 7 — 9; 1, 16, 31 Oct. 1922, p. 193 — 203, 237 — 251 en 267 — 273).

Dr. B. VRIJBURG, Overdracht van bevoegdheden van den Burg. Veearstsenijkundigen Dienst op Locale Raden. (N. I. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt, 1922, afl. 2).

VERSLAG van den toestand der Gemeente Semarang over 1920. Semarang 1922. Met pl. en tab. en Suppl. 8o.

NOTA over de hervorming van het bestuur in de groote hoofdplaatsen op Java. 2e Gedeelte: De overweging van het kampongvraagstuk te Semarang 1920 — 1921). Weltevreden 1922. fol.

G. DE RAAD, Twee Regeeringsvoorstellen [aan-gaande bezoldiging secretaris der gemeenteraden en

meerdere controle op belangrijke uitgaven door gemeen-teraden]. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 5, 1 Sept. 1922, p. 117 — 129).

R., Twee Regeeringsvoorstellen (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 6, 16 Sept. 1922, p. 166 — 170).

J. J. G. E. RÜCKERT, Hoe Semarang toch aan een Huurcommissie kwam. (Vrije Arbeid, Jrg. 2 No. 5, Mei 1922, p. 177 — 178).

12. LANDSVERDEDIGING.

A. T. H. WINTER, De verdediging van Ned.-Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 6, 8, 9; 7, 21, 28 Jan. 1922).

T. B., Het Indische Defensievraagstuk. (P. E. B. Jrg. 2 No. 42, 22 Maart 1922 p. 141 — 144).

F. TREFFERS, De huidige stand van het vraagstuk der Indische defensie. (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922 p. 657 — 662).

F. TREFFERS, Naar aanleiding van de strategische stelling van Ned.-Indië. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Apr. Afl. p. 255 — 265).

Dr. W. FEUILLETAU DE BRUYN, De verdediging van Ned. — Indië in verband met den financieelen nood der kolonie. (Koloniale Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e half-jaar, p. 386—406).

R. A., Militaire kampementen en de bezuiniging. (De Reflector, Jrg. 7 No. 10, 4 Maart 1922 p. 129—130).

B. Wisseling in het legercommando. Met 2 portr. (Indië, 6e Jrg. Afl. 21, 23 Aug. 1922, p. 342 — 344).

J. F., De toekomst van ons Indische Leger. (De Indische Post, Jrg. I No. 42, 16 Sept. 1922, p. 7).

T. B., Leger en Politie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 32, 11 Jan. 1922, p. 19 — 21).

K., Leger en Politie (P. E. B. Jrg. 2 No. 34, 25 Jan. 1922 p. 38 — 42).

F. J. P. S., Militaire of Burgerpolitie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 40, 8 Maart 1922, p. 109 — 121).

A., Leger gewapende politie. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 44, 4 Nov. 1922, p. 523 — 524).

Het Leger voor politionele doeleinden. (De Indische Post, Jrg. I No. 27; 3 Juni 1922 p. 18).

N. d. M. Het Leger niet voor politionele doeleinden. (De Indische Post, Jrg. I No. 29; 17 Juni 1922, p. 19).

REGLEMENT voor de Bereden Artillerie. Ruiterschool. Weltevreden 1922. Met 15 fig. 12o.

REGLEMENT voor de Bergartillerie. Z. pl. en j. [1922]. 12o.

REGLEMENT voor de Motor-Artillerie Weltevre-den 1922. Met fig. 12o.

Voorloopig Reglement voor de stelling Artillerie. I Het bedienen. Weltevreden 1922. 12o.

SOERAT peratoeran boewat stelling Artillerie peker-djaan pada marijam dari 17 c.M. A. Mal. Weltevreden 1922. 12o.

Voorloopig Voorschrift voor de verkennings- en den verbindingsdienst bij de Artillerie. Weltevreden 1922. 12o.

HANDBOEK voor de Stelling Artillerie Welte-vreden 1922. Met afb. 8o. Weltevreden 1922. Dengan gambar. 8o. — boeat stelling Artillerie.

LEIDRAAD voor de africhting van de paarden der Artillerie Weltevreden 1922. 12o.

REGLEMENT op de exercitiën der genietroepen. Uitgegeven op last van den Commandant van het leger. Weltevreden 1922. 12o.

EISCHEN voor de verschillende rangen bij het korps genietroepen. Groep I — III. Weltevreden 1922. 8o.

HANDBOEK betreffende de Ernstvuurwerken ten gebruike van het Magazijnpersoneel. Weltevreden 1922. 8o.

De bezoldiging der officieren [door L. Van de KAS-
TEELE]. Bandoeng 1922. 8o. (Extra bijvoegsel van het
Orgaan der Ned. Ind. Officiersvereniging (Juni — num-
mer).

A. Gelijktelling militaire pensioenen. (Vrijzinnig
Weekblad, Jrg. 5 No. 12, 25 Maart 1922, p. 137 en
No. 15, 15 Apr. 1922, p. 177).

Gelijktelling militaire pensioenen. (Vrijzinnig Week-
blad, Jrg. 5 No. 36, 9 Sept. 1922, p. 429).

S. J. AAIJ, Gelijktelling enz. (Vrijz. Weekblad, Jrg.
5 No. 39, 30 Sept. 1922, p. 463 — 464).

A. Gelijktelling militaire pensioenen. (Vrijzinnig
Weekblad, Jrg. 5 No. 42, 21 Oct. 1922 p. 503).

Dr. RATU LANGI, Opmerkingen over de militaire
Weduwen- en Weezenfondsen (Vrijzinnig Weekblad,
Jrg. 5 No. 32, 12 Aug. 1922, p. 377 — 380).

H. J. K. SCHUITENVOERDER, De splitsing van
den Topographischen Dienst en een decentralisatie op
Indisch cartographisch gebied (Indisch Militair Tijd-
schrift, 53e Jrg., Aug. 1922, p. 35 — 42).

J. V. D. WAERDEN, Een wederwoord in zake de
Topographische Inrichting. (Indisch Militair Tijd-
schrift, Jrg. 53, Oct. 1922, p. 46 — 53).

H. J. K. SCHUITENVOERDER, Nogmaals: „De
splitsing van den Topographischen Dienst enz” belicht.
(Indisch Militair Tijdschrift, Jrg. 53, Nov. 1922, p.
48 — 55).

Van en over den Topografischen Dienst: J. VAN
ROON, De richting van den Topografischen Dienst. —
PERIOIKOS, Een gevaar afgewend. (Tijdschrift van
het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap, 2e Serie, Deel
XXXIX p. 732 — 734).

Riwayat Topographische Dienst. Dengan gambar se-
bidji. (Sri Poestaka tah. IV No. 4, k. 74 — 76).

H. L. ROELFSEMA, De organisatie van den M. G.
D. in verband met de taak daarvan in het gevecht.
(Indisch Militair Tijdschrift, Jrg. 53, Dec. 1922, p. 21 —
22).

ORDER voor den Militair Geneeskundigen Dienst.
No. 1 e.v. Batavia 1922. 8o.

F. TREFFERS, Hoe moeten wij het N. I. Bataljon
reorganiseeren? (Indisch Militair Tijdschrift, Jrg. 53,
Dec. 1922, p. 12 — 16).

CATALOGUS der Bibliotheek van het Departement
van Oorlog. Weltevreden 1922. 8o.

B. D. de Vries, Luchtvaart — Materieel in Ned. —
Indië. (Indisch Militair Tijdschrift, Jrg. 53, Dec. 1922,
p. 17 — 20).

Marine Etablissement di Soerabaja, awal moelanja
dan kedjadianja sampai sekarang. Dengan gambar 4
bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 9, Sept. 1922, k. 205
— 209).

A. T. H. WINTER, De vlootwet-behandeling en de
verdediging van Indië. (De Indische Post, Jrg. I No.
26; 27 Mei 1922 p. 17).

13. MAATSCHAPPIJ. — ECONOMISCHE TOESTAND.

Methode in de koloniale economie. (Gonggrijp in de
Amsterdammer) (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel
I, p. 225 — 228 Persoverzicht).

A. R. v. O. [RAEDT VAN OLDENBARNEVELT].
De economische toestand van Java en Madoera. (Kolo-
niaal Weekblad, Jrg. 22 No. 4, 26 Jan. 1922 p. 3 — 5).

De economische toestand van Java en Madoera. (P. E.
B. Jrg. 2 No. 42, 22 Maart 1922, p. 134 — 137).

J. H. RITMAN, De economische toestand van Java
en Madoera (P. E. B. Jrg. 2 No. 45, 12 Apr. 1922, p.
170 — 173).

Mr. M. W. F. TREUB, De tegenwoordige toestand
in Ned. — Indië. (Revue Economique Internationale,
Juni 1922).

De economische toestand in Indië in 1921. (Econ.-Sta-
tist. Berichten, 7e Jrg. No. 348, 30 Aug. 1922, p. 759).

Mr. H. A. N. BLUETT, Report on the economie
situation of the Neth. East Indies to March 1922. Lon-
don 1922. 8o.

Besproken in Koloniale Studien, Jrg. 6, 1922, 2e
halfjaar, p. 443 — 448.

Een Engelsch rapport omtrent Ned. — Indië. (Van
Mr. Bluett uitg. door het Dep. of Overseas Trade). (De
Indische Gids XLIV No. 9, Sept. 1922 p. 811).

B., De economische toestand van Ned. Oost — Indië
gedurende de jaren 1920 en 1921. [Uit Report Mr. H. A.
N. Bluett]. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7
No. 21, 22; 24 Nov., 1 Dec. 1922, p. 1020 — 1024, 1079 —
1083).

Geen economisch verval. (Interview E. A. Zeilinga
Az. in Indische Post). (De Indische Gids XLIV No. 3,
Maart 1922 p. 263 — 265).

H. E. WEITKAMP, Eenige economische vraagstuk-
ken uit de suikerindustrie. (Alg. Landbouwweekblad
voor N. I. Jrg. 7 No. 14; 6 Oct. 1922 p. 658 — 661).

Het rapport der Suiker-enquête — commissie. (De
Taak, Jrg. 5 No. 246, 22 Apr. 1922, p. 1049 — 1051).

Verslag van de Suiker-enquête commissie 1921.
Besproken door G[ONGGRIJP] in: Koloniaal Tijd-
schrift, Jrg. 11, 1922 p. 126 — 132).

De invloed der suikerindustrie op de economie van
de desa. (De Taak, Jrg. 5, No. 248, 6 Mei 1922, p.
1078 — 1079).

R., A. SOEROHADINEGORO. Regent van Magetan,
„Mardipoerno”. Met 2 afb. (Alg. Landbouwweekblad v.
N. I., Jrg. 6 N 30; 20 Jan. 1922, p. 1158 — 1162).

W. HUENDER, Overzicht van den economischen
toestand der inheemsche bevolking van Java en Madoe-
ra s'-Gravenhage 1921. 8o.

Besproken door Prof. Mr. J. E. KIELSTRA in: Tijd-
schrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, p. 66; door Z. in:
Indologenblad, Jrg. 13 No. 5, 21 Jan. 1922 p. 44; door
E. V. H. in:

Indische Gids XLIV No. 2, Febr. 1922. 190 — 191;
door K. W. L. BEZEMER in: Ned. Indië Oud en Nieuw,
Jrg. 6 No. 12, Apr. 1922, p. 383 — 384; door L. VAN
VUUREN in Econ. — Statist. Berichten, Jrg. 7 No.
330. 26 Apr. 1922 p. 386 — 388; door prof. A. TE WE-
CHEL in: De Economist Jrg. 71, 1922, p. 806; in Ned.
— Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12, Apr. 1922, p.
383 — 384; in Nieuw — Indië Jrg. I No. 5, Mei 1922, p.
161 — 163; door J. H. RITMAN in: Archief voor de
Suikerindustrie in N. I. Jrg. 30, 1922, deel I, p. 262
— 278 en 364 — 365.

D. N., Prijaji en tani. — De Inlandsche volksgrondslagen enz. (De Indische Post, Jrg. I No. 18, 1 Apr. 1922, p. 12).

S., Geschiedenis van welvaart II. Is de Inlandsche landbouwer vrije boer? III. Sawahs tegen wil en dank. (De Taak, Jrg. 5 No. 231 en 236; 7 Jan. en 11 Febr. 1922).

L. VAN DER HOEK, De particuliere landerijen in de residentie Batavia (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 14 — 33).

De agrarische kwestie. [30 punten van Hr. Koesoemo Oetoyo]. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5, 14 Jan. 1922 No. 2, p. 17 — 19).

E. SCHMULLING, Een woord over ruilverkaveling en hare betekenis voor Java. (Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 183 — 187).

ARBEID.

M. A. J. KELLING, Over arbeid en arbeiders in Ned. Oost — Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 33, 15 Juli 1922 p. 3).

W. LUBBERINK, Koloniale arbeidsproblemen. (De Vrijheid, 18 Jan. 1922).

W. H. VAN DER HAAS, Het Indisch arbeidsvraagstuk. (De Indische Gids XLIV No. 5, Mei 1922 p. 407 — 411).

Bemiddeling bij arbeidsgeschillen in Indië. (Koloniaal Studien, 1922, Jrg. 6 deel I, p. 90 — 92).

Verbetering van de arbeidstoestanden op de cultuurondernemingen. (Uit Kol. Studien). (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 30; 20 Jan. 1922, p. 1174 — 1176).

T. OTTOLANDER, De wenschelijkheid en mogelijkheid van een officiëlen rustdag op de bergcultuurondernemingen (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 7 No. 1, 7 Juli 1922 p. 1 — 6).

J. H. K. Jr. De Zondagsrust. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. Indië, Jrg. 7 No. 4, 28 Juli 1922, p. 136 — 138).

Gebrek aan Arbeidskrachten. (Joh. Windius in Bat. Nbl.). (De Indische Gids XLIV No. 2, 1 Febr. 1922, p. 177 — 178).

N. J. KOOLEMANS BEYNEN, Volkgebrek en arbeidscontracten. (Archief voor de Suikerindustrie in N. I. Jrg. 30, 1922, Deel I, p. 807 — 811).

Kpt. L. H. C. HORSTING, Koelie — contracten. (De Indische Post, Jrg. I No. 14, 4 Maart 1922, p. 22).

VERSLAG omtrent de koeliemoeilijkheden in de haven van Soerabaja gedurende Aug. — Sept. 1921, gepubliceerd door de Handelsvereniging te Soerabaja. Soerabaja 1922. Met tab. 8o.

Vrouwenarbeid onder de Indo — Europeesche bevolking van Indië. (Maandbulletin van het Nat. Bureau voor Vrouwenarbeid).

Overgenomen in: De Indische Gids XLIV No. 2, Febr. 1922, p. 182 — 183.

WERKLOOSHEID.

De Malaise. (De Taak, Jrg. 5 No. 242, 25 Maart 1922, p. 1001 — 1003).

De wijkende malaise. (De Taak, Jrg. 6 No. 273, 13 Dec. 1922, p. 1337 — 1358).

V. LONKHUIJZEN, De tijd rijpt. [Werkeloosheidsverzekering enz.] (Mededeelingen Bond v. Cultuurgeem-

pluyeerden, Jrg. 5 No. 14 p. 42, Bijlage, Alg. Landb. Weekblad, Jrg. 7 No. 9, 1 Sept. 1922).

De Werkloosheid en het Kantoor van Arbeid. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. — Indië. Jrg. 7 No. 8, 25 Aug. 1922, p. 175 — 376).

De werkloosheid. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 7 No. 9, 4 Sept. 1922, p. 431 — 434).

F. van PESSI, Werkeloosheid in Indië. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 38, 21 September 1922 p. 1 — 2).

J. A. L., Inlandsche werkloosheid. (De Indische Post Jrg. I No. 45, 7 Oct. 1922, p. 3).

S. KALFF, Europeesch pauperisme in Indië. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 573 — 585).

De omvang der werkeloosheid onder Europeanen. (Ned. Indisch Kubbertijdschrift, Jrg. 6 No. 20, 1 Jan. 1922).

Is een werkkring in Indië nog aan te bevelen in Nederland? (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. Indië, Jrg. 7 No. 6, 11 Aug. 1922 p. 250 — 259. en No. 7, 18 Aug. 1922 p. 299 — 302).

Is een werkkring in Indië nog aan te bevelen? (vervolg). (Orang Peladang Juli 1922).

Europeesche boeren in Indië. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 15, 13 Oct. 1922, p. 842 — 846).

V. L., Hollandsche boeren op Java (slot). (Neerlandia, Jrg. 26 No. 1, Jan. 1922, p. 8).

JOH. LANGHOUT, Wat Ned. — Indië noodig heeft? [Stoere werkers]. (Koloniaal Weekblad Jrg. 22, No. 22, 1 Juni 1922, p. 1 — 3).

De kolonisatie-proeven. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 7 No. 9, 1 Sept. 1922, p. 424 — 431).

J. P. KOSTER, Javaansche emigratie naar de buitengewesten (Koloniaal Studien, 1922, Jrg. 6 Deel I, p. 40 — 45).

D. N., Grooter Java. [Emigratie naar Nieuw-Guinea]. (P. E. B. Jrg. 2 No. 39, 1 Maart 1922, p. 102 — 105).

WINSTDEELING.

G. GONGGRIJP, Winstdeeling bij de suikerindustrie op Java. Amsterdam 1921. 8o.

Besproken door Prof. Mr. J. C. KIELSTRA in: De Economist 1922 p. 162; door Mr. A. W. HARTMAN in: Econ. — Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 323, 8 Maart 1922 p. 207 — 210; door J. TH. P. B. [PETRUS BLUMBERGER] in: Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 135 — 139;

Winstdeeling. (Indologenblad, Jrg. 13 No. 10, Aug. 1922, p. 78 — 80).

Winstdeeling in de Suikerindustrie (De Indische Post, Jrg. I No. 23, 6 Mei 1922, p. 1).

S. BASTIAANS, Winstdeeling en winstaandeelkassen. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 374 — 401).

De winstaandeelkassen op de samenkomst der Indische Landbouwtechnici. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 42, 14 Apr. 1922, p. 1574 — 1576).

A., Winststaandeelkassen. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 18, 6 Mei 1922, p. 209 — 213).

Andermaal de winstaandeelkassen. (Java Post, 23 Dec. 1921).

K. DIJKEMA, De winstaandeelkassen. (De Banier 1922).

Besproken in: De Indische Gids XLIV No. 1, Jan. 1922 p. 73 — 74.

De winstaandeelkassen. (Paul Bourdarie en Marcel Barrière in Le Monde Nouveau. (De Indische Gids XLIV No. 4, Apr. 1922, p. 361 — 364).

Staatssocialisme in Ned. — Indië (Marcel Barrière in „Le Monde Nouveau” over winstaandeelkassen). (De Indische Gids XLIV No. 4, Apr. 1922 p. 368 — 369).

D. J. DIBBETZ, Participatie in de winst van landbouwondernemingen. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 44, 28 Apr. 1922, p. 1627 — 1628).

SERIUS, Participatie in de winst van Landbouwonderneming. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 35; 24 Febr. 1922, p. 1301).

DIBBETZ, Participatie in de winst van Landbouwondernemingen. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 33, 10 Febr. 1922, p. 1246 — 1248).

C. J. DIXON, The development of the social movement in the Dutch East Indies. (Commercial Holland, Jan. 1922).

G. VAN BEMMEL, Lezing over ontstaan en groei der vakbeweging ... Weltevreden 1922. 80. (Vereeniging van hogere ambtenaren bij de Landskantoren in N. I.).

G. VAN BEMMEL, Lezing over de verhouding der vakorganisaties tot de overheid, op de Jaarvergadering van den Bond van ambtenaren en beambten bij den P. T. dienst Weltevreden 1922. 80.

Mr. M. W. F. Treub over den Ondernemersraad voor Ned. Indië. (De Indische Gids XLIV No. 2, 1 Febr. 1922, p. 168 — 171).

N. VIJLBRIEF, Een en ander over het vakorganisatiewezen, 2e tienduizend tal. Soerabaja [1922]. 80.

A. DUBOIS, Het 25 — jarig bestaan der Vereeniging van Bouwkundigen in Ned. Indië. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 448 — 449).

Inlandsche Cooperatie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 51, 24 Mei 1922, p. 241 — 243).

Koperasi. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 116 — 133).

STAD — EN WONINGBOUW.

Ir. L. H. KOOYKER, Stedenbouw in de tropen, Lezing gehouden 7 Dec. 1921 voor de afd. Bandoeng van den P. E. B. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift Jrg. 25, 15 Apr. 1922, p. 126 e.v.).

K., Indische stedenbouw. (P. E. B. Jrg. 2 No. 38 — 42, 22 Febr. — 22 Maart 1922, p. 85 — 88, 99 — 102, 111 — 113, 121 — 124, 137 — 139).

VOLKSHUISVESTINGSCONGRES Semarang 15 — 17 April 1922 [gehouden door de] Sociaal Technische Vereeniging. Programma [en 8 Preadviezen]. Met pl. —, afb., bijlagen. 80.

1 en 2. F. C. FRUMAN en GERH. JOBST, De stedenbouwkundige zijde van het volkshuisvestingsvraagstuk.

3. THO. KARSTEN, De woning. Technisch-architectonische zijde.

4. H. MACLAINE PONT, Bijdrage tot de oplossing van de technische moeilijkheden speciaal voor den inlandschen bouw.

5 en 6. J. T. BETHE en J. J. VAN LONKHUYZEN, De hygienische zijde.

7 en 8. H. HEETJANS en D. J. A. WESTERVELD, De sociaal-politieke zijde.

Ir. A. PLATE, De prae-adviezen, uitgebracht voor het Volkshuisvestingscongres te Semarang 5 — 18 Apr. 1922. (De Ingenieur, Jrg. 37 No. 26, 1922, p. 501 — 506).

VERSLAG [van het] Volkshuisvestingscongres 1922. Semarang 1922. Met 10 afb. 80. (Sociaal — Technische Vereeniging).

Prof. WOLFF SCHOEMAKER, Volkshuisvestings — Congres te Semarang. (De Indische Post, Jrg. I No. 21 en 22; 22 en 29 Apr. 1922).

Ir. W. J. BURCK, Het volkshuisvestingscongres te Semarang. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 33, p. 645 — 649).

T. E., Het Volkshuisvestingscongres. (P. E. B. Jrg. 2 No. 44, 5 Apr. 1922 p. 163 — 166).

Het Volkshuisvestings — Congres. (De Taak, Jrg. 5 No. 244, 8 Apr. 1922, p. 1025 — 1027 en No. 245, 15 Apr. 1922 p. 1039).

T. KARSTEN, Het Woningcongres. (De Taak, Jrg. 5 No. 247, 29 Apr. 1922, p. 1061 — 1063).

R., Het Volkshuisvestingscongres, gehouden 15 — 17 Apr. te Semarang (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 21, 1 Mei 1922, p. 777 — 783).

Kongres kedjaman ra'jat (Kongres voor de Volkshuisvesting). Dengan gambar 2 bidji. (Sri Poestaka, tab. IV No. 6, Juni 1922, k. 141 — 142).

Volkshuisvestingscongres 1922 der Sociaal-Technische vereeniging (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 235 — 236).

Congres voor Volkshuisvesting. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 22, 56, 195).

Conclusies Volkshuisvestingscongres. (P. E. B. Jrg. 2 No. 50, 17 Mei 1922, p. 230 — 231).

R[UCKERT]. Gevolgen van het Volkshuisvestingscongres. (Locale Belangen, Jrg. 10 Afl. 11, 1 Dec. 1922 p. 330 — 332).

Volkshuisvesting, door Arts. (P. E. B. Jrg. 2 No. 31, 4 Jan. 1922, p. 4 — 5).

Ir. H. MACLAINE PONT, Volkswoningbouw, Rede. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 351 — 355 en 378 — 383).

R., Het woningvraagstuk en betonhuizen. (De Indische Post, Jrg. I No. 26; 27 Mei 1922, p. 23).

WI LYHAUFEN, Snelwoningbouw in Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 18, 1 Apr. 1922 p. 17).

J. F. H. A. LATER, Het Woningvraagstuk en de huurbepalings. Met naschrift van L. en noot van Red. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 17, 1 Maart 1922, p. 603 — 612).

R., Iets over gemeentelijken woningdienst in Indië. Met 6 afb. [van Tjihapit, Bandoeng]. (Indië, 6e Jrg. Afl. 24, 13 Sept. 1922, p. 380 — 387).

J. F. BECKMAN, Het Indische woonhuis. (De Indische Post, Jrg. I No. 20, 15 Apr. 1922, p. 2).

Inlandsche woningbouw. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 326 — 327).

N [Prof Dr. A. W. NIEUWENHUIS], Huisvesting in Indië I e.v. (Indië Jrg. 6 No. 1 e. v.; 5 Apr. — Dec. 1922).

14. NIJVERHEID.

Adresboek voor de Ned. Indische nijverheid. Uitgave van de Afd. Nijverheid van het Departement van Landbouw enz. Weltevreden (1921). 80.

Besproken door A. R. v. O. in: Koloniaal Weekblad Jrg. 22 No. 7 16 Febr. 1922, p. 3 — 4.

HANDEL, Nijverheid en Industrie in Ned. — Indië. Uitgave Bureau „India Semper Florens.” Afl. 1 — 16. Weltevreden 1922. Met afb. 40.

1. De Javasche Bank [door A. B. COHEN STUART].
2. Ned. — Indische Staatsspoor- en Tramwegen [door B. L. M. C. PERQUIN].
- 3-4. Ned. Tel. Mij. Radio-Holland en A. N. E. T. A. [door C. VAN DE KAMER].
5. Het Marine Etablissement Soerabaja [door P. C. COOPS].
6. N. V. Machinefabriek „Braat,” Soerabaja.
7. N. V. Handelmaatschappij v/h H. Jenne en Co, Welt. [door L. R. S.]
8. Hollandsche Aanneming Mij, Soerabaja.
9. Carl Schlieper, Batavia, Soerabaja e.e.
10. Ned. Indische Jaarbeurs [door S. A. REITSMA].
11. Het bedrijf der Drukkerij Albrecht en Co, Weltevreden.
12. N. V. Automobiël Import Mij. Welt.-Bandoeng.
13. N. V. Ned. Ind. Metaalwaren en Emb. fabrieken, Malang.
14. N. V. H. D. Mac Gillavry, Ambarawa.
15. Van Arcken & Co., Welt.
16. Bouwkundig Kantoor Reyerse en de Vries, Welt.

B., Staats-of Particuliere Exploitatie. (P. E. B. Jrg. 2 No. 49 — 50; 10 en 17 Mei 1922, p. 224 — 226 en 233 — 236).

W. VAN BRAAM, Gouvernementsbedrijven. (Koloniaale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I, p. 292 — 313).

A. D. VOLLEGRAAF, Gedachtenwisseling Gouvernementsbedrijven. (Koloniaale Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 248 — 252).

P. J. WILLEKES MACDONALD, Bedrijfszekerheid in Indië. (De Vrijheid 7 Juni 1922).

NIJVERHEIDSBEVORDERING.

Ir. J. VAN DER WAERDEN, Nijverheidsbevordering in Ned. — Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 40 — 41, p. 800 — 803, 814 — 817).

Besproken door G. J. GOEDHART in: Studenten-weekblad Minerva van 20 Oct. 1922.

Nijverheidsbevordering van Regeeringswege in N. I. (P. E. B. Jrg. 2 No. 44, 5 Apr. 1922 p. 167 — 168).

Dr. A. W. K. DE JONG, Practische ervaringen op het gebied der Nijverheidsbevordering van Regeeringswege in Ned. Indië. Voordracht, (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 11 en 12; 17 en 24 Maart 1922, p. 169 — 171. 183 — 185).

Bevordering der inheemsche fabrieksnijverheid. (P. E. B. Jrg. 2 No. 32; 11 Jan. 1922 p. 15 — 18).

K., Bevordering der inheemsche nijverheid. (P. E. B., Jrg. 2 No. 37, 15 Febr. 1922, p. 73 — 75).

Tweeërlei over industrialisatie. (De Taak. Jrg. 5 No. 248, 6 Mei 1922, p. 1073 — 1076).

Jhr. J. C. REIGERSBERG VERSLUYS, De Indische regeering en de Ned. industrie. (Tijdschrift Maatschappij voor Nijverheid, December 1921).

JAARBEURS.

S. A. REITSMA, Wat is een jaarbeurs? (De Indische Post, Jrg. I No. 38, 19 Aug. 1922, p. 7).

De Indische jaarbeurs. (De Indische Post, Jrg. I No. 27; 3 Juni 1922, p. 1).

Richtlijnen voor het Indische Jaarbeurswezen. (Indië, 6e Jrg. Afl. 31, 31 Oct. 1922, p. 485 — 497).

S. A. REITSMA, De Bandoengsche Jaarbeurs. Met 5 portr., 16 afb. en 1 plattegrond. (Indië, 6e Jrg. Afl. 5, 3 Mei 1922, p. 67 — 88).

Op den omslag: De Tweede N. I. Jaarbeurs.

S. A. REITSMA, Richtlijnen voor het Indische Jaarbeurswezen. (De Indische Post, Jrg. I No. 40, 2 Sept. 1922, p. 20).

S. A. REITSMA, Het karakter der Bandoengsche Jaarbeurs. (De Indische Post, Jrg. I No. 39, 26 Aug. 1922, p. 2).

NED. IND. JAARBEURS, Bandoeng [door S. A. REITSMA]. Weltevreden [1922]. Met 13 afb. 40. (Handel, Nijverheid en Industrie in Ned. Oost — Indië Afl. 10).

R. Het karakter der Bandoengsche Jaarbeurs. (Indië, 6e Jrg. Afl. 37, 13 Dec. 1922, p. 597 — 599).

Jaarbeurs Bandoeng. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 335).

CATALOGUS van de inzendingen op de 3e Ned. Indische Jaarbeurs te Bandoeng van 18 Sept. tot 8 Oct. 1922. Met plattegrond en pl. 80.

J. F., Jaarbeurs-interview. (De Indische Post, Jrg. I No. 45, 7 Oct. 1922, p. 14).

W. GRAADT VAN ROGGEN, Jaarbeursversplintering — ook in Indië. (In - en Uitvoer, 25 Oct. 1922).

W. GRAADT VAN ROGGEN, Jaarbeurskroniek. (In-en Uitvoer, 6 Dec. 1922).

T. H. De Landbouw op de derde Jaarbeurs te Bandoeng. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 13 — 14, 29 Sept., 6 Oct. 1922 p. 629 — 636, 670 — 671).

Ned. Indië op de [Ned.] Jaarbeurs. (Uit de Tel.). (Koloniaale Studiën 1922, Jrg. 6 Deel I, p. 237 — 238).

Ned. Indische Afdeeling op de Jaarbeurs van 4 — 9 Sept. 1922 te Utrecht (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 35; 1 Sept. 1922, p. 594).

Passar Gambir. Met 5 afb. (De Reflector Jrg. 7. No. 36, 2 Sept. 1922 p. 553 — 555).

Pasar Gambir 1922. Dengan 2 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 29; 15 Sept. 1922, k. 450 — 452).

VERSLAG van de Commissie belast met de regeling van de Sekaten Ehe 1852 (1921). Solo [1922]. Met 15 foto's en 1 plattegrond. 80.

v.d. M., Indië op de Nederlandsche tentoonstelling te Kopenhagen I Met afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 28; 11 Oct. 1922, p. 444/449).

J. KONING, Uit mijn dagboek. VI: Indische tentoonstelling te Scheveningen. Met 4 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 50, 29 Juli 1922 p. 984 — 985).

J. v. H., Textielindustrie in Indië. (Archief voor de Suikerindustrie in N. I., Jrg. 30, 1922, Deel I p. 379 — 381).

Textielindustrie in Indië. (Uit Tijdschrift van de Maatschappij voor Handel en Nijverheid). (De Indische Gids, XLIV No. 5, Mei 1922, p. 445).

Peroesahan soetera di Hindia Belanda (Sri Poestaka tah. IV No. 2 k. 42 — 43).

Verffabrieken in Ned. Indië (Alg. Landbouwweekblad in N. I. Jrg. 7 No. 22; 1 Dec. 1922, p. 1102 — 1103).

Ir. A. GUYOT van der HAM, Briketteering van Indische steen- en bruinkolen. Voordracht De Ingenieur, 8 Juli 1922).

R., Van briketten, kolen en nog wat. (De Taak, Jrg. 5 No. 232, 14 Jan. 1922, p. 886 — 887).

De fabriek van de Rhein-Elbe — Union te Cheribon. Met 4 afb. (De Reflector Jrg. 7 No. 48, 25 Nov. 1922 p. 742 — 743).

Ir. L. K., Stinnes in Cheribon (De Indische Post, Jrg. I No. 16, 18 Maart 1922, p. 26).

Pabriek Djerman di Hindia. Dengan 4 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10 No. 36, 30 Dec. 1922, k. 568 — 569).

H. Ch. G. J. VAN DER MANDERE, De suikerindustrie op Java, hare geschiedenis en ontwikkeling. Vervolg. Met afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 9, 10, 13, 22 — 28, 35, 41; 31 Mei — 29 Nov. 1922, p. 143|150, 159|165, 210|211, 349 357, 365|371, 390|391, 399|406, 421|423, 437, 450|455, 566|567).

J. H. R., Suikerfabrieken in het verleden. Met 3 afb. (Het Indische Leven Jrg. 4 No. 10, 21 Oct. 1922 p. 194 — 195).

Dr. H. C. Prinsen Geerligs, De suikerindustrie op Java. Met 10 afb. (Ned. Indië Oud & Nieuw, 7e Jrg. Afl. 4, Aug. 1922, p. 101 — 110).

Ir. C. A. de JONGH, Geschiedenis van de petroleum-industrie op Java (De Mijn-Ingenieur, Juli 1922).

Die Petroleumgewinnung Nederl.-Indiens. (Deutsche Wacht, Jrg. 8 No. 11, Nov. 1922 p. 12).

C. F. STORK, Indië en de Nederlandsche metaal-nijverheid. (De Indische Post, Jrg. I No. 42, 16 Sept. 1922, p. 3).

LOODSMANNETJE [pseud], Proeven van oude gietkunst te Batavia. Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 14, 1 Apr. 1922 p. 195 — 196).

M. WIRJOMARTONO. Sekoel djagoeng. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jaarg. V. p. 109 — 114).

JASEUR, Stoere werkers. (P. E. B. Jrg. 2 No. 34, 25 Jan. 1922; p. 42 — 43).

R., De dakbedekking der toekomst [procédé Bergsma]. Met 1 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 33, 15 Nov. 1922, 524 — 526).

Onbrandbaar materiaal (Procédé Bergsma). (De Indische Post Jrg. I No. 20, 15 Apr. 1922, p. 17).

15. HANDEL.

A. B. WENTING, Handel- en Verkeerskaart van de Ned. Bezittingen in O. Indië. Schaal 1: 2 500 000. Amsterdam.

Besproken door S. VAN VALKENBURG in: Tijdschrift v. h. Kon. Ned.

Aardrijksk. Gen. 2e Serie, deel XXXIX p. 524 — 525.

Graficken — atlas, uitgegeven door de Afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut te Amsterdam. — Niet verschenen.

Besproken door W. E. B. in Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 67.

REPORT on Commerce, Industry and Agriculture in the Neth. East Indies during 1920. Buitenzorg 1922. 8o maj. (Departement van Landbouw enz.).

Een Engelsch handelsrapport over Indië. (Uit N. R. Ct. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 41, 14 Oct. 1922, p. 492 — 493).

Statistiek van den handel en de in — en uitvoerrechten over het jaar 1921 Weltevreden 1922. 4°.

Prof. Mr. J. C. KIELSTRA, De Oost-Indische handel. (De Indische Post, Jrg. I No. 9, 28 Jan. 1922, p. 13).

W. DE COCK BUNING, Handelscommissarissen voor Ned. — Indië. (Econ. Statist. Berichten, Jrg. 7 No. 314, 4 Jan. 1922, p. 4 — 6).

W. DE COCK BUNING, Handelscommissarissen voor Ned. — Indië. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 8, 25 Febr. 1922, p. 94 — 98).

J. U. M., Handelscredieten. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 10, 15 Oct. 1922, p. 184 — 185)

De uitvoer van Java en Madoera. (Korte Berichten v. Landbouw, 1922, 60 Maart (slot).

De uitvoer van Java en Madoera gedurende 1921. (Korte Berichten voor Landbouw enz. Jrg. 12 No. 9 en 10; 2 en 9 Maart 1922, p. 65 en 74).

De uitvoer van Java en Madoera gedurende 1921. (De Indische Mercur, Jrg. 45, No. 22; 2 Juni 1922, p. 356).

Voorloopige statistiek van den in — en uitvoer van Java en Madoera gedurende ... de eerste elf maanden van 1922. (Korte Berichten voor Landbouw, Jrg. 12 No. 51 — 52, 23 — 30 Dec. 1922).

De Indische goederenhandel. (In — en Uitvoer, 7 52, 31 Mei 1922 p. 261 — 264).

De Indische goederenhandel. (In — en Uitvoer, 15 Nov. 1922).

De Indische goederenhandel. (In — en Uitvoer, 7 Juni en 15 Nov. 1922).

Jaaroverzichten van den handel in koloniale producten. 1921. Bijvoegsel van „De Indische Mercur.” Amsterdam 1922. fol.

G. J. WIGGERS, The produce trade in the Dutch East Indies before, during and after the war. (Sluyters' Monthly. Vol. 3 No. 1 and 5, Jan. and May 1922 p. 23 — 25 and 450 — 456).

Engelsche handelsbelangen in Ned. — Indië. (De Indische Mercur, Jrg. 45, No. 21; 26 Mei 1922, p. 344).

B. Uitbreiding van de handelsbetrekkingen tussen Ned.-Indië en Australië. Met 2 afb. [van Monstertentoonstelling te Buitenzorg]. (Indië, 6e Jrg. Afl. 3, 19 Apr. 1922 p. 40 — 43).

W., Het bezoek van de West-Australische handelsdelegatie aan Bandoeng, 30 Nov. 1921. Met 1 afb. (Indië, Jrg. 5 No. 43, 25 Jan. 1922, p. 694 — 697).

Handelsbetrekkingen tusschen Java en de Stille — Zuidzee-eilanden. (Korte Berichten v. Landbouw enz. Jrg. 12 No. 3, 19 Jan. 1922, p. 23).

De buitenlandse handel van Japan met Ned. — Indië gedurende het 1e halfjaar van 1922. (Korte Berichten voor Landbouw enz., Jrg. 12 No. 40. 5 Oct. 1922, p. 314).

J. H. RITMAN, Uitvoer van Java-suiker naar Europa. [Naar aanleiding van W. Freundlich in dol. stred. VI. 2e d. No. 4). (Koloniaal Studiën, Jrg. 6 1922, deel 2, p. 252 — 255).

A. M. W. VAN RENESSE, De beteekenis van Tandjong Priok als haven voor den wereldhandel (met havenplan). (Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 385 — 394).

A. M. W. VAN RENESSE, The commercial importance of Semarang. With 7 illustr. (Sluyters' Monthly. Vol. 3 No. 5, May 1922 p. 343 — 348).

Singapore en Ned. — Indië gedurende 1920. (Korte Berichten voor Landbouw enz. Jrg. 12 No. 15, 13 Apr. 1922, p. 114 — 118).

De handel van Ned. — Indië in benzoë. (Korte berichten voor Landbouw enz., 1 Sept. 1922).

Rotting gedurende 1921. (Handelsberichten, 31 Aug. 1922).

De invoer van textielgoederen gedurende 1921 op Java en Madoera. (Handelsberichten, 3 Aug. 1922).

W. FREUNDLICH, Indië en de wereldcrisis. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 34 — 42).

Th. LIGTHART, De invloed der malaise op den handel in Inlandsche producten. (Koloniaal Studiën, Jrg. 6, 1922, deel I, p. 1 — 20).

Overgenomen in: Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 37, 10 Maart 1922, p. 1383 — 1391.

Kanttekeningen hierop door A. J. KOENS in: Koloniaal Studiën, 1922, Jrg. I p. 221 — 224.

TH. LIGTHART, De invloed der malaise op den handel in Inlandsche producten (Uit Koloniaal Studiën). (Onze Stem 3e Jrg. No. 8, 16 Apr. 1922, p. 205).

Carl Schlieper. Batavia, Semarang, Soerabaya u.s.w. (Deutsche Wacht Jhrg. 8 No. 10, Oct. 1922 p. 25 — 28).

Uit den Indischen Boekhandel. J. F., Een protest uit den Boekhandel. (De Indische Post, Jrg. I No. 27; 3 Juni 1922, p. 1 en 2).

CATALOGUS. De Handelsvereniging te Soerabaja, opgericht 13 Dec. 1851. Catalogus van in de Boekrij aanwezige Boekwerken, Tijdschriften, Vlagschriften, Verslagen .e.a.g. Bijgewerkt tot 1 Juni 1922. Z, pl. 1922. 80. Op den omslag: Boekenlijst van de Handelsvereniging te Soerabaja.

16. VERKEER.

O. KAMERLINGH ONNES, De gewijzigde positie van Ned. — Indië in het wereldverkeer en de voorlichting hier te lande. (Indisch Genootschap, Vergadering van 24 Febr. 1922, p. 25 — 27).

Dr. J. C. KIELSTRA, Die niederländischen Kolonien in Süd — Ostasien im Weltverkehr. (Kieler Vorträge gehalten im wiss. Klub des Instituts für Weltwirtschaft und Seeverkehr an der Univ. Kiel).

INDOFIEL, Hoe lokken wij het Vreemdelingenverkeer? [Hotels]. (De Indische Post, Jrg. I No. 26; 27 Mei 1922, p. 7).

SPOOR EN TRAM.

De Ned. Indische spoorwegen. (Koloniaal Studiën, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 414 — 421).

VERSLAG betreffende het Spoor- en Tramwegwezen in Ned. — Indië. Tekst over 1919; Statistieken over 1918 (5e Verslag). Bandoeng 1922. Met kaarten. 80.

Voorloopig VERSLAG van de Staatsspoor- en Tramwegen in Ned. — Indië over het jaar 1921. Weltevreden 1922. 80.

AFSTANDSWIJZER, Staatsspoorwegen op Java, Uitgave van 1 April 1922. Batavia 1922. Met 2 tab. 80.

ADVIEZEN inzake de voorontwerpen van den ombouw van den spoorweg ter hoofdplaats Bandoeng en de ... door de Regeering genomen beslissing overeenkomstig het Rapport van den Raadgevenden Ingenieur A. G. A. van Eelde, Weltevreden 1922. Met 6 kaarten. 80.

Pemboekaan djalan keréta api Solo-Wonogiri. 2 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10 No. 36, 30 Dec. 1922, k. 562).

W. J. GIEL, Uit het tramgebied op Java. Met 5 afb. (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. Jan. 1922, p. 275 — 280).

WEGEN.

GRÜNBERG, WEGEN. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 15, 1 Febr. 1922, p. 544 — 548).

J. W. DUYS, Wegen. (Locale Belangen, Jrg. 9 Afl. 18, 16 Maart 1922, p. 645 — 651).

Ir. A. GRÜNBERG, Een causerie over wegen. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 245 e. v.).

Het wegencongres. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 109 en 157).

H. W. JONKHOFF, Het mechanisch transport in verband met het wegeenvraagstuk in Ned. — Indië. Met 1 pl. (Waterstaatsingenieur, 10, Jrg. 1922, p. 66, 122).

Ir. H. W. JONKHOFF, Het mechanisch transport in verband met het wegeenvraagstuk in Ned.-Indië, Voordracht ... (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 8, 31, 46).

Het mechanisch transport in verband met het wegeenvraagstuk in Ned. — Indië, (Vervolg Sportblad, Jrg. 14, 1922, p. 9 31, 59).

Dr. Ir. W. B. PETERI, De Indische wegen en de mechanische tractie. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 355 e. v.).

Jonkhoff's Tractortrein op luchtbanden voor onverharde wegen. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 13, 29 Sept. 1922, p. 613 — 614).

Ir. W. C. D. HAARMAN, „Beschadiging van wegen“. (De Indische Post, Jrg. I No. 39; 26 Aug. 1922 p. 3).

JUAN MORENO, Per tuf van Batavia naar Bandoeng. (De Indische Post, Jrg. I No. 14, 4 Maart 1922, p. 15).

RADIO-TELEGRAAF.

Prof. ir. C. L. VAN DER BILT, De radio-verbinding Indië — Nederland. (De Ingenieur, Jrg. 37 No. 2, 1922, p. 38).

Dr. ir. C. J. de Groot, De radio-verbinding Indië — Nederland. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 32, 13 Aug. 1922 p. 627 — 636).

W. F. EINTHOVEN, Voordracht over: De radio-telegrafische verbinding Indië — Holland. [in de] Ned. Afd. der N. I. Mij. Nijv. en Landbouw. (De Indische Mercurius, Jrg. 45 No. 7, 17 Febr. 1922, p. 97 — 99).

Het groote radiostation bij Bandoeng. Met 6 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 41, 27 Mei 1922 p. 812 — 813).

Het groote radiostation bij Bandoeng. Met 2 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 21, 27 Mei 1922 p. 668).

Radio — Malabar. (De Taak, Jrg. 6. No. 270, 11 Nov. 1922, p. 1320 — 1321).

POST- TELEGRAAF- EN TELEFOONGIDS voor Ned. — Indië, 26e Jaarg. 1922. Weltevreden 1922. 80.

LUCHTVAART.

J. CROISSET VAN UCHELEN, Indië en Luchtvaart. (De Indische Post, Jrg. I No. 44, 30 Sept. 1922, p. 18).

C. J. SNIJDERS, Het luchtverkeer in Ned. — Indië. (De Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922, p. 1057 — 1068).

Het luchtverkeer een levensbelang voor den Indischen Archipel. (Indië, 6e Jrg. Afl. 38, 20 Dec. 1922, p. 610 — 612).

Inwijding van het nieuwe vliegveld te Andir bij Bandoeng. Met 3 afb. (De Reflector Jrg. 7 No. 11, 11 Maart 1922 p. 145 — 147).

Het verschrikkelijk vliegongeluk te Antjol. Met 9 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 48, 15 Juli 1922 p. 950 — 951).

Het vreeselijk vliegongeluk te Antjol Met 6 afb. en 4 portr. (De Revue, Jrg. 2 No. 28, 15 Juli 1922 p. 881 — 885).

Het vliegongeluk. Met 4 portr. en 7 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 29, 15 Juli 1922 p. 434 — 439).

SCHEEPVAART. ...

De scheepvaart op Ned. Indië gedurende 1921. (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 29; 21 Juli 1922, p. 487).

J. B. VAN DER HOUVEN VAN OORDT, Scheepvaart op Ned. — Indië. (De Indische Post, Jrg. II No. 3, 16 Dec. 1922, p. 7).

De scheepvaart op Ned: Indië gedurende 1921. (Korte Berichten voor Landbouw, 4 Mei 1922).

HOMUNCULUS, Beschouwingen over de mail. (De Indische Post, Jrg. I No. 50, 11 Nov. 1922, p. 19).

V. L[OON], Zelig einde van en glorieus schip [Duymaer van Twist]. Met 8 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4. No. 9, 14 Oct. 1922 p. 172 — 173).

Verslag van de Gouv. vervoerdiensten te water over het jaar 1921. Weltevreden 1922, 40.

17. TECHNIEK.

Ir. P. J. OTT DE VRIES, De werking en de taak van den ingenieur in Ned. — Indië. Voordracht Feestvergadering K. I. v. I. 8 Sept. 1922. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 37, Feestnummer 2e ged. p. 736 — 744).

Ir. G. J. DIJKERMAN, De Ingenieur in Indië (zijn leven, werken en financieele omstandigheden. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 250).

ir. G. J. DIJKERMAN, De ingenieur in Nederland en zijn collega in Ned. — Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 37 (Feestnummer, 2e ged.), p. 728 — 729).

ir. A. GROOTHOFF, Nederlandsche ingenieurs voor Indië, Met naschrift door ir. R. A. VAN SANDICK (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 40, p. 803 — 804).

Vergadering van den Kring 2 (Bandoeng) van de Groep Ned. — Indië van het Kon. Instituut van Ingenieurs, Jrg. 37, 1922, No. 33, p. 649 — 650).

Ir. G. J. DIJKERMAN, Het toekang- vraagstuk. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 127).

De excursies bij gelegenheid der A. V. te Bandoeng. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 187, 206).

B. G. H. VAN DER JAGT, Brug over de Kali Brantas bij de dessa Tegalsari. Met 6 afb. (De Ingenieur, Jrg. 37 No. 24, 1922, p. 464 — 466).

WATERKRACHT.

ir. A. GROOTHOFF, Een en ander over de ontwikkeling van waterkracht — en electriciteitsbedrijven voor de energievoorziening van belangrijke gebieden in Ned. — Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 30 Sept. 1922, p. 774 — 778).

F. A. JANSSEN VAN RAAIJ, Eenige mededeelingen over den bouw van grootere waterkrachtswerken door

den Dienst voor Waterkracht en Electriciteit in Ned. — Indië. Voordracht (Met 22 fig.). (De Ingenieur, Jrg. 37, 2 Sept. 1922, No. 35, p. 670 — 678).

Water Power resources of the Neth. East Indies. (Holland and her Colonies Apr. 1922).

3e Jaarverslag van den Dienst voor Waterkracht en Electriciteit in Ned. — Indië over 1921. Bandoeng 1922. 80.

STATISTIEK van waterwaarnemingen (hydrometrie) (Gaging-station records) 1920. A Java. B. Buitengewesten. Weltevreden 1922 pl. en krtn. 8°. (Verslagen en mededeelingen van het Waterkrachtkadaster (Water Power Survey) No. 2).

Ir. A. GROOTHOFF, Statistiek van de waterwaarnemingen (hydrometrie) in Ned. — Indië (De Ingenieur, 29 Juli 1922).

Dr. J. VERSLUYS, De capteering van de bron Podokojo bij Tosari. Met afb. (Water en Gas, 1 Sept. 1922).

NOTA over normalisatie van electrische spanningen in Ned. — Indië [door C. D. VOLKER]. Weltevreden 1922. 80. (Dienst voor waterkracht en Electriciteit in N. I. Mededeeling No. 3).

Dr. ir. J. VERSLUYS, Het metervraagstuk voor de waterleidingen in Ned. — Indië. Met 1 plaat. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 8 a.v.

Prof. ir. J. C. DIXHOORN, Waterturbines voor Ned. — Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 37 (Feestnummer, 2e ged.), p. 733).

IRRIGATIE.

Pengairan (Irrigatie) dipolau Djawa. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 2 — 3, k. 35 — 41, 53 — 61).

Verslag betr. de toepassing van het wadoekstelsel over 1918 en 1919 [door CH. G. CRAMER].

Besproken in: Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 96 — 98.

Ir. CH. E. J. MEIJLL, De Waterschappen in de Vorstenlanden. Voordracht gehouden te Djokjakarta op 6 Mei 1922 ter gelegenheid van de 10e jaarvergadering der V. v. W. Met 4 pl. (Overgedrukt uit de Waterstaatsingenieur No. 9, 10 en 12 van 1922 p. 308, 342 en 422 en No. 1 van 1923).

De Tjitaroem bevoeiingswerken. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 166).

De inwijding van de dammen bij Klodran, Tjolo madhoe en Ngasem (Soerakarta). Met 5 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 3, 14 Jan. 1922 p. 35).

Ir. A. GROOTHOFF, De organisatie der inlandsche bevoeiingswaterschappen of „soebaks” op Bali en Lombok. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 167 — 170).

Ir. P. L. BLANKEN, Het Nieuwe Reglement, Lezing. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jaarg. 1922, p. 257).

HAVEN.

ir. A. J. DIJKSTRA, Het havenbeheer in Ned. — Indië. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 37, Feestnummer 2e ged. p. 735 — 736).

Het Indisch Havenbedrijf. (De Indische Gids XLIV No. 3, Maart 1922 p. 268 — 269).

D. S., De reede en haven van Soerabaja. (De Indisch Post, Jrg. I No. 48, 4 Nov. 1922, p. 3).

A. M. W. VAN RENESSE, The harbour of Sourabaya. With 6 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II No. 10, Oct. 1922, p. 247 — 253).

ir. W. COOL, De Holland-kade. (Haven van Soerabaja), Met afb. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922 No. 38, p. 757 — 762).

v. R., De Semarangse Haven. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 705).

Een interessant bedrijf [droogdok te Tandjong Priok], Met 3 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 40; 20 Mei 1922 p. 794 — 795).

18. GELD EN CREDIET.

LANDS- EN GEMEENTEFINANCIËN.

H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, De Indische financiën. (De Economist Jrg. 71, 1922, p. 306 — 313, 395 — 403).

W. DE COCK BUNING, De Indische financiën. (Uit „De Vrijzinnig-Democrate"). (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 7, 18 Febr. 1922, p. 85).

De Indische Financiën. (Econ. - Statist. Berichten, Jrg. 7 No. 348, 30 Aug. 1922, p. 759).

The public finances in the Dutch East Indies. (Holland and her Colonies, Jan. 1922).

De financieele toestand. (De Taak, Jrg. 5 No. 251 — 252, 27 Mei en 3 Juni 1922, p. 1109 — 1111 en 1121 — 1123).

Eenige beschouwingen over den financieelen status in Ned. — Indië. (Handel en Bedrijf, 14 Oct. 1922).

Treub's oordeel over Indië's geldelijk beheer. (De Banier, Jrg. 14 No. 42 en 44, 20 Oct. en 3 Nov. 1922, p. 358 — 360, 374).

J. F. L., Het beheer van de Indische geldmiddelen. (De Indische Post Jrg. I No. 16, 18 Maart 1922, p. 7).

BATAVIAAN, Invoerrechten, uitvoerrechten en het beheer van de Indische geldmiddelen. (De Indische Post, Jrg. I No. 14, 4 Maart 1922, p. 27).

G. TH. STIBBE, Verslag der Algemeene Rekenkamer over 1920. (Nieuw — Indië, Jrg. I No. 6, Juli 1922, p. 226 — 228).

De oorzaken van den ongunstigen toestand der Indische schatkist. (Koloniale Studien, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 407 — 409).

A., Een generale thesaurie. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 19, 13 Mei 1922, p. 1922, p. 225 — 226).

VERSLAG van den stand der financiën per ultimo 1921. Bandoeng 1922, fol. (Gemeente Bandoeng).

H. E. KROL, Prae-advies uitgebracht voor het 12e Decentralisatie-Congres over de financieele gestede der Locale Raden in Indië, Semarang 1922. 80. (Locale Belangen. Mededeelingen No. 2 (Jaarg. 9 Bijlage van afl. 16, 16 Febr. 1922).

NOTA betreffende de financiering van den buitengewonen dienst. Bandoeng 1922, fol. (Gemeente Bandoeng).

M. A. J. KELLING, Over de waardevermindering van den Indischen gulden, I — II. (De Indische Post, Jrg. I No. 47 en 49, 21 Oct. en 4 Nov. 1922).

De koers van den Indischen gulden. (Econ.-statist. Berichten, 7e Jrg. No. 349, 6 Sept. 1922, p. 781).

Minder guldens of minderwaardige guldens. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 40, 7 Oct. 1922, p. 476 — 480).

S. KALFF, Een Indische munt. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 214 — 220).

G. J. P. CASPERSZ, De geldelijke uitkomsten van het Staatsspoorweg (S. S.) bedrijf in Ned. — Indië. (Econ. — Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 353, p. 855).

G. J. P. CASPERSZ, Het antwoord der Indische Regeering op mijn artikel over: De geldelijke uitkomsten van het Staatsspoor (S. S.) bedrijf in Indië. I — II. (Econ. — Statist. Berichten, Jrg. 7 No. 322 — 323, p. 185 — 188 en 310 — 312).

S. A. REITSMA, De geldelijke uitkomsten van het Staatsspoorweg (S. S.) bedrijf in Indië I — IV. (Econ. — Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 344 — 347, 2, 9, 16, 23 Aug. 1922 p. 670 — 672, 696 — 698, 716 — 718, 735 737).

S. A. REITSMA, De geldelijke uitkomsten van het Staatsspoorweg (S. S.) Bedrijf in Ned. Indië. (Econ. — Statist. Berichten, 7e Jrg. No. 365, 27 Dec. 1922 p. 1110).

T. F. VAN DORSSEN, De storting van de ontvangsten door de stations der Indische Spoor- en Tramwegen (De Indische Gids XLIV No. 7, Juli 1922 p. 581 — 585).

BANKEN.

Banking in the Neth. East Indies. (Holland and her Colonies Nov. 1922).

Mr. J. WESTERMAN HOLSTIJN, Banken en crediet operaties in Ned. — Indië. (Revue économique internationale, juin 1922).

C. VAN RIETSCHOTEN, Het bankwezen op de tweede Ned. — Indische Jaarbeurs. (Bibliotheekleven, 1921, p. 274).

A. L. BOMBEKE, Het bank-geheim in gevaar? [Nieuwe zegel - ordonnantie]. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 2, 15 Febr. 1922, p. 35 — 37).

Verslag Jav. Bank, 1920 — 21.

Uittreksel in: De Indische Gids XLIV No. 21, Febr. 1922, p. 192 — 199.

Verslag van den Directeur... der Javasche Bank over het 94e boekjaar 1921/22.

Besproken door GONGGRIJP in: Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 718 — 730.

Bericht des Präsidenten der Javaschen Bank über das 94 ste Geschäftsjahr 1921/22. (Deutsche Wacht, Jhrg. 8, N. 10, Oct. 1922 p. 21 — 23).

A., De Javasche Bank. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 N. 22, 12 Aug. 1922, p. 380 — 382).

JOH. J. B., De Javasche Bank en de Indische Regeering. (De Vrijheid, 27 Sept. 1922).

V. D. BUSCHE, Het geschil tusschen de Regeering en de Javasche Bank. (Koloniale Studien, Jrg. 6 deel 1922, p. 1922, p. 125 — 131).

C. de C. B. [COCK BUNING], De Winst van de Javasche Bank. (Nieuw — Indië, Jrg. I No. 9, Oct. 1922, p. 316 — 318).

De dividendpolitiek der Javasche Bank. (De Taak Jrg. 6, 9 Aug 1922, p. 1209 — 1211).

Een antwoord en een dringende vraag. [Dividendpolitiek der Javasche Bank]. (De Taak, Jrg. 6, No. 263, 30 Aug. 1922, p. 1234 — 1235).

VERSLAG van de Ned. Ind. Escompto-Maatschappij over het 64e boekjaar 1921. Weltevreden 1922. 40.

J. F. H. A. LATER, Kapitaalvorming in Indië. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 40, 7 Oct. 1922, p. 475 — 476).

J. F. H. A. LATER, Inheemsche kapitaalvorming I — III (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 41, 46, 48; 14 Oct, 18 Nov. en 2 Dec. 1922, p. 489 — 490, 554 — 556, en 578 — 579).

W. F. van der SWAN, Het sparen. Met naschrift van C. K. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 3, 15 Maart 1922, p. 47 — 48 en 49).

VOLKSCREDIET.

C. L. VAN DOORN, De credietbehoefte van den Indonesischen landbouwer. Apeldoorn 1922. 80.

G. GONGGRIJP, Het crediet in de Indische Volkshuishouding. (Openbare les lecforaat Dol. Econ. Univ. Amsterdam). (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 529 — 552).

A. W. L. VOGELANG, Het crediet in de Indische Volkshuishouding. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922 p. 660 — 667).

G. GONGGRIJP, Antwoord aan den heer Vogelang. (Kol. Tijds. Jrg. 11, 1922, p. 668 — 678).

Verslag van het Volkscredietwezen loopende tot ult. Juni 1921, Met 10 bijlagen. Batavia 1921.

Besproken door G. GONGGRIJP in Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 485 — 490.

Verslag van het Volkscredietwezen, loopende tot ult. Sept. 1922.

Besproken in: Koloniale Studien, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 463 — 468.

J. H. W. DE BRUSSEL ASSE, Een stem van de andere zijde [Verslag Volkscredietwezen 1922]. (Blaadje voor het Volkscredietwezen Jrg. 10 No. 12, 15 Dec. 1922, p. 306 — 315).

Het Volkscredietwezen in den Volksraad. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 8, 15 Aug. 1922, p. 97 — 128).

Verslag over het dienstjaar 1920 van de Centrale Kas. Batavia 1921.

Besproken door G. GONGGRIJP in: Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 485 — 490.

Idem over 1921 Besproken in Kol. Studien, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 309 — 311.

Idem over 1921 (9e boekjaar). Besproken in: Koloniale Studien, 6e Jrg. 1922, p. 160.

Dr. J. H. BOEKE, Volkscrediet in Ned.-Indië en Britsch-Indië. (Vragen des Tijds, Nov. 1922).

Organisatie van de Volksbanken in Ned.-Indië, (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. No. 11, 15 Nov. p. 212 — 237).

Rondschrijven van den wd. Adviseur voor het Volkscredietwezen (Mr. Th. Fruin). (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 9, 15 Sept. 1922, p. 127 — 143).

J. H. VAN DRANEN, De taak der Volksbanken t/o van de inlandsche rechtsgemeenschap. (Blaadje voor het Volkscredietwezen Jrg. 10 No. 12, 15 Dec. 1922 p. 302 — 306).

J. H. M. „Centrale Kas en Afdelingsbanken”. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 6, 15 Juni 1922, p. 65 — 70).

J. L. LEMBEKKER, Afdelingsbond en achterstand. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 11, 15 Nov. 1922, p. 247 — 255).

Districtsbanken, uit het Jaarverslag 1921 van een der ambtenaren Met naschrift van J. U. M. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 7, 15 Juni 1922, p. 89 — 96).

J. Th. OBDAM, Dessabanken. Met naschrift van J. U. M. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 3, 15 Maart 1922, p. 39 — 42 en p. 42 — 43).

J. RAUWS, Dessa — Banken. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 1, 15 Jan. 1922, p. 15 — 19 en No. 4, 15 Apr. 1922, p. 50 — 53).

De beleggingspolitie der afdelingsbanken (uit Nieuws v. d. Dag, 7 Aug. 1922, en De Centrale Kas en de Afdelingsbanken. (Uit N. v. d. D. 24 Aug. 1922, door L. VAN LAER, met naschrift van J. U. M. enz. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 9, 15 Sept. 1922, p. 145 — 168).

SCHOORL, Beleening van belegde kasmiddelen. Met naschrift van J. U. M. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 11, 15 Nov. 1922, p. 256 — 259).

J. H. VAN DRANEN, Het toezicht op de uitzettingen der Volkscredietinstellingen. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 2, 15 Febr. 1922, p. 27 — 33 en naschrift p. 34 — 35).

Gezamenlijke actie tot het verkrijgen van Deposito's. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 1, 15 Jan. 1922, p. 20 — 21).

VISSER, Ontwerp deposito-couponadministratie (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 11, 15 Nov. 1922, p. 259 — 263).

F. A. DROSTE, Credietovereenkomsten. (Blaadje voor het Volkscredietwezen; Jrg. 10 No. 12, 15 Dec. 1922, p. 283 — 286).

D. B., Credietverband (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 8, 15 Aug. 1922, p. 123 — 125).

G. H. STUVEL, Rapport naar aanleiding van de credietbehoefte bij de kooplieden op de Groote Pasar te Solo. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 12, 15 Dec. 1922, p. 279 — 283).

Rondschrijven: Restitutie door de dorpscredietinstellingen van de door het Land gedane uitgaven in het belang van het toezicht.... (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 11, 15 Nov. 1922, p. 199 — 211).

J. U. M., De gevolgen van te hard remmen. (Blaadje voor het Volkscredietwezen, Jrg. 10 No. 11, 15 Nov. 1922, p. 243 — 247).

J. D. DE VRIES, Rede uitgesproken door den Voorzitter van de Poerwokertosche Hulp-, Crediet- en Landbouwercredietbank, ter gelegenheid van de opening van het nieuwe bankgebouw. (Blaadje voor het Volkscredietwezen Jrg. 10 No. 15 Oct. 1922, p. 173 — 184).

19. VOLK.

Dr. G. J. NIEUWENHUIS, Oosten en Westen. (Djawa, 3e Jrg. No. 1, Maart 1922, p. 1 — 12).

E. DINET et SLIMAN BEN IBRAHIM, L'Orient vu de l'Occident, Paris 1922, 8.

Besproken door A. R. v. O. o. d.t. De Westersche aanschouwing van het Oosten, in Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 34 — 36, 24 Aug. — 7 Sept. 1922.

C. W. JANSSEN, Indonesie en de Westerling. (De Indische Gids XLIV No. 5, Mei 1922, p. 393 — 406).

Prof. Mr. J. H. CARPENTIER ALTING, Het rasencriterium. (Indisch Genootschap, verg. 16 Dec. 1921).

Besproken in: Koloniale Studien, Jrg. 6 deel 2, 1922, p. 137 — 139.

Daadkracht en voeding bij de volken van Ned. Indië (De Taak Jrg. 5 No. 245 246, 255, 15 — 22 April, 24 Juni 1923).

Daadkracht en voeding bij tropische volken. (De Taak Jrg. 5 N. 245 — 246, 15 en 22 April 1922, p. 1043 — 1046 en 1056 — 1059).

Klimaat en daadkracht. (Vervolg van N. 245, 246 en 255). (De Taak, Jrg. 6, N. 261, 262, 266; 9, 19 Aug., 23 en 30 Sept., p. 1214 — 1216, 1229 — 1231, 1264 — 1267, 1275 — 1277).

RAJAT, De Indische Volkskracht. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 42, 21 Oct. 1922, p. 502).

P. VAN DER ELST, Klimaat en beschaving. (De Taak Jrg. 6 No. 268 — 269, 25 Oct. en 4 Nov. 1922, p. 1300 — 1302, 1311 — 1312).

RENW. BRANDSTETTER, Wir Menschen der indonesischen Erde. II. Der Sinn für das Wahre, Gute und Schöne in der ind. Volksseele Luzern 1922. 8°.

De bevolking van Ned.-Indië (naar The Neth. Indies Review, Sept. nr. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 39, 28 Sept. 1922, p. 9).

De Volken van Ned.-Indië in monographieën. Uitgegeven o.l.v. Prof. J. C. van Eerde. Amsterdam 1920 — 21, Geïllustreerd. 4°.

Besproken door S. LEKKERKERKER in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 14; 7 Apr. 1922, p. 221.

Dr. H. MULLER, Constitutiekenmerken bij het Maleische ras en Chinezen. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Mei 1922 p. 110).

Prof. Dr. A. W. NIEUWENHUIS, De eenheid der Maleische volken in Oost-Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 11, 11 Febr. 1922, p. 7).

Prof. Dr. A. W. NIEUWENHUIS, Die veranlagung der malaischen Völker. III Das logische Denken. B. (auf dem Gebiete des Animismus) und Spiritismus, Fortsetzung. (Int. Archiv für Ethnographie, Bel XXV S. 114 — 158).

R. M. NOTO SOEROTO, De Javanen. Met 20 afb. (De Volken van Ned.-Indië, Deel II, 1921, p. 269 — 304).

S. SUHARI, Gajahmati te Solo. Met 5 afb. (Djawa, 2e Jrg. No. 1, Maart 1922, p. 15 — 21).

O. TAHOE, De kalangs. (De Indische Post, Jrg. I No. 46, 14 Oct. 1922, p. 17).

B. ALKEMA, De Soendanezen. Met 19 afb. (De Volken van Ned.-Indië Deel II, 1921, p. 236 — 268).

J. L. VAN GENNEP, De Madoerezen. Met 8 afb. (De Volken van Ned.-Indië, Deel II, 1921, p. 183 — 198).

C. LEKKERKERKER, De Baliërs. Met 17 afb. (De Volken van Ned.-Indië, Deel II, 1921, 148 — 182).

GIDSJE voor de afdeling Volkenkunde (van het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum „Prins Hendrik” te Rotterdam. Rotterdam 1922. Met 8 pl. 8°.

C. P. WOLFF SCHOEMAKER, Het Indische huldeblijk in 1923 aan de Koningin. [Denkbeeld res. Jasper openlucht museum]. (De Indische Post, Jrg. I No. 45, 7 Oct. 1922 p. 2).

J. E. JASPER, Een Openlucht-museum als huldeblijk. Antwoord aan Prof-Wolff Schoemaker. [Met]. Wederwoord door C. P. WOLFF SCHOEMAKER. (De Indische Post, Jrg. I No. 46, 24 Oct. 1922 p. 20).

Java Instituut. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10; 15 Jan. 5 No. 251, 27 Mei 1922, p. 1115).

Gerakan Cultuur. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 27; 15 Aug. 1922, p. 420 — 423).

Handelingen 1e Congres Taal-, Land- en Volkenkunde van Java, Solo 1919. Weltevreden 1921. 8°.

Besproken door C. O. BLACDEN in Journal R. Asiatic Society 1922, p. 629—630.

MOTIE, poatoesannana djeung pasanggiri. Congres Java-Instituut anoe diajakeun di Bandoeng tanggal 17 — 19 Juni 1921. Weltevreden (1922). 4. (Lat. Kar.).

— Mosi, poatoesan sarta pasanggirinipoen Weltevreden [1922]. 8°. [Jav. Kar.].

— Mosi, toedjoehna pamanggi sareng prësprang (prijsvraag) ... Weltevreden [1922]. [Mandoer. met Jav. kar.]

K. Cijfers en verhoudingen (volkstelling). (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 11, 18 Maart 1922, p. 125 — 126).

J. VAN GELDEREN, Bevolkingsdichtheid en landbouw op Java (met een aanhangsel). (Koloniaal Studien, Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 225 — 247).

Prof. J. T. NIERMEYER, De tegenstelling in bevolkingsdichtheid tusschen Java en de Buitengewesten. (Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 151 — 159).

Landbouw en bevolkingsdichtheid (Lezing J. VAN GELDEREN over Java's land en Java's volk). (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 10; 8 Sept. 1922, p. 482 — 484).

E. SCHMÜLLING, Het volkstal van Java en Madoe-ra op het einde van 1920. in verband met het kleine landoverschot en het snel verminderend aantal dessa's. (Vrije Arbeid. Jrg. 2 No. 6, Juni 1922, p. 185 — 187).

MARIE VAN ZEGGELEN, De Hollandse vrouw in Indië. Brieven van een Zwerveling. 2e Druk, Amsterdam 1922. 8°.

Besproken door H. F. TILLEMA in: Vrije Arbeid, 2e Jrg. No. 9 Sept. 1922, p. 261 — 262. en in Tjahaja Hindia Tah. ke 10 No. 20, 30 Apr. 1922, p. 312 — 313).

Mevr. Koba M. J. CATENIUS — VAN DER MEYDEN, Makanlah nasi! (Eet rijst). De Indische rijst-tafel (voor Holland). 3e vermeerdeerde druk van Patti, De Indische rijsttafel. Den Haag 1922. 8°.

G. G. VAN DER KOP, Onze Indische hotels. (De Indische Post, Jrg. II No. 2, 9 Dec. 1922 p. 18).

HOMUNCULUS, 'n Vrienden dienst ['n Huis zoeken]. (De Indische Post, Jrg. I No. 35, 29 Juli 1922, p. 19).

A., Huisuren. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 44, 4 Nov. 1922 p. 524 — 525).

De huishuren in den Volksraad. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 2 en 3, 14 en 21 Jan. 1922, p. 23 — 24 en 26 — 28).

B., Ditjes en datjes. [Vendutiekosten]. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 47, 25 Nov. 1922, p. 567 — 569).

TOBI, Ons interieur. (De Indische Post, Jrg. I No. 17, 25 Maart 1922, p. 10).

R. v. S. — v. R., Ons interieur. (De Ind. Post Jrg. I No. 23, 6 Mei 1922, p. 26).

HOMUNCULUS, Indische interieurs. (De Indische Post, Jrg. I No. 38, 19 Aug. 1922, p. 19).

HOMUNCULUS, Indische visites en wat dies meer zij. (De Indische Post, Jrg. I No. 50, 18 Nov. 1922 p. 9).

D. N., Onze gastvrijheid, of Indische ... klaplooperij. (De Indische Post, Jrg. I No. 19, 8 Apr. 1922, p. 10).

HOMUNCULUS, De Indische jeugd. (De Indische Post, Jrg. I No. 33, 15 Juli 1922, p. 7).

Het leven van den Suikerchemist in Ned.-Indië (vervolg). (Orang Peladang, Juli 1922).

L. Een maand plantersleven. Met 8 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 30, 25 Octr. 1922, p. 477, 479 — 484).

Types uit de bergcultures: De Dolle. (Alg. Landbouw Weekblad voor N.-I., Jrg. 7 No. 14, 6 Oct. 1922, p. 698 en 700).

A. E. v. d. BIESEN, Zeilen in Indië. (Ons Element, 8 April 1922).

R., Bandoengsche zwemwedstrijden op 1en Kerstdag 1921. (Indië, Jrg. 5 No. 47, 22 Febr. 1922, p. 765 — 766).

H. G. KOSTER, Indische causerieën. Aangenomen kinderen en Staatsblad Europeanen. (De Amsterdammer No. 2351, 15 Juli 1922 p. 3).

R. C. W. WELBORN, Indo en Indo-werkring. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 244 — 245).

J. L. J. F. Ezerman, Sinjo's. (Onze Stem 3e Jrg. No. 12, 16 Juni 1922, p. 346 — 347).

H. G. KOSTER, Indische causerieën. „Half caste”. (De Amsterdammer No. 2324, 7 Jan. 1922 p. 3).

E. W. PIERSON CHINNERY, Piper methysticum in beteb-chewing, With illustr. (Man. Febr. 1922).

K. DE J. [Ir. H. J. KIEWIET DE JONGE], Overeenkomstig „gebieden” van Javanen en Europeanen in analoge ontwikkelingsperiode. (De Taak Jrg. 6. No. 263 — 265; 30 Aug., 9 Sept., 23 Sept. 1922, p. 1239 — 1241, 1252 — 1254, 1262 — 1264).

The Javanese character. A study of the habits and customs of the Archipelago natives. (Neth. Indies Review, June 1922), 1 p.

De Inlandsche vrouw in het gezin. (De Indische Post, No. 32, 8 Juli 1922).

— [Protest]. (De Indische Post Jrg. 1 No. 36, 5 Aug. 1922, p. 7).

L. E. DOM VAN ROMBEEK, Lezing in het Klein Auditorium op 8 Dec. [over „De Javaansche vrouw”]. (Indologenblad, Jrg. 13 No. 4, 24 Dec. 1921, p. 27).

De inlandsche volkswoning. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 177).

Indisch Binnenhuisje. (Haagsche Post 9e Jaar No. 434, van 22 Apr. 1922 p. 611).

Mevr. J. C. VAN ANDEL — RUTGERS, Kinderleed. (De Banier, Jrg. 14 No. 48, 1 Dec. 1922, p. 403 — 404).

M. E. R[eitsmal, Marianni: (Indië, 6e Jrg. Afl. 35, 29 Nov. 1922, p. 564 — 566).

Darsini's trouwdag. (De Banier, Jrg. 14 No. 19; 12 Mei 1922, p. 158 — 159).

.LOEK, Kossong. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 34, 8 Apr. 1922, p. 674 — 675).

HOMUNCULUS, Lain boelan sadja. (De Indische Post, Jrg. I No. 41, 9 Sept. 1922, p. 19).

M. Ch. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, Onze oude Kokki. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 50, 14 Dec. 1922, p. 2 — 4).

Boekoe masak-masakan. (Volksalmanak Melajoe 1922, p. 91 — 98).

F. A. H. A. LATER, The markets of the Dutch East Indies. With 5 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 3, March 1922 p. 201 — 203).

Native market life of 20th century Batavia. 4 pl. (Sluyters', Monthly Vol. 3 Part II No. 7, July 1922, p. 56 — 57).

PALINDIH, Pasar, Dengan 5 gambar. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 16; 28 Febr. 1922, p. 247 — 249).

H. L., Blandja-blandja. Met 1 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 35, 29 Nov. 1922, p. 563 — 564).

K. v. H., De betrouwbare. (De Indische Post, Jrg. I No. 52, 25 Nov. 1922 p. 13).

B. R., Kampong-typen I- (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 10, 21 Oct. 1922 p. 198[9]).

O. NIEUWENHOF, Tojib. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 307 — 329).

HEDDA LAKEMAN, De wraak van den mandoer. (De Indische Post, Jrg. I No. 23, 6 Mei 1922 p. 10).

KOTTA DINGIN, Dessa-speurzijn. (De Indische Post, Jrg. I No. 52, 25 Nov. 1922, p. 13).

INDRI WINI, De moord in de desa. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 49, 22 Juli 1922 p. 962 en 978 — 979).

A, Uit de desa. [Onveiligheid]. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 7, p. 85 — 86).

De dwaze, oude inlander. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 4, 9 Sept. 1922 p. 74 — 76).

Particuliere brieven uit Indië [Pa Lontah]. (Indologenblad Jrg. 13 No. 7, Maart 1922 p. 57 — 59).

HAANTJE, Hari besar. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 23, 8 Dec. 1922, p. 1170 — 1172).

M. CH. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, Eene Indische spookgeschiedenis. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 38, 21 Sept. 1922, p. 2 — 3).

LEO HULSMAN, De nacht in het spookhuis. (De Indische Post, Jrg. I No. 33; 15 Juli 1922 p. 10).

O' TAHOE, Magische kracht van krissen enz. (De Indische Post, Jrg. II No. 1; 2 Dec. 1922, p. 11).

Mr. B. TER HAAR Bz, Twee bezweringsfeesten te Jogjakarta. Met 3 afb. (Djawa, 2e Jrg. No. 1, p. 29 — 33).

INGGRIS, Het offerfeest „Barit”. (Djawa, 2e Jrg. No. 3, Sept. 1922, p. 157 — 164).

L. Weerwolferij in Oost — Indië. I — . (Indië, 6e Jrg. Afl. 34, 35, 43, 44, 45; 22 en 29 Nov. 1922, 17, 24, 31, Jan., 7 Feb. 1923 p. 542 — 547, 558 — 563, 673 — 677, 690 — 693; 703 — 706, 726 — 728).

ALOYSIUS DE KUYPER S. J., Een pestbezwering in de desa. (St. Claverbond, Afl. 29, Nov. 1922, p. 261 — 262).

INGGRIS, Uitlegging van Droomen. (Djawa, 2e Jrg. No. 4, Dec. 1922, p. 178 — 184).

O. TAHOE, Van een krokodil, die zijn woord niet hield. (De Indische Post, Jrg. I No. 12, 18 Febr. 1922, p. 19).

J. F., De Indische Lebaran. (De Indische Post, Jrg. I No. 27; 3 Juni 1922 p. 2).

Lebaran in de Vorstenlanden. Met 3 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 22, 3 Juni 1922 p. 705).

Het Javaansche nieuwjaar te Djokjakarta. (St. Claverbond, Afl. 22, Febr. 1922, p. 45 — 48).

L. GROENEWEGEN S. J., Een praatje over het verleden en heden der Javaansche vorsten. (St. Claverbond, Afl. 28, Oct. 1922, p. 229 — 234).

L. GROENEWEGEN S. J., Op bezoek bij den Sultan. Met 1 afb. (St. Claverbond, Afl. 26, Juli 1922, p. 163 — 171).

FRANCISCA SOEKENI, Het leven van een Javaansche prinses, (St. Claverbond, Afl. 22, Febr. 1922, p. 43 — 44).

L., Plechtigheden bij het huwelijk onder de Javaansche upper — ten. Met 3 afb. (De Reflector Jrg. 7 No. 15, 8 Aprl. 1922 p. 210 — 211).

Het huwelijk van vier Djoejasche prinsessen. Met 2 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 12, 25 Maart 1922, p. 376).

JAM, F. AUGUSTIN, Malay marriage ceremonies, With 2 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 12, Dec. 1922 p. 414 — 416).

N[IEUWENHUIS], Huwelijksgebruiken in Indië IXL e.v. Met afb. (Indië. Jrg. 5, 1922 No. 40 ev).

Perajaan Grebeg Besar di Djokjakarta, Dengan 2 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 27; 15 Aug. 1922, p. k. 414).

J. A. F. C. VAN MOLL, De Javaansche landbouwer en zijn adat. (Bijblad van het Archief voor de Suikerindustrie in Ned. — Indië No. 12, 1921, p. 173 — 177).

Melawani adat. (Pedoman Priajati, tah. ke VI No. 10 — 12, Apr. Juni 1922, p. 196 — 212).

NOGI, Machtige adat, gij zijt wreed! (Wederopbouw, Jrg. 5, No. 6 — 8, Juni/Aug. 1922, p. 110 — 113).

Oesaha-oesaha perkoempoelan Mardipoerno (di Magetan). Dengan gambar 5 bidji (Sri Poestaka, tah. IL No. 7, Juli 1922, k. 153 — 156).

'T HOEN, Stierenwedrennen op Madoera en in Besoeki. Met 6 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 27, 4 Oct. 1922, p. 428 — 430).

Stieren-rennen op Madoera, Met 3 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 43, 28 Oct. 1922 p. 1331).

Berpatjoe sapi di Madoera, Dengan 3 gambar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 32, 31 Oct. 1922, k. 504 — 505).

Kerapan. Dengan gambar 2 bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 4, ke 87 — 89).

Dr. B. SCHRIEKE, met medewerking van velen, Allerlei over de besnijdenis in den Indischen Archipel (vervolg: J. BONG, Inlichtingen betreffende de wijze van besnijdenis onder de Mohammedaansche bevolking te Singaradja; J. A. LATUMETEN, Besnijdenis-ceremonie bij de „Sasakkers" in het landschap Karangasem (Z. Bali.) (Tijdschrift Bat. Gen. Deel LXI, 1922, p. 1 — 25).

H. BIELKE, Onder de Javaansche emigranten in de West. (Mededeelingen, Tijdschrift voor zendingswetenschap, Jrg. 66, 1922, 2e stuk p. 110 — 125).

HOMUNCULUS, Inlanders en de bioscoop. (De Indische Post, Jrg. I No. 30, 32; 24 Juni en 8 Juli 1922).

H. S. D. P. [HASSAN SOERIA DI PRADJA], Uit Pasoendan (Indië, 6e Jrg. Afl. 27, 29, 30, 31, 34; 4, 18, 25, 31 Oct. 22 Nov. 1922 p. 438 — 439, 461 — 464, 484 — 487, 501, 547 — 551).

De Chineezen in den Indischen Archipel. Met 4 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 27, 1 Juli 1922 p. 401 — 404).

Observer. De economische positie der Chineezen in Indië en nog wat. (Speciale editie van het Chung Hsioh Tung Chwang Hui Tja Chih, Batavia 22 Dec. 1922 p. 1 — 5).

PHIL TER, JURGEN, John Chinaman. With 4 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 5, May 1922 p. 372 — 374).

G. H. KNAP, Een Chineesche rekenmachine. Met 3 afb. (De [Groene] Amsterdammer, No. 2351, 15 Juli 1922 p. 11).

PH. Het huwelijk, zooals het thans voor de Chineezen is geregeld (Speciale editie van het Orgaan voor Chin. Studeerenden, Batavia 1922, p. 29 — 31).

20. LAND, (Van West Naar Oost).

Encyclopaedie van Ned. — Indië, 2e druk, 's-Gravenhage — Leiden 1917 — 1921. 4 deelen gr. 80.

Besproken door G[ONGGRIJF] in: Kolomaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 133 — 134; door A. R. v. O. [RAEDT VAN OLDENBARNEVELT] in Kol. Weekblad Jrg. 22 No. 32, 10 Aug. 1922 p. 3 — 4 en No. 51, 21 Dec. 1922, p. 2 — 4; art. Strafrecht van Mr. Louwes, besproken door C. C. v. H[ELSDINGEN] in: Indisch Tijdschrift van het Recht, deel 117, p. 367 — 368.

De beknopte uitgave besproken door A. R. v. O. in Kol. Weekblad, Jrg. 22 No. 9, 2 Maart 1922, p. 2 — 3.

B. WIERINGA, Aardrijkskundig woordenboek van Ned.-Indië. 2e vermeerderde druk. Haarlem 1922. 80.

Lijst van de voornaamste aardrijkskundige namen in den Ned. Indischen Archipel. [2e herziene uitgave 1922].

Besproken in Tijdschrift v. h. Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap 2e Serie, deel XXXIX p. 725 — 731.

L. VAN VUUREN, Koloniale landbeschrijving. Openbare les aan de Gemeente-Universiteit te Amsterdam op 18 Jan. 1922. (Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 52 — 66).

Handboek voor de kennis van Nederland en Koloniën, samengesteld met medewerking van verschillende Departementen van algemeen bestuur en uitgegeven door het Departement van Buitenlandsche Zaken (Directie van economische zaken). Met 19 kaarten en 34 afb. 's-Gravenhage 1922. 80.

Besproken door v. B. [LOM] in: De Gids, 87e Jaarg. No. 3, 1 Maart 1923, p. 520 — 521).

Met Louis Couperus door Ned. — Indië. 14. Van Sumatra naar Java. Jeugherinneringen aan Batavia (Haagsche Post van 18 Maart 1922, p. 403); 15. De kunst van Rijsttafel eten; Het bad, dat geen bad is (H. r. 25 Mrt. 22 p. 445. De dienende Maleier. Schimmen uit het verleden (1 Apr. 22 p. 481). 17. Boeddhistische beeldhouwkunst. De eerste en de tweede vrouw. Een droomer is 's Lands Plantentuin (8 Apr. 22 p. 525). 18. Bandoeng en Weltevreden. De legende van de omgekeerde prauw (15 Apr. 22, p. 565). 19. Bij den eereburger van Bandoeng. Een uniek hotelier. (21 Apr. 22 p. 603). 20. De tocht der aardschuivingen. Naar het meer van Bagendit. (29 Apr. '22 p. 647). 21. De tocht naar het zwavelmeer. Het eiland der geheimenis. (6 Mei '22 p. 685). 22. Naar de Vorstenlanden. Bij den Resident van Solo (13 Mei '22 p. 727). 23. Soesoehoean en Resident. Het geheim der naderende toekomst. (20 Mei '22 p. 771). 24. De voorstelling van de Wajang-wong. Het spel van Dewi Angreni. (27 Mei '22 p. 811). 25. Het huwelijk van een Javaansche prinses. De Regent als componist en dirigent. (3 Juni 22, p. 851). 26. Bij den Soenan op bezoek. Het verwerde kroonprinsje. De dans der bedojo's. (10 Juni '22 p. 891). 27. Bij den Resident te Djokja. De geheimvolle kraton. (17 Juni '22 p. 931). 28. De ruïne van het Waterkasteel te Djokja. Het Rijk van Mataram en het Rijk van Kediri (24 Juni '22 p. 971). 29. De Boeroeboedoer [sic]. De legende van Boeddha's geboorte (1 Juli '22 p. 1011). 30. Soerabaja, de stad van zaken. Dat, wat rest van Modjopahit (8 Juli '22 p. 1051). 31. Het kerkhof van Grisse. De drie pesten van Indië. (15 Juli '22 p. 1091). 35. De ambtenaar B. B. voorheen en thans. De inlander beurt den tijd van vroeger. 36. Stille kracht in Indië De bloem der heksen.

P. KUYLMAN, Couperus over Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 48, 28 Oct. 1922 p. 7).

P. J. ZURCHER Jr, Indië in den Spiegel van den Oceaan. Beeld van Rust, Lijn en Kleur, XVIII e. v. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 1, 5 Jan. e. v. 1922).

J. KONING, Kennis van Indië. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 26, 11 Febr. 1922 p. 504 — 505).

JOH. KONING, Indië kennen, is Indië liefhebben. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 20, 18 Mei 1922, p. 1 — 3).

W. A. Penard, Kent uw land! (klein-tourisme in Indië). (De Indische Post. Jrg. 1 No. 40, 2 Sept. 1922, p. 18).

De tweede Indische Week te Delft (Alg. Landbouw-weekblad v. N. I. Jrg. 6. No. 32. Febr. 1922 p. 1224 — 1227).

Ned. Indië in woord en beeld. Kalender voor 1923, Den Haag 1922.

Scheurkalender Mooi Indië, voor 1923. Almelo 1922. 52 afb. met bijschriften.

V. L., Een nieuwe naam voor Ned. Oost-Indië. Neerlandia, Jrg. 26 No. 3, Maart 1922, p. 37 — 38).

Prof. Dr. H. MEYER, Nied. Ostindien. (Koloniaal Rundschaau, Juni 1922).

A. R. WALLACE, The Malay Archipelago New Edition. London 1922. 8o.

C. LEKKERKERKER, Ned.-Ostindien. (Commercial Holland, July 1922).

Practical Hints to scientific travellers, edited by H. A. BROUWER. I. Neeth. Indies, by Drs. H. A. BROUWER and N. WING EASTON. Leiden 1922. 8. maj.

Holland's Colonial Empire. Published by the Guaranty Trust Company of New York. With a preface by W. C. REDFIELD. New York 1922. 8o.

H. A. VAN COENEN TORCHIANA, Tropical Holland. With maps and illustr. Chicago [1921]. 8°.

Besproken door: Dr. H. C. PRINSEN GEEGLIGS in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 11; 17 Maart 1922, p. 172.

E. A. POWELL, Where the strange trails go down. Sulu Bali, Java, etc. With illustr. and map. New York — London 1922. 8o.

L. WITTEK VAN HOOGLAND, Why you should visit the Neth. East Indies. (Holland and her Colonies, March 1922).

W. C. REDFIELD, The Dutch East Indies. Holland's colonial empire. Illustrated. New York 1922. 8o.

Besproken o.d.t. „Belangstelling der Vereenigde Staten" door KEES K. VAN HOEK in: Koloniaal Weekblad Jrg. 22 No. 42 (19 Oct. 1922).

Dr. E. MORESCO, Les Indes Orientales Neerlandaises. Madrid 1921. (Publicaciones de la R. Academia de Jurisprudencia y Legislacion).

Besproken door S. TIBBE in: Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 251 — 252.

The Netherlands East Indies. (Overzicht redevoering Dr. E. Moresco te New York). (Holland and her Colonies, Jan. 1922).

Dr. S. VAN VALKENBURG, De stand der geomorphologie in de tropen. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 206 — 210).

J. VAN ROON, Het kaarteeringsvraagstuk in den Ned. Indischen Archipel. (Tijdschrift van het Kon. Ned.

Aardrijksk. Genootschap, 2e Serie, deel XXXIX, p. 326 — 333).

J. VAN ROON, De stereoautogrammetrie als hulpmiddel bij de opneming en kaarteering van Ned. Indië. (De Indische Gids XLIV No. 4, Apr. 1922 p. 322 — 331).

Lt. FEENSTRA, Over luchtfotografie in Indië. Met afb. (Indië, 6e Jrg. Afh. 16 — 17, 33, 46; 19 en 26 Juni, 15 Nov. 1922, 14 Febr. 1923, p. 252 — 257, 270 — 271, 536 — 531, 732 — 736).

Lt. H. C. FEENSTRA, De luchtfotografie in Ned. Indië en hare toepassing. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 204 — 206).

De Bussy's Atlas van Ned. Oost — Indië voor kantoor, school en huis. 2e Druk. Amsterdam 1922. (12 blz. en 9 krtm.). fol.

F. BRUINS, Kaart van onze koloniën Zwolle 1922. 86 X 64 cm.

Sleeswijk's kaart van Ned. Oost-Indië. Schaal 1:5.000. 000. Bussum 1922. plo.

Aangekondigd in: Ned. Indië. Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afh. 3, Juli 1922, p. 96.

W. VAN GELDER en C. LEKKERKERKER, Schoolatlas van Ned. Oost — Indië. 16e herziene en vermeerderde druk. Groningen — Den Haag 1922. fol.

G. PROP, Schoolkaart van Ned. Oost-Indië en Java. Zutphen 1922.

—, Kaart van Ned. O. Indië; Butphen 1922.

—, Kaart van Java. Zutphen 1922.

A. L. C. BEEKMAN, De Oostindische Archipel. 2e Druk. Groningen — den Haag 1922. 8o.

A. L. C. BEEKMAN, Insulinde, Leerboek der Aardrijkskunde. 6e druk. Groningen, den Haag 1922. 8o.

A. L. C. BEEKMAN, Leerboek der aardrijkskunde voor Indische middelbare ... scholen. Insulinde. 6e Druk. Met 39 fig. Groningen, Den Haag 1922. 8o.

J. L. HOOFTMAN en K. G. HOUWEN, Ned. Indië. Aardrijkskundig leesboek. I Naar Ned. Indië. 11e druk. II B. Java en Buitenbezittingen. 10e herz. druk. Geïllustreerd. Groningen — Den Haag 1922. 8o.

B. A. KWAST EN F. PELDER, Leerboek der aardrijkskunde voor middelbare handelsscholen enz. Deel III. Ned. — Indië, Nederland en het wereldverkeer. Met 26 fig. Groningen — Den Haag 1922. 8o.

Insulinde en zijn bewoners. Schets voor de hoogste klasse der L. S. enz. I Java. Bussum 1922. 8o.

J. VAN DER MEY, Insulinde en zijn bewoners. Een land- en volkenkundige schets van Ned. Indië I Java. Bussum 1922. 8o.

A. LUINGE en B. STEGEMAN, Nederland en Indië. Eenvoudige aardrijkskunde 4e druk. Groningen 1922. 8o.

R. BOS, Oost — Indië en de werelddeelen. Een eenvoudig leerboekje Met kaartjes en illustr. Groningen 1922. 8o.

J. J. TEN HAVE en Th. J. A. HILGERS, Omgeving en moederland. Aardrijkskunde voor de Indische scholen. 7e druk. 's-Gravenhage 1922. 8o.

R. SCHUILING, Beknopt overzicht der economische aardrijkskunde van Nederland en Ned. Oost — en West — Indië. Zutphen 1922. 8o.

Besproken door W. E. B. in: Tijdschrift v. Econ. Geographie, Jrg. 13, 1922, p. 402.

De ZEEËN van Ned. Oost-Indië. Uitgegeven door het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Leiden 1922. Met kaarten, tekstfig. en tab. gr. 8o.

Op den voorhandschen titel: Uitgegeven door het Kon. Ned. Aardr. Gen. naar aanleiding van zijn vijftigjarig bestaan, 1873 — 1923.

Besproken door: E. in: Tijdschrift v.h. Kon. Ned. Aardrijksk. Gen. 2e Serie, Deel XXXIX p. 607 — 609.

Java and Sumatra compared. (Holland and her Colonies, March 1922).

HEI. SCHMITTHENNER, Die Insel Java. (Geographische Zeitschrift, Jahrg. 28, 1922, S. 148 — 165).

Java, as seen by a Javanese artist [Mas Pringadi]. 3 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922, after p. 120).

L. G. BLOCHMAN, Three weeks neath Java's sun. With 8 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II No. 9, Sept. 1922 p. 189 — 193).

Een Japanner over Java. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 27, 6 Juli 1922, p. 5).

AKAR — BAHAR, Dwars door Java. (De Indische Post, Jrg. II No. 4, 23 Dec. 1922, p. 13).

V., Het verdronken land van Soenda. (De Taak, Jrg. 6 No. 273, 13 Dec. 1922, p. 1361 — 1363).

MILES [pseud.], Indische Erinnerungen. II — III. Krakatau (Deutsche Wacht, Jrg. 8, 1922, p. 27 — 32, 33 — 36).

„Onrust“, „Poeloe Kapal“ of „Scheeps-Eiland“ (18 Aug. 1618). Met 2 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 28, 8 Juli 1922 p. 426 — 428).

Met de B. J. Club naar Purmerend. Met 4 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 20, 13 Mei 1922, p. 295 — 297).

J. H. A., Pasar Glodok. Batavia. [Bebouwing van het terrein]. Met 4 pltn. en 4 fig. Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 437 — 440).

A. T. H. WINTER, Militaire antiquiteiten. [Defensielijn Van den Bosch te Weltevreden], (De Indische Post, Jrg. I No. 36 en 39, 5 Aug. 1922, p. 19).

ADRESBOEK van Batavia en Mr. Cornelis. Samen-gesteld uit de Off. gegevens der bevolkingsregisters. Weltevreden 1922. 8°.

Om den omslag: ADRESBOEK voor Batavia enz.

B., Nieuw Meester-Cornelis. Met 3 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 47, 25 Nov. 1922 p. 1464).

Dari hal bangoen roemah [kampoenng S.S. di Mangarai Mr. Cornelis. Dengan gambar sebidji. (Sri Poestaka tah IV No. 9, Sept. 1922, k. 214 — 216).

Nieuw Buitenzorg. Met 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 33, 1 Apr. 1922 p. 652).

Weer een nieuwe brug te Buitenzorg. Met 3 afb. (Het Indische Leven Jrg. 3 No. 34, 8 Apr. 1922 p. 676).

De beklimming van den Salak: Een bergtocht met hindernissen. De eerste vrouw, die zoo ver kwam (Haagsche Post van 10 Sept. 1922 p. 1441).

Himmelfahrt auf dem Salak. (Duetsche Wacht, Jrg. 8 No. 6, Juni 1922 p. 38 — 40).

De bron Tjibadak. Met 1 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 2, 7 Jan. 1922 p. 29).

A. C. A., Den Gedeh over. Met 3 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 30, 29 Juli 1922, p. 944 — 948).

M. LINDENBORN, Tochten door de Soendalanden I — II, (Indië, 6e Jrg. Afl. 6 en 8, 10 en 24 Mei 1922, p. 96 — 100 en 129 — 133).

Periangan. Dengan gambar 5 boeah, (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 13; 15 Jan. 1922, p. 193 — 196).

S. KALFF, The „Wynkoops Baai“. With 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part. II No. 11, Nov. 1922, p. 360 — 362).

In the heart of the Preanger, 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 5, May 1922, p. 370 — 371).

J. G. DOORMAN, In de Preanger. IV. Aan den bovenloop van de Tji Taroom. Met 2 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, 7e Jrg. Afl. 2, Juni 1922, p. 35 — 36).

J. J. DE STIGTER, Uitstapjes in den omtrek van Tjimahi. Tjimahi [1923]. Met 2 pl. en 1 kaart. 8°.

Adresboek der gemeente Bandoeng. Weltevreden 1922. 8°.

Dr. C. te LINTUM, Bandoeng, de toekomstige hoofdstad van Ned.-Indië. (In- en Uitvoer, 15 Aug. 1922).

Bandoeng, the future capital of the Neth. East Indies (Holland's Import and Export Trader, Oct. 1922).

P. TER JURGEN, Bandoeng. A. nocturne. With 1 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3, No. 1, Jan. 1922, p. 47 — 48).

S. A. REITSMA, De meren van Bandoeng. Met 8 afb. (Indië, Jrg. 5 No. 48 en 51; 1 en 22 Maart 1922, p. 783, 821 — 824).

V., Hoe de hoogvlakte van Bandoeng ontstond. (De Indische Post Jrg. I No. 14, 4 Maart 1922, p. 19).

J. S. S. J. RATU LANGIE, Naar de Tangkoeban Prahoe. (De [Groene] Amsterdammer No. 2339, 22 Apr. 1922 p. 8).

Op den Tangkoeban Prahoe. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 3, 19 Jan. 1922, p. 5).

P. KLOPPERS, Van een simpel tochtje ... Kawah Poetih Patoeha. (De Indische Post. Jrg. I No. 6, 7 Jan. 1922, p. 15).

De legende van den Goenoeng Wajang. (De Indische Post, Jrg. I No. 21, 22 Apr. 1922, p. 19).

The Lake of Leles. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 4, Apr. 1922 p. 288 — 289).

J. Z. VAN DYCK, Garoet en omstreken. Zwerftochten door de Preanger. Geschreven voor „EITTO“ (the E. I. Travelling and Tourist Offices). Batavia [1923]. Met pl., afb., plattegr. en 6 kaarten. 8°.

Y. R., Naar Preanger's Zuidkust. (De Reflector, Jrg. 7 No. 48, 25 Nov. 1922 p. 739 — 741).

Th. KNAPP, An ascent of the highest peak of Goentoer mountain. With 5 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 3, March 1922, p. 204 — 207).

J. B. RUZIUS, Uit ons reis-carnet: Naar den Galoenggoeng-krater enz. (De Indische Post. Jrg. I No. 11, 11 Febr. 1922, p. 15).

Mr. C. W. WORMSER, De Galoenggoeng niet beklimmen. (De Indische Post, Jrg. I No. 34; 22 Juli 1922, p. 15).

T. K[ARSTEN], Natuurbescherming — maar geen averechtse! (Noesa-Gedeh in het Pendjaloe-meer verdoopt in Koorders-eiland). (De Taak, Jrg. 6, No. 269, 4 Nov. 1922, p. 1313).

Across the divide [Nagrek Pass]. With 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 1, Jan. 1922, p. 26 — 27).

Ir. L. K., Cheribon's toekomst. (De Indische Post. Jrg. I No. 8, 21 Jan. 1922 p. 17).

J. L. J. F. EZERMAN, Peri hal kelenting Koan Iem „Tjao-Kak Sie” di Tjirebon. (Di keuoearkan oléh Bataviaasch Genootschap v. K. en W.). Disalin oléh S. M. LATIF, Weltevreden 1922. Dengan gambar. gr. 8°. Bureau voor de Volkslectuur, Balai Poestaka. Serie No. 587).

S., De warme bron te Palimanan. [Cheribon]. Met 2 afb. (De Reflector Jrg. 7 No. 23, 3 Juni 1922, p. 351).

Bergsport. De Goenoeng Slamet beklommen. Met 6 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 2, 26 Aug. 1922, p. 32 — 33).

Kapt. L. C. Bekking, Eene meerdaagsche legeroefening naar het Diëng-plateau, Midden-Java. Met afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 1 en 2, 5 en 12 Apr. 1922, p. 4—6 en 24 — 26).

Semarang. Dengan 5 gambar. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 18 — 19, 31 Maart dan 15 Apr. 1922, k. 279 — 281 dan 296 — 298).

RÜCKERT, Semarang oud en nieuw. Met 9 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 36, 6 Dec. 1922, p. 572 — 577).

J. E. JASPER. Het stadje Koedoes en zijn oude kunst. Met 24 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, Jrg. 7 Afl. 1, Mei 1922 p. 3 — 30).

C. K. VAN DER KOP, Bound in imperial yellow. [Vorstenlanden]. With 7 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 3, March 1922 p. 190 — 195).

Djakakarta. Dengan 3 gambar. [Menoeroet karangannja t. G. G. VAN DER KOP dalam Sluyters' Monthly]. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 17; 15 Maart 1922, p. 262 — 266).

JAN POORTENAAR, Oostersche tafereelen: In het waterkasteel te Djakakarta. Teekening met bijschrift. (De Groene Amsterdammer No. 2372, 9 Dec. 1922 p. 6).

Mrs. J. WIEBENGA, The Prambanan legend. With 1 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922 p. 121 — 122).

De Merapi. 4 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 15, 15 Apr. 1922 p. 485).

A. H. B. BÜNNEMEYER, To the everlasting fires of Mount Marapi. With 6 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II No. 8, Aug. 1922 p. 115 — 121).

Kiekjes uit Solo, 4 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 46, 11 Nov. 1922, p. 711 — 712).

Het Mangkoe-Negarasche Huis enz. 4 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 45, 4 Nov. 1922, p. 691 — 694).

M. G. MULLER, Naar het Zuidergebergte (op Java). (Het Zendingsblad Oct. 1922).

MADARRAN, Zes Djokjaneezen op stap. [Karang bolong]. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 25 — 26, 29 Juni — 6 Juli 1922, p. 287 — 288 en 296 — 297).

J. A. F. A. LATER, Java's sacred places. With 2 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 10, Oct. 1922 p. 260 — 262).

G. D. S., Trenggalek voorheen en thans. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned.-Indië, Jrg. 7 No. 4, 28 Juli 1922, p. 141 — 144).

C. M. VISSERING, Prigèn. (Onze Eeuw, Jrg. XXII, Juli-afl. p. 62 — 83).

JAN POORTENAAR, Oostersche tafereelen: Poedjon, Teekening met bijschrift. (De Amsterdammer No. 2375, 30 Dec. 1922 p. 8).

E. BALTON, Soerabaja en Singapore. (De Vrouw en haar Huis, Jrg. XVII p. 118).

Tosari, jewel of East „Java. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 10, Oct. 1922 p. 283).

A peep into wonderland [Tosari]. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 3, March 1922 p. 188 — 189).

Glances of an oriental Switzerland. [Tosari]. 4 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922, p. 108 — 109).

On the summit of Mt. Penandjaan, 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 3, March 1922 p. 208 — 209).

The Bromo & the Sandsee, 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 11, Nov. 1922 p. 358 — 359).

The „Dasar” or Sandsea, the old crater of the Tenger Mountains. 1 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 4, Apr. 1922 p. 268 — 269).

RUZIUS, Van Tosari naar den Semeroe. (10e — 13e Vervolg). (De Taak, Jrg. 5, No. 231 — 234, 7—28 Jan. 1922).

G., Een tocht door onze militairen gemaakt naar Java's hoogste punt [Semeroe]. Met 7 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 51, 5 Aug. 1922 p. 1006 — 1008).

A seven days tramp over the Semeroe. Leaves from a diary. With 7 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 12, Dec. 1922 p. 428 — 433).

C. A. WISSE, Nongkodjadar, (De Tropische Natuur, Jrg. XI, p. 106 e.v.).

J. De STRICKER, Naar de Kawah Idjen. Een tocht in Java's Oosthoek. Met afb. (Ons Element, 19 Aug. 1922).

21. BALI.

Met Louis Couperus door Ned. Indië, 32. Bali, het eiland der antieke schoonheid. Oude tempels en vrome vrouwen. (Haagsche Post van 22 Juli '22 p. 1129). 33. De Balinees en zijn vechthaan. De grommende Batoer. (29 Juli 22 p. 1167). 34. De offerande der Balische vrouw. Een kroonprinses, die het leven te lief-had. (5 Aug. '22 p. 1207).

J. A. LOEBER Jr., Van een mooi eiland. Met 14 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 12, Apr. 1922, p. 369 — 377).

W. O. J. NIEUWENKAMP, Op Bali terug. I e.v. Met illustr. (Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift, deel XIII, p. 361 — 368) en Jrg. 32, Juli 1922, p. 7 — 12).

Met Nieuwenkamp op Bali. (Kolonial Weekblad, Jrg. 22, No. 41, 12 Oct. 1922, p. 5).

Short Guide to Bali: (Official Tourist Bureau. Weltevreden [1923]. With 33 pl. and 1 map. 8°. obl.

Bali, gem of the small Sunda isles. 2 pl. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 12, Dec. 1922 p. 406 — 407).

L. H. C. HORSTING, Rambles through the isle of Bali. With 9 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 7, July 1922 p. 32 — 39).

A. J. C. KRAFT, Een bezoek aan Bali. Met afb. (Ned. Zendingsblad, Nov. 1922).

Kintamani. Met 2 afb. (De Revue Jrg. 2 No. 45, 11 Nov. 1922 p. 1403 — 1404).

A Bali album. 4 drawings by W. Dooyewaard. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 12, Dec. 1922 p. 416[7]).

Various impressions of the Balinese as seen by a Dutch artist. 4 Drawings by W. Dooyewaard. (Sluyters' Monthly Vol. 3 Part II No. 8, Aug. 1922 p. 111 — 114).

S. KALFF, Balanese Plastics. With 4 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922, p. 130 — 132).

T. S. G. MOELIA, De eigenaardigheden van de beschaving der Baliërs op het gebied van landbouw, vee- teelt, nijverheid en godsdienst. (Indië, Jrg. 5 No. 41, 11 Jan. 1922, p. 661 — 664).

P. DE KAT ANGELINO, Hindoe of heiden. Met 5 afb. (Ned.-Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 9, Jan. 1922, p. 281 — 285).

Rattenplaag op Zuid-Bali. De zielen der boozen varen in de ratten. Een offerfeest om het kwaad te bezweren. (Haagsche Post van 11 Nov. '22 p. 1758).

De Hindoetempels op Bali. (P. E. B. Jrg. 2 No. 37, 15 Febr. 1922, p. 81 — 82).

The temple in the holy forest of Sangse, Bali. 2 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II No. 10, Oct. 1922 p. 276 — 277).

P. DE KAT ANGELINO, Over de smeden en eenige andere ambachtslieden op Bali. III. De goud- en zilver- smeden, IV. De sanggings. (Tijdschrift Bat. Gen. Deel LXI, 1922, p. 370 — 380, 381 — 424).

C. LEKKERKERKER, De Baliër en zijn rund. Met 1 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 7, 17 Mei 1922, p. 109, 111 — 113).

V. E. KORN, Balische overeenkomsten. 's-Gravenhage 1922. 8o. (Uitgegeven door het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. — Indië).

V. E. KORN, De beteekenis der adoptie in de Ba- lische samenleving. (De Indische Gids, XLIV No. 4, Apr. 1922, p. 297 — 321).

22. NATUUR.

Ned. Indische Vereeniging tot Natuurbescherming. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. — Indië, Jrg. 7 No. 4, 4 Aug. 1922, p. 179 — 182).

Verslag van de N. I. Vereeniging tot Natuurbescher- ming. Over 1921.

Besproken in Kol. Weekblad Jrg. 22 No. 34, 24 Aug. 1922, p. 9.

Mrs. M. HORST BRINKS, Protection of nature in the Dutch East Indies. With 4 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 2, Febr. 1922, p. 111 — 112).

Nieuwe Natuurmonumenten. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 34; 17 Febr. 1922, p. 1294 — 1295).

HANDELINGEN van het 2e Ned. Indisch Natuur- wetenschappelijk Congres gehouden 1922. Bandoeng 1922. Met pl., fig. en krtn. 8o.

Ir. C. G. J. VREEDENBURGH, Tweede Ned. — Indisch Natuurwetenschappelijk Congres (Bandoeng 11 — 14 Mei 1922). (De Indische Post Jrg. I No. 24, 13 Mei '22 p. 26 en No. 25, 20 Mei '22 p. 26).

A. G., Het tweede Ned. Ind. Natuurwetenschappelijk Congres te Bandoeng. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 31, p. 616).

Het 2e N. I. Natuurwetenschappelijk Congres te Ban- doeng (11 — 14 Mei 1922). (De Ingenieur, 5 Aug. 1922).

Dr. C. BRAAK, Het Klimaat van Ned. Indië (Kon. Magn. en Meteor. Observ. te Batavia. Verhandelingen No. 8, Deel I afl. 2).

Dr. J. BOEREMA, Regentypen in Ned. — Indië: (Handelingen van het 2e Ned. — Indisch Natuurweten- schappelijk Congres, Bandoeng Mei 1922, p. 53).

Ing. O. J. HERZ, Studie über das Auftreten und den Verlauf von Hochwässern (Bandjirs) in den Flüssen Javas. (Handelingen 2e Ned. Ind. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 72 — 75).

O. J. HERZ, Bandjirs in de rivieren van Java. Met 1 plaat. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 432).

Ir. C. G. J. VREEDENBURGH, Over de harmonische schommelingen (Seiches) in enkele groote meren van Ned. Indië. Met 8 pltn. (De Waterstaatsingenieur Jrg. 10, 1922, p. 282 e.v.).

Dr. S. W. VISSER, Halo's in 1921 te Weltevreden waargenomen. (Natuurk. Tijdschrift voor N. I., deel LXXXII, 1922, p. 279 — 282).

J. M. BEEKMAN, De barometrische hoogtemeting in Indië (meer speciaal op Java). Met 1 plaat. (De Wa- terstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 210).

R. D. M. VERBEEK, Opgave van geschriften over geologie en mijnbouw van Ned. Oost — Indië. (9e Vervolg). Overgedrukt uit de Verh. v. h. G. M. Gn. v. Ned. en Kol. V. 's-Gravenhage 1922. 8o.

E. LANDENBERGER, Die Geologie von Nied. In- dien nebst einem kurzen Anhang: Die Geologie der Philippinen. Gemeinfasslich dargestellt. Mit 11 Taf. und Karten.

Besproken door W. E. B. in: Tijdschrift v. Econ. Geogr. Jrg. 13, 1922, p. 432.

E. S. WILLBOURN, A general account of the Geo- logy of the Malay Peninsula ... Java Sc. (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society for t. y. 1922, Nov. p. 237 — 260).

Prof. Ir. VAN DER LEY, De Witte Steenkool. Gau- serie. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 19, 1 Oct. 1922, p. 593 — 595).

Ir. F. C. VAN LIER, Indische gesteenten als bouw- materialen. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 188 — 197).

JODIUM. Weltevreden 1922. 8o. (Verslagen en Me- dedeelingen betreffende Indische delfstoffen en hare toepassingen No. 14).

Dr. E. C. JUL. MOHR, De gronden van Java en Sumatra. Amsterdam 1922. 8o.

Besproken door J. VAN BAREN, in Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap, 2e Serie, deel XXXIX p. 738 — 740; in Indische Mercur, No. 43, 27 Oct. 1922, p. 736; door A. J. KOENS in: Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 8 No. 9, 1 Sept. 1922, p. 397 — 399.

GEO. POLLOCK, The Wealth of the Neth. Dutch Indies. (The Asiatic Review, Vol. XVIII, 1922, p. 300 — 304).

Dr. S. W. VISSER, Aardbevingen in Midden- en Oost- Java. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 184 — 188).

A. J. P. MOEREELS, Over aard- bevingen. (De In- dische Post, Jrg. I No. 52, 25 Nov. 1922, p. 2).

Dr. S. W. VISSER, Inland and submarine epicentra of Sumatra and Java earthquakes, (Verhandelingen v.h. Kon. Magn. en Meteorol. Observatorium te Batavia No. 9).

Pengetahoean tentang gempa. (Tjahaja Hindia, Tah- ke 10, No. 22, 31 Mei 1922, k. 350 — 352).

V., Zal Java wegzinken? (De Taak, Jrg. 5 No. 250, 20 Mei 1922, p. 1107 — 1108).

Dr. G. L. L. KEMMERLING, Vulkanvormen. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 175 — 184).

Dr. G. L. KEMMERLING, Uit Indië's Vulkanrijk. (Met 2 fig. en 6 foto's). Met aanvullende mededeelingen. (Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap, 2e Serie, Deel XXXIX p. 1 — 41 en 515 — 517).

Dienst v.h. Mijnwezen in N. I. Vulcanologische Mededeelingen [II en III door Dr. G. L. L. Kemmerling]. Besproken door Prof. Dr. L. RUTTEN in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 23, 9 Juni 1922, p. 377.

Vulkanologische Berichten door Dr. G. Kemmerling XIV. De G. Keloet, einde 1921. XV. De G. Merapi. (Met 3 pl., 2 tekstfig. en 1 foto). XVI. De G. Merbaboe. De G. Sendoro. (Met 3 pl.) XVIII. Diverse berichten. XIX. Vulkan. Mededeelingen. (Natuurk. Tijdschrift voor N. I., deel LXXXII, 1922, p. 90 — 102 en 188 — 207).

Dr. J. H. COERT, Vulkaneruptions, in het bijzonder die van den Keloet, op Java [Verslag lezing]. (Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap 2e Serie, Deel XXXIX, 1922, p. 395 — 396).

Ausbruch des Vulkans Keloet oder Keloet auf Java am 19 — 20 Mai 1919. (Geographische Zeitschrift, Jahrg. 28, 1922, S. 364 — 365).

De Smeroe dreigt. Met 1 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 52, 30 Dec. 1922 p. 1629).

Oelar bisa ditanah Hindia-Belanda, Dengan 3 gambar Volksalmanak Melajoe 1923, k. 171 — 250).

Giftslangen. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 705 — 706).

Oraj matih di Hindia. Djeung 3 gambar. (Volksalmanak Soenda 1923, k 101 — 111).

M. N., Onze huisdieren. (De Indische Post, Jrg. I No. 7, 14 Jan. 1922, p. 10).

D. H., Ras-honden in Indië; (De Indische Post, Jrg. I No. 10, 4 Febr. 1922, p. 13).

't HOEN, Over het paard in de Preanger-Regentschappen. Met 3 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 45, 7 Febr. 1922, p. 717 — 721).

Dr. H. 't HOEN Buffel en rund. Besproken door Prof. Dr. L. de BLIECK in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 4; 27 Jan. 1922, p. 48.

O. TAHOE, Enkele eigenaardige Indische dieren. — Albino's of „Kackelacken“. (De Indische Post, Jrg. I No. 6, 7 Jan. 1922, p. 19).

Soewéning kéwan méséng. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. V p. 82).

Oemoerig kéwan Hindija' Walanda'. (Jav. Volksalmanak voor 1923 Jrg. 5, p. 81 — 82).

Dr. K. W. DAMMERMANN, De nieuwe fauna van Krakatau (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922, p. 122 — 129).

SEMOET [pseud], Die smaragdgrüne Königin [mal, keringga]. (Deutsche Wacht, Jhrg. 8 No. 8, Aug. 1922 p. 34 — 36).

—, Exitus reginae. (Deutsche Wacht, Jhrg. 8 No. 9, Sept. 1922 p. 31 — 32).

Dr. A. L. J. SUNIER, Het nieuwe Laboratorium voor het Onderzoek der Zee te Batavia. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 150 — 155).

Dr. MAX WEBER and Jhr. L. F. DE BEAUFORT, The fishes of the Indo — Australian Archipelago, vol. IV. 's-Gravenhage 1922. 8o.

Dr. H. C. DELSMAN, Op de Javazee. (De Tropische Natuur, Jrg. XI Afl. 1. en 2; Jan. en Febr. 1922, p. 1 en 17).

Dr. H. C. DELSMAN, Op het Koraalrif. (De Tropische Natuur, Jrg. XI, p. 165).

Kakajaan laeet. Dengan gambar 14 bidji. (Sri Poestaka, Tah. 4 No. 10, Oct. 1922, k. 239 — 245).

I. BOLDINGH, Zakflora van de landbouwstreken op Java. 2e druk. Weltevreden 1922. 8o.

C. H. STOMPS, Wandelingen door 's Lands Plantentuin. (De Indische Post, Jrg. I No. 11, 14, 26; 11 Febr. 4 Maart en 27 Mei 1922).

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN, De nieuwe flora van het eiland Krakatau, Overzicht voordracht. (Verslag vergaderingen Prov. Utrechtsch Genootschap v. K. en W. 1922).

J. WIEBENGA, The holy flower Widjaja Kusumo. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II, No. 11, Nov. 1922 p. 367).

HA. HALLIER, Indonesische Leidensblumen. 0. 0. 1922 8o. (Mededeelingen van 's Rijks Herbarium Leiden, No. 42).

Dr. I. BOLDINGH, Over de rijping van de klappervrucht. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 135 — 140).

J. K. M., De wortels van den kokospalm. (Alg. Landbouweekblad voor N. I., Jrg. 7. No. 15; 13 Oct. 1922, p. 719 — 721).

O. TAHOE, Een nuttige boom [aren-palm]. (De Indische Post, Jrg. I No. 11, 11 Febr. 1922, p. 19).

Temoe lawag. (Javaansche Volksalmanak voor 1923, Jaarg. V., p. 133 — 140).

A. BEILJNGH. De bamboe in Besoekt. (Overgenomen in Alg. Landbouweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 30; 20 Jan. 1922 p. 1176 — 1182).

Deling. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5, p. 154 — 180).

H. SCHROO, Een heksenkring [zwammen]. De Indische Post. Jrg. I No. 50, 11 Nov. 1922, p. 9).

23. TEELT. — GEWASSEN.

Jaarboek van het Departement van Landbouw enz. in 1920 en 1921. Batavia 1922 8o.

Besproken in Koloniale Studien Jrg. 6, 1922, 2e halfjaar, p. 296 — 301.

Verslag N. I. Landbouw — Syndicaat over 1921. Soerabaja 1922. 8o.

Het N. I. Landsyndicaat. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5, 17 Juni 1922, p. 289).

J. DEKING DURA, De N. I. Landbouwmaatschappij, haar verleden, hare toekomst en hare bewijzen van deelgerechtigdheid, Een juridiek — financiële nabetrachting ..., Amsterdam 1922. 8o.

S. KALFF, Solosche Landhuurders. (De Indische Gids XLIV No. 3, Maart 1922, p. 236 — 251).

K. HEYNE, De nuttige planten van Indië. Deel I Herdruk, Batavia 1922. 8o.

Besproken door Dr. W. G. BOORSMA in Teysmannia, Jrg. 33 afl. 4, door Prof. Dr. F. A. F. C. WENT in: De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 52, 29 Dec. 1922, p. 891 — 892; in: Alg. Landbouweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 47, 19 Mei 1922, p. 1762 — 1763; in Koloniale Studien Jrg. 6, 1922, deel I p. 389 — 390.

De tuinbouw en tuinbouwvoorlichtingsdienst in Ned. O. Indië, (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 45, 5 Mei 1922 p. 1675 — 1677).

De tuinbouw en de tuinbouwvoorlichtingsdienst in Ned. Oost-Indië, (Onze Stem, 3e Jrg. No. 11, 1 Juni 1922, p. 304 — 305).

„Spiegel historial” of het Belang van den Landbouwvoorlichtingsdienst. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 36, 3 Maart 1922, p. 1342 — 1445).

V. UFFELEN, Organisatie in den tuinbouw. (Uit Alg. Landbouwweekblad). (Onze Stem, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922, p. 673 — 674).

J. S. VAN BRAAM, Regeeringszorg v. d. Ind. landbouw. (I. G. Juni 1922).

Besproken in: Koloniale Studiën Jrg. 6 deel 2, 1922, p. 109 — 113.

A. J. KOENS, Honderd landhuishoudkundige gedachten. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 52, 23 Juni 1922 p. 1922 — 1924).

Besproken in Alg. Landbouwweekblad Jrg. 6, 1922, p. 1922 — 24 en 1952 — 54.

D. N., Vruchtbaar werk voor — N. I. Landbouwleeraren. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 30; 20 Jan. 1922, p. 1136 — 1138).

Oogst en aanplant der voornaamste Inlandsche Landbouwgewassen op Java en Madoera in Dec. 1921 — Nov. 1922. (Korte Berichten voor Landbouw enz. Jrg. 12 No. 1 — 52).

Overzicht van de geoogste uitgestrektheden ... Inl. landbouwgewassen en de tweede schatting van den sawahpadi-oogst. (Korte Berichten v. Landbouw, 23 Febr. 1922).

Eerste schatting van de sawahpadi-productie gebaseerd op de landrente proefsnitcijfers ... (Korte Berichten voor Landbouw enz. Jrg. 12 No. 41, 12 Oct. 1922, Bijvoegsel No. 49).

PERCY A. Still, the cultivation of rice. With 6 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 4, Apr. 1922, p. 264 — 267).

PERCY A. HILL, Increasing the yield of rice. With 8 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 5, May 1922, p. 350 — 354).

W. H. VAN DER HAAS, Het rijsttekort in Indië. (De Indische Gids XIV No. 11, Nov. 1922 p. 987 — 991).

Het rijsttekort in Indië: De spijze, die nooit verveelt. De veeleischende prinses. (Haagsche Post van 29 Juli '22 p. 1173). Tractor in plaats van buffel. De proef met een mechanisch rijstbedrijf. (5 Aug. '22 p. 1227)

M. H. D. RUBENKONING, Verhouding van de op Java met Sawahrijst en die met Europeesche cultuur beplante oppervlakte (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 18; 5 Mei 1922, p. 289).

Keperloean bagi orang peladang. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 100 — 110).

J. S. VAN BRAAM, Land-ontginning door de inheemsche bevolking van Ned. Indië. (De Indische Gids XLIV.

Het hectolitergewicht van rijst, maisen sojaboonen No. 11, Nov. 1922 p. 961 — 986).

(N. I. Bladen voor Dierg. en D. deel XXXIV p. 482 e.v.).

J. J. PAERELS, Een en ander omtrent de Maiscultuur in den Indischen Archipel. (De Indische Gids XIV No. 6, 1 Juni 1922, p. 505 — 510).

KLEINE LANDBOUW.

T. OTTOLANDER, De kleine landbouw voor Europeanen, (Onze Stem, 3e Jrg. No. 8, 16 Apr. 1922, p. 207 — 213). — Verg. TH. C. HARST Onze Stem, 3e Jrg. No. 11, 1 Juni 1922 p. 313).

T. OTTOLANDER, De kleine landbouw voor Europeanen. Rede. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 6 No. 41, 7 April 1922, p. 1527—1532). Kleine Landbouw voor Europeanen. (Alg. Landbouwweekblad voor N.-I. Jrg. 7 No. 10, 8 Sept. 1922 p. 484—485).

VIJSMA, Landbouw en visscherij voor Indo-Europeanen. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 16, 16 Aug. 1922, p. 491 — 492).

Het stichten eener landbouwkolonie op coöperatieven grondslag. (Alg. Landbouwweekblad, Jrg. 7 No. 12, 22 Sept. 1922, p. 580 — 586).

Kleine landbouw voor ex-employés. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 6 No. 32 4 Febr. 1922, p. 1224 — 1225).

Grond voor kleine landbouw (Alg. Landbouwweekblad v. N.-I., Jrg. 6 No. 30, 20 Jan. 1922, p. 1165).

Kleine landbouw (W. H. V. in Preanger-Bode). (Alg. Landbouwweekblad voor N.-I., Jrg. 6 No. 44, 28 Apr. 1922, p. 1641 — 1642).

MARSCHAL, Kleine landbouw. (Mededeelingen v.d. Bond v. Cultuurgeëmpleerden, Jrg. 5 No. 13, Bijlage van Alg. Landbouwweekblad, 7e Jrg. No. 8, 25 Aug. 1922, p. 38 — 39).

T. W., Werkeloosheid, kleine landbouw en tuinbouw bedrijf. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922, p. 650 — 652).

Kleine-Landbouw, (Mededeelingen Bond van Cultuurgeëmpl. Jrg. 5 No. 22 p. 81, Bijlage Alg. Landb. Weekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 17, 27 Oct. 1922).

Iets over kleine Landbouw, door a.s. Kolonist (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 717 — 718).

K. S., Kleine — Landbouw genoegens (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922 p. 730 — 731).

J. L. MOENS, Kleine-Landbouw. (Mededeelingen Bond v. Cultuurgeëmpl. in N. I., Jrg. 5 No. 25 p. 94 — 95 Bijlage Alg. Landb. Weekblad, Jrg. 7 No. 20, dd. 17 Nov. 1922).

G. J. E. KOCH, De klein — landbouw op Java. (De Indische Post, Jrg. II No. 2, 9 Dec. 1922).

Kleine landbouw. (Onze Stem, Jrg. 3, No. 23 en 24, 1 en 16 Dec. 1922, p. 744 — 745 en 776 — 777).

De fabrikage van Inlandsche suiker als klein landbouwbedrijf (G. D. SCHÄFER in Onze Stem). (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 7 No. 10; 8 Sept. 1922, p. 455 — 459; No. 13, 29 Sept. 1922, p. 601 — 603; No. 16, 20 Oct. 1922, p. 778 — 782).

De inlandsche rietcultuur en de Suiker Enquête-Commissie. (De Taak, Jrg. 6 No. 265, 9 Sept. 1922, p. 1257 — 1260).

De Inlandsche rietcultuur. (De Banier, Jrg. 24 No. 32 — 35; 11, 18, 25 Aug. en 1 Sept. 1922, p. 272 — 273, 282 — 283, 290 — 291, 297 — 298).

De Inlandsche rietcultuur. (De Taak, Jrg. 6 No. 273, 13 Dec. 1922, p. 1355).

ABDOEL AZIZ SOETAN KENAIKAN, Tanaman jang menghasilkan minjak. Djilid I. Fort de Kock 1922. 8° I. Pohon njiocer (Cocos nucifera).

J. C. VAN DER MEER MOHR, Eenige badjingvallen in gebruik bij de Vorstenlandsche bevolking. (Teysmannia, 1922, afl. 7 — 8).

Oepaja Pemerintah oentoeke peroesahaan keboen (perkeboenan) ditanah Hindia. (Sri Poestaka, tah. IV No. 3, k. 64 — 65).

W
Invoer van planten, zaden en vruchten in Ned.-Indië [waardoor ziekten in cultuurgewassen]. (Handelsberichten, 19 Oct. 1922).

J. E., Manggateelt. (Alg. Landbouwweekblad, Jrg. 6 No. 40, 31 Maart 1922, p. 1507 — 1508).

P. J. WESTER, A descriptive list of Manga varieties in India. Manila 1922. With 3 pl. and 71 fig. 8°.

J. J. OCHSE, Djeroekteelt. Met 35 pl. Weltevreden 1922, 8°.

—, Dari hal bertanam djeroek. Weltevreden 1922. Dengan 35 gambar. 8°.

—, Tandoeran djeroek. Nanggo gambar 60 idji. Weltevreden 1922, 8°.

—, Bab aperghi djerboek. Emadhoera'ghi bi' Balai Poestaka, Weltevreden 1922, 8°. (Uitgave van de Commissie voor de Volkslectuur, Serie No. 565, 566, 567, 569).

W. D. Bananen als voedingsmiddel. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6, No. 35, 24 Febr. 1922, p. 1322 — 1324).

Prof. Dr. J. WESTERDIJK, Ziekten van pisangs in Ned. Oost — Indië (De Indische Mercur, Jrg. 45 No. 10; 10 Maart 1922, p. 153).

C. VAN OVEREEM, Paddestoelen, die de Inlander eet. (Teymannia, Jrg. 33 afl. 4).

P. J. A. MAITIMO, De Paddestoelen — cultuur, Stem, Jrg. 3 No. 24, 16 Dec. 1922, p. 768 — 769).

De Paddestoelen Cultuur [Uit Javabode]. (Alg. Landbouwweekblad van N. I., Jrg. 7 No. 10, 8 Sept. 1922, p. 478 — 479).

P. J. A. MAITIMO, De Paddestoelen — cultuur. (Uit Onze Stem). (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 25, 22 Dec. 1922 p. 1262 — 1265).

Garoef, (Javaansche Volksalmanak. voor 1923, Jaarg. V p. p. 133 — 138).

BOSCH.

Onze bosschen. Met 4 afb. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 45, 5 Mei 1922, p. 1680 — 1683).

J. S. VAN BRAAM, Lands-Boschbeheer in Ned. Indië. (De Indische Gids XLIV No. 3, Maart 1922, p. 201 — 230).

Ir. C. B. J. WALLAND, De exploitatie van onze Indische bosschen. Met 4 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 37, 17 Dec. 1922, p. 588 — 595).

Een nieuwe betrekking [boscharchitect]. Met afb. (Alg. Landbouwweekblad, v. N. I. Jrg. 6 No. 45, 5 Mei 1922, p. 1679 — 1680).

Pekerdjaan baroe (Boscharchitect). Dengan gambar 5 boeah (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 20; 30 Apr. 1922, k. 310 — 311).

CRITICUS, Boschvernieling door ladangan. (Alg. Landbouwweekblad voor N.-I. Jrg. 6 No. 49 — 50, 2 en 9 Juni 1922, p. 1803 — 1805, en 1839 — 1841).

W. ZWART, Om de eer der houtvesterijen. Naar aanleiding van F. Blok, Het djati-houtvesterijbedrijf gedurende de laatste jaren. (Tectona, Nov. 1922).

N. BEUMEE—NIEUWLAND, Onderzoekingen van djatiboschgronden op Java. Weltevreden 1922. Met 22 tab. 8°. Dep. van L., N. en H. in Ned.-Indië, Mededeelingen van het proefstation voor het Boschwezen, No. 8).

E. H. B. BRASCAMP, De verspreiding der djati-bosschen in Banjoemas thans en in 1693. (Tectona, Nov. 1922).

T. ALTONA, Djati en Hindoes. Oorsprong van het djati-bosch te Bodjonegoro (Java). (Tectona, Juni 1922).

T. ALTONA, Nieuw-Guinea, djati en geen Hindoes. (Tectona, Juli 1922).

L. G. DEN BERGER, Inleiding tot de herkenning van hout in de praktijk. Met medewerking van H. BEEKMAN. Weltevreden 1922. Met 5 pl. 8°. (Dep. van L. N. en H. in Ned.-Indië, Mededeelingen van het proefstation voor het Boschwezen, No. 7).

J. J. PAERELS, Eenige belangrijke Ned.-Indische Wildhoutsoorten. (De Indische Gids XLIV No. 11. Nov. 1922, p. 992 — 1000).

J. J. PAERELS, Eenige der belangrijkste boschproducten uit Ned.-Indië (slot). (Cultura, Juli/Aug. 1922).

DIEREN.

J. MERKENS, De economische beteekenis van den veestapel in Ned. O. Indië. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Met 1922, p. 121 — 122).

Madoera's veestapel. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I. Jrg. 6 No. 46, 12 Mei 1922, p. 1720).

De Gouvernements veefokkerij. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 22; 1 Dec. 1922, p. 1105 — 1106).

K., Dwangmaatregelen van overheidswege bij de veefokkerij. (Alg. Landbouwweekblad v. N.-I., Jrg. 6 No. 41, 7 Apr. 1922, p. 1560 — 1564).

A. TH. J. VAN EMMERIK, Veefokkerijen en kleine landbouw. Met naschrift van M. L. KOOT. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 21, 1 Nov. 1922, p. 681 — 683).

J. MERKENS, Vijftien jaar pioniersarbeid in de runderteelt op Java. (N. I. Bladen voor Dierg. en Dieren-teelt, Deel 34, p. 19 — 61).

Het veefonds te Seloredjo. (Alg. Landbouwweekblad v. N.-I., Jrg. 6 No. 31, 27 Jan. 1922, p. 1189).

Dr. H. 't HOEN, Invoer van Hollandsch vee in Indië in verband met de daling der vrachttarieven. Met 2 afb. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 23; 8 Dec. 1922, p. 1131 — 1133).

Hollandsch vee naar Indië. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24, 16 Dec. 1922 p. 772).

Dr. 't HOEN, Hollandsch melkvee in Ned. Indië. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned.-Indië, Jrg. 7 No. 3, 21 Juli 1922, p. 92—93).

De melkvoorziening in Ned.-Indië. (N.-I. Bladen voor Dierg. deel XXXIV p. 464 e.v.).

Melkerijen [Dr. DOEVE in de Oosthoekbode van 7 Juni '22]. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. Indië, Jrg. 7 No. 10, 8 Sept. 1922, p. 471 — 474).

P. VAN HOUWELINGEN, De voedselvoorziening van het melkvee op Java. (Alg. Landbouwweekblad v. N.-I., Jrg. 7 No. 23, 8 Dec. 1922, p. 1133 — 1135).

G. VAN HOUWELINGEN, Veevoeding op Java. (Alg. Landbouwweekblad voor N.-I., Jrg. 6 No. 48, 26 Mei 1922, p. 1774 — 1776).

Vleeschexport voor Indië. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 15, 1 Aug. 1922, p. 441 — 442).

J. MERKENS, Paardenteelt in Indië. (N. I. Bladen voor Dierg. deel XXXIV p. 233 — 246).

Paardenfokkerij. (Alg. Landbouwweekblad voor N.-I., Jrg. 6 No. 49, 2 Juni 1922, p. 1828 — 1830).

De Preanger-Paardenfokkerij. (Alg. Landbouweekblad v. N.-I., Jrg. 7 No. 19; 10 Nov. 1922, p. 932—939).

T. W. De huidige paardenfokkerij in Ned.-Indië; (Alg. Landbouweekblad voor N. I., Jrg. 7 No. 15, 13 Oct. 1922 p. 721 — 722).

Ref. K., Hoenderparkbedrijf. (Alg. Landbouweekblad v. N.-I., Jrg. 6 No. 46, 12 Mei 1922, p. 1712—1714).

Oepaja memadjoekan ternak di Afdeeling Soekaboemi. (Sri Poestaka, tah. IV No. 1, k. 15 — 16).

Dari hal pemeliharaan lebah. (Sri Poestaka, tah. IV No. 5, Mei 1922, k. 103 — 104).

P. N. VAN KAMPEN, Visscherij en vischteelt in Ned.-Indië. Haarlem 1922. Met 61 fig. 8o. (Onze Koloniale Dierenteelt 11).

Besproken door A. R. v. O. [RAEDT VAN OLDENBARNEVELT] in Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 43, 26 Oct. 1922, p. 1 — 4, en in: Koloniale Studiën, Jrg. 6, deel 2, 1922, p. 142—144.

24. GODSDIENST. — ANIMISME.

P. C. VAN DER WOLK, Over het animisme. (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922, p. 675 — 700).

J. KONING, Het animisme in Indië. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 49, 7 Dec. 1922, p. 2 — 3).

F. J. F. VAN HASSELT, Is het animisme bestemd om te verdwijnen? (De Banier, Jrg. 14 No. 1 en 2; 6 en 13 Jan. 1922, p. 3 — 4 en 12 — 13).

C. WISKERKE, Hoe in Indië de Animist de hogere machten bedot. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Nov. afl. p. 863 — 872).

HINDOEISME, BUDDHISME.

REDEN des Buddha. Lehre, Verse, Erzählungen. Übersetzt und eingeleitet von HERM. OLDENBERG. München 1922. 8o.

DEWADATTA, De Groote Leer en de Wet zooals die geleeraard wordt op de Tjandi Mendoet. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 4—5; Apr.—Mei 1922, p. 68—69).

Mudra's op Bali. Handhoudingen der priesters. Teekeningen door TYRA DE KLEEN. Tekst van P. DE KAT ANGELINO. 's-Gravenhage 1922. 4o. (Schriften—Reihe Kulturen der Erde, Band XV). Aangekondigd in: Djawa, 3e Jrg. No. 1, Maart 1923, p. 48).

Godsdienst en politiek op Bali. (De Banier, Jrg. 14 No. 14; 7 April 1922, p. 117 — 118).

HOUBOLT, De Javaan van thans en de Hindoetempels. (De Taak, Jrg. 6, No. 266, 30 Sept. 1922, p. 1272 — 1274).

S. H., De onverwoestbare Javaansche Geest. Aan Z. M., onzen Javaanschen Heerscher. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 9 — 10, Sept. Oct. 1922, p. 135 — 138).

BOEDIHARDJA, Eenige opmerkingen aangaande de namen van Arjuna (Djawa, 3e Jrg. No. 1, Maart 1923, p. 16 — 25).

ISLAM.

Prof. Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, De Islam en het rassenprobleem. Rede 347-jarig bestaan Univ. Leiden 1922. 8o.

Besproken in: Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922 p. 246 — 253.

P. J. ANDRE, L' Islam et les races. Tome I. Les origines, le tronc et la greffe. Paris 1922. 8o.

AMEER ALI, The spirit of Islam. A history of the evolution and ideals of Islam. With a life of the Prophet. London (1922?) 8o.

D. BAKKER, Wat den Islam zoo sterk maakt. (De Macedoniër, Aug. 1922).

De kracht en de zwakheid van den Islam. [Rev. Dr. Zwemer]. (De Banier, Jrg. 14 No. 35—36, 1 en 8 Sept. 1922, p. 296 — 297 en 305).

Dr. F. L. BAKKER, De verhouding tusschen de Almacht Gods en de zedelijke verantwoordelijkheid van den mensch in den Islam. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam 20 Jan. 1922. 8o.

Besproken door Prof. HÖNIG in de Banier, Jrg. 14 No. 11, 12, 14, 16; 17 en 24 Maart, 7 en 21 April 1922, p. 87—88, 98—99, 114—115, 130—132.

REY. ALL. NICHOLSON, Studies in Islamic Mysticism. Cambridge 1921. 8o.

KOESOEMAH ATMAJAJA, De Mohamedaansche vrome stichtingen in Indië. Proefschrift Univ. Leiden. 's-Gravenhage 1922. 8o.

PAUL EYQUEM, Le Bolchevisme et l'Islam aux Indes Néerlandaises. Avec 2 pl. (Revue du Monde Musulman. Vol. LII p. 55 — 83).

B. TH. BRONDGEEST, Kedatangan agama Islam ketanah Hindia Belanda. (Sri Poestaka, tah. IV No. 11, Nov. 1922, k. 264 — 267).

F. VAN LITH S. J., De godsdienst der Javanen. (St. Claverbond, Afl. 27, Sept. 1922, p. 194 — 201).

Het groote Mohammedaansche bedehuis van Z. H. Soesoehoenan P. B. X te Solo. 2 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 51, 23 Dec. 1922 p. 1598).

S. OEMAR BIN ALOEI ALATAS, Babad azam dalam agama Islam. Weltevreden 1922. 8o.

S. OEMAR BIN ALOEI ALATAS, Chalifah pertama atawa Amiroel-Moeminin Aboebakri'siddik. Weltevreden 1922. Dengan 1 gambar. 8o.

De Mohammedaansche bedevaart. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 19, 1 Oct. 1922, p. 597 — 602).

Naik hadji. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 23 dan 24; Juni 1922, p. 360 — 365).

Pilgrims to the Holy Land. 3 pl. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 No. 10, Oct. 1922 p. 286 — 287).

Waarheen óók vele millioenen afvloeien! [Mekka] Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 23 [V= 43], 28 Oct. 1922. p. 518).

JACQ. C. VAN ANDEL—RUTGERS, Islam en Christendom. 3e herziene en vermeerderde druk Den Haag 1921. 8o.

Besproken door K. W. L. BEZEMER in: Indologenblad, Jrg. 13 No. 5, 21 Jan. 1922 p. 43 — 44.

Christendom en Islam in de Vorstenlanden. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 2, 12 Jan. 1922 p. 5—6).

Christendom en Islam [Ds. D. Bakker]. (De Banier, No. 25, 23 Juni 1922, p. 207 — 208).

Christendom en Islam (De Opwekker, Jrg. 67 No. 7, Juli 1922, p. 313 — 317).

De Chr. zending en de Islam in Midden — Java. (De Java — Post, Jrg. 20. No. 41, 13 Oct. 1922, p. 497 — 498).

PROTESTANTISME.

L. TIEMERSMA, Tafsir Soerat kepada orang Efoesoes. Batavia 1922. 8o.

L. TIEMERSMA, Tafsir Soerat kepada orang Pilipi dan Soerat kepada orang Kolosi. Batawi 1922. 8o.

GOUW KO, Moetiara dari Kitab Soetji. Dengan sepatah perkataan lebih dehoeloe dari A. VERMEER Weltevreden 1922, 80.

Koloniaal Kerkelijke quaesties. (Uit N. R. C.) (De Indische Gids XLIV No. 4—5. Apr.—Mei 1922, p. 370—377 en 454—462).

S. KALFF, Indische predikantenscholen. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Maart-afl. p. 186—200).

De opleiding tot O. I. predikant. (Prof. L. Knappert in de N. R. C.) (Indische Gids XLIV No. 7, Juli 1922 p. 650 — 654).

Javaansch predikant. (Het Zendingsblad, Sept. 1922).

J. VAN BENTHEM, Pandita Djawa (De Opwekker, Jrg. 67 No. 7, Juli 1922, p. 300 — 312).

C. FERGUSON, Inzegening tot Inlandsch leeraar. (Ned. Zendingsblad, Nov. 1922).

Verdiens de Zending onze belangstelling? (Oegst-geest 1922. Met 4 afb. 80.

M. LINDENBORN, Actueele zendingsvragen in Ned. Indië. (Biededeelingen ... zendingswetenschap, Jrg. 66, 1922, 3e stuk, p. 201—219).

Dr. A. J. BROWN, Vraagstukken rakende de Inlandsche Kerk op het Zendingsveld. (De Opwekker, Jrg. 67 No. 2, Febr. 1922, p. 60 — 75).

Artikel 123. (De Banier, Jrg. 14 No. 10 — 11, en 14, 10 en 17 Maart, 7 April 1922, p. 81, 91 — 92 en 117).

Nota Br. en Buitenl. Bijbelgenootschap, Agentschap Java. (De Opwekker, Jrg. 67 No. 9 — 10, Oct. 1922, p. 396 — 398).

Het Ned. Bijbelgenootschap en de geestelijke strooingen op Java. (De Banier, Jrg. 14 No. 7; 17 Febr. 1922, p. 57 — 58).

LOEK, Y. M. C. A. in Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 13, 25 Febr. 1922, p. 14).

H. DJAJASOEBRATA, Een stem uit de Inlandsche Christenwereld. (De Banier, Jrg. 14 No. 7, 10, 11, 15, 16, 17 Febr., 10 en 17 Maart, 14 en 21 April 1922, p. 55 — 56, 80, 90 — 91, 124 — 125, 132).

L. TIEMERSMA, Waarom kennis van den Chineeschen godsdienst noodig is, om de Bijbelsche Geschiedenis met vrucht aan het Chineesche kind te onderwijzen. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 10, 9 Maart 1922 p. 109 — 112).

M. LINDENBORN, West — Java als zendingsterrein der Ned. — Zendingsvereniging. 's-Gravenhage 1922 8°. (Onze Zendingsvelden IV).

S. KALFF, A monument of religious tolerance [Willemskerk, Koningsplein O., Weltevreden]. With 2 illustr. (Sluyters' Monthly Vol. 3 Part II No. 8, Aug. 1922 p. 129 — 131).

A. VERMEER, De Mal. Chr. leetuurvereniging te Batavia. (De Banier, Jrg. 14 No. 6; 10 Febr. 1922, p. 48).

L. W. TOMASAAD, Een Zondagmorgen op den Zendingspost te Tjideres. (De Banier, Jrg. 14 No. 32, 33, 34, 36, 40, 41; 11, 18, 25 Aug., 8 Sept., 6 en 13 Oct. 1922, p. 271 — 272, 280 — 281, 287, 304, 339, 348).

G. J. HOEKENDIJK, De Soendaneesche hemelling. Geïllustreerd. Nijkerk 1922. 8°.

D. POL, Midden — Java ten Zuiden. Met afb. en een kaart. 's-Gravenhage 1922. 8°. (Onze Zendingsvelden III).

D. BAKKER, De zending der Gereformeerde Kerken op Midden Java. Met 5 afb. (Indië, 5e Jrg. No. 49, 51 en

52; 8, 22, en 29 Maart 1922, p. 788 — 793, 826 — 830 en 841 — 845).

Verslag van de Conferentie van afgevaardigden der Java-Zending met Dr. Zwemer te Djocja. (De Opwekker, Jrg. 67 No. 9 — 10, Oct. 1922, p. 382 — 395).

H. A. VAN ANDEL, Solo. 1 Nov. 1922. (De Banier, Jrg. 14 No. 43, 27 Oct. 1922, p. 365 — 366).

Een bezoek aan Modjowarno [Alex. Berman in Ned. Zendingsblad]. (De Banier, Jrg. 14 No. 11; 17 Maart 1922, p. 89 — 90).

D. BAKKER, Welke roeping heeft de zending tegenover den toenemenden invloed van het Mohammedanisme in Ned.-Indië. (De Macedoniër, Dec. 1922).

R. KATHOLICISME.

De Katholieke kerk in hare betrekkingen tot de Regeering van Nederl. Oost — Indië. (Onze Missien in O. en W.- Indië enz. Feestnummer 1912 — 1922, p. 81 — 93).

Onze Oost. (Overzicht der R. K. missie in 1921). (De Katholieke Missien Juli 1922).

F. VAN LITH S. J., Hoe maken wij den Javaan Christen? (St. Claverbond, Afl. 30, Dec. 1922, p. 290 — 295).

Leeken- apostolaat op Java. (St. Claverbond, Afl. 26, Juli 1922, p. 172, 175 — 176).

M. S. R. De nieuwe Katholieke kerk te Bandoeng. Met 2 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 7, 17 Mei 1922, p. 108 — 110).

De nieuwe kerk van Bandoeng. Met 2 afb. (St. Claverbond, Afl. 30, Dec. 1922, p. 296 — 299).

H. J. J. JANSSEN S. J., Kerkwijding te Klaten. Met 2 afb. (St. Claverbond, Afl. 29, Nov. 1922, p. 263 — 266).

J. B. W. M. MÖLLER, Een door Han Groenewegen ontworpen dessakerkje. Met 3 afb. (St. Claverbond, Afl. 27, Sept. 1922, p. 211 — 213).

M. HOOGVELT, De Katholieke Hollandsche vrouw in Indië. (Het Missiewerk, 1 Aug. 1922).

Ir. E. A. VAN ARCKEN, Helpt ons Inlandsche moeders vormen. (De Katholieke Missien, Oct. 1922).

HUBERT DE KRUYPER S. J., Katechismus in de dessa. (St. Claverbond, Afl. 29, (Nov. 1922, p. 267 — 270).

J. J. TEN BERGE S. J., Een vreemde modin! (St. Claverbond, Afl. 28, Oct. 1922, p. 237 — 239).

Fr. ADR. DJAJASEPOETRA S. J., Een groet van katholiek Java aan katholiek Nederland. Rede ... Int. Missiecongres Utrecht. Met 1 afb. (St. Claverbond, Afl. 28, Oct. 1922, p. 225 — 228).

Kerstfeest te Mendoet. Door een zuster Franciscanes. (St. Claverbond, Afl. 26, Juli 1922, p. 177 — 179).

J. VAN DER LOO S. J., Kampong Sawah. De eerste inlandsche missie op West-Java. (St. Claverbond, Afl. 22 Febr. 1922, p. 33 — 35).

Ir. E. A. VAN ARCKEN, „Dat hebben de Roomschen gedaan.” (Onze Missien in O. en W. Indië enz. Feestnummer, 1912 — 1922 p. 101 — 114).

... THEOSOPHIE.

A. VAN LEEUWEN, Het Paaschcongres te Poerwoto kerto (Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922, p. 217 — 221).

J. KRUISHEER, Overeenkomsten in Theosofie en Islam. (Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922, p. 599—609).

J. Kruisheer, Overeenkomsten in theosofie en Islam. (Theosofisch Maandblad, Jrg. 21, 1922, p. 599 — 609).

25. HOLLANDSCH IN INDIE.

M. B. H. CALMEYER, De taak van het [Alg. Ned.] Verbond in Oost-Indië. (Neerlandia, Jrg. 26 No. 2, Febr. 1922, p. 21).

V. L., Het daghet in het Oosten. [Alg. Ned. Verbond]. (Neerlandia, Jrg. 26 No. 1, Jan. 1922. p. 22).

S. KALFF, Koloniaal Nederduitsch. (Eigen Haard, Jrg. 48 No. 29 en 31, 12 en 29 Juli 1922, p. 503 — 505 en 537).

NEOLOOG. De omgangstaal als karaktervormer. Hoe onze kinderen spreken (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22 — 23, Nov. en Dec. 1922, p. 709 — 710).

S. KALFF, Indische jaarboekjes. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 21, 26, 27, 37, 38 (25 Mei — 21 Sept. 1922).

MULTATULI, Max Havelaar 11e druk, 59e — 70e duizend. Amsterdam 1922. 8o.

NOTO SOEROTO, De geur van moeders haarwong, 2e Druk. Amsterdam 1922?. 8o.

NOTO SOEROTO, Lotos en Morgendauw. Amsterdam, Hadi Poestaka 1920. 8o.

Besproken door **WILLEM KLOOS** in: De Nieuwe Gids, Jrg. XXXVII Afl. 1, Jan. 1922, p. 122 — 129.

H. C. MULLER, Studiën over N. I. letteren. II Het drama Ashoka van Gonggrijp. (Vervolg en slot), (Ned. Indië Oud en Nieuw, Jrg. 6 Afl. 9 Jan. 1922, p. 286 — 288).

MAURITS WAGENVOORT, Indische Nachten. (De Indische Post, Jrg. I No. 27, 3 Juni 1922, p. 10).

MARIE C. VAN ZEGGELEN, De schat van den armen jongen. 2e Druk. Amsterdam 1922. 8o.

— Din en Aroe naar het land van beschaving. (Vervolg op De Schat). Met 20 pl. Amsterdam 1922. 8o.

MELATI VAN JAVA [ps. van **JO. VAN SLOOTEN**]. Johan's avontuur. Een vertelling uit Indië. 4e druk. Baarn 1922. 8o.

Mr. C. W. WORMSER, In de diepe sawah werd een kind vermoord. Met 4 afb. (De Indische Post, Jrg. 2 No. 8, 21 Jan. 1922, p. 5).

Mr. C. W. WORMSER, De geteekende karbouwenhoren. (De Indische Post, Jrg. I No. 39; 26 Aug. 1922, p. 10).

M. E. REITSMA-BRUTEL DE LA RIVIÈRE, Het weerzien. (De Indische Post, Jrg. I No. 52, 25 Nov. 1922 p. 10).

ARGUS, Onder hypnose (specifiek Indische [detective] roman.) Batavia — Weltevreden 1922. 8g.
Besproken in. De Indische Post, Jrg. I No. 50, 18 Nov. 1922, p. 7.

ALETTA HOOG, Tombo, het Soendaneesje. Geïllustreerd, 3e herziene druk. Arnhem 1922. 8. (Leesboek voor school en huis).

M. E. K. - v. H., Doods-angst. (De Taak, Jrg. 5 No. 244, 8 Apr. 1922, p. 1035 — 1036).

G. A. VAN BOVENE, De donkere oogen. (De Indische Post, Jrg. I No. 24, 13 Mei 1922 p. 10).

KOERA VAN REEDEN, Het „derde oog van Siwah.” Indische roman. 's-Gravenhage 1922. 8o.

SIMON PETRUS [pseud.], Daniel Mathati, geestzieder en detective. Het drama van het Duivelshuis. (De Reflector, Jrg. 7, 1922, p. 650—651, 682—686, 701—704, 717—720, 762—765, 778—780).

INDOFIEL, Indische mijmeringen (Dagboek fragmenten), (De Indische Post, Jrg. I No. 34 en 37, 22 Juli en 12 Aug. 1922).

J. C. MOLLEMA, Schetsen van het Indisch platte-land (Nederland, 74e Jaarg. Afl. 7, Juli 1922, p. 577 — 622).

CAREL BALSEM, Schetsen uit Soendaland. I. Een carrière in de thee. (Het Indische Leven. Jrg. 3 No. 51, 5 Aug. 1922 p. 1004 — 1005).

M. A. VAN DER LIJKE, Indische herinneringen I Eerste dagen op Java. VII Stille kracht?. (Indië, 6e Jrg. Afl. 38 en 46, 20 Dec. 1922 en 10 Febr. 1923, p. 613—615, 743—774).

Vreemdelinge [= **G. KEEN-ARGYLE**], Moeilijkheden van het leven in Indië. I Uitgaan en thuisblijven; II Verloren sleutels; III Liefhebberijen. (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 11, 13, 17, 28 Oct., 11 Nov., 9 Dec. 1922 p. 206—207, 258—259, 322).

L. K., De djimat. (De Revue, Jrg. 2 No. 31, 5 Aug. 1922 p. 973 — 974).

HOMUNCULUS, Bachelors in Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 43; 23 Sept. 1922, p. 9).

M. C. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, Herinneringen aan een Indisch garnizoensplaatsje. (Eigen Haard 1922, No. 19, en 20 Mei 1922).

Uit het Dagboek van den HoogwelEd. Geb. Heer Jhr. Gerard Jean van Chatwijk d' Overzee, tijdens zijn verblijf in Insulinde. (De Indische Post, Jrg. I No. 18 — 52; 1 Apr. — 25 Nov. 1922).

N., Ik ga zoeken. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 9 — 10, Sept. — Oct. 1922, p. 149 — 150).

M. D. C. KOLKMEYER, West-moesson. [Sonnet]. (Eigen Haard, Jrg. 48, 1 Juli 1922, No. 27, p. 473).

Tempelfeest op Bali (Kloengkoeng), [Sonnet]. (De Taak, Jrg. 6 No. 274, 23 Dec. 1922, p. 1371).

JAN FEITH, Het Indische Monster of het geheim van den Boeroeboedoer. Een jongensboek. (De Indische Post, Jrg. I No. 10 — 48, 4 Febr. tot 28 Oct. 1922).

Besproken in De Indische Post, Jrg. I No. 50, 18 Nov. 1922, p. 7.

JAN FEITH, Het Indische Monster of het geheim van den Boeroeboedoer. Een jongensboek. Geïllustreerd met 120 zwartjes en 4 penteekeningen Bandoeng [1922]. 8o.

H. SCHROO, De lotgevallen van een Indisch stui-vertje. Met 4 gekl. pl. 2e Druk. Groningen — Den Haag 1921. 8o.

VICTOR IDO [ps. van **HANS VAN DE WALL**], De dochters van den resident. Een luchtig spel uit het Indisch leven 1850—1860, in 3 bedrijven. Geïllustreerd. Weltevreden 1922. 8o.

HENRI VAN WERMESKERKEN, Tropenadel. Blijspel uit het Indische leven, in 3 bedrijven. 2e druk, Amsterdam 1922. 8o.

— Suikerfreule. Vervolg op Tropenadel. Blijspel uit het Indische leven. (De verdere lotgevallen van juffrouw Van der Kooy). Amsterdam 1922. 8o.

Voor het voetlicht. Een bundel van vier éénbedrijvige tooneelsfukken. Weltevreden 1921. 8o.

M. C. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, *Het Maleisch in den dagelijkschen omgang. Een korte handleiding ...* (Bewerkt naar den 2en druk van: *Het Maleisch in de kazerne*). Zutphen 1922. 8o.

Some rhyming sayings in Malay. (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society for t.y. 1922, p. 393 — 395).

M. CH. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL, *Maleische woordsmeedkunst*. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 45, 9 Nov. 1922, p. 4 — 6).

Sj., *Akan dilengahkan bahasa boemipoetera?* (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 32; 31 Oct. 1922, k. 499 — 501).

R. O. WINSTEDT, *A Malay Pantheist Charm*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for t.y. 1922, p. 261 — 267).

H. OVERBEEK, *The Malay Pantun*. (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society for t.y. 1922, p. 4 — 28).

JAM. F. AUGUSTIN, *Malay pantuns*. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II, No. 8, Aug. 1922 p. 109 — 110).

Pantoen nasihat. (Volksalmanak Melajoe 1923, p. 140 — 142).

Pantoen berkasih-kasihan. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 201 — 205).

Dt. S. ARIFIN, *Sja'ir pertimbangan. Tjintailah tanah air dan Tjintailah bangsa*. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 220 — 235).

Pertoeakaran tahoen sefr. [Lettergedicht]. (Sri Poestaka, Tah. IV No. 1 k. 1 — 2).

Goerindam. (Volksalmanak Melajoe 1923, p. 163 — 166).

St. P. BOESTAMI, *Sri Poestaka pantas*. [Lettergedicht]. (Sri Poestaka, Tah. IV No. 1, k. 3).

Dr. Ph. S. VAN RONKEL, *Seboeah karangan dalam bahasa Melajoe Tamil*. (Sri Poestaka, tah. IV No. 8, Aug. 1922, k. 178 — 180).

Malaische Märchen, herausgegeben von Dr. PAUL HAMBRUCH. Jena 19.. (Die Märchen der Weltliteratur, Band ...). 8o.

Daaruit: *Die Schöpfungsgeschichte der Javaner. Wie die Naturglaubigen sie erzählten*. (Deutsche Wacht, Jrg. 8, 1922 p. 34).

HIKAYAT Hang Tuah. Die Geschichte von Hang Tuah. Aus dem Malayischen übersetzt von H. OVERBECK. München 1922. 2 Bände. 8o. (Meisterwerke orientalischer Literaturen. Bd. 7 — 8).

Besproken door E. FUHRMANN in: *Ned. Indië Oud en Nieuw*, 7e Jrg. Afl. 9, Jan. 1923 p. 191 — 192.

R. O. WINSTEDT, *Hikayat Si-Miskin or Marakarma*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for 1922, p. 41 — 45).

R. O. WINSTEDT, *Hikayat Indraputra*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for 1922, p. 46 — 53).

R. O. WINSTEDT, *Hikayat Putra Jaya Pati*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for 1922, p. 54 — 57).

R. O. WINSTEDT, *Hikayat Indra Bangsawan*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for t.y. 1922, p. 58 — 61).

R. O. WINSTEDT, *Hikayat Parang Puting*. (Journal of the Straits Branch of the R. Asiatic Society for 1922 p. 62 — 66).

WARNA Sari Melajoe, dikoempoelkan oléh J. KATS. Weltevreden 1922. 2 deelen. 8o. [Lat. kar.].

Keperloean orang banjak. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 241 — 253).

Keperloean sehari-hari. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 205 — 208).

Toenangan hidoep. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 261 — 262).

Djibrail lantjoeng. (Volksalmanak Melajoe 1923, k. 235 — 240).

R., HASAN SOEMADIPRADJA, *Boeka pintoe*. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 120 — 131).

Pandji Poestaka. (Sri Poestaka, tah. IV No. 11, Nov. 1922, k. 253).

Gandjaran oentoek pengeroes Taman Poestaka. (Sri Poestaka, tah. IV No. 10, Oct. 1922, k. 246 — 247).

R., Tjeritera pénék: *Pertemoean*. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 31, 15 Oct. 1922, k. 495 — 496).

St. P. BOESTAMI, *Pertjeraan dan pertemoean doea saudara*. (Samboengan). (Sri Poestaka, tah. IV k. 17 — 19, 48, 94 — 96, 114 — 119, 171 — 174, 200, 228, 252, 274 — 276, 298 — 299).

Tjeritera seorang toekang roti dengan seorang saudagar mentéga. (Volksalmanak Melajoe 1923, p. 136 — 140).

„BOEKOE paling aneh.” Roepa2 hal perloe boeat manoesia. Batavia 1922. 12o.

[MALEISCHE] uitgaven der Commissie voor de Volkslectuur. Serie No. 303, 421, 550, 554, 560, 570, 589, 591. Weltevreden 1922. 8o.

303. HECTOR MALOT, *Sebatang kara*. Djilid II, Dimelajoean oléh ABDOEL MOEIS. Dihiasi dengan 6 boeah gambar.

421. MARG. DE VIROFLAY, *'Adat isti 'adat orang Belanda*, dikoerip dan dimelajoean oleh S. M. RASSAT.

550. G. A. HENTY, *Doea saudara dipadang saldjoe tanah Roesia*. Dibahasa melajoean oléh MOEHAMAD SJAFFI. (Dihiasi dengan gambar?).

554. IW. SERG. TOERGENJEW, *Perédaran zaman*. Dibahasa melajoean oléh S. M. RASSAT. Dihiasi dengan 6 boeah gambar.

560. JUL. VERNE, *Mengalilingi doenia dalam 80 hari*. Dibahasa melajoean oleh R. MOESA SASRADHI-MEDJA. Dihiasi dengan 20 boeah gambar.

570. A. F. IMRAN, *Tjeritera intipan masa soeltan 'Abdoelhamid*.

582. Volksalmanak Melajoe 1923.

589. CH. DICKENS, *Gadis jang malang*. Dimelajoean oléh MARAH ROESLI.

591. J. H. BOEKE, *Amtenaar pemerintahan bangsa boemipoetra dan pendjabatan pindjaman ra'jat*. Disalin kedalam bahasa Melajoe oléh Balai Poestaka.

27. SANSKRIT, OUD-JAVAANSCH, JAVAANSCH.

K. DE J., *Oostersch Congres*. (De Indische Post, Jrg. I No. 28; 10 Juni 1922, p. 14).

M. JAMIN, *Bahasa Sangsekertam dan 'ilmoe kitab' nja*. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10 No. 30; 30 Sept. 1922, k. 476 — 478).

G. A. V. B[OVENE], *Labberton, de Sanskritist*. [Aankondiging zijner Sanskritaspraakkunst]. (De Indische Post, Jrg. I No. 41. 9 Sept. 1922, p. 7).

H. KERN, Verspreide geschriften. Deel 10: Diversen oudjavaansch, slot. Diversen Nieuwjavaansch, Filippijnsche studies. Ie Gedeelte. 's-Gravenhage 1922. 8o.

Het Oud-Javaansche lofdicht Nagarakertagama van PRAPANTJA (1365 — A. D.) Met vertaling en bespreking van H. KERN, met aanteekeningen van

N. J. KROM, populair bewerkt ten behoeve van de Commissie voor de Volkslectuur. Weltevreden 1922. Met 10 pl. 8o.

Dr. MARTHA A. MUUSSES, Bijdragen tot de Nagarakertagama-studie (Tijdschrift Bat. Gen., Deel LXI p. 119 — 130).

J. S. BRANDTS BUYS, Leekenopmerkingen. I. Bij de Nagarakertagama. (De Taak. Jrg. 6, No. 271, 272, 273, 22 Nov. 2, 11 Dec. 1922 p. 1335 — 1337, 1346 — 1348, 1359 — 1361).

Pararaton (Ken Arok).... Uitgegeven en toegelicht door Dr. J. L. A. BRANDES, 2e Druk door Dr. N. J. KROM (Verh. Bat. Gen. LXII, 's-Grav. 1920. 4o).

Besproken door C. O. BLAGDEN in: Journal R. Asiatic Society 1922. p. 627 — 628.

Dr. H. H. JUYNBOLL, Vertaling van Sarga VII van het Oudjavaansche Ramayana. (Bijdragen Kon. Instituut, Deel 78, p. 137 — 342).

R. Ng. POERBATJARAKA, Een oud-Javaansche bewerking van de Bhagawadgita. (Verslag van het 2e Congres van het Oostersch Genootschap in Nederland, 20 — 21 Apr. 1922).

WI. HUI. RASSERS, De Pandji-Roman. Acad. proefschrift Univ. Leiden. Antwerpen 1922. 8o. Besproken door C. S. in: Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 563 — 572.

Lajang damar-woelan Deel I (Javaansche tekst). Weltevreden. (Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap, Deel LXIV — 's Hage 1922. Met 7 pl. 4o.)

NATASOERATA Koeping sekar melati. Vertaald door DJAWAKA (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5 p. 214 — 216).

TAGORE's Gedichten. Vertaald door DJAWAKA. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5 p. 210 — 214).

R. S. S. MARTOHATMODJO, Serat basa Djawi, kanggé ing pameulangan H. I. S. Jogjakarta 1922. 8o.

Besproken door K. F. Kok Bz. o. d. t.: Een methode voor het Javaansch, in: De Chr. Onderwijzer Jrg. 5 No. 28, en 33, 20 Juli en 24 Aug. 1922 p. 323 en 391.

Dari hal hoerof oentoek menoeliskan basa Djawa. (Sri Poestaka tah. IV No. 10, Oct. 1922, k. 231 — 233).

TH. ALTONA, Korte aanteekeningen over Javaansche boomnamen. (Tectona, deel XV afl. 10, Oct. 1922).

SERAT Warna sari Djawi kaklempakakan de ning J. KATS. Weltevreden 1922. 8o. [Lat. kar.].

Serat Pandji Angrèni. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jaarg. V, p. 282 — 318).

Serat DJITA-ARSARA Weltevreden 1922. 8o. [Jav. kar.]. (Widya Poestaka. Javaansch Serie No. 5).

Tjarita warna-warna wana ing Siloeman. Petiqan Javaansche Legenden en Sagen van L. TH. MAYER. (Javaansche Volksalmanak voor 1923, Jaarg. V. p. 270 — 272).

Soewené panetising endog. (Jav. Volksalmanak, voor 1923, Jrg. 5 p. 83).

Toelisan ing kropak kang binemoe ana ing desa Bedajoe bawah District Kandangan. (Jav. Volksalmanak voor 1923, p. 217 — 220).

[Javaansche] Uitgaven van de Commissie voor de Volkslectuur. Serie No. 99, 404, 513, 571, 578, 583, 593, 613. Weltevreden 1922. 8o.

99. S. DAJAWIJATA, toewin M. JOEDAKOESOEMA, Pandjebloegipoen redi Keloet, Mawi gambar.

404. JASAWIDAGDA, Djarot.

462. R. PRAWIRAWINARSA, Babad alit Rinengga ing gambar sarta kar. II. R. Ng. DJAJENGPRANATA, Djoemenengipoen tjoengkoop tjoengkoop ing pasaréan Koetagedé.

474. JASAWIDAGDA, Doerisani.

513. R. SASRASOEGANDA, Kekésahan dateng rijo. Rinengga ing gambar 19 idji.

519. SOERATMAN SASTRADIARDJA, Soekatja.

571. R. B. KARTAASMARA, Radjaméda. Mawi gambar.

578. S. BRATASOESASTRA, Andé-andé loemoet. 12o.

583. Volksalmanak Djawi 1923.

593. SASTRAMINTARDJA, Tjariosipoen sendang ing tawoen.

613. SOEJITNA MARTAATMADJA, Tan Loen Tik lan Tan Loen Tjong. Njariosaken oebad-oebeding tijang lampah dagang, sinaranan lampah warni-warni.

28. SOENDANEESCH.

L. A. LEZER, Boekoe pangadjaran basa Walanda-Soenda Leerboek voor de Soendaneezen om de Hollandsche taal te leeren zonder onderwijzer. Bandoeng 1922. 8o.

L. A. LEZER, Boekoe tjonto-tjonto karangan, soerat dieung advertentie basa walanda Voorbeeldenboek van Hollandsche opstellen enz. met Soendasche verklaring. Bandoeng 1922. 8o.

G. C. JANSSEN djeung A. VAN DIJCK, Panglipoer Groningen e.e 1922. Djeung gambar. 8o.

Tjioeng Wanara (Samboengan alménak t. 1922. Aja samboenganana). (Volksalmanak Soenda 1923, k. 252 — 272).

Papantjen indoeng-bapa. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 111 — 115).

R. A. BRATADIWIDJAJA, Pepeling. Djeung gambarna (Volksalmanak Soenda 1923, k. 132 — 141).

TOEBAGOE DJAJADILAGA, Pajoeng para poetri. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 142 — 157).

TOEBAGOE DJAJADILAGA, Kiamat leutik. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 180 — 183).

R. SENTANA DI REDJA, Meong djeung oentjal. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 158 — 179).

R. Hadji MOEHAMAD MOESA, Wawatjan woelang-krama. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 186 — 249).

Katjapangan nonoman Pasoendan ka pajoen anoe rek ilar kaloe ar ti Poela Djawa. (Volksalmanak Soenda 1923, k. 184 — 185).

MANGOENDIMADJA djeung BRATAKESOEMA, Woelang basa; hal edjahan djeung omonan Soenda noe parondok, 1. Pakeun di kelas II. 2. Pakeun di kelas III. Weltevreden 1922. 8o.

[Soendaneesch] Uitgaven van de Commissie voor de Volkslectuur. No. 132b, 321, 355, 360, 557, 577, 579, 581, 584. Weltevreden 1922. 8o.

132b. R. SOERIADIREDDJA, Wawatjan poernama alam. Djilid ka 3. 4. Kalaijan moepakatan M. Ardiwinata, 321. Dean JON. SWIFT, Lalampahan Goeliper. Di-soendakeun koe R. HAROEN AL RASJID. Make gambar.

355. R. SOEMAWINATA, wawatjan Moehamad Hassan.

360. NATAWIRIA, Wawatjan djaka begdja.

557. HOMERUS, Wawatjan praboe Odysseus. Di-soendakeun koe KARTADINATA.

577. M. H. ADIWISASTRA, Babad Djampang.

579. SASTRAWINATA djeung A. A. WIGNJASASMITA, Kariaan djeung loeang.

584. Volksalmanak Soenda 1923.

611. NATAWIRIA, Tjampakawarna. Make 4 gambar.

29. MADOEREESCH.

Tjrétna Djawa Toelé, (Mad. Volksalmanak voor 1923, p. 96 — 128).

AHMAD MOESAFFA alijas WIRJOASMORO, Mantja-barna I. Batja'an Madhoera aksara Latyn
ban sokola'an kellas II. Weltevreden 1922. 8o.

WIROSETJO sareng PARTOSOEGONDO, Panonton kaanghoej ngadjharraghi okoran, takeran sareng tembhangan. Batawi 1922. 8o.

D. H. OOMS, Elmoe pangataon bhab aba'na oreng ban pangraksana. Engghit è tjara Madhoera temmo MARDJOEKI al. WIRJO WIJOTO. Batawi 1922. 8o.

KARTOSOEDIRDJO, Pangataon bhab ban-kéban momolan kante'na panglanja da' red-morèd klas IV sakola'an klas II. Batawi 1922. 8o.

KARTOSOEDIRDJO, Pangataon bhab kéban sé pada atolang. Batawi 1922. 2 boekoe. 8o.

Kawadjibannepon horeng towa. (Madoer. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 3 p. 53 — 73).

[Madoereesche] UITGAVEN van de Commissie voor de Volkslectuur. No. 336, 356, 362, 366a, 367, 367a, 367b, 377b, 585. Weltevreden 1922. 8o.

336. M. WIRJOASMORO. Tjélok. Boekoe batjaan kaanghoej ka oreng Madhoera lowaran.

356. Empol-empèl. Se njalen ka bhasa madhoera M. A. SOEMOWIDJOJO.

362. Lalampa'anna Gulliver. Sè njalen dari bhasa Blandha M. KARTOSOEDIRDJO. 2 djilid.

366a. B. VRIJBURG, Bhab malar èbin. Djilid II. Ngangghoej ghambhar.

367, 367a, 367b. HECT. MALOT, Lalampa'annèpon Djoko Rémi aba' saaba' èdalem dhiennja. Se njalén ka bhasa Welandha GER. KELLER, ka bhasa Madhoera SOSRO DANOE KOESOEMO. Mabi ghambar, 3 Djilid.

377b. B. VRIJBURG, Bab nangkaraké radjakaja. Djilid III.

585. Volksalmanak Madhoera 1923.

30. BALINEESCH.

Lijst van lontarhandschriften in de bibliotheek van Pedanda Wajan Kekeran te Taman Intaran (Bandoeng). (Oudheidk. Verslag 2e 3e kwart. 1922, Bijlage M, p. 87).

Lijst van lontarhandschriften in de bibliotheek van Pedanda Ngurah te Blayu (tabanan). (Oudheidk. Verslag 2e — 3e kwart. 1922, Bijlage M, p. 86).

V. E. KORN, Balische chronogrammen. Met 1 pl. (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922 p. 667 — 674).

31. ONDERWIJS EN OPVOEDING.

HOOGER ONDERWIJS. — IN NEDERLAND VOOR INDIE.

Vereenigde Faculteiten der Rechtsgeleerdheid en der Letteren en Wijsbegeerte te Leiden. [Acad. statuut betreffende Indische rechtsstudie en de Indologische studie]. (Koloniaal Weekblad Jrg. 22 No. 39, 28 Sept. 1922, p. 3 — 5).

Hetzelfde in: Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 731 — 736.

De (nieuwe) academische examens voor Indologische studenten (Onze Stem. Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922, p. 654 — 657).

De Leidsche examens voor Indië. Nieuwe regeling. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 606 — 608).

De nieuwe studie. (Indologenblad Jrg. 13 No. 10, Aug. 1922 p. 77 — 78).

De nieuwe bestuursopleiding. (De Indische Gids XLIV No. 9, Aug. 1922, p. 846 — 848).

Nieuwe opleiding en hogere vorming. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 593 — 596).

B. J. HAGA, Studie orienteering. (Koloniaal Tijdschrift, Jrg. 11, 1922, p. 709 — 712).

Q. Z., Weer een nieuw plan t.o.v. onze studie. (Indologenblad, Jrg. 13 No. 8, Apr. 1922 p. 61).

L. J. P[OLDERMAN], Studie in Nederland. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 2 — 3, Febr. Maart 1922 p. 37 — 43).

K. D. J. [= Ir. H. J. KIEWIET DE JONGE], Een Javaansche promotie. [Dr. Mr. Gondo- Koesoemo] (De Taak No. 261, 9 Aug. 1922, p. 1217 — 1219).

Soeratmo, De Ned. Indische veearts en de voortzetting van diens studie aan de Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht, Critiek op de beschouwingen ... alg. vergadering van 10 Mei 1922, te Bandoeng. Utrecht 1922, 8°.

Dr. E. DU MOULIN, P. ZIJP, NUMANS, J. WITKAMP, Polemieki over de voortgezette studie van Indische veeartsen aan de Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht. (N. I. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt. 1922, afl. 4).

C. L. VAN DOORN, Wat wil het Indonesisch Verbond van Studeerenden. (Indologenblad. Jrg. 13 No. 4, 24 Dec. 1921, p. 25 — 26).

6e Congres van het Indonesisch Verbond. (Indologenblad Jrg. 13 No. 7, Maart 1922 p. 56 — 57).

IN INDIE.

ENQUETE betreffende het Hooger Onderwijs in Ned. — Indië, gehouden door eene Commissie ingesteld op initiatief van het Bat. Genootschap van K. en W. Weltevreden — 's Gravenhage 1922. 8o. (Notulen ... van de Directievergaderingen van het Bataviaasch Genootschap ... Deel LIX 1921. Extra Bijvoegsel).

Besproken door C. A. in: Nieuw Indië Jrg. I No. 10, Nov. 1922, p. 352 — 354. o.d.t.: Een rapport over hooger onderwijs in Indië.

Een Universiteit in Ned. Indië. Ter gelegenheid van het 4e lustrum der Indologen — Vereeniging. Extra Nummer van het Indologenblad. Leiden 1922. 8o.

Besproken in: Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 42, 19 Oct. 1922 p. 2 — 5.

Prof. Dr. J. KLOPPER, Een Universiteit in Indië. (De Indische Post Jrg. II No. 5; 30 Dec. 1922, p. 9).

Een Universiteit in Indië. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 34, 35, 36; 30 Nov., 15 dan 30 Dec. 1922, k. 543 — 544, 557 — 560, 573 — 576).

Een Universiteit in Indië. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24 (16 Dec. 1922 p. 777).

H. F. TILLEMA, Noot 'n Universiteit te Batavia. (Vrije Arbeid, 2e Jrg. No. 10, Oct. 1922, p. 303 — 304).

De opzet der Universiteit van Ned. — Indië. (Nieuw Indië, Jrg. I No. 3, Maart 1922 p. 95 — 101).

Sekolah tinggi di Indonesia. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10 No. 33, 34, 36, 15 dan 30 Nov., 30 Dec. 1922, k. 520 — 523, 538 — 542, 567 — 573).

Technische Hoogeschool. (Onze Stem Jrg. 3 No. 23, 1 Dec. 1922, p. 748 — 749).

Onze Indische Technische Hoogeschool. (De Indische Post, Jrg. I No. 32, 8 Juli 1922 p. 1).

J. KLOPPER, The Engineering University of Bandoeng. With 7 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol 3 Part. II No. 9, Sept. 1922, p. 182 — 185).

Het tweede jaarfeest van de Technische Hoogeschool. (Onze Stem Jrg. 3 No. 14, 16 Juli 1922, p. 413 — 415).

De tweede verjaardag van de Technische Hoogeschool te Bandoeng. (De Waterstaatsingenieur. 10e Jrg. 1922, p. 302).

Theorie en praktijk aan de Technische Hoogeschool te Bandoeng. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25. 1922, p. 274 — 275).

BANDOENGER [pseud.], Bezoek van den G. G. aan Bandoeng. inwijding Natuurkunde complex der T. H. Met 3 afb. (De Reflector, Jrg. 7 No. 12, 18 Maart 1922 p. 179 — 180).

OPENING van het Natuurkundig Laboratorium [der] Technische Hoogeschool te Bandoeng door Z. E. den Gouverneur — Generaal van Ned. — Indië 18 Maart 1922. [Met rede „Natuurwetenschap en Cultuur” door J. CLAY]. Bandoeng [1922]. Met 6 fig. 8o.

R., Opening van het Natuurkundig Laboratorium der Technische Hoogeschool te Bandoeng op 18 Maart 1922. Met 5 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 9, 31 Mei 1922 p. 140 — 143).

Verslag der Indische Commissie van Advies inzake de in het Eindrapport der Technische Onderwijs Commissie voorgestelde ingenieursopleiding. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 130).

O. J. HERZ, Ingenieursopleiding. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 409 e.v.).

De Bandoengsche Hoogeschool overbodig, door een Delftsch civiel ingenieur. (De Waterstaatsingenieur, 10e Jrg. 1922, p. 445).

W. BOOMSTRA, De beteekenis der meetkundige axioma's. Rede Technische Hoogeschool Bandoeng 1922. 8o.

HOMUNCULUS, Nieuwbakken studenten. (De Indische Post, Jrg. I No. 34; 22 Juli 1922 p. 14).

Opleiding voor jurist in Indië. (Uit N. Soer. Ct.) (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922 p. 719 — 720).

ENZIEM, Rechtskundig Onderwijs. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 21, 16 Nov. 1922, p. 716 — 717).

P. J. A. MAITIMO, Rechtsschool. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 12, 16 Juni 1922, p. 331 — 332).

P. J. A. MAITIMO, De Inlandsche Rechtsschool. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7, 1 Apr. 1922 p. 168 — 171).

TH. C. HARST, Nog eens: De Inlandsche Rechtsschool. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 11, 1 Juni 1922, p. 318 — 319).

P. J. A. MAITIMO, De Medische Hoogeschool. (Onze Stem 3e Jrg. No. 8, 16 Apr. 1922, p. 197 — 198).

Medisch Hooger Onderwijs in Indië, door een I. E. V. er. I. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 17, 1 Sept. 1922, p. 525 — 530).

VERSLAG van de Medisch-Onderwijs Commissie, ingesteld bij G. B. van 19 Juli 1919 No. 51. Weltevreden 1922. 8o.

Het veeartsenijkundig onderwijs in Indië. (Nieuw — Indië, Jrg. I No. 2, Febr. 1922, p. 65 — 66).

Veterinaire Almanak 1922, Uitgegeven door de leerlingen der Ned. — Ind. Veeartsen School te Buitenzorg. Buitenzorg 1922. 8o.

STATUTEN en Huishoudelijk Reglement der Vereeniging voor wetenschappelijke Leergangen. Weltevreden 1922. 8o.

Het wetenschappelijk streven op Java. [Lezing der Raden Ajoe van Bandoeng op 26 Maart 1922 voor de Studenten Vereeniging T. A. O.] (Indië, 6e Jrg. Afl. 10, 7 Juni 1922, p. 167).

D. SCHILLINGS en S. J. A. WESTERINK, Boekerijen en leesalen in Ned. — Indië. Malang, Soerabaja. (Bibliotheekleven, Febr. en Aug. 1922 en p. 151).

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Vierde lustrum van de Ver. van L. en L. bij het Middelbaar Onderwijs in Ned. — Indië [door L. P. J. VERMEULEN]. Weltevreden- Bandoeng 1922. 8o.

Carpentier Alting Stichting, gevestigd te Batavia, In 1902 opgericht onder den naam: H. B. School en Pensioonaat voor Meisjes. Weltevreden [1922 ?]. Met 22 afb. 8o.

Opening van de Koningin Emmaschool te Solo. (De Banier, Jrg. 14 No. 45 — 46; 10 en 17 Nov. 1922, p. 380 — 381 en 388 — 389).

DE H., Middelbaar technische scholen (Indisch Bouwkundig Tijdschrift. Jrg. 25, 1922, p. 16).

Het middelbaar technisch onderwijs. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 337).

W. MARCKS, De Middelbare — Landbouwschool te Buitenzorg. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 243 — 244).

Aansluiting middelbaar (H. B. S.) en lager- onderwijs. (De Indische Post, Jrg. II No. 3; 16 Dec. 1922, p. 2).

LAGER ONDERWIJS. — EUROPEESCH.

Een onderhoud met Mr. Creutzberg. (De Taak, Jrg. 5 No. 241, 18 Maart 1922 p. 993 — 995).

R. M. SOERIOKOESOEMO, De idealen van Dr. Nieuwenhuis. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 9 — 10). Sept. — Oct. 1922, p. 145 — 149).

Onderwijsraad. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24, 16 Dec. 1922, p. 777 — 778).

Vergelijking van de uitgaven in Ned. Indië, welke worden besteed voor de aanschaffing van de artikelen van weelde en die voor het onderwijs. (Uit Kaoem Moeda). (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 5, 2 Febr. 1922 p. 5 — 6).

J. F., Een essay over ons onderwijs in Indië. (De Indische Post Jrg. I No. 18, 1 Apr. 1922, p. 19).

Voortgezet onderwijs in Nederland en in Indië. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 13, 1 Juli 1922, p. 376 — 378).

Hollandsche en Indische opleidingen. (Onze Stem 3e Jrg. No. 8, 16 Apr. 1922, p. 194 — 195).

Dr. G. J. NIEUWENHUIS, Hervorming van het aardrijkskundig onderwijs in Ned. — Indië. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 211 — 216).

Bezuiniging en onderwijs. J. DE W., Bezuiniging en bijzonder onderwijs. J. DE W., Bezuiniging en onze positie. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5, No. 20, 18 Mei 1922 p. 216 — 217).

Onze standpunt inzake de Onderwijsbezuiniging. (Wederophbouw, Jrg. 5 No. 9 — 10, Sept. — Oct. 1922, p. 141 — 144).

L. D., Bezuiniging bij Onderwijs. (De Taak, Jrg. 6, No. 267, 11 Oct. 1922, p. 1289 — 1291).

B. SIEMONS, De onderwijs-bezuiniging. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 41, 19 Oct. 1922 p. 560 — 561).

De onderwijs-bezuiniging. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24, 18 Dec. 1922, p. 778).

Bezuiniging bij onderwijs. (Mardika in Bat. Nbl.), (De Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922 p. 1109 — 1110).

V. R., Beurzen, en Z., Over Studie- Beurzen. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 698 — 699 en No. 24, 16 Dec. 1922, p. 781 — 782).

A. v. L., Kweekschool en Scheidingslijn. (Onze Eeuw, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922, p. 652 — 653).

Kweekscholen. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 23, 1 Dec. 1922, p. 735 — 737).

De kweekschool-kwestie. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 24, 16 Dec. 1922, p. 759 — 762).

Kweekschool partikoelir di Moentilan. Dengan gambar 4 bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 9, Sept. 1922, k. 211 — 214).

Sekolah radja partikoelir di Modjowarno. Dengan gambar 6 bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 10, Oct. 1922, k. 237 — 238; No. 11, Nov. 1922, k. 267).

A. V. L., De Onderwijzersquaestie. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 18, 16 Sept. 1922, p. 569 — 571).

P. V. VLAARDINGEN, Nogmaals de onderwijzersquaestie. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 21, 1 Nov. 1922, p. 680 — 682).

H. B., De opleiding tot Onderwijzer. (Onze Stem, 3e Jrg. N. 11, 1 Juni 1922, p. 301 — 302).

MARDIKA, De Indo als onderwijzer. Met naschrift van Z. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 700 — 701).

Propaganda tegen dienstneming bij het onderwijs in Indië. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 225 — 226).

Personeels-voorziening Lager Onderwijs. (Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922, p. 1110 — 1111).

Z., Politiek — fiscale paedagogie. (Onze Stem 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 226 — 231).

Nog eens de onderwijzernood in Indië. (Het Zendingsblad, Sept. 1922).

C. TH. DEELEMEN, De Indische jongen — onderwijzer. Met naschrift. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 672 — 673).

n. R., Verhooging van schoolgelden in Indië. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922 p. 672 — 673).

Het Europeesch Onderwijs en het I. E. V. door Hoofd-onderwijzer. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7, 1 Apr. 1922, p. 173 — 174).

W., Bandoeng en zijn schoolplannen. Met naschrift van H. B. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 11, 1 Juni 1922, p. 314 — 315).

H., Schoolplannen bij de afdeelingen van ons [I. E. V.] Verbond. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 12, 16 Juni 1922, p. 335 — 336).

P. VLAARDINGEN, Het Bandoengsche geval. Met naschriften. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 16, 16 Aug. 1922, p. 486 — 488).

De Bandoengsche school. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 15, 1 Aug. 1922, p. 429 — 431).

Het geschil met Bandoeng. Het verweer van Bandoeng. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 16, 16 Aug. 1922, p. 469 — 470, 478 — 479 en No. 17, 1 Sept. '22 p. 515).

H. W. J. PRIEMS, Voortgezet onderwijs in Nederland en in Indië. (Koloniaal Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I, p. 109 — 157).

A. H. QUEBE, Indo-kinderen en het onderwijs. Met Naschrift van de Redactie. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 6, 16 Maart 1922, p. 121 — 122).

POMARIUS, De Indo als practicus. Met naschrift (Onze Stem, Jrg. 3 No. 18, 18, 16 Sept. 1922, p. 568 — 569).

H. POMARIUS, Naweeën van den Indo als Practicus. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922, p. 657 — 658).

[Lijst van] Chr. Scholen in Ned. Indië. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 15, 13 Apr. 1922 p. 168 — 170).

B. SIEMONS, De Beteekenis van de Indische Chr. School. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 12 — 13, 23 — 30 Maart 1922, p. 130 — 131 en 142 — 145).

School en Zending. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 1, 5 Jan. 1922 p. 3 — 6).

Mr. SCHEPPER, School en zending. Uittreksel en kern der rede in de Openb. vergadering van de Jaarvergadering der Chr. Ond. Ver. te Djokja, 29 XII 21. (De Banier, Jrg. 14 No. 1 en 2; 6 en 13 Jan. 1922, p. 5 — 6 en 13 — 14).

P. M. HOEKSTRA, De Holl. — Chineesche Zendings-school te Bandoeng. Met illustr. (Orgaan Ned. Zendings-vereeniging, Juni 1922).

M. E. R., De nieuwe [Neutrale Europeesche] school te Malang. Met 2 afb. (Indië 6e Jrg. Afl. 30, 25 Oct. 1922, p. 476 — 477).

V. H., De neutrale school te Malang. Met 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 49, 22 Juli 1922 p. 971).

Indisch A. B. C. Weltevreden — Amersfoort 1922. fol.

A. DE GEUS, „Indische fouten.” (Een hulpboekje bij alle Nederlandsche spraakkunsten) ten dienste van het voortgezet onderwijs in Ned. — Indië. Weltevreden 1922. 8o.

J. W. A. VAN WELSEME, Leerboek der Plantkunde voor Ned. Indië ten gebruike bij Kweek- en Normalscholen, Scholen voor M. U. L. O., A. M. S. en H. B. S. Met 5 jarigen cursus. 4e omgewerkte en vermeerderde druk. Weltevreden — Bandoeng 1922. 2 deelen met register. Met 213 en 119 fig. 8o.

Cultuurschool — Malang. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 41, 7 Apr. 1922, p. 1540 — 1542).

De Cultuurschool te Malang. (Alg. Landbouwweekblad voor Ned. — Indië, Jrg. 7 No. 5; 4 Aug. 1922, p. 201 — 202).

D. J. G. VAN SETTEN, Landbouw „leeraren” weer leeraren! (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 36. 3 Maart 1922 p. 1345 — 1336 [sic, = 1346]).

A. J. KOENS, Eenvoudig landbouwonderwijs in Ned. Indië. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 6 No. 39; 24 Maart 1922, p. 1450 — 1452).

A. J. KOENS, Eenvoudig tuinbouwonderwijs in Ned. — Indië. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 8, 16 Apr. 1922, p. 206 — 207).

H. B., De z.g. Voorloopige Diploma's voor Machinist. (Onze Stem Jrg. 3 N. 19, 1 Oct. 1922, p. 589 — 591).

C. DEFAIS — VAN DIJCK, Nieuwe banen van ons Handwerkkoninkrijks, Lezing N. I. O. G. Batavia 1922. 8o.

Besproken door P. J. A. MAITIMO in: Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 699 — 700.

LEO, De Bataviasche Industrie-School voor Meisjes „Insulinde”. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 5; 1 Maart 1922, p. 103 — 104).

B. VAN DER HARST, De Koloniale School voor Vrouwen en Meisjes. (De Indische Post, Jrg. I No. 52, 25 Nov. 1922, p. 11).

De Koloniale School voor Vrouwen en Meisjes [te 's-Gravenhage]. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 45, 9 Nov. 1922, p. 3 — 4).

B. v. d. HARST, De eerste cursus aan de Koloniale School voor vrouwen en meisjes. (De Vrouw en haar Huis, XVII p. 14).

Jonge Vrouwen scholen (Juliana-Stichting III). (De Indische Post, Jrg. I No. 28; 10 Juni 1922, p. 3).

Het Instituut voor aspirant-officieren en de Militaire School te Meester Cornelis. Met 5 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 30, 11 Maart 1922 p. 586 — 587).

X. Y. Z., De pupillenschool. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 18, 16 Sept. 1922, p. 563 — 564).

A. D. G. GEHNE, De pupillenschool. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 22, 16 Nov. 1922, p. 710 — 716).

Het leger als vakschool. [Praeadvies Kapt. C. M. J. TISMEER]. (P. E. B. Jrg. 2 No. 48 en 49; 3 en 10 Mei 1922, p. 213 — 216 en 220 — 223).

Het onderwijs bij den Post, Telegraaf- en Telefoon-dienst. Met 7 afb. (De Reflector, Jrg. 4 No. 4, 23 Juni 1922, p. 50 — 54).

Pengadjaran pada pedjabatan pos, kawat dan telefoon. Dengan gambar 7 bidji. (Sri Poestaka, tah. IV No. 2, k. 28 — 33).

INLANDSCH ONDERWIJS.

School op Oosterschen grondslag. (De Java-Post, Jrg. 20 No. 35, 1 Sept. 1922 p. 425 — 426).

HET ONDERWIJS voor de Inlandsche bevolking. (Uitgave van de Comm. voor de Volkslectuur. Handleiding ten dienste van de Inl. Bestuursambtenaren op Java en Madoera. No. 36 [O. E]. Weltevreden 1922. 8o.

KR., Staats-, bijzonder- en nationaal onderwijs. (De Reflector Jrg. 7 No. 32. 1922 p. 481 — 482).

Bijzonder nationaal onderwijs. (De Taak, Jrg. 6, No. 261, 9 Aug. 1922, p. 1213 — 1214).

Een nationaal antwoord. [Nationaal onderwijs]. (De Taak, Jrg. 6, No. 261; 9 Aug. 1922, p. 1211 — 1213).

R. M. SOETATMO [SOERIOKOESOEMO], Rede over het onderwijs, Wederopbouw, Jrg. 5 No. 4 — 5, Apr. — Mei 1922, p. 88 — 93).

K., Nationale ontwikkeling en de onderwijseisch. (De Taak, Jrg. 6, No. 26; 9 Aug. 1922, p. 1211 — 1213).

De drang naar onderwijs. (De Taak, Jrg. 6 No. 263, 30 Aug. 1922, p. 1242 — 1244).

Inlandsch onderwijs. (Uit Alg. Hbl.), (De Indische Gids XLIV No. 11, Nov. 1922 p. 1019 — 1021).

SJ., Hindia dan pengadjaran. Dengan 1 gambar. (Tjahaja Hindia. Tah. ke 10, No. 18; 31 Maart 1922, p. 278 — 279).

P. J. VAN MUNSTER, Het analfabetisme in Indië. (Communistische Gids, 1922, p. 403).

Een verblijdend initiatief. [Analphabetisme-Comité]. De Taak, Jrg. 5 No. 234, 28 Jan. 1922, p. 905 — 908).

Ichtiar, soepaja anak negeri semoeanja pandai me-noelis dan membatja. (Sri Postaka, tah. IV No. 6, Juni 1922, k. 133).

Kitab jang baik, teman jang baik. Dengan 1 gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 3, k. 66 — 67).

L. J. POLDERMAN, A. B. C. en desacredietinstellingen. (De Taak, No. 256 [257, 5 Juli 1922, p. 1173).

A. H., Goeroe. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 31 — 32; 15 dan 31 Oct. 1922, k. 492 — 494 dan 505 — 507).

J. L., De Goeroes in het Oosten. (De Indische Post, Jrg. I No. 8, 21 Jan. 1922, p. 7).

Inlandsch Onderwijs Congres. (De Chr. Onderwijzer, Jrg. 5 No. 11, 16 Maart 1922 p. 122 — 123).

Het eerste Inlandsche Onderwijs-Congres. (De Taak, 5 No. 248, 6 Mei 1922, p. 1087 — 1090).

P., Het eerste Inlandsch Onderwijs Congres. (De Taak, Jrg. 5 No. 252, 3 Juni 1922, p. 1123 — 1125).

Inlandsch Onderwijs Kongres. (Sri Poestaka, tah. IV No. 3, k. 69 — 70).

Sj., Permoesjawaratan pengadjaran boemipoetara jang pertama. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 22 — 23 [24; 31 Mei dan Juni 1922, k. 341 — 344 dan 357 — 360).

Kongres Perserikatan goeroe bantoe dan rapat besar Kweekschoolbond di Bandoeng. (Sri Poestaka, tah. IV No. 6, Juni 1922, k. 142 — 143).

Het Inlandsche Onderwijs Congres. (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922, p. 720 — 721).

P. P., Het N. I. O. G.-congres. (De Taak, Jrg. 5 No. 251, 7 Jan. 1922, p. 885).

G. J. NIEUWENHUIS, De Hollandsch-Inlandsche School (Sociaal Paedagogisch beschouwd). Z. pl. en j. 8o.

H. P. VAN DER LAAK, MOH. SJAFFE'I en G. J. NIEUWENHUIS, Djalan ke barat. Weg tot het westen. Nederlandsche taalcursus voor Maleisch-spreken-den. Ie Deeltje Groningen — Geillustreerd door J. afb. 8o.

M. E. REITSMA-BRUTEL DE LA RIVIERE, sprookjes en vertellingen. Leesboek voor de hoogste klassen der Holl. — Indische School. Geillustreerd door J. Gabriëls. Groningen — Den Haag 1922. 8o.

Pemeliharaan moerid moerid sekolah. (Pedoman Pri-jaji, Tah. ke VII No. 1 [2, 1922, p. 18 — 21).

Nalam pengadjaran. (Volksalmanak Melajoe 1923, p. 143 — 148).

Kartinifonds Jaarverslag 1921. Besproken door H. F. TILLEMA in: Vrije Arbeid, 2e Jrg. No. 9, Sept. 1922, p. 260 — 261.

Vereeniging Kartinifonds. (Neerlandia. Jrg. 26 No. 9, Sept. 1922, p. 117).

Sekolah Kartini di Goenoeng Sari, Weltevreden. Dengan gambar 3 boeah. (Sri Poestaka, tah. IV No. 7, Juli 1922, k. 157 — 158).

TH. J. A. HILGERS, Zijn doel bereikt. (Indië, 6e Jrg. Afl. 1 — 3 en 6; 5, 12, 19 Apr. en 10 Mei 1922, p. 13 — 15, 29 — 32, 43 — 47, 100 — 103).

Perhimpoean „Moechamadiah”. Dengan 2 gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 12, Dec. 1922, k. 281 — 282).

M. WIRJOMARTONO, Sekolah klas II di Batoer (Banjomas). Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 9, Sept. 1922, k. 209).

KEIZER, Doea ratoes itoengan, Djilid ke 2. Weltevreden 1922 — 80.

M. I. PRAWIRA-WINATA, Pemimpin hitoengan, bagi segala orang jang hendak toeroet oedjian Tjetakan keempat. Bandoen 1922. 80.

P. DE NES, Kitab hitoengan. Djilid jang ke 5 — 6 bahagian oentoek moerid2. Weltevreden 1922. 80.

H. SCHROO, kabantoe déning M. ABDOE'LLAH, Te-toewoehan lan sato kéwan kita. Lajang watjan kanggo pemoelangan Djawa ing pangkat kang doewoer 2. Ngaro rinengga gambar2 Djilid ka II Groningen — Den Haag 1922. 80.

R. SCHLECTER, Het toekangwezen en het inlandsch ambachtsonderwijs. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 197, 220, 310).

OPVOEDING.

A. J. L. L. — E., Onze kinderen in Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 19, 8 Apr. 1922, p. 9).

M. N., Het kind in Indië, zooals het is. (De Indische Post, Jrg. I No. 10, 4 Febr. 1922, p. 10).

TH. J. A. HILGERS, De opvoeding van Indische kinderen in Europa. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Jan. afl. p. 45 — 49).

F. BROEDER — ADAMA, De opvoeding van Indische kinderen in Europa. (Vragen van den Dag, Jrg. 37, Aug. — afl. p. 632 — 635).

v. R., De opvoeding van Indische kinderen in Europa. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 19, 1 Oct. 1922, p. 645 — 647).

KWEE KEK BENG, De sociale beteekenis der opvoeding. (Speciale editie van het Orgaan van Chin. studeerenden, Batavia, 22 Dec. 1912, p. 20 — 21).

Pendidikan. (Volksalmanak MelaJoe 1923, k. 253 — 260).

HOMUNCULUS, Cultuur en ontspanning in Indië. (De Indische Post, Jrg. I No. 25 en 26; 20 en 27 Mei 1922, p. 20 en p. 3).

Indische Internaten. (De Indische Post, Jrg. I No. 39; 26 Aug. 1922 p. 20).

WIM, Het eerste Indische jongenskamp. (De Banier, Jrg. 24 No. 27; 7 Juli 1922, p. 230 — 231).

Perkoempoelan padvinder ditanah Hindia. Dengan gambar. (Sri Poestaka, tah. IV No. 10. Oct. 1922, k. 233 — 236).

Helmo pamerdika nahkanah. (Madoer. Volksalmanak voor 1923, jrg. 3. 52 — 53).

Mr. G. N. BOUMA, Eenige beschouwingen over de dwang-opvoeding in Ned. — Indië. (Koloniale Studiën, 1922, Jrg. 6 Deel I p. 158 — 172).

De landbouw - kolonie van Pro Juventute te Klakah. Met 6 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 23, 21 Jan. 1922, p. 452 — 453).

32. HYGIENE, MEDICIJNEN.

REGLEMENT op den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Ned.-Indië. Weltevreden 1922. 8.

JAARVERSLAG van den Burg. Geneeskundigen Dienst in Ned.-Indië over 1919. Weltevreden 1922. Met pl. kaarten en tab. 8°.

G. E. H. VERSPIJCK MIJNSSEN, Een en ander over den Burg. Geneeskundigen Dienst in Ned.-Indië. (Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, 1922, II No. 15).

J. KONING, Het wordt betreurd [Inkrimpingsformatie Gouvenementsartsen]. Vrije Arbeid, Jrg. 2 No. 5, Mei 1922, p. 148 — 150).

JOH. KONING, Het wordt betreurd. [Inkrimpingsformatie van Gouvernementsartsen]. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 48, 15 Juli 1922 p. 944 — 945).

De openbare gezondheidszorg en de B. G. D. (H. L. Roelfsema in Soer. Hdb). (De Taak, No. 258, 15 Juli 1922, p. 1191 — 1192).

MEDICUS, Medische pénétration pacifique. (De Indische Post, Jrg. I No. 34; 22 Juli 1922, p. 2).

Gemeentelijk geneeskundige Diensten, door Arts. (P. E. B. Jrg. 2 No. 37, 15 Febr. 1922, p. 78 — 79).

Keuring van Eet- en Drinkwaren en van Genotmiddelen. (P. E. B. Jrg. 2 No. 36, 8 Febr. 1922 p. 61 — 62).

G. TH. STIBBE, Volksgezondheid door autonomie. (Nieuw-Indië, Jrg. I No. 6, Juli 1922, p. 221 — 222).

Dr. A. H. NIJLAND, Hygienische wenken voor het leven in Ned.-Indië. Leiden 1922. 8°.

Besproken door N. in: Indië, Jrg. 5 No. 44, 1 Febr. 1922, p. 719.

„Indische Gezondheid” Uitgave van Nillmij.

Besproken door: V. L. in Neerlandia. Jrg. 26 No. 9, Sept. 1922, p. 130 — 131).

Dr. E. H. H., Acclimatisatie in de tropen. (De Indische Post, Jrg. I No. 18, 1 Apr. 1922, p. 26).

Hygienische Schandalen, door Arts. (P. E. B. Jrg. 2 No. 35, 1 Febr. 1922, p. 50 — 52).

H. F. TILLEMA, Kromo Blanda. Over 't vraagstuk van 't wonen in Kromo's groote land. Deel IV, 's Gravenhage 1924. Geillustreerd. 4°.

Besproken door J. E. S[TOKVIS] in: Nieuw Indië, Jrg. 2, Febr. 1922, p. 66 — 68; door Dr. W. van LINGEN in: Neerlandia, Jrg. 26 No. 2, Febr. 1922, p. 21 — 22; door H. J. BOELEN in: De Groende Amsterdammer No. 2336, 1 April 1922 p. 6.

— Kromo Blanda, deel V. 's-Grav. 1922. Geillustreerd. 4°.

Besproken door G. Th. S[TIBBE] in: Nieuw Indië, Jrg. I No. 10, Nov. 1922, p. 354 — 355.

REQUEST aan Z. E. den Gouverneur-Generaal naar aanleiding van de Conclusies van het Volkshuisvestingscongres. [Semarang 1922]. 8°. (Sociaal-Technische Vereeniging. Volkshuisvestingscongres 1922. Overdruk uit Mededeeling No. 47 van Locale Belangen).

H. F. TILLEMA, Mr. Fock en Dr. van Ravesteijn. [Woningverbetering]. (Vrije Arbeid, 2e Jrg. No. 2, Febr. 1922, p. 35 — 37).

Kewadjiban Gemeente tentang kedjaman ra'jat. (Sri Poestaka, tah. IV No. 7, Juli 1922, k. 146 — 147).

P. C. FLU, Keséhatan didalam kampoeng. Diterdjemahkan oléh S. M. RASSAT. Weltevreden 1922. 2 bahagian. Dengan gambar. 8°. (Uitgave van de Commissie voor de Volkslectuur. Serie No. 281).

Keséhatan kampoeng dikota-kota besar. Dengan gambar seboeah. (Sri Poestaka, tah. IV No. 7, Juli 1922, k. 188 — 189).

Dr. J. A. DE NOOIJ, Onderzoek naar het voorkomen van ankylostomenlarven in den grond in kampongs te Batavia. (Geneesk. Tijdschrift van Ned.-Indië, deel LXII, p. 290 — 305).

L. KAILOLA, Assaïneering van de afdeelingshoofdplaats Tjilatjap. (Vervolg). (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 24, 71, 140, 216, 307, 346).

ir. C. A. E. VAN LEEUWEN, Technisch-hygienische vraagstukken in Ned.-Indië. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 262).

R. MOEHAMAD ENOCH, De gezondmaking der Tjiheavlake. Met 2 afb. (Indisch Bouwkundig Tijdschrift, Jrg. 25, 1922, p. 422 — 424).

WIRA DIMADJA, De Tjiheavlake en de malaria. Met 3 afb. (Indië, 6e Jrg. Afl. 31, 31 Oct. 1922, p. 292 — 295).

E. J. REYNTJES, Vischvijvers en malariabestrijding. (Teysmannia deel 33, 1922, afl. 5 — 6).

Dr. E. H. H., Onnoodige Dooden. Malaria (De Indische Post, Jrg. I No. 49, 4 Nov. 1922, p. 9).

Dr. G. F. VAN LAAREN, Magelang geen malaria-vrije plaats. (Geneesk. Tijdschrift voor Ned.-Indië, deel LXII p. 27 — 29).

Een plant als middel ter bestrijding der malaria. (Alg. Landbouwweekblad van N. I. Jrg. 6 No. 35; 24 Febr. 1922, p. 1305).

Dr. J. H. SCHUURMANS STEKHOVEN Jr. en A. W. SCHUURMANS STEKHOVEN-MEYER, Een onderzoek naar de in Noord-Soemedang voorkomende anophelinen. (Geneesk. Tijdschrift voor Ned.-Indië, deel LXII, 1922, p. 441 — 473).

Insulinde een pesthol? [Naar aanleiding van Coupe-rus' waarschuwing tegen drie pesten: pest, pers, klimaat]. (Neerlandia, Jrg. 26 No. 9, September 1922 p. 116 — 117).

N. A. VAN WIJK, De drinkwatervoorziening in Indië, (Indologenblad Jrg. 13 No. 8, Apr. 1922 p. 61 — 64 en No. 9, Juni 1922 p. 69 — 72).

ir. C. B. J. WALLAND, Het een en ander over de Gemeentelijke Drinkwatervoorziening te Bandoeng. (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 48, p. 961 — 962).

P. H. W. SITSSEN, Drinkwatervoorziening door zuivering van rivierwater. Met 1 plaat. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 293 e.v.).

ANDRÈ SHILLINGS, De prise d'eau van de Sema-rangsche waterleiding. Met 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3, No. 47, 8 Juli 1922 p. 937).

ASG. SMITT, De waterleiding van Batavia. Weltevreden 1922. Met 13 afb. en 2 plan. 4°.

D. H. OOMS, 'Ilmoe keadaan toeboeh orang dan peri hal mendjanganja. Diterdjemahan kedalam bahasa Melajoe oléh MARDJOEKI al. WIRJO WIJOTO. Batavia 1922. Dengan 11 gambar. 8°.

Hooge zuigelingensterfte en zuigelingen-zorg. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 13, 1 Juli 1922, p. 381 — 384 en No. 14, 16 Juli 1922, p. 421 — 422).

H. L. HERBSCHLEB, Moeder en kind. Handleiding voor jonge moeders in Ned.-Indië. Weltevreden 1922. Met fig. 8°.

L. S. A. M. VON RÖMER, Over baringen. Een boekje voor de doekoen-doekoen beranak. Pemimpin doekoen beranak, Weltevreden 1922, kl. 8°. (Uitgave van de Commissie voor de Volkslectuur. Serie No. 467).

H. HEINEMANN, Korte handleiding tot het onder-richt op de school in het verzorgen van een zuigeling. (Naar de „Säuglingspflegelibel" van ANT. ZERWER). Nederlandsche vertaling door L. S. A. M. VON RÖMER.

Pemimpin bagi mengadjar mengoeroes baji ... Weltevreden 1922. kl. 8°. (Kitab keséhatan. Balai Poestaka. Serie B. G. D. No. 12).

Ervaringen van een vrouwelijke arts in Ned. Oost Indië. (Verslag lezing Dr. Emma A. van Teutem te Rotterdam). (Indische Gids XLIV No. 12, Dec. 1922, p. 1138 — 1140).

N. N., De dokter in Indië. (Wereldkroniek, Jaarg. 29 No. 14, 1 Juli 1922 p. 217 — 218).

E. P. SNIJDERS, Het typhusvraagstuk in Ned.-Indië en de voorbehoedende enting tegen deze ziekte. Acad. proefschrift. Amsterdam 1922, 8°.

Het typhusvraagstuk in Ned.-Indië en de voorbehoedende enting tegen deze ziekte. (Alg. Landbouwweekblad v. N. I., Jrg. 7 No. 26, 29 Dec. 1922, p. 1335).

Pentjegahan penjakit influenza. (Sri Poestaka, tah. IV No. 5, Mei 1922, k. 102).

S. KALFF, Iets over tropische ziekten. (De Natuur, Apr. 1922).

ir. A. GRÜNBERG, Beri-beri. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 19, 1922, p. 45).

Beri-beri en edelstoffen. (P. E. B. Jrg. 2 No. 52, 34 Mei 1922 p. 256 — 257).

P. W. L. PENRIS, Beri-Beri en menage. (Indisch Militair Tijdschrift, Jrg. 53, Sept. 1922, p. 18 — 24).

Pestbestrijding, door Arts. (P. E. B. Jrg. 2 No. 46, 19 Apr. 1922, p. 185 — 186).

Pest en pestverbreiding door Arts. (P. E. B. Jrg. 2 No. 41, 15 Maart 1922, p. 127 — 129).

J. C. de VOS, De pest en hare bestrijding in Ned.-Indië. (Koloniaal Tijdschrift Jrg. 11, 1922, p. 176 — 199).

Prof Dr. J. J. VAN LOGHEM, Het Lepra-vraagstuk, (De Indische Post, Jrg. I No. 46, 14 Oct. 1922 p. 3).

B. M. VAN DRIEL, Over behandeling en bestrijding van lepra. (Geneesk. Tijdschrift, deel LXII p. 149 — 163).

V. E. KORN, Lepra en Kastensverschil op Bali. (De Indische Gids XLIV No. 3, Maart 1922, p. 231 — 235).

Dr. E. H. H., Het Kankervraagstuk ... Een Indisch kankerinstituut ... (De Indische Post, Jrg. I No. 12, 18 Febr. 1922, p. 26).

Kanker — Instituut in Indië. (A. E. Sitsen in Tijdschrift voor Geneeskunde). (De Indische Gids XLIV No. 8, Aug. 1922, p. 730 — 731).

Ratoe-ratoening sesakit, oetawi: sakit radjasinga. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5 p. 222 — 237).

H. MÜLLER, Over de schildklier bij het Maleische ras. (Tijdschrift voor Indische Geneeskundigen, Jrg. 30 No. 1, 1922, p. 75 — 89).

Dr. A. J. SALM, De oedeemziekte van Kediri. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 108/9).

R. ISMANGIL, Een kleine bijdrage tot de kennis der Oedeemziekte. De Oedeemziekte te Toeloengagoeng in 1918 t/m 1920. (Tijdschrift voor Indische Geneeskundigen. Jrg. 30 1, 1922, p. 62 — 74).

Verspreiding van de huid- en geslachtsziekten in Ned. O. I. [Verslag Lezing Dr. J. D. Käyser, Leiden]. (De Indische Gids XLIV No. 2, Febr. 1922, p. 181 — 182).

Schurft-bestrijding. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 49, 2 Juni 1922, p. 1825 — 1827).

'Ilmoes keséhatan, Penjakit patek atau boeboel. Framboesia tropica. (Pedoman Prijaji, Tah. ke VII No. 3|5, 1922, p. 53 — 56).

Goedig. (Jav. Volksalmanak voor 1923, Jrg. 5 p. 99 — 101).

Past, F. VAN LITH, (Over Indische Spruw in de Java Post).

Overgenomen in: Indische Gids XLIV No. 9, Sept, 1922 p. 814 — 816.

DAV. J. GALLOWAY, A contribution to the Psychology of „Latah” (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society for t.y. 1922, p. 140 — 150).

Dr. F. H. VAN LOON, Acute verwardheid in Ned.-Indië [amok]. (Handelingen 2e N. I. Natuurwetensch. Congres, Bandoeng Mei 1922 p. 110 — 111).

Dr. F. H. VAN LOON, Acute verwardheidstoestanden in Ned.-Indië. (Geneesk. Tijdschrift voor Ned.-Indië, Deel LXII, 1922, p. 658 — 690).

SOEPRAPTO, Dementia paralytica bij inlanders. (Tijdschrift voor Indische Geneeskundigen, Jrg. 30 No. 1, 1922, p. 50 — 53).

V. J. VAN M., Pisangsap tegen slangengif. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 23, 1 Dec. 1922, p. 743).

W. TREFFERS, Hondsdolheidbestrijding. (N. I. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt, 1922, afl. 2).

Dr. E. H. H., De hondsdolheid. (De Indische Post, Jrg. I No. 16, 18 Maart 1922, p. 17).

J. van MOLL, Bestrijding van het mond- en klauwzeer. Soerabaja 1922. 6 blz. 8°. (Overgedrukt uit het Archief voor de Suikerindustrie in Ned.-Indië 1922, No. 12).

VAN LIER, Bestrijding van tuberculose onder het vee in het ressort Soerabaja. (N. I. Bladen voor Dieren. deel XXXIV p. 82 e.v.).

I. A. KALIGIS, Bijdrage tot de kennis van anaplasmosis bij buffel en rund. Proefschrift Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht. 1922. 8°.

Roemah sakit Pasteur di Betawi (Landskoepokinrichting en Instituut Pasteur. Dengan 8 gambar (Sri Poestaka, tah. IV No. 8, Aug. 1922, k. 181 — 185).

PAPATAH pikeun mandor roemah-sakit djeung doktor desa nja éta anoe diadjarkeun di roemah-sakit „Petronella” di Djogjakarta, meunang njoendakeun MH. DJAJAATMADJA. Weltevreden 1922. 8°

Het hospitaal te Solo. Met afb. (Het Zendingsblad, Aug. 1922).

Opening Roode Kruis-kliniek Karet [Tanahabang, Weltevreden]. Met 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 49, 22 Juli 1922 p. 970).

Eerste steenlegging [der ooglijderskliniek van Dr. Jap Hoeng Tjoen]. Met 2 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 48, 2 Dec. 1922, p. 1501).

JOH. M. G. Het ooglijders-hospitaal van Dr. Yap te Djokja. Met 1 afb. (Het Indische Leven No. 16, 2 Dec. 1922, p. 311).

33. HULP.

P. J. A. MAITIMO, Het Pauperisme. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 7, 1 Apr. 1922 p. 161 — 163).

J. L., Noodlijdende Europeanen in Indië. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 25, 22 Juni 1922, p. 1 — 3).

C. M. FRIJLINCK, Ellende [van ontslagen cultuur-employés]. (Mededeelingen Bond van Cultuurgeëmpl. in

N. I. Jrg. 5 No. 27, Bijlage Alg. Landb. Weekblad, Jrg. 7 No. 22, 1 Dec. 1922 p. 100 — 101).

De Bataviasche bedelaars Kolonie (Eyken-Stichting). Met 4 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 35, 2 Sept. 1922, p. 1096 — 1097).

H. NEUMANN, Over kampong toestanden en paupers I. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 16, 16 Aug. 1922, p. 489 — 491).

Mevr. H. L. K., Vacantie en Kampongwee. (Vrije Arbeid, Jrg. 2 No. 6, Juni 1922, p. 187 — 188).

Beschouwingen over werkverschaffing. (Alg. Landbouwweekblad voor N. I., Jrg. 6 No. 53, 30 Juni 1922, p. 1947 — 1949).

VAN OS, De Stichting Kinder Vacantie Kolonie te Batavia. (Onze Stem Jrg. 3 No. 6; 16 Maart 1922, p. 126 — 130).

WOUTER COOL en G. P. OLDEMAN, Open brief [naar aanleiding van het Artikel „Sociaal Werk” van H. G. van Os over aansluiting van de Kindervacantie-kolonie te Batavia bij het Centr. Gen. van Kinder-Herstellings- en Kindervacantiekolonies in N. I.]. Met naschrift van H. G. VAN OS. (Onze Stem, 3e Jrg. No. 9, 1 Mei 1922, p. 247 — 248).

Feest op Kemajoran. [Zr. P. van Gheel Gildemeester]. (De Banier, Jrg. 14 No. 37; 15 Sept. 1922, p. 314 — 315).

K. Bijstand aan Kraamvrouwen en Zuigelingen. (P. E. B. Jrg. 2 No. 51, 24 Mei 1922, p. 243 — 247).

Ziekenzorg te Wonosobo. (De Banier, Jrg. 14 No. 52, 29 Dec. 1922, p. 440 — 441).

P. J. A. MAITIMO, Ziekenzorg. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 16, 16 Aug. 1922, p. 480 — 482).

Het oordeel van Pa van der Steur [over de bijdrage der Indo Europeanen aan zijn jubileumgeschenk]. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 20, 16 Oct. 1922 p. 646).

A., Steun aan militaire gepensioneerden. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 39; 30 Sept. 1922, p. 464 — 466).

Hulp aan Candidaat Mekkgangers. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 14, 6 Apr. 1922, p. 7).

Het Dieren-asyl te Malang. (Alg. Landbouwweekblad van N. I., Jrg. 6 No. 44, 28 Apr. 1922, p. 1646 — 1647).

34. PERS.

„Insider”, De pers in Indië, Met 3 afb. [van het Persbureau „Aneta”]. (Indië, 6e Jrg. Afl. 3 en 4, p. 37 — 40 en 53 — 59).

J. KONING, De openbare meening [Indische pers]. (Koloniaal Weekblad, Jrg. 22 No. 40, 5 Oct. 1922 p. 1 — 2).

De technische pers in Indië, door Redactie. (De Waterstaatsingenieur, Jrg. 10, 1922, p. 324 e.v.). Idem, door H. HEETJANS. (De Waterstaatsingenieur Jrg. 10, 1922, p. 371).

Soerat kabar dimasa laloe ditanah Hindia. (Tjahaja Hindia, Tah. ke 10, No. 32 — 33; 31 Oct. dan 15 Nov. 1922, k. 501 — 503 dan 524 — 525).

Tjara berdjawab-djawaban kata dan goenanja soerat kabar. (Tjahaja Hindia, tah. ke 10, No. 32, 31 Oct. 1922, k. 509 — 511).

CAJUNTA, De Indische reporter. (De Indische Post, Jrg. I No. 14; 4 Maart 1922, p. 21).

Het beroepsgeheim van den journalist. (De Reflector, Jrg. 7 No. 3, 14 Jan. 1922 p. 33).

JAN FEITH, Interview met Karel Wybrandts. (De Indische Post, Jrg. I No. 12, 18 Febr. 1922, p. 22 en 27).

V. L[OON], Journalistieke snapshots. [Zaalberg, Lievegoed, D. W. Berretty, K. Wybrands, C. W. Wormser] (Het Indische Leven, Jrg. 4 No. 12 — 16, 4 — 25 Nov. 1922, p. 224 — 225, 246, 272 — 273, 289, 312).

C. M. FRIJLINCK, De Zweep. (Mededeel. Bond Cultuurgeempl. Jrg. 5 No. 20, p. 68, Bijlage Alg. Landbouw-weekblad voor N. I. Jrg. 7 No. 15, 13 Oct. 1922).

Om de vrijheid der pers. (De Taak, Jrg. 6 No. 268, 25 Oct. 1922, p. 1293 — 1295).

v. L[ONKHUIJZEN], Aneta-bluf. (Mededeelingen Bond v. Cultuurgeempl. Jrg. 5 No. 23, Bijlage van Alg. Landbouwweekblad v. N. I. Jrg. 7 No. 18, 3 Nov. 1922, p. 85).

De persvrijheid in gevaar. (Vrijzinnig Weekblad, Jrg. 5 No. 44, 4 Nov. 1922, p. 522 — 523).

Z., Het Aneta-Pers-Zweep-Advertentiebureau. (De Taak, Jrg. 6 No. 270, 11 Nov. 1922, p. 1320).

Aneta en De Zweep. De „Karwats” van de Pers. (Haagsche Post van 18 Nov. 1922 p. 1778).

v. LONKHUYZEN, De Heer Ottolander over de vrijheid der pers. (Mededeelingen v. d. Bond v. Cultuurgeempl. Jrg. 5 No. 28 p. 106 — 107, Bijlage v. Landb. Weekblad, Jrg. 7 No. 23, 8 Dec. 1922).

De Zweep van Aneta. Lange armen van den fiscus. (Haagsche Post van 30 Dec. 1922 p. 2012).

C. M. FRIJLINCK, Twee weekbladen [Indische Post en Zweep]. (Mededeelingen v.d. Bond v. Cultuurgeempl. Jrg. 5 No. 22, p. 78 Bijlage Alg. Landb. Weekblad, Jrg. 7 No. 17, 27 Oct. 1922).

BOB, Aneta's lustrum. Met 2 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 34, 8 Apr. 1922 p. 678 — 679).

De officieele opening van het nieuwe Java Bodegebouw. Met 3 afb. (De Revue, Jrg. 2 No. 21, 27 Mei 1922 p. 635 — 636).

Het bedrijf van de Java-Bode. [Batavia 1922]. Met 8 pl. 8° obl.

Het bedrijf der Drukkerij Albrecht en Co. Weltevreden [1922]. Met 14 Afb. en 1 plattegrond en 2 bijlagen. 4°. (Handel, Nijverheid en Industrie in Ned. Oost-Indië. Afl. 11).

v. L[OON], Hoe ons geïllustreerd blad tot stand komt. Met 17 afb. (Het Indische Leven, Jrg. 3 No. 25, 4 Febr. 1922, p. 484 — 488).

GEDENKBOEKJE uitgegeven bij de opening van onze nieuwe ateliers te Weltevreden, Petjenongan 72, Weltevreden — Batavia 1922. Met 28 pl. en afb. 4 obl.

Bijgevoegd: Zincographie G. Kolff en Co. Weltevreden, Enige proeven van illustratiewerk. 8 pl. 1922, kl. 8° obl.

NIEUWE HOLLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN, WEEKBLADEN, DAGBLADEN IN INDIE.

BLAADJE voor het Volkscredietwezen. Uitgaaf van de Centrale Kas. Jaarg. 10. Weltevreden 1922. 8°. Vervolg van: Blaadje van de Centrale Kas, Jrg. 1 — 9.

FANTASIO geredigeerd door Fantast. Geïllustreerd Weekblad. 1e Jrg. No. 1 — 15, Weltevreden 1922/1923. 4°.

Voortzetting van de REFLECTOR.

GANEA, Officieel orgaan van het Bandoengsche Studentencorps en aangesloten verenigingen. Verschijnt 2 maal per maand. Jrg. I Bandoeng 1922. Met illustr. 4°.

Sociaal LEVEN en Streven. Orgaan van den Centralen Raad der Ned. Indische Katholieke Sociale Bonden. Weltevreden 1922. 4°.

Vervolg van: Sociaal Leven en van: Sociaal Streven.

MAANDBLAD van de Vereeniging van hogere ambtenaren bij de Landskantoren in Ned.-Indië. Jaarg. I. Weltevreden [1922]. 4°.

Met: Maandelijksche Mededeelingen, uitgegeven door het Hoofdbestuur.

ORGAAN van de Europeesche Onderofficiersvereniging „Ons Aller Belang”. Jrg. XVII. Bandoeng Aug. 1922. 4°.

Voortzetting van MAANDBLAD, Officieel orgaan van de Europeesche Onderofficiers Vereeniging „Ons Aler Belang”.

ORGAAN Chung Hsioh Tung Chwang Hwi. Vereeniging van Chineesche studeerenden Batavia. Verschijnt 2 maal per maand. Jrg. I. Weltevreden 1922. 4°.

DE REFLEX, Geïllustreerd Weekblad voor Ned.-Indië. Jrg. I. Weltevreden Dec. 1922/1923. 4°.

Uitgave gestaakt.

Indische VOORHOEDE, Maandblad voor Indische jongens en meisjes. Jaarg. I. Weltevreden Juli 1922 23—. 4°.

V. V. A. Orgaan van de Vereeniging van Administrateurs van landbouwondernemingen in Ned.-Indië. Jrg. I. Dec. 1922/1923. 4°.

Hindia Poetra. Orgaan [Maandblad] van het Indoneesisch Verbond van Studeerenden. 's Gravenhage 1922. 4°.

Th. LOCHER, Waarom is samensmelting [van Hindia Poetra en Indologenblad] noodzakelijk en gewenscht? (Indologenblad, Jrg. 13 No. 2, Nov. 1921 p. 9 — 11).

N. A. VAN WIJK, Waarom is samensmelting van het Indologenblad met de Hindia Poetra ongewenscht en niet noodzakelijk? (Indologenblad, Jrg. 13 No. 2, Nov. 1921, p. 11 — 15).

NIEUW-INDIE Orgaan van het Comité „Nieuw Indië”. Redactie: CHR. P. VAN WIJNGAARDEN. Overgedrukt uit „Vrije Arbeid”. Jaarg. I. 's-Gravenhage 1922. 4°.

DE JAARBEURS. Off. orgaan der Vereeniging „De Ned. Ind. Jaarbeurs”. Jaarg. I. Bandoeng 1922. 4°.

MEDEDEELINGEN van de Handelsvereniging te Bandoeng. Jaarg. 3 No. 3 e.v. Bandoeng 4 Febr. 1922. fol.

Vervolg van: WEEKBLAD van de H. V. te Bandoeng.

Losse MEDEDEELINGEN over Tourisme binnen en buiten de grenzen van Ned.-Indië. Uitgegeven door Enzon Travel Department. Weltevreden Dec. 1922 gr. fol.

De MIDDENSTAND. Orgaan voor de Klein Industrie, winkeliers en Handeldrijvende Middenstanders in Ned. Indië. Jaarg. I. Bandoeng 1922. 4°.

DE INDISCHE SPORT. Weekblad gewijd aan alle takken van Sport. Officieel Orgaan ... Jrg. I. Soerabaja 1922. Geïllustreerd. 4° en gr. 4°.

DE SPROKKELAAR. Weekblad gewijd aan de belangen van Meester-Cornelis. Onder verantwoordelijkheid van CORNELIS VAN MEESTER. Jrg. I. Meester-Cornelis 6 Dec. 1922 e.v. 4°.

De VLIJM. Redacteur A. TH. J. VAN EMMERIK. Jaarg. I. Salatiga 1922. 8°.

Algemeen Militair WEEKBLAD voor Ned.-Indië. Jrg. 1. Weltevreden Aug. 1922 gr. fol.

DE ZWEEP, een wreed weekblad onder hoofdredactie van JAN KARWATS [pseud. van D. W. BERRETTY]. No. 1 e.v. Weltevreden 1922. Geïllustreerd. fol. Van no. 1 verschenen 4 edities op 2 en 8 Jan. 1922; de 1e als „dummy number”. — In April verscheen een Jubileumnummer.

Algemeen HANDELSBLAD voor Ned.-Indië. Jaar I. Semarang Nov. 1922. fol.
Niet verder verschenen.

DE OOSTHOEK-BODE. Malangeditie van het Soerabajasch Handelsblad en Jahn's Nieuwsblad. Hoodred. H. van LOO. Jaarg. 27 no. I e.v. Malang Juni 1922 e.v. pl.

De PREANGERPOST. Speciaal Nieuws en Advertentieblad voor de Preanger Regentschappen en overig West Java. Jrg. I. Weltevreden Febr. 1922 e.v. gr. fol.

De Scheepvaart. Orgaan voor scheepsagenten, importeurs, exporteurs enz. te Batavia. Verschijnt dagelijks. Jaarg. I. No. 1 e.v. Batavia 1922. fol.

NIEUWE TIJDSCHRIFTEN WEEKBLADEN, COURANTEN IN DE INLANDSCHE TALEN.

DOENIA ISLAM. Soerat Kabar djoemaat. Tahoen I Weltevreden 1922. 4°.

DOENIA ISTERI. Terbit tiap-tiap hari Sabtoe. Tahoen I. Weltevreden 1922. 4°.

HAPIBROJO. Tijdschrift jang menoedjoe pada karoekeenan dan keamanan. Diterbitkan 3 kali pada tiap-tiap boelan, Tahoen I. Djokjakarta 1922. 8° maj.

HOA PO. Soerat tjerita dan Advertentie terbit saban hari Saptoe. Nr. pertjontoan dan Taon ka I. Grisee, 1 Juli — 11 Nov. 1922 (2473) gr. 4°.

Vanaf No. 17 met den ondertitel: Soeara kaoem moeda bangsa Tiong Hoa.

Van 22 Juli tot 11 Nov. met maandelijksch bijblad: Soeara bagi orang prempoean No. 1 — 5.

—, Soeara Hoa Kiauw di Hindia Nederland. Taon I No. 1 — 27. Semarang 18 Nov. — 30 Dec. 1922. kl. 4° (no. 27 en extra nr. in folio).

OENTOEK KAPERLOEAN KITA. Orgaan dari Inheemsche onderofficiersvereniging. Keloear satoe boelan sekali. Tahoen I. Tjimahi Juli 1922 setr. 4° maj.

PANDJI POESTAKA. Soerat minggoean. Redactie Balai Poestaka. Tahoen I. Weltevreden 1922. Dengan gambar. 4°.

PELITA PENGHIDOEKAN. Terbit boeat sementara doea kali seboelan. Tahoen I. Batavia Juli 1922 setr. Dengan gambar. 4°.

PENOENDJOEK DJALAN HAK. Memoeat segala keperloeian-keperloeian didalam igama Islam. Di keloearkan pada tiap-tiap seboean sekali oléh Persarekatan Oelama Madjalengka, bagian soerat kabar. Tahoen ka I. Madjalengka 1922. 8°.

SOEARA KAOEM MOEDA. „Penjokong Kemadjoean Hindia”. Terbit sekali seboelan. Jrg. I. Semarang 1922. Dengan gambar. 4°.

VORSTEN-EILANDEN. Maandelijksch Orgaan van de Vereniging „De eerste Sangirbond” gevestigd te Soerabaja. Jrg. 1. Soerabaja 1922. fol.

POESAKA DJAWI. Wedallipoen saban woelan. Ingkang ngedallaken: Pakempallen Java Instituut. Redaksi: R. A. Dr. HOESEIN DJAJADININGRAT, ... J. KATS. Tahoen I. Weltevreden — Djokja Oct. 1922. Mawi gambar 4°. [Jav. kar.].

SISWA-POESTAKA. Kawetokaké saban sasi sepisan dening P. G. A. A. Tahoen I. Djokjakarta 1922. Mawi gambar. 8°.

TJOKROWOLO. Tah. ke I. Kediri 1922. 8o.

POESAKA-SOENDA. Kaloear saboean sekali. Dikaloearkeun koe pagoejoeban Java-Instituut. Tahoen ka I. Weltevreden 1922. Djeung gambar. 4°.

SAHALA-BATAK. Orgaan teroetama bagi keperloeian bangsa Batak. Dikeloearkan oleh Bataksbond, boeat sementara sekali seboelan. Tahoen ke I. Weltevreden 1922 4°.

BIN SENG. Hoofdredacteur: OEN TJIP TIONG. Tahon ka I. Batavia 1922. fol.

BINTANG HINDIA. Rentjana bekala oentoek kemadjoean setr. Diterbitkan setiap boelan. Tahoen I. No. 1—3. Weltevreden Juli — Sept. 1922. Dengan gambar. fol.

— (De Maleische Revue). Soerat chabar bergambar-gambar oentoek kemadjoean setr. diterbitkan boeat sementara setiap tanggal 1 dan 15 Tahoen I No. 4-5 dan pertjontoan; Weltevreden 30 Nov. 1922. 4°.

DOENIA BAROE. Mimbar Merdika. Diterbitkan tiap-tiap hari rebo oleh Arbeidsleger Adhi-Dharma. Tahoen ke I. Djokjakarta April 1922. fol.

FADJAR AZIA. Vrijzinnig democratisch Maleisch-Hollandsch dagblad voor alle bevolkingsgroepen ... Tahoen I. Cheribon Juli 1922 e.v. gr. fol.

KEMADJOEAN-HINDIA. Dagblad ... goena keperloeian oemoem. Tahoen ka I. Modjokerto-Soerabaja 4 Apr. 1922 e.v. fol.

MATAHARI. Soerat kabar minggoean jang loear biasa. Tahoen ka I. Bandoeng Aug. 1922 e.v. fol.

MENA MOERIA. Officieel Orgaan van Sarekat Ambon. Jrg. 1. Weltevreden Dec. 1922. fol.

SAMA TENGAH. Diterbitkan oleh „Perkongsian Boemipoetera” ... Hoofdredacteur: A. H. WIGNJADISASTRA. Tahoen ke I. Bandoeng 1922. gr. fol.

SINDORO-BODE. Soerat kabar minggoean boeat segala bangsa. Taon ka I. Pekolangan 1922. gr. fol.

SIN PO. Oost Java Editie. Terbit saban hari Taon ka I. Soerabaja Juli 1922 e.v. gr. fol.

SOEARA V. I. L. [= Ver. Inheem. Landsd.]. Terbit pada setiap tanggal 1. Tahoen ke 1, lembar pertjontoan setr. Weltevreden Nov. — Dec. 1922. gr. fol.

„TJAHAJA PENGETAHOEAN”. Keloear saban boelan 2 kali Red.-Adm. R. SOEMANTRI HARDJODIBROTO. Tahoen I e.v. Djocja 1922. 8°.

SUPPLEMENT ¹⁾.

- 25 D. RINKES, Nathan bij de Volkslectuur. (De Taak Jrg. 6 No. 267, 11 Oct. 1922, p. 1285 — 1286).
- 1 S. Kalf, Bataviasche Notulen. (Koloniaal Weekblad Jrg. 22 No. 14 — 18, 6 Apr. tot 4 Mei 1922).
- 1 J. P. K[OSTER], Een nieuwe aanwinst voor het Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Met 1 afb. (De Reflector Jrg. 7 No. 12, 18 Maart 1922 p. 163 — 164).
- 2 Pieter Erbevult [door C. VAN DE KAMER]. (De Zweep [Jrg. I] No. 15, 15 Apr. 1922, blz. 414).
- 1 Sabda S. P. Toean Besar Goebroer Djenderal. (Sri Poestaka tah. IV No. 6, Juni 1922, k. 140 — 141).
- 3 M. S. WORTMAN, A Hindu heritage. With 7 illustr. (Sluyters' Monthly, Vol. 3 Part II No. 7, Juli 1922 p. 44 — 47).
- 3 Boroboedoer. (Aarde en haar Volken, Nov. 1922). Ontleend aan: L. C. ten Cate's artikel in Vragen van den Dag, Aug. 1922.
- 19 Museum di Weltevreden. Dengan seboeah gambar (Sri Poestaka, tah. IV No. II, Nov. 1922, k. 254).
- 9 J. B. MEERKERK, Een rechtszaak en Max Havelaar. (Vragen van den Dag, Jrg. 48, 1922, deel I p. 295 — 312).
- 9 T. H. R. [ter Haar Romeny], De competentie van den Gouvernementsrechter in Ned.-Indië, (Pedoman Prijaji tah. Dc. VI, No. ½, ¾, Juli [Aug. — Sept.] Oct. 1921, p. 39 — 47 en 80 — 92).
- 9 C. VAN VOLLENHOVEN, Indonesische rechtstaal. (Meded. K. Acad. v. Wet. Afd. Lett. Dl. 54 Serie B No. 7. Boekbeoordeling door Redactie in: Indisch Tijdschrift van het Recht, Deel 117, p. 275 — 282.
- 18 C. L. VAN DOORN, De credietbehoeften van den Indonesischen landbouwer 1922 8". Besproken in: Koloniale Studiën, Jrg., 6 1922 2e halfjaar p. 144 — 150.
- 13 Kroniek van Java. (Hangsche Post van 6 Mei 1922, p. 687, 10 Juni p. 892; 8 Juli 1922, p. 1049; 22 Juli p. 1130. 12 Aug. p. 1216; 23 Sept. p. 1470; 28 Oct. p. 1658).
- 20 H. A. VAN COENEN TORCHIANA, Tropical Holland, Chicago. 80. Besproken door J. C. VAN EERDE, in: De Gids, 86e Jrg. 1922, 1e deel, p. 345 — 348).
- 17 Ir. J. F. H. KOOPMAN, De Koeltechniek in Groot-Nederland. (Met 2 afb.). (De Ingenieur, Jrg. 37, 1922, No. 37 (Feestnummer 2e ged.) p. 733 — 735).
- 17 N. Hoe Semarang aan licht komt. Met 4 afb. (Het Indische Leven, jrg. 3 No. 30, 14 Maart 1922 p. 594 — 596).
- 24 J. W. GUNNING, Een pleidooi voor artikel 123 van het Reglement op het beleid der Regeering in Ned. Indië. (Stemmen des Tijds, Jrg, XI, dl. I, blz. 92).
- 19 The Javanese character. (vervolg). (The Neth. Ind. Review, Juli, Aug. 1922).
- 21 Bali. (Wederopbouw, Jrg. 5 No. 1, Jan. 1922, p. 1 — 2).
- 22 De dierenwereld uit des planters naaste omgeving I — VII. (Alg. Landbouwweekblad, Jrg. 6 p. 673; Jrg. 7 No. 11, 12, 15, 19, 21, 24, 25; 22 Sept., 13 Oct., 10 en 24 Nov., 15 en 22 Dec. 1922, p. 503 en, 556 — 559, 822 — 825, 916 — 919, 1084 — 1088, 1183 — 1186, 1244 — 1247).
- 25 INDOFIEL, Indische mijmeringen, Mijmeringen I — IV. (De Indische Post, Jrg. I 28 Oct. — 16 Dec. 1922).
- 31 Gouvernements pupillen. (Onze Stem, Jrg. 3 No. 24, 16 Dec. 1922 p. 765).
- 32 St. BESAR, Bab kasarassanning laré-laré alit. Ma-wi gambar 4 idji. Weltevreden 1922. 80. [Jav. kar.]. Uitgave van de Commissie voor de Volkslectuur. Serie No. 301).
- 34 Nog eens de (Brusselsche) Standaard over Insulinde (Neerlandia, Jrg. 26 No. 7, Juli 1922, p. 104 — 105).

1) Door eene vergissing van den drukker kon deze aanvulling niet in de Bibliographie opgenomen worden

Red.

